3 1761 07145649 5

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/procesocontraber02arag

COLECCION

DE

DOCUMENTOS INÉDITOS DEL ARCHIVO GENERAL

DE LA

CORONA DE ARAGON,

PUBLICADA DE REAL ÓRDEN

POR

SU ARCHIVERO,

D. Manuel de Bofarull y de Sartorio.

TOMO XXXIII.

PROCESO

CONTRA BERNARDO DE CABRERA,

MÁNDADO FORMAR POR EL REY DON PEDRO IV.

PUBLICADO DE REAL ÓRDEN

POR

D. MANUEL DE BOFARULL Y DE SARTORIO,

Archivero de la Corona de Aragon.

Tomo II.

BARCELONA.

EN LA IMPRENTA DEL ARCHIVO.

1867.

LIBRARY
MAY 7 1970
UNIVERSITY OF TORONTO

DP
130
.7
C3A5
1867
t.2

La materia con que se da principio á este segundo tomo no debe ser considerada como correspondiente á una nueva serie de actos judiciales de las que se incluyen en el proceso, sino como continuacion de la que se encuentra en las últimas páginas del tomo primero. El número de estas señalado para cada volúmen de la Coleccion obliga á distribuir de esta manera el original, y asi podrá hacerse cargo el lector de que la primera fecha y diligencia que van á continuacion, se encuentran en el códice, sin separacion alguna, inmediatamente tras de la carta con que se da fin al tomo que precede.

—

Post hec die jovis XIX die julii anno predicto dictus procurator fiscalis tradidit mihi dicto notario et scriptori hujus processus litteras sequentes apertas que fuerant misse dicto domino Regi quasque requisivit in presenti processu inseri quarum litterarum tenores sunt hii qui sequntur inferius.

Et primo unam litteram que eidem venerabili Petro ça Costa dirigitur ex parte nobilis vicecomitis Castriboni cujus epigrama est talis Al molt honrat e molt car amich nostre Senyor En P. ça Costa. Tenor autem ipsius littere sequitur per hec verba.

Senyor molt car amich. Fas vos saber que vuy he reebudes letres del comte de Foix et de dos amichs meus de les parts della les quals jo en sa forma tramet al Senyor Rey perque ell puxa veure ço que en aquelles se conte perque placia a vos de veure aquelles e con vistes les haurets les provisions que a vos parra esser faedores sobre ço que en aquelles se conte si nulles coses vos plahen que per vos fassa fet mo saber. Data a Perpenya a XXVII dagost.

Lo vescomte de Castellbo senyor de Novalles.

Item quandam aliam litteram que dicto nobili vicecomitti Castriboni dirigebatur cum subscripsione sequenti Al molt haut e poderos senhor mossen En Roger comte de Foys por la gracia de Diu vescomte de Castellbon e senhor de Navalles. Tenor autem ipsius littere sequitur sub hac forma.

Mon car e redoptable senyor. Vistes he vostres letres en les quals me fets a saber que vos etz en bona gracia e amistat ab lo Senyor Rey e ab la Senyora la Regina. E que vos etz en bon stament de la persona e vostres conpanhes benedit ne sie Diu de les letres mon car senyor que havets feytes a mossen de Foys me platz fort car jo enti que et sia crialonguer ab lo prince. Les noeles de part dessa be enti que najats audit partida e son que mossen En Bertincat de Labric e mossen En Gassion deu Castet lan corrut a Tholosa e han pres de bons borgues e de bones borguezes et gran colp dautres gens. E lo duc Davio es a Tholosa e fa gran amaç per getar los deu pays o per combatre ab lor car etz son entorn den Castet Sarazin. E Ramonet e Berbeder hi son anats. Mon car senyor lo Rey de Castella deseretat es aribat a Bayona e es anat enta Herba favera on lo prince era. E ditz hom que et fa gran amaç e ditz hom que ha bey tres milia lances. E tot lo mon de arches. Lo Rey de Castella done a homi darmes XXX florins per mes a gran acorement segont les persones e paga per III mees. E ha trames per tot lo pays segont ques ditz a tot hom qui vulle gatge.

Lo comte Dosona es fora de preso a Bayona mas que hi lexat lo fill e tanbe que hi torni. E ha agut granes naves e aspies ab lo Rey de Castella que solie esser. La causa perque nols se mas quant jo ac sabere von certificare. Mossen En Roger vostre frare que

es passat açi mas a aysi dit. E lo procurayre que men ha scrivit. Mon car Senyor deu feyt deu comte de Comenge jo. . . . . .

Item quandam aliam litteram cujus suprascriptio est talis A la molt noble senyora la vescomtesa de Cabrera. Tenor autem ipsius littere sequitur per hec verba.

Senyora sapia la vostra noblea que anant per mon cami faent la via de Sebilia trobe per noves certes quel marques era partit de Sibilia pense en mi que si anava a Sibilia noy trobaria lo marques que seria enbargat de fer ço perquey anava majorment que no sabia res del senyor comte e axi mateix que ab lo marques sabria noves del comte axi que fiu la via de Toledo e passant per lo terme de un castell que ha nom Mora fuy pres dient que era frances e que era aspia e aço per tal con los franceses sen tornaven de Sibilia axi quem devien matar sino per un capella quem conexia del temps del Rey Namfos e que li havia fets grans plaers en Algezira Dalfadra. Aquest capella era avonclo del alcayt del castell per aquest capella yo fuy restaurat a mort e tornarenme tot ço del meu e anemen a Toledo lo jorn vespra de Sent Johan aqui trobe con lo marques faya la via de Çamora per lo cami de la plaça don a de Toledo a Çamora VII jornades e fiu la via de Çamora hon aconsegui lo marques a III legues

de Çamora hon ach gran plaer ab mi con me viu e con ach lesta la vostra letra e yo li hagui dit mon parer dix me les paraules seguents Yo he fet ab lo Rey don Anrich tot ço que fer se pot ne deu sobre los affers del comte ço es que yo he fet fer proçes ab notari publich e ab testimonis bons en com lo comte es estat ab lo Rey Darago aquell que esser devia et no esser ver res de ço que li posaven lo qual testimoni ha fet don Pedro de Luna e Marti Anyis en la ciutat de Sibilia e molts daltres bons testimonis ab aquest proces lo Rey don Anrich deu trametre I cavaller al Rey e ab cartes de prechs que li torn la terra e tot ço que era del pare.

Item que lo Rey don Anrich e lo marques ab los amichs havian acordat quel comte sen anas a Fox per tal con seria pus pres del Rey Darago per fer ab ell ses tractaments e ab aço lo comte e lo vescomte de Ylla e En Bertran Dalbi vansen en Fox. Senyora aquestes son les paraules del marques e de present feu me resposta a la letra vostra e feu me letres al comte de Foix he partim del marques per venir en Foix e quant fuy partit del marques ha una legua van me exir ÍV homens e III de peu e robaren me tot ço que portava axi que romangui en camisa aydam Deu com non degollaren et tornemen al marques e al prior de Sent Johan don hagueren desplaer de ço quem havien fet. Lo prior dix al marques que ell me faria tornar ço del meu per ço con lo loch hon me robaren era del prior e lo marques dixme quesperas cobrar ço quem havien tolt. En aquest temps pasaren III setma-

nas dins lo qual temps cobre I juber tan solament e perdi tot lals lo marques donam per ancessio parti del marques en Hestorga qui es a III jornades de Sent Jacme. Lo jorn que yo parti Destorga atrobe I hom quim dix bones noves de la terra e que era en aquell estament que era quant yon parti de la qual cosa senyora hagui gran e molt gran plaer. Senyor no scriu a mosenyor En Berenguer car no he espay e axi matex quen pens que li trametets aquesta. Senyora yo men vaig a Foix segons quel marques hordena que fos lo meu nom no dit car bel sabets. Comanme molt en vostra gracia e merce. Dada a XII dagost en Calatayu.

Item quandam aliam litteram cujus epigrama sive subscriptio est talis A la nobla madona la vezcomtessa de Cabrera. Tenor autem ipsius littere sequitur per hec verba.

Madona vostra letra he reebuda he entes ço que en aquella me havets fet saber e ço que En Garcia Valero scuder vostre má dit de part vostra sobre los affers del comte Dosona vos respon que en aquests affers del dit comte e en tots altres qui fossen honor e ben vostre e sua me tench per dit e per tengut de valer e endreçar lo e pendre aquells per lo gran deute que entre vosaltres e mi es axi con faria si eren affers meus propis. E sobre aço he parlat largament al dit scuder vostre e dita ma intencio prech vos quel vullats creure

de ço que de ma part vos ne dira. E si negunes coses madona vos plaen que per vos faça scrivits me françosament. Data en Castro nuno sots mon sagell secret III dies de juliol.

Lo marques de Villena e comte de Ribagorça e de Denia.

Item quandam aliam litteram cujus epigrama sive subscriptio est talis Al honrat senyor En P. Rossell. Tenor autem ipsius littere per hec verba sequitur.

Senyor En P. vostra letra he reebuda de la qual he hagut gran plaer que se que sots sans. Sapiats Senyor que lo senyor comte e la senyora e tota sa companya son sans merce a Deu. Faç vos saber que lo senyor comte ha feta la pau del princep e de mossenyer En Foix per la qual cosa los nostres affers ne valen mes.

Item sapiats que mosenyer tramet al Senyor Rey lo bisbe Doloro per los nostres affers si a Deu plau sera bo majorment con lo senyor comte se obliga a escusar sa fe si james cavaller al mon ach qui la escusas ell si la vol scusar de tot ço que james han posat ne carregat perque tot hom se pensa que lo Senyor Rey no sera tan desconexent que no li fasa justicia en cas que no la vulla fer tendrahi altra manera per via que la terra haura senyor axi con deu.

Item sapiats quel princep e monsenyer de Foix deuen haver vistes lo jorn de Omnia sanctorum per refermar la pau e lo princep partinch Dachs hon seran a les vistes sen va ab lo Rey don Pedro e ab linfant de Mallorcha sen van en Castella ab gran poder de gents darmes.

Item sapiats quel duch Danjou fa gran ajust que si lo princep hic era partit que li correra la terra.

Item sapiats senyor que aci han noves que lo Rey Anrich nos fia en los seus cavallers pero les conpanyes del Rey Pedro que havia trameses de Bayona a la frontera de Castella sen son tornats car lo Rey de Navarra nols ha jaquits posar de la qual cosa lo Rey Pedro sen senya e sen dona de la palma al front con los viu tornar a Bayona perque trets ne ço queus parega car aci moltes sen dien majorment castellans e angleses car ja han partits los regnes de Castella e Darago e de Mallorcha. Altres noves noych ha mas queus prech quem comanets en gracia de mosenyer En Berenguer e quem saludets En P. Siurana e Narnau Rovira e tots los amichs. Prech vos senyer que haja recapte aquesta letra a Na Cathalina. Prech vos senyer que entre tots preguets lo prior de Rocha rosa que Na Catalina haja una fadrina de les sues si mester la haura. Dada a Hortes a XXIX de octobre.

Gran Valero apparellat a vostre plaer.

Item quandam aliam litteram cujus subscriptio sive epigrama est talis A mon car cosi lo vescomte de Cas-

tellbon. Tenor autem ipsius littere sequitur per hec verba.

Car cosi vistes havem vostres letres e pregam vos tant con podem que vistes las presentz vengatz a nos ab les gents deu Rey Daragon car sapiatz que nos no havem poyug dar çoit ab lo prence e axi medeix vos pregam deu feir de . . it que no von entremetatz cum promes nos havetz ni deu cambi que entenem quen voletz far car cum sabetz aquest loc se thiey de meu fiu e per so vos non podetz ni devetz mudar en autre man en nostre perjudici dautre part vos navem feit crompe de part dessa de la comtesse Dozona quiu vos ha venut per certe some perque vos pregam que de. . . . . no vos entremetatz si mistemps voletz ren far per nos e credetz a mossen G. . . . . del Palau de so que vos dira de part de nos cum faretz a men propi persone. Diu sia garde de vos. Scrita a Ortes lo XXIII die de octobre any MCCCLXVI.

Lo comte de Foixs.

Item quandam aliam litteram cujus epigrama sive subscriptio est talis Au notre amat Roger de Castelbon. Tenor autem ipsius littere sequitur per hec verba.

Lo comte de Foixs.

Rotger. Vistes havem tas letras e mandam te que not parques dequi on es per aurer que nulhe persone te dixes sino que bisses notre mandament. Mas que guardes ben lo casteg e no dabtes car nos garderam ben ta honor cum autre vetz tavem scrit en so te garda que no falhis. Diu sia ab tu. Scrita a Ortes lo XXIII jorn de octobre any MCCCLXVI.

Item quandam aliam litteram cujus epigrama talis est Sacre Regie Aragonum magestati. Tenor autem ipsius littere sequitur per hec verba.

Molt alt e molt poderos princep e senyor. Sapia la vostra Reall magnificencia quel honrat En Bertran Dalbis es stat assi a Perpenya e hang dites alscunes paraules les quals senyor havem fetes metre en scriptura e en la fin de la dita scriptura per ço que no pogues naguar havem la fet scriure de sa man propria alscunes paraules e posat son propri sagell segons que eu I quintern de paper lo qual senyor vos trametem porets senyor veer largament nous maravellets senyor sil dit quintern no es scrit axi con degre cor era vespre e erem en loch apartat e secret e no volguem haver lum. Scrita a Perpenya a XXX dies del mes de vuytubre.

Senyor

Los vostres humills servidors e sotzmeses P. G. dez Stanybos lochtinent del portant veus de guovernador e Jaspert de Treguran besaments de mans e de peus se comanen seny o en vostra gracia e merce.

Item produxit dictus procurator fiscalis quandam aliam litteram que dicto domino Regi dirigebatur cujus epigrama seu subscripsio erat talis Sacre Regie Aragonum magestati. Tenor autem dicte littere sequitur sub hac forma. (Es la misma que antecede.)

Item produxit dictum quinternum de quo fit mencio in littera preinserta quem requisivit in presenti processu et adjungi et affigi qui fuit hic afixus cujus tenor est hic qui sequitur inmediate.

Lany de la nativitat de nos re Senyor MCCCLXVI a XXVII de octobre. Lo honrat En Bertran Dalbi doncell del regne de França personalment constituit en presencia dels honrats mossen En P. G. Destanybos loctinent del portant veus del gobernador de Rosseyllo e de Cerdanya e mossen En Jaspert de Tregura cavalers e conseylers del Senyor Rey. Dix e explica denant ells que ell axi con aquell que era de casa del Senyor Rey raccion a V bestias e amana lo dit Senyor e honor de son regne lus volia recitar alscunes paraules. Els dits

honrats mossen En P. G. e Jaspert de Tregura dixeren quels pleya molt. El dit honrat En Bertran Dalbi explica axi con se seguix.

E dix que enguany ab la sua companyia el seu ana en Xibilia e feta la reverencia al Rey Anrich el sen ana veer lo comte de Denia que era en Cibilia e aquell die el sa dina ab lo dit comte e aquell die apres dinar lo comte Dosona el vescomte Dila faeren gran festa e bela cara en aquest tant quel dit vescomta lo convida ques dinars ab ell sentdeman la qual cosa aquest feu e aquell matex die lo dit comte convida aquest a dinar al endema e apres dinar lo dit comte parla ab aquest sobre la mort de son pare e quel Rey de Navarre era estat causa e occasion de la dita mort e demana en aquest si en neguna guisa aquest e als altres conpanyons lo volrien servir contra lo dit Rey de Navarra per vengar la mort de son pare e aquest veent quel Rey de Navarra no era amich del senyor Rey Daragon ne del comte de Fox atorguali que hoc per si e per sa conpanya paguant li certa quantitat dargent e dixli que la conpanya de aquest era trop pocha e que agues de la altra conpanya de guastos e aquella vegada aquest ana a parlar an Bernat de Lasala et Guilamet de la Verdura e ab lo bort de can Pena e ab lo Limosi e ab lo senyor Dalbaterra que dix que en sa persona ell no davia dampnatge al Rey de Navarra. Lacort fo aquest. Quel dit comte donas a tots aquests XXXIV mil florins e en aquest per sa persona III mil florins e que anassen en Navarra ab ell fer guerra IV meses al Rey de Navarra e pas-

sats los dits IV meses quels paguas per aytant con mes avant los volgues. Es ver que segons quel dit comte Dosona ha dit en aquest depuys de sa bocha el nols volia contra lo Rey de Navarra ans quant se fos lunyat de Sibilia una jornada el sen volia anar seguir lo Rey Pere de Castela per fer guerra al Rey Anrich car dins Sibilia ell no volia esplicar que per açó los volgues mes que ho deya per escusa seva. El Rey Anrich sabent quel dit comte tractava ab aquest de haver conpanyia manali que no sen entrameses car si sen empetxava el conexeria que mal li sabria e sobre açó lo dit comte vench en una esgleya apelada Sent Marcho en la qual aquest els altres de sus nomenats eren e parla ab ells dient que no podia complir so quels havia dit con no hagues la moneda de present e per ço cor lo Rey Anrich li havia manassat e sobre açó ells se partiren. E lendeman lo dit comte trames a aquest un escuder castela que anas parlar ab ell la qual cosa aquest feu el dit comte dix en aquest que aqui havia vengut I veylet apelat Parrot de part del comte de Fox e que portava en aquest una letra de creença del dit comte la qual letra lo dit veylet dona a aquest e li dix la creenssa e les paraules de la creença eren que en tot so que aquest pogues ajudar lo dit comte Dosona en sa deliura que ho faes. E apres le dit comte Dosona pregua aquest que li faes conpanyia entro al comte de Foix que era a Ortes e aquest respos que no podia fer sens gran dampnatge seu e finalment acordaren en dos que aquest lo aconpanyas entro a Ortes el dit comte promes en aquest se fe de son cors ab sa-

grament e omenatge de donar en aquest dins IV dies apres que fossen a Ortes MD florins e aquest li feu sagrament e homenatge de ferli conpanyia e tenir la fe entro a Ortes. E tots ensems ab lo vescomta Dila partiren de Sibilia e vengren sen a Burgos e quan foren aqui aquest el dit comte partirensen tenent lur cami en I loch apelat Castro Dayguo el dit vescomte sen ana vers Aragon. E quant foren al dit loch de Castro lo dit comte va dir en aquest que ell lo faria gran senyor e gran maestre e aquest li respos que li dixes la forma e manera e ell dix que si faria mas que ho tengues secret. Aquest respos que volenter. El dit comte dix a aquest si vos volets tractar de haver conpanyas al Rey En Pedro contra lo Rey Anrich ab certs capitolls de part sua que portas al dit Rey Pedro qui era en les parts de Gualicia que ell era segur e cert quel Rey Pedro li faria ben e profit. E sobre aço aquest li dix que volenter iria ab que li dixes les causes els capitols quins eren e ell feu escriurer les letras els capitols per alcun apelat Johan Guonsalvis. Els capitols eren aytals.

Quel dit comte sescusava al dit Rey Pedro quar no sen era anat ab ell per ço cor los catalans presoners que eren en Sibilia nol volien seguir e que quant lo dit comte sen volia anar ab lo dit Rey el troba lo portall de la vila barrat e gran rumor a la vila e per aço ell sescusava cor nol havia seguit.

Lo segon capitoll era quel dit Rey partis de Gualicia al pus tost que pogues e que anas al princep de Guales car perill era que ses gents lo traissen.

Lo terç capitoll era ques guardas de Martin Lopis comanador de Cantara e dels Cabessas de Vaques e daltres los quals havien tractament ab lo Rey En Rich de liurar lo dit Rey Pedro al dit Rey En Rich e que aço sabia lo dit comte per bocha del dit Rey En Rich que li ho havie dit en Sibilia.

Lo quart capitoll era que ell se podia fiar al comanador Johan Dente e a Matheu Ferrandis.

Lo quint capitoll era que tractes matrimoni ab la sua fiyla major ab la I dels fils del Rey Dangleterra e quel faes Rey apres sa vida e que tractes matrimoni ab Dantelo de la segona fiyla. E quel dit comte tractaria de laltra fiyla ab lo fill del comte de Fox e que ell li donas la terra de Biscaya ab II milia florins.

Lo VI capitoll era quel dit comte Dosona havia parlat ab lo maestre de Calatrava en un loch apelat Almagro e ab alcun altre que fo presoner de Bernat de Lasala e ab molts daltres los quals tendrien la veu del dit Rey Pedro si entrava en Castela.

Lo VII capitoll era quel Rey Pedro tractas ab lo Rey de Navarra que donas pessatge a III mil homens a cavall qui devien exir de Castela per anar al dit Rey Pedro en Guascunya e que per honor del dit Rey lo dit comte Dosona era apeylat de fer pau ab lo Rey de Navarra ab que lo dit Rey de Navarra lo asseguras que de aqui avant no li tractas per damnatge.

Lo VIII capitoll era que per ço quel dit Rey Pedro se confias del dit comte e de ço que li feya saber que ell era apereylat de meter en poder seu en raenas los

fils e filas seus e que estaguessen la on estaven les filas del dit Rey.

La qual letra e capitolls lo dit comte mostra en aquest preguanlo que ab la dita letra e capitolls anas en ves lo dit Rey Pedro que era en Gualicia e àquest respos que pauch li costava de nodrir e guardan que aquest havia estat ab lo Rey En Rey e en son servey e la malicia del dit Rey Pedro respos que noy portaria lo peu de la qual resposta lo dit comte fo molt irat.

E apres partent del dit loch anarensen a Bayona el mayna del dit loch havia manament que tot hom que vengues de les parts de Casteyla fos pres e quant lo dit comte fo de jos lo pont de Bayona fo li manat que calas la vela cor anaven per mar ab una pinassa e per ço cor no volch calar fo seguit e pres a una legua de Bayona e aquest ab ell e aquest fo mes en una torra el dit comte hac la rest del castell e la rahon perque lo dit comte sen possava axi cuytat era per paor dels navarros e abans quel dit comte agues resposta del princep qui era a Bordeu sobre la sua deliuranssa nel comte fos deliurat lo dit Rey Pedro fo arribat a Sent Sebastian que es port de mar el dit Rey trames una letra al senescall de Quitania e al mayna de Bayona quel dit comte no partis de Bayona entro que ensems aguessen parlat e apres alscuns dies lo dit Rey ab letra mana al dit comte que el entraria a Bayona e que li fos defora. La qual cosa lo dit comte fer no poch car

avia bestras el dit Rey entra e posa a preycadors el dit comte encontinent ana a ell e parlaren ensems en la cambra mas nos sap ques parlaren e en aquell VIII dies quel dit Rey se atura a Bayona quiscun die III vegades los dits Rey e comte ensems parlaven de conseyll sens altres qui noy foren presens e passat los dits VIII dies lo dit comte sen torna a Ortes e trames son fill al dit Rey e segons que aquest oyi dir al dit comte el la havia trames son fill en raena per argent quel dit Rey li demanava. E dix aquest que segons que ell creu e es veu comuna lo dit fill hi es per raena e no per argent.

E apres VII ho VIII dies quel dit comte hac estat a Ortes lo dit comte sen torna a Bayona al dit Rey Pedro e aquest ab ell per paguar sa finança e veye quels princep de Guales el Rey Pedro el Rey de Navarra el dit comte ensems tot dia havien parlaments e conseylls. Es ver quel dit comte Dosona hac tractament ab Sacle e Oulent capitans e ab altres capitans que en caç quel Rey Pedro el princep no savenguessen que dit comte paguas certa quantitat dargent del dit Rey Pedro als dits capitans e quel dit comte fos lur capitani major e que en nom del infant de Mallorcha ell faria guerra en la terra del Rey Daragon e aquestes coses oyi dir aquest als dits comte e capitanis en la esgleya de preycadors de Bayona.

E aquest veent totes aquestes coses pres comiat del dit comte dient que sen volia anar en sa terra. El dit comte pregua aquest quel esperas III dies e tornar sen hia ab ell a Ortes e apres los dits III dies lo dit comte

sen torna a Ortes e aquest ab ell e lavors altre veguada pres comiat del dit comte. El comte veent que aquest sen volia anar e tamen se que no sen tornas en Cathalunya va tant fer ab comte de Foix quel dit comte lo feu aturar per escusa de la sua guerra e del princep e aquest veent que no sen podia ben partir trames letres al Senyor Rey e a la Senyora Regina per lo missatger del comte de Fox que ha nom Possent e la tenor de les letras era aytall.

Mon car senyor e molt reduptable. Humiliant ma a la vostra reyall magestat sapia la vostra reyall magestat que yo son estat pres a Bayona e sapiats mon car senyor que jo se gitan vos de causas sobreels fets del Rey Pedro e del comte Dosona los quals fets yo nous guos escriure per letra mas placius quen trametats En Bellescar ho altre de quius confiets al qual yo otificare totes les coses e trametets ho axi con sil trametiets per missatgeria al comte de Fox e aquestes letras foren toltas al dit missatger per conpanyas del dit comte e vescomtessa Dosona ab consentiment del comte de Fox en I loch apelat Olaron. El missatger quant fo tornat dix en aquest que ell havia donades les dites letras al dit Senyor Rey e quel dit Senyor li havia dit que dins breus dies el li trametria resposta per un porrer e apres V ho VI jorns vench al loch Dortes un porter apelat P. e aquest demenal si li portava resposta ne altres paraules del Senyor Rey que respos que no de la qual cosa aquest fo maraveylat. E apres alscuns dies mestra Bernat de Lurus scriva del comte de Fox dix a aquest Bertran quinas letras son aque-

xas que tu tramets al Rey Daragon e aquest respos que no nagunes. El dit scrivan dix que si fasian e dix la tenor de les letras de cor en aquest e a aquest conech lavors quel Senyor Rey no havia haudas les dites letras e ab lo dit porter ensems qui era present a les dites paraules anassen al dit missatger e demanali qui li havia fetas las letras e ell respos que al Rey les havia donadas e aquest replica dient que mantia ans les havia donades a la comtessa Dosona e preslo per lo cabes volent li donar ab lo contell el missatger anassen a la dita comtessa e feuli clams de aquest e la dita comtessa anassen al dit comte de Fox e preguall que aquest fos pres per ço que no pogues venir de ça al Senyor Rey Daragon axi que aquest fo pres e mes en una torra e apres III jorns aquest fo gitat de la torra e mes en una cambra e con mossen Nar Despanya e altres preguassen lo dit comte de Fox que gitas aquest de preso lo dit comte respos que tant nera instat per los dits comte e comte Dosona que noy podia als fer. E apres XV dies vengren les conpanyias de aquest e supplicarenli que aquest fos deliurat e a instancia de les dites conpanyias el fo deliurat. Empero hac a jurar en man del mestre del hostall del dit comte de Fox que res que aquest sabes dels tractaments del Rey Pedro e del comte Dosona no revelas al Rey Daragon. E ab aço fo deliurat e es vengut en aquestes partides.

E jo Bertran Dalbi afermi e dic totas las causas desus ditas e ser beras e de proar en la cort del Seyor

Rei Darago o de la lij dels reials de Fransa et encara mantenir las causas desus ditas per guaie de batala et aso ei escrivit de ma ma propria e sajelat de mon propi sajel ei meti mon propi nom. E de totas las causas de sus ditas e escritas fau sagrament e homenage per serva e mantenir a mosen Pei Guilem Destacbos viguier de Rosilo loctinent de governador estipulant per lo Seyor Rei Daragon en poder den Arnaut Luques escriva del Seyor Rei.

Bertran Dalbi.

Divendres a XX de novembre anno predicto.

Lonrat En Bertran Dalbi donzell del Regne de França testimoni jurat et interrogat sobre les coses dejus scrites de que sera interrogat dir veritat que sapia. E primerament fo li lesta la sua deposicio damunt dita e dix que perseverava en aquella. En apres fo interrogat si sab ne ha oyt dir que lo comte Dosona ajudas armar lo Rey En Pedro qui fo de Castella com se parti de Xibilia que sen ana ne si lo dit comte acompanya ne sen ana ab lo dit Rey o si sen devia anar ab ell ne per que romas. E dix que aquest testimoni estant en Xibilia con hi fo ab lo dit Rey Enrich oy dir al dit comte Dosona quel dit Rey qui fo li havia dat I bell cavall bayart lo qual aquest testimoni viu ab sella e ab fren e ab senyals de Castella e aquest cavall dona lo dit comte en apres al vescomte Dilla lo qual en apres

lo dona a Francesch Dolius. E que oy dir al dit comte que ell havia ajudat armar lo dit Rey qui fo en la cambra e vengueren alscuns homens per robar la cambra dels quals lo dit comte ab I venable ne mata I. E de continent tancaren la porta de la cambra del dit Rey e per una porta de una recambra lo dit Rey qui fo sen ana e munta en un ginet e lo comte Dosona acompanya lo dit Rey qui fo ab lo dit cavall e dementre lo acompanyava demanali que entenia a fer al qual comte lo dit Rey qui fo respos que ell sen volia anar en Anglaterra e viure con a mercader. E lavors lo dit comte dix al dit Rey que li soltas la fe que li havia promesa et lo dit Rey responent al dit comte dixli que be li plahia. E en apres lo dit comte stant ab aquest testimoni a Bayona e a Castro Dunyo de Ordiades li dix lo dit comte que despuys que ell hac armat lo dit Rey qui fo de Castella el lexa anar per los cathalans presoners que sen anassen ab ell aquell comte no viu lo dit Rey ne parla ab ell tro que fou en Gasconya. Be es ver que oy dir al dit comte Dosona que con ell fou anat parlar ab los cathalans presoners et li hagueren respost que no seguerien lo Rey don Pedro ell fo dacort que seguis lo dit Rey e axiu feu ço es que ell ana tro al portal de la ciutat de Xibilia e aquell troba tencat e no poch exir dafora per acompanyar lo dit Rey qui jan era exit car sin pogues esser exit ell lo hagueira acompanyat e sen fora anat ab ell.

Interrogat si sab ne ha oyt dir quel dit comte Dosona fos en covinença naguna ab lo dit Rey don Pedro ne si era fet hom seu ne si lo dit Rey li havia fet ne-

gun heretament. E dix que oy dir al dit comte Dosona stant en Bayona que con lo dit comte era en Castella lo dit Rey don Pedro li havia donada tota la honor de Aguilar et ço qui ara es de marques de Billena e alscuns altres lochs de la frontera Darago dels quals no li membre les quals terres el lochs devia haver e pendre lo dit comte tantost con lo dit comte hagues mes en resenes en poder del dit Rey qui fo ses infants axi con lin havia promes e atorgat. E en apres oy dir al dit comte Dosona quel dit Rey don Pedro estant en Gasconya lo havia fet comte e li havia dats tots los dits lochs e quel dit comte havia acceptat lo don e li havia fet sagrament e homenatge de entrar ab ell en Castella e de servirlo be e leyalment e de liurar li I de ses fills dels quals li ha ja liurat I ço es lo major lo qual te lo Senyor de Prunyana ab sagrament e homenatge per nom del dit Rey don Pedro e no per lo dit princep ne per altre en nom dell. Empero no sab ne ha oyt dir de cert ques fos fet hom seu.

Interrogat si sab ne ha oyt dir al dit comte ne a altre que aquell comte hagues supplicat dit e demanat al dit Rey don Pedro en Xibilia o a Bayona o en altre part que li degues trencar les cartes de les covinenços qui eren entre ells e quen degues manar a Matheu Ferrandiz que las tenia e dix que no.

Interrogat si sab ne ha oyt dir quel dit comte Dosona muntas en lestol del Rey qui fo de Castella con les IV galees nostres foren preses ne si ell havia neguna senyoria o manament en lo dit stol ne si preses les dites IV galees nostres lo dit comte qui continent feya

de si matex. E dix que ha oyt dir al dit comte diverses vegades que ell puja en lo dit stol desferrat e solt et quey havia comendament en lo dit stol e que quant les dites IV galees nostres foren preses serca cascuna de aquelles galees del I cap al altre ab la spaha en la ma per veure siy era lo vescomte de Cardona quel pogues matar e que no vengues núll temps viu devant lo dit Rey don Pedro.

Interrogat si sab ne ha oyt dir quel dit comte Dosona stant pres en Castella ne solt que fo en Castella de la preso havia fetes alscunes convinences ab negun rich-hom Darago ne de Cathalunya ne ab altres persones de ques pogues seguir dampnatge al Senyor Rey ne a la sua terra ne ab quals. E dix que a Bayona oy dir aquest testimoni al dit comte Dosona quel dit comte stant en Xibilia e don Pedro de Luna se havien fet sagrament e homenatge et fermades certes covinences les quals no li dix quines ne quals ne sobre que eren. E axi mateix oy dir al dit comte Dosona quel vescomte Dilla li havia fet sagrament e homenatge de venir ab ell en Gascunya e per esser ab ell a fer guerra la on la volgues fer e oy dir al dit vescomte que ell sen devia venir ab lo dit comte en Ortes e que si hi fora vengut sino que con foren a Burguos hac I missatge de Cathalunya appellat Griffo e encontinent los dits comte e vescomte acordaren quel dit vescomte sen anas en Cathalunya e axiu feu.

Interrogat si sab ne ha oyt dir que lo dit comte haja fets tractaments ab lo dit Rey don Pedro ne ab linfant de Mallorques ne ab companyes de fer guerra ne

liurar lochs en Cathalunya ne quals ne ab qui hi devia venir. E dix que ha oyt dir al dit comte Dosona que ell havia fet tractament ab don Pedro de Castella e havia parlat e convengut ab Satla e Aulen angleses caps de conpanyes quel dit comte ab los dits caps e que fossen CCC o CCCC lançes ab ell e que sen venguessen a Hostalrich lo qual ja devien haver pres les gens del comtat e que faessen guerra aqui e correguesen tro a Barchinona e Gerona e tot le pays e que stablissen de companya mes Muntsoriu Argimon e a Castello e a Sant Fores e encara en totes altres forçes qui fossen entorn e apres que faessen guerra guerrejada contra lo Senyor Rey e ses gens. E encara oy dir al dit comte que linfant de Mallorques ab M lançes devia lavors entrar en Rossello e encontinent li devia esser liurat Illa e Canet e que ell faes guerra aqui de una part e lo comte Dosona deça e lo Rey de Castella qui fo en Aragon de la altra e que axi era estat avengut entre lo dit Rey e lo Infant e lo comte et que ab aço lo Senyor Rey ne ses gens nos sabrien hon sen anassen e que metrien tota la terra en tabustol. E quel dit comte empra aquest testimoni que fos capita de Hostalrich e dix encara a aquest testimoni quel jutge de Arborea farie venir prou forment e ordi a Blanes ab que totes aquestes conpanyes serien sostengudes de viandes. E en totes aquestes paraules eren presents los dits capitans e aquest testimoni era torsimany entre los capitans e lo comte per ço con no sentenien et no neguns altres.

Interrogat si sab ne ha oyt dir al dit comte o a altre

que negun rich hom de Cathalunya consentis en los dits affers. E dix que ell noy sab als sino que oy dir al dit comte que dels dits alfers ell se fiava molt en lo vescomte Dilla e En G. Galceran de Rochaberti e Bernat de Pinos los quals entenia que li ajudassen e sabia be que sino li ajudaven que no li vendrien contra ans en aquell cas li abandonarien lors viles e forses en guisa quen haurien viandes e ço que obs vanguessen e que nols farien punir de mal. E que oy dir lo dit comte alscunes vegades parlar del vescomte de Rochaberti e a la ques tenia mal per pagat del vescomte car deya que havia fet son poder de jaure ab sa muller la comtessa mentre ell era pres en Castella mas empero aytant be sen feya alcun compte mas no tant con dels altres e que en special feya compte del vescomte Dilla. E en apres vehe a Ortes II vegades missatge ab letres del dit Bernat de Pinos que anaven al dit comte e quel missatge deya quel dit Bernat hi devia esser dins breus dies.

Interrogat si sab ne ha oyt dir quel dit comte hagues tractat matrimoni de la una filla del Rey don Pedro ab fill del princep de Gales e daltra filla ab doncello e daltra filla ab lo fill del comte de Foix. E dix que ja de ço ha deposat demunt en lo primer testimoni mas empero dix que era ver que stant aquest testimoni a Ortes oy dir a aquells de la cambra del comte de Foix quel dit comte Dosona havie parlat ab la comte de Foix del dit matrimoni li havie profert de part del Rey don Pedro LX mil dobles e que levas anar tota la sua gent en ajuda del dit Rey qui fo e quel dit

Rey daltre part pagar los ha lur sou e quel dit comte Dosona fos capita daquella gent. E quel dit comte de Foix respos que no faria res ans tench lo comte Dosona per un musart.

Dix encara interrogat que stant aquest testimoni en Xibilia viu Menroy de Tinabre castella qui se era empres ab be CCC homens a cavall per anarsen al Rey don Pedro a Bayona o la hon fos. E viu encara quel comte Dosona feu donar a Marti Anyis II mil peçes dor al damunt dit per Monroy per fer partir los dits CCC homens a cavall. E viu encara fer grans tractaments al dit comte Dosona ab lo dit Menroy en la ciutat de Xibilia nos sabe quins ne de que no.

Interrogat si stant aquest testimoni a Bayona lo dit comte Dosona trames negun al Rey don Pedro con era a Sant Sabestia et dix que och aquest testimoni e lo senyor de Prunyana.

Interrogat per quey foren trameses ne quines paraufes explicaran per lo dit comte al dit Rey qui fo de Castella e dix esser quel dit comte Dosona trames per missatgers seus lo dit senyor de P uyana e aquest testimoni ab letra sua de creença al dit Rey don Pedro qui era a Sant Sabestia e trobarenlo cavalcant riba la marina sus en una mula e aquest testimoni de part del dit comte presentada la letra de creença per vigor daquella explicar la creença al dit Rey la qual lo dit comte li havia comanada e la qual en acabament era aytal Senyor lo comte Dosona se comana en vostra gracia e ha entes que vos tenits per agreujat con nous havia seguit con partis de Xibilia eus ne anas con Go-

ter Dies li ha dit de part vostra mi present e axi fou ço dix lo dit testimoni que lo dit comte havia fet contra sa fe per ço con nous havia seguit con isques de Castella. E lo dit comte senyor diu que es aparellat de scondir sa fe siy havia negun de casa vostra que digues lo contrari car con ell senyor parti de vos queus hac armat ana als cathalans e aragoneses qui eren stats presoners vostres que ab ell ensemps vos acompanyassen eus seguissen e nou volgueren fer e entretant vos Senyor fos fora de la ciutat. E lo dit comte Dosona volieus seguir mas troba les portes de la ciutat barrades e tancades e gran remor axi que no poch ne guosa exir defora.

Item que Marti Anyis li havia dit lo vespre que si ell vos aconpanyas dafora que vos li haguerets dat de la lança als pits. E axi mateix que no gosara passar per Portegal car havie pahor que no fos pres per lo Rey de Portegal que nol remetes al Rey Daragon a fi quen cobras la Infanta de Portegal filla sua. E per aquestes rahons ell nous havie seguit ne havia fet contra sa fe e siy havia negun que digues lo contrari que ell era apparellat de metrehi les mans. E era aparellat de ser var vos les covinenças que ha fetes ab vos e promeses en Castella e per aquesta raho de metre en podér vostre en resenes sos fills. E dita aquesta creença lo dit Rey don Pedro respos que ell havia per excusat lo dit comte Dosona e que dins II dies ell seria en Bayona e parlarien ensemps e axis feu que tots dies veya aquest testimoni que lo dit Rey e comte Dosona eren ensemps III hores lo die e parlaven ensemps secreta ent

et lo dit Rey havie consell ab lo dit comte mes que ab nagun altre et lo dit comte manava lo dit Rey axi con se volia.

Dix encara interrogat que stant aquest testimoni a Bayona aquest testimoni dix al dit comte que no curas de la mort de son pare e que lexas aquells tractaments que feya mas que hom tractas que tornas en gracia del Senyor Rey e quel servis. E lo dit comte respos Bertran nom poria bastar lo cor de servir negun quin haja mort mon pare nel poria servir de bon cor ni li faria james res que li degues fer e daço no parlem plus. E en apres dix interrogat que estant aquest testimoni a Ortes viu be VII o VIII vegades anar lo dit comte a Bayona hon era lo dit Rey qui fo e vee que con lo Rey don Pedro parten de Bayona ana a Bordeu hon se feu lo parlament general ab lo princep lo dit comte ana a Bordeu ab lo dit Rey qui fo de Castella e fo si dit parlament.

Interrogat con ho sab e dix que per ço con lo viu partir de Ortes e tornar e aquells qui ab ell eren anats e tornats ho deyen publicament. E axi mateix ha vist que tot jorn anaven missatgers del comte Dossona al dit Rey e del dit Rey al comte.

Postea die sabbati XXI die novembris anno predicto fuit per dictum venerabilem bajulum generalem producta littera sequens,

Jo En Berenguer de Malla procurador general del senyor comte Dosona per vigor e per auctoritat de la mia procuracio guiy e assegur en bona fe e sens enguau vos Nestene Vedrier e vostres fills e En G. Cili e P. Tria e En G. Ponç e totes altres e sengles conpanyes vostres que puscats e pusquen anar venir e estar salvament e segura e sens negun embarch mer ne de conpanyes dels castells del dit senyor comte per tota la terra e jurisdiccio del dit senyor comte ne encare qui seua no sia. E aquest guiatge vull que dur XII jorns pus prop vinents e no mes avant. E en testimoni de veritat fas vos lo present guiatge sagellat ab mon sagell e fo fet al castell de Argimon divendres a XIII del mes de noembre del any de nostre Senyor MCCCLXVI.

Divendres a XVI de deembre del dit ayn.

Lo noble Naymerich de Sentelles testimoni jurat e interrogat sobre les coses dejus scrites de que sera interrogat dir la veritat que sapia. E primerament fo interrogat hon fo pres aquest testimoni ne per qui e dix que en lo loch de Magallo per lo Rey qui fo de Castella.

Interrogat hon fo manat pres e dix que a Tholedo hon estich pres entorn VI meses e puys a Almassa e final-

ment a Xibilia hon estech pres tota hore tro quen fo fora.

Interrogat si sab ne oy dir quel comte Dosona fos menat a Murvedre ne perque e dix esser ver que fo menat a Murvedre con aquest testimoni ho viu con lo tragueren de la preso per manarlo a Murvedre mas no sabe perque hi fo menat.

Interrogat si sab quel dit comte stant en Murvedre trames nagun en Cathalunya ne per que. E dix que oy dir al dit comte quey havia trames en Ramonieh de Castellbell per saber son pare si era viu o mort.

Interrogat si lo dit comte Dosona ans que anas a Murvedre empra lo dit testimoni ne altres de esser en covinença ab lo dit comte per venjar la mort den Bernat son pare lo qual ell se pensava que fos ja mort o per altre raho. E dix esser ver quel dit comte estant pres en Xibilia ampra aquest testimoni e don Pedro de Luna e ffrare Artal vescomte Dilla e En Vidal de Blanes qui staven presos lavors ensemps ab lo dit comte Dosona que li ajudassen a venjar la mort de son pare en tot hom qui en aquella mort hagues cabut exceptat lo Senyor Rey e la Senyora Reyna e lurs infans. E que fet lo dit emprament aquest testimoni e los altres damunt nomenats atorgaren aço al dit comte. Empero ço que aquest testimoni atorga al dit comte feu mes per pahor que per amor per ço con se duptave que si lo dit comte era be ab lo dit Rey qui fo de Castella que nol malmesclas ab lo dit Rey e no lin vengues dan a la sua persona. E axi matéix se pensa aquest testimoni que per aquesta raho matexa liu atorgaren los altre ev paria be en lurs continents e en lurs paraules.

Interrogat si de aquesta covinença se feu carta ne neguna altra seguretat e dix que no sen feu carta mas ell e los altres damunt dits faeren sagrament e homenatge daço al dit comte Dosona.

Interrogat si lo dit comte apres que vench de Murvedre torna en Xibilia en la preso e dix que och que ferrat hi ana e ferrat hi torna.

Interrogat si lo dit comte isque depuys de la preso. E dix que apres que fo tornat de Murvedre stech pres alcun temps e puys con lo dit Rey qui fo de Castella feu lestol qui pres les nostres IV galees lo dit comte isque de la preso hon stava e munta en lo dit stol.

Interrogat si lo dit comte munta en lestol ferrat ne pres e dix que era desferrat mas que tota hora stech segons ques deya en guarda de II scuders de Marti Anyis.

Interrogat si sab ne ha oyt dir perque lo dit comte fo tret de la preso e muntat en lo dit estol. E dix que noy sab res neu oy dir mes que entre ells ne havia diverses pensaments.

Interrogat si sab ne ha oyt dir quel dit comte fos en lo dit stol con les nostres IV galees foren preses. E dix queu oy dir al dit comte.

Interrogat si sab ne oy dir quel dit comte Dosona restauras Naverso ne altres que no morissen ne que faes que a naguns altres fos dada mort. E dix que be ha oyt dir al dit comte que ell recapta ab lo dit Rey que Naverso no moris. De les altres coses noy sab nen ha oyt dir res.

Interrogat si apres quel estol del dit Rey fo tornat lo dit comte torna en preso. E dix que no ans anava per Xibilia cavalcant menys de ferres empero deyes que ab guardes anava e encara fora de Xibilia anant ab lo dit Rey per tot son regne hon quen anas e encara a cassa e en altres parts. E aço oy dir aquest testimoni al dit comte.

Interrogat si lavors con lo dit comte anava ab lo dit Rey desferrat per la forma damunt dita aquest testimoni ne don Pedro els altres presoners qui aqui eren preses foren affluxats de la preso ne gitats daquella. E dix que no ans staven preses e be ferrats e que per alcun temps abans lo dit En Pedro era stat menat a Tholedo pres e ferrat e aquest testimoni fo mes en lo aljub e puys apres daço lo dit comte isque de la dita preso en que era.

Interrogat si lo dit comte despuys fo tornat neguna vegada en preso. E dix que ara con les companyes entraren en Castella lo dit Rey qui fo vench de Tholedo e de Burgos e fo en Xibilia lo dit comte apres pochs dies quel dit Rey fo tornat en Xibilia fo tornat en la Darassana de Xibilia pres e ferrat.

Interrogat si sab perque fo repres e dix que oy dir al dit comte que per ço con lo dit Rey qui fo havia sospita del dit comte que no fugis.

Interrogat si lo dit comte isque de la preso ab los altres presoners ensemps o abans. E dix que abans que per alscuns dies e que lavors lo dit Rey lo solque de tot.

Interrogat si sab perque isque abans lo dit comte e dix que no.

Interrogat si sab ne ha hoyt dir quel dit comte Dosona apres que fo fora de la preso empras En Pedro de Luna vescomte Dilla aquest testimoni ne altres homens de paratge e de peu qui fossen en la dita Darassana de Xibilia que ajudassen al dit Rey qui fo a defendre sa persona e son regne. E dix que aquest testimoni no fo emprat per lo dit comte ans fo amprat per lo Rey qui fo de Castella o per part sua eu atorga per pahor que no moris retengue empero que no fos contra la persona del Senyor Rey e del senyor duch e de sos oficials e de sa bandera e de sa terra ne altre qui hi fos per lo dit Senyor Rey. Axi mateix que no sap que don Pedro ne lo vescomte fossen stats amprats per lo dit comte mas que axi mateix foren amprats per lo dit Rey axi mateix con aquest testimoni. E que oy dir que avans lo dit comte havia amprats alscuns homens de paratge mas no sab perque.

Interrogat si sab ne ha oyt dir quel dit comte ajudas armar lo dit Rey qui fo ara con sen ana nel acompanyas. E dix que noy sab als sino que oy dir a alscuns quel dit comte Dosona ajuda armar lo dit Rey con sen dech anar.

Interrogat si sab ne ha oyt dir quel dit comte hagues guiatge del Rey don Enrich e de la ciutat de Xibilia. E dix queu oy dir a molts.

Interrogat si sab ne ha oyt dir quel dit conte Dosona tractas ne endreças ab lo dit Rey qui fo de Castella que frare Artal moris. E dix que noy sab res mas

queu ha oyt dir a alscuns mas nou creu aquest testimoni que fos ver.

Interrogat si con lo dit Rey qui fo de Castella sen ana lo dit comte Dosona li dix si volia quel seguis ab los altres cavallers qui eren stats amprats ne havien preses diners per defendre ell ne sa terra. E dix que oy dir al dit comte que ell dix al dit Rey con sen dech anar: Senyor que manats fer a aquests richs homens ne a mi de ço queus havem promes. E lo dit Rey resposli. Ja veets en quin cas son e axi si volets anar anats si volets romanir romanits e fets quey vullats que jous absolch de tota prometensa quem hajats feta vos ne ells.

Interrogat si sab ne ha oyt dir quel dit comte sen volgues fer anar sa muller e sos infans en Castella per metrels en poder del dit Rey qui fo de Castella. E dix que noy sab als sino que apres que aquest testimoni es exit de la preso oy dir que eren a Ortes ab lo dit comte.

Dix encara interrogat si oy dir al dit comte que con lo dit Rey lo hac soltat de tot ell li besa la ma e li feu gracies per quel treya de preso. E lo dit Rey li va dir que de vuy mes si sen volia anar que sen anas e que romangues si volia romanir e quel dit comte segons que aquest testimoni es viyares respos al dit Rey aquestes o semblants paranles: Senyor ab vos vull anar o ab vos vull romandre segons quel dit comte dix a aquest testimoni.

Et fuit sibi lecta dicta depositio et perseveravit in ea.

Divendre a XVIII de deembre del any dessus dit.

Johan Mercer mercader del loch de Oleron del comtat de Foix testimoni jurat e interrogat sobre les coses dejus scrites de que sera interrogat dir veritat que sapia. E primerament fo interrogat si aquest testimoni era a Bayona con lo Rey don Pedro de Castella fo a Bayona. E dix que och.

Interrogat si avans quel dit Rey P. hi fos lo comte Dosona era a Bayona pres o a rescat o per quina manera. E dix que ja era lo dit comte a Bayona pres. La raho perque era pres no la sab de cert mas oy dir que per ço con passava sots lo pont de Bayona e no deya res a aquells de la ciutat fo retengut havent sospita dell.

Dix encara interrogat que sempre quel dit Rey P. fo a Bayona reques quel dit comte no isques de la preso sens voler seu e aço oy dir a aquells de la di a ciutat.

Interrogat si viu lo dit Rey P. ab lo comte Dosona ensemps e dix que och parlar e star ensemps moltes vegades secretament.

Interrogat si sab ne ha oyt dir de que eren lurs tractaments e dix que noy sab res mas que era pensament daquest testimoni e de molts daltres e aço per fama quel dit comte tractava una de II coses. La primera que fos desobligat de ço quel dit Rey li feya questio

e del arrestament de Bayona. Laltra que tractas que hagues companyes e que servis lo dit Rey e faes guerra per ell e quel dit Rey lo heretaria e li dara terra en Castella e que daço era fama publica en tota la dita ciutat de Bayona en cas empero quel dit comte nos pogues avenir ab lo Senyor Rey. Be es ver que ha oyt dir que con lo dit Rey Pedro parti de Xibila romas e era en certes covinenços ab lo dit comte.

Interrogat si sab quel dit comte havia mes en resenes son fill ne en poder de qui. E dix esser ver quel dit comte ha mes son fill Bernadi en resenes en poder del princep de Gales e sta en I castell qui es a IV legues de Bayona apellat Guissen.

Interrogat con ho sab e dix que per ço con ho ha vist.

Interrogat si sab perque lo dit Bernadi es en resenes e dix que noy sab res de cert mas be ha oyt dir a I fahedor daquest testimoni appellat Fartaner que ell rahonantse ab lo comte li dix aytals paraules o semblants: Senyor si vos ho voliets hom hauria alscuns servents qui per algun loguer emblarien vostre fill el traurien del castell el cobrariets. E lo dit comte respos que no sen curava que la menys ansia era que havia. E dix encara lo dit En Fertaner que en aquell cas viu lo dit comte fer molts tractaments e continuar ab lo dit Rey don Pedro. E veent los tractaments e la resposta del dit comte lo dit En Fertaner se maravella molt eu tench en mal senyal segons que tot aço compta lo dit En Fartaner a aquest testimoni.

Dix encara interrogat que stant aquest testimoni a

Bordeu oy dir a diverses persones moltes vegades e daço era fama publica quel comte Dosona tractava que si nos podia acordar ab lo Senyor Rey Darago que ab linfant de Mallorques e ab aquelles companyes que pogues haver faessen guerra e dampnificassen la terra del dit Senyor Rey Darago.

. A XXVII dies de deembre anno a nativitate Domini MCCC sexagesimo septimo. In presentia domini Regis deposuit sequens testis.

Lo noble Nandreu de Fonollet vescomte de Canet e de Ylla jurat e interrogat en son propi fet e axi con a testimoni jurat en fet daltre dir veritat que sapia sobre les coses dejus scrites. E primerament fo interrogat hon fo pres ne si a la sua preso fo lo Rey de Castella personalment e dix que fo pres a Magallo e a la sua preso fo present lo dit Rey Pedro.

Interrogat hon fo manat pres e dix que apres que fo manat per diverses lochs fo menat finalment a Xibilia e mes en lo alcassar de Xibilia.

Interrogat si lo Rey de Castella stant a Murvedre trames al comte Dosona missatge e quel sen faes venir a Murvedre. E dix que och.

Interrogat con ho sab e dix que per ço con ho oy dir e viu con lo desferraren daquells ferres que tenia e li meteren pus leugers el liuraren a I hom quey era

vengut per lo Rey olim de Castella appellat Marti Martiniz.

Interrogat si sab o ha oyt dir perque lo dit comte fo trames a Murvedre e dix que no.

Interrogat si sab ne ha oyt dir quel dit comte stant a Murvedre trames negun en Cathalunya ne per que e dix que no.

Interrogat si sab ne oy dir quel dit Rey de Castella stant a Murvedre faes a saber al dit comte que lo Senyor Rey hagues fet morir En Bernat de Cabrera son pare. E dix que nou sabe ne oy dir tro quel dit hom sen mana lo dit comte que oy dir que En Bernat de Cabrera era mort.

Interrogat si sab ne oy dir con lo comte Dosona sabe la mort de son pare quins continents feu e dix que vee quel dit comte plorava e se arrapava la cara.

Interrogat si lo dit comte empra nagun daquells qui staven ab ell preses que li ajudassen a venjar son pare. E dix que och ço es aquest deposant Pedro de Luna Eymerich de Sentelles e ffrare Artal de Luna en aquesta manera ço es quels dix quel Senyor Rey a induccio del Rey de Navarra e de son ffrare li havia mort son pare lo qual era mort per I avalotament de gens per quels pregava que contra los dessus dits Rey de Navarra e ffrare seu e altres qui haguessen cabut en la mort del dit En Bernat pare seu e li ajudassen a venjar la mort del dit En Bernat exceptat lo Senyor Rey e la Senyora Reyna e sos fills e altres de que lur fe ne valguessen menys. E aquest deposant ab los altres ensemps damunt emprats atorgarenho al dit com-

te de ajudarli a venjar la mort de son pare contra tota persona exceptats lo dit Senyor Rey e la Senyora Reyna e sos fills e tots altres de que lur fe valgues menys e encara exceptat lo comte de Trastamara per ço con sabien que era en servey del dit Senyor Rey e de la cosa publica.

Interrogat si sab ne oy dir al dit comte de quals persones se clamas lo dit comte que li haguessen avalotat lo dit pare seu per la dita mort e dix que no de neguns altres sino dels dits Rey de Navarra e de son frare.

Interrogat si lo dit comte empra aquest deposant e los altres damunt d ts ensemps o departidament e dix que tots ensemps los ampra de la dita ajuda.

E dix encara mes interrogat que tots ensemps li prometeren fer la dita ajuda e que per seguretat daço lin feren sagrament e a son viyares homenatge mas no li recorda be.

Interrogat quins foren presents e dix que no neguns altres sino los dits amprats e En Vidal de Blanes.

Interrogat si de la dita seguretat se feu naguna scriptura publica e privada e dix que no.

Interrogat si lo dit comte vinent de Murvedre e fo en Xibilia fo tornat en la preso e dix que och ço es en la gabia la hon primerament stave axi ferrat con solia.

Interrogat si sab ne oy dir que despuys lo dit comte isques de la dita preso ne si munta en la estol del Rey de Castella. E dix que oy dir a molts dels quals

no li recorda quel dit comte lo qual fo deliurat de la dita preso desferrat e sens armes fo liurat a Marti Anyis e ab guardes puya en lo dit estol.

Interrogat si sab ne oy dir perque lo dit comte munta en lestol del dit Rey e dix que no.

Interrogat si sab ne oy dir quel dit comte restauras Naverso ne negun altre con les nostres IV galees foren preses et dix que no salvant que ha oyt dir al dit Naverso quel dit comte li havia feta bona obra en son restaurament.

Interrogat si sab ne oy dir quel dit comte donas e procuras obra perque la xurma de les dites IV galees fos degollada e dix que no.

Interrogat si con lo dit comte munta en lestol del dit Rey aquest deposant ne los altres qui staven preses foren desferrats e dix que aquest testimoni no fo desferrat ne dels altres nou oy dir que fossen desferrats ne aleujats de preso.

Interrogat si sab ne oy dir nes pensava per quina raho lo dit comte era aleujat de preso e aquest testimoni e los altres nou eren e dix que nou sab ne oy dir ne sen pensave res sino que lo aleujar de la preso era en voler del dit Rey de Castella.

Interrogat si aquest deposant fo amprat per lo dit lavors Rey de Castella o per altre en nom seu de pujar en lestol seu ne siu feu induyt per negun. E dix que solament ne fo amprat per lo dit Rey lo qual li dix que si volia exir de preso que li liuras sos fills per rasenes tro que li hagues liurada la terra con ell entenia que la sua flota iria envers aquelles parts e

aquest deposant dubtant la malicia daquell Rey a fin que nol degollas e lo pensament que havia fet de la manera quey tench atorgaho al dit Rey e encontinent secretament aquest deposant scrivi a sa muller la vescomtessa la qual ho revela a la Senyora Reyna segons que en aquest proçes se conte largament hon es inserta la letra de aquest testimoni e la missatgeria.

Interrogat si sab ne oy dir con lo estol del dit Rey torna en Xibilia lo dit comte Dosona torna en preso o si romas ab lo dit Rey. E dix que noy sab als salvant que oy dir que anava ab Marti Anyis ab guardes.

Interrogat si sab ne ha oyt dir quel dit comte anas a cassa del dit Rey ne que cabes en ses consells e dix que no.

Interrogat si lo comte Dosona ampra aquest deposant que li prestas I fill seu ne perque. E dix que es ver quel dit comte con fo vengut del estol dix a aquest deposant quel dit comte havia finat ab lo dit Rey de Castella quel donas a rescat de L mil florins e que ell no havia cor I fill que tots eren en poder del Senyor Rey e quel dit Rey de Castella no volia fiar lo dit rescat a resenes solament de I fill del dit comte perque prestave aquest deposant que li prestas I fill seu e metriels en resenes abdoses en poder del dit Rey tro que li hagues pagats los dits L mil florins e aquest testimoni atorgaliu.

Interrogat si sab ne oy dir quel dit Rey stant a Burgos trames Anthoni dez Vivers a aquest deposant ab letres del dit Rey ne daltre. E dix esser ver quel dit Rey per lo dit Anthoni li trames letres de creença e

no li dona letres daltre persona ans dix que letres li aportava de la vescomtessa les quals havia lançades per pahor.

Interrogat que li dix lo dit Anthoni per virtut de la creença. E dix que li dix de part del dit Rey si liurarie sos fills en resenes que lo dit Rey lo soltaria de la preso. E aquest deposant respos et dix al dit Anthoni de qui fiave que respos al' dit Rey de Castella que li liuraria sos fills empero dix al dit Anthoni que secretament digues a la vescomtessa sa muller que per res que ell li trametes a dir que no li trametes sino lo I ço es lo menor cor aquest deposant era de entenimenT que liuras aquell dit fill seu a fi que aquest deposant isques de preso e que aquell sen sabes perdre mas que per res no liuras los II fills seus.

Interrogat si sab ne oy dir quel dit Anthoni portas letres del dit Rey an Francesch Dolius ne si lo dit Francesch ana parlar ab aquest testimoni ne aquest testimoni ab ell ne si sab ne ha oyt dir que aquest deposant hagues licencia de parlar ab lo dit Francesch e lo dit Francesch ab aquest deposant. E dix que no sab res de aquestes coses en aquest interrogatori contengudes.

Interrogat si sab quel dit Rey de Castella ne negun per ell havia fet algun tractament ab aquest deposant que con la dita flota vengues en Rossello o per qualque altre manera la terra daquest deposant o naguns de sos lochs deguessen venir en ma del dit Rey de Castella e dix que no sino con axi damunt ha deposat.

Item si lo dit comte despuys que fo vengut del stol, fo tornat en la preso en que stave primerament e dix que och e fo mes en la gabia e vanli metre uns ferres qui pesaven be LX lliures e aço fou ara con les companyes entraren per Castella e ja era perdut Burgos.

Interrogat si sab ne oy dir perque hi fo tornat en la preso en lo dit comte. E dix que oy dir que per ço con lo havien acusat que volia fogir.

Interrogat si lo dit comte fo desferrat e soltat de preso ensemps ab los altres presoners o abans e dix que abans con ell fo desferrat e soltat lo divendres e los altres lo diemenge seguent.

Interrogat si sab ne ha oyt dir perque fo soltat ans lo dit comte e dix que no.

Interrogat si lo dit comte en aquest endemig feu neguns ampraments de part del dit Rey de Castella als presoners qui aqui eren de valer al dit Rey e dix que no mas que es ver que Roiç Garcia alcayt qui era lavors de la Darassana de Xibilia empra aquest testimoni don Pedro de Luna e Naymerich de Sentelles e dixlos que si volien exir de preso que prometessen de ajudar al dit Rey don Pedro contra lo Rey don Enrich e les companyies que menave. E aquest testimoni ab los dits Pedro de Luna e Naymerich atorgarenho per ço que poguessen exir de preso e depuys ells tots III ab lo dit comte Dosona anarensen al dit Rey don Pedro e prometerenli lur fe segons custuma de Castella e fer la dita ajuda exceptat que noy fos pano del Senyor Rey ne gent sua natural. E totes aquestes coses digueren e faeren a fin que pogues exir de preso.

Interrogat si sabia ne oy dir quels dits comte de Trastamara e les companyes fossen en sou del Senyor Rey e dix que no.

Interrogat si sab ne oy dir quel dit comte ajudas armar lo dit Rey de Castella con sen ana de Xibilia. E dix que noy sab res mas queu ha oyt dir a alscuns los quals no li membre.

Interrogat si sab ne ha oyt dir quel dit comte acompanyas lo dit Rey con se partı de Xibilia e dix que no.

Interrogat si lo dit comte ne altre per nom seu vench a aquest deposant ne als altres que seguissen lo dit Rey don Pedro con sen ana e dix que no quant es dell ne dels altres nou sab ne ha oyt dir.

Interrogat si lo dit comte hac guiatge del Rey don Enrich e perque e dix que och e aço per tal con lo dit comte se duptave del Rey don Enrich per la mort den Bernat de Cabrera e aço oy dir al dit comte.

Interrogat si sab ne ha oyt dir quel dit comte fes neguns tractaments que sen faes anar sa muller e sos infans e dix que no sino solament de la resena de I fill del dit comte per rescat segons que damunt ha deposat.

Interrogat si aquest testimoni viu En R. de Gurb en Xibilia ne si sab per quey era. E dix que en aquell temps quel dit comte fina del rescat seu viu lo dit R. de Gurb en Xibilia al qual aquest testimoni dona una letra qui anave a la vescomtessa que liuras al dit R. I fill daquest deposant per lo rescat del dit comte Dosona.

Interrogat si sab ne ha oyt dir quel dit comte stant en Xibilia con les companyes hi eren faes neguns tractaments ab los caps de companyes ni contra qui feya aquells tractaments e dix que oy dir al dit comte que havia amprats alseuns caps de les dites companyes los noms dels quals no li recorden mas a son viyares eren gascons e quels havia emprats que fossen contra lo Rey de Navarra. E entes lo dit comte que al Rey don Enrich no playa lexasen.

Interrogat si aquest deposant ara con vench de Xibilia feu neguna excusacio del fet del dit comte e dix que och en presencia del Senyor Rey no sabent que negun proces lo dit Senyor hagues fet ne faes contra lo dit comte ne entenent ne creent quel dit comte hagues errat contra lo dit Senyor Rey.

Diluns a XXVIII de deembre del ayn damunt dit.

Johan Cano del Regne de Castella del loch appellat Alcaras testimoni jurat e interrogat sobre les coses dejus scrites de que sera interrogat dir la veritat que sapia. E primerament fo interrogat si aquest testimoni es stat a Bordeu ne quant. E dix que laltre dia hi fo hi ha entro a XV dies quen es partit.

Interrogat quey feya e dix que stave ab lo senyor de Pomers.

Interrogat si sab ne ha oyt dir que aqui ne en altre part se faes negun ajust o tractament qui pogues

esser contra lo Senyor Rey e dix que aquest testimoni stan a Bordeu vee quel princep de Gales havia ajustades grans companyes e quey era linfant de Mallorques e ques deya publicament e notoria quel dit princep ab les dites companyes entraria breument en lo regne de Castella per conquistar aquell e con lo hagues conquistat envahiria lo regne de Aragon e que entretant ell trametria lo germa bastart del marques de Montferrat ab lo comte Dosona en Napols e en Jenova per armar galees e haver companyes e per ferles venir en Barchinona.

Dix encara interrogat que con lo dit testimoni fo a II legues de Ortes ell demana si lo dit comte Dosona era a Ortes e fo li respost per alscuns que no era a Ortes ne en Gasconya ans sen era anat ab lo germa del dit marques.

Interrogat si vee lo dit comte a Bordeu ne en altre part de Gasconya e dix que no.

Interrogat si sab ne ha oyt dir quel dit comte hagues fet neguns tractaments ab lo princep o ab lo Rey don Pedro o ab altres e dix que no sino axi con damunt ha dit.

Post hoc die veneris qua fuit quintadecima dies januarii anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo sexagesimo septimo predicto fuit facta relatio de negotio dicto comitis Ausone coram dicto domino Rege in suo consilio solemni in aula seu camera majori palacii sui regii Barchinone vocata camera consilii in

quo interfuerunt barones richi homines milites doctores et cives in multitudine copiosa per Bernardum Lunes jurisperitum Barchinone cui fuerat comissum.

Et facta dicta relatione fuit per dictum dominum Regem et suum consilium facta et ordinata ac concordata provisio sequens sub forma in sequenti littera expressata.

Petrus Dei gratia Rex Arogonum Valencie Majorice Sardinie et Corsice cemesque Barchinone Rossilionis et Ceritanie. Inclito ac magnifico infanti Johanni primogenito nostro carissimo duci Gerunde comitique Cervarie ac in regnis et terris nostris generali gubernatori et cunctis ejus vices gerentibus nec non vicariis bajulis justitiis çalmedinis merinis et aliis quibuslibet oficialibus et subditis nostris et vestri dicti nostri primogeniti et specialiter subditis vassallis et castellanis Bernardi de Capraria nunc viventis comitis Ausonie vulgariter nuncupati presentibus et futuris et ipsorum oficialium loca tenentibus paterne benedictionis plenitudinem cum salute. Ecce quod pridem per nostras literas bona cuncta dicti Bernardi de Capraria jussimus occupari inducti justis rationibus sive causis. Et licet nos qui eramus de ipsis causis et rationibus informati crediderimus semper dictas literas a justitie somite processisse quia tamen per nonnullos trepidantes ubi trepidandum non est et facti forsitan veritatem expli-

cite nescientes ipsarum literarum justitia in dubium versa fuit nos hujus dubietatis materiam tollere cupientes certas personas scientia jure et sapientia pollentes tam de nostra curia quam de civitate Barchinone preelegimus quibus injunximus ut quoscumque processus factos super informatione recepta de hiis que comissa acta et gesta per dictum Bernardum contra nos et rem nostram publicam dicebantur cum summa diligentia et assiduitate recognoscerent et summarent et eis recognitis et summatis relationem inde facerent coram nobis. Et postmodum per eos in nostro pleno et solemni consilio in quo non modica baronum militum legumque doctorum et juris prudentium ac civium multitudo aderat facta relatione plenaria premissorum habitoque super eis digesto consilio et maturo fuit tandem per nos et ipsum nostrum consilium repertum pariter et finatum quod processibus judicialibus qui contra dictum Bernardum et bona sua fieri cum justitia poterant omissis absque prejuditio quoad presens Nos qui de premissis actibus contra nos et nostram rem publicam comissis et gestis per dictum Bernardum de Capraria in nostra conscientia sumus et fuimus veridice informati potuimus et possumus juste et licite contra eundem Bernardum de Capraria tamquam contra hostem nostrum et sibi adherentes imposterum et bona eorundem ipsa occupando et alias procedere jure belli et decernere omnes subditos ipsius Bernardi et vassallos et illos etiam quibus per eum vel de ipsius mandato aut voluntate castrorum et munitionum custodia comissa fuit fuisse et fore ab

omni sacramento et homagio et quovis alio obligationis et subjectionis genere absolutos et ipsos astrictos fore nobis ut eorum principi et naturali domino in omnibus obedire cum in omni fidelitate et obligatione generali etiam sacramento et homagio vallata de jure auctoritas principis sit excepta. Nos itaque premissa in nostro consilio finata sic ut prefertur potuisse et posse fieri juste et licite presentis serie decernentes vobis dictis subditis dicti Bernardi de Capraria et vasallis ac etiam pro ipso vel de ejus mandato seu voluntate castra de Montesorivo de Argimonte et de Castilione de Basso et alias etiam quascumque munitiones seu castra tenentibus quovismodo ex debito naturalitatis et fidelitatis quibus nobis ut principi estis astricti dicimus et precipiendo mandamus sub pena bausie quam contrafacientes ex vobis incurrere decernimus ipso facto quatenus de cetero ipsi Bernardo de Capraria aut aliis pro eo de aliquibus redditibus seu juribus non respondeatis nec ipsum etiam pro domino aliquatenus habeatis nec dicta castra aut munitiones pro ipso Bernardo aut ejus nomine custodiatis aut etiam teneatis nec alias sibi aut aliis ipsius nomine pareatis quinimo de quibuscumque redditibus proventibus et universis aliis juribus de quibus dicto Bernardo et suis oficialibus obligati eratis aut soliti respondere nobis et dicto nostro primogenito et nostris ac ipsius oficialibus et capitaneis respondeatis nobisque ut vestro principi et naturali domino et ipsis tamquam a nobis missis in omnibus pareatis. Et inter cetera nobis et ipsis dicta castra et munitiones absque mora et dificultate trada-

tis. Mandamus insuper vobis dicto nostro primogenito et vestris vices gerentibus et cunctis aliis oficialibus et subditis nostris quod contenta in presenti littera observantes ad occupationem castrorum et aliorum bonorum que dicti Bernardi fuerunt queque nondum occupata existunt procedatis cum summa diligentia manu forti. Et si quos subditos vassallos aut castellanos dicti Bernardi quod non credimus in tantam furoris audaciam pervenire repereritis ut dicto Bernardo adherendo nolint jussa nostra cum presenti eisdem ut premittitur facta adimplere aut improvide attemptarent venire aut facere contra ea adversus ipsos tamquam hostes nostros et eorum bona sicuti et contra dictum Bernardum de Capraria et bona sua occupando ipsa bona et alias viriliter procedatis. Data Barchinone XX die junuarii anno a nativitate Domini Millesimo CCCLX septimo. Rex Petrus.

Et subsequenter die mercurii vicesima die januarii anno predicto dictus illustrissimus dominus Rex personaliter constitutus in aula majori palacii sui Barchinone et more principis regio sedentis in solio presentibus baronibus militibus civibus et aliis qui ibi erant in multitudine copiosa pro majori solemnitate et efficacia processus facti contra ipsum comitem quedam de comissis per dictum comitem et alia premissa in dicta littera contenta ore propio in effectu recitavit ac legi et publicari solemniter ibidem fecit et mandavit per me Franciscum Formosii notarium et scrip-

torem hujus processus litteram preinsertam.

Qua quidem littera lecta et publicata per me dictum notarium de mandato dicti domini Regis confestim idem dominus Rex mandavit de hujusmodi littere publicatione et aliis predictis sibi fieri et tradi tot quot voluerit et petierit publica instrumenta per me notarium supradictum.

Et hiis peractis fuit postea missa et presentata Guillermo de Uxio vicario Barchinone et Vallensis per Petrum Exeminis portarium dicti domini Regis videlicet die jovis XXVIII die januarii anno predicto prout ipse portarius retulit quedam littera papirea et patens dicti domini Regis tenoris et continentie subsequentis.

Petrus Dei gratia Rex Aragonum Valencie Majorice Sardinie et Corsice comesque Barchinone Rossilionis et Ceritanie. Dilecto nostro vicario Barchinone et Vallensis vel ejus locumtenenti salutem et dilectionem. Significamus vobis nos inclito et magnifico infanti Johanni primogenito nostro carissimo ac universis et singulis officialibus et subditis nostris et dicti nostri primogeniti et specialiter subditis vassallis et castellanis Bernardi de Capraria nunc viventis comitis Ausonie vulgariter nuncupati scribere noviter per aliam nostram

litteram continentie subsequentis. Petrus Dei gracia inseratur ut supra. Verum cum nos constituti personaliter in aula majori palacii nostri Barchinone et more principis regio sedentes in solio presentibus baronibus militibus civibus et aliis qui ibi erant in multitudine copiosa pro majori solemnitate et efficacia processus nostri quem contra dictum Bernardum fieri fecimus premissa proprio ore recitaverimus in effectu ac legi et publicari solemniter ibi fecerimus litteram preinsertam ideo vobis dicimus et mandamus quatenus omnia et singula contenta in dicta nostra preinserta littera effectualiter observetis et observari preconizarique per loca solita solemniter faciatis. Data Barchinone XX die januarii anno a nativitate Domini MCCCLX octavo. Visa Romeus. Rex Petrus.

Item fuit missa similis littera vicario Gerunde et Bisulduni.

Item alia similis vicario Rossilionis et Vallispirii.

Item alia vicario Podii Ceritani et Ceritanie.

Item alia vicario Campirotundi.

Item alia vicario Villefranche et Conflentis.

Item alia vicario Vici et Ausone.

Item alia vicario Bagiarum Berge et Berguitani.

Item alia vicario Villefranche Penitensis.

Item alia vicario Terrachone et Campi.

Item alia vicario Dertuse.

Item alia vicario Montisalbi.

Item alia vicario Ilerde et Pallariensi.

Item alia vicario Tarrage.
Item alia vicario Cervarie.

Item fuit missa quedam littera ex parte dicti domini Regis nobili Bernardo de Sono militi sub hac forma.

Petrus Dei gracia Rex Aragonum etc. Nobili et dilecto consiliario nostro Bernardo de Sono militi regenti officium senescalli nostri Cathalonie deputato per nos ad regendum gubernandum administrandum et defendendum comitatum Ausone et vicecomitatus de Capraria et de Basso et castra loca ac terras que possidebantur per Bernardum de Capraria viventem comitem Ausone vulgariter nuncupatum et Bernardum de Capraria quondam patrem suum salutem et dilectionem. Signifficamus vobis nos inclito et magniffico inffanti Johanni primogenito nostro carissimo ac universis et singulis officialibus et subditis nostris et dicti nostri primogeniti et specialiter subditis vassallis et capellanis dicti Bernardi de Capraria nunc viventis scribere noviter per aliam litteram meam tenorem qui sequitur continentem. Petrus Dei gratia Rex Aragonum etc. Inclito ac magniffico etc. Verum cum nos constituti personaliter in aula palatii nostri Barchinone et more Principis regio sedentes in solio presentibus baronibus militibus civibus et aliis qui ibi erant in multitudine copiosa pro majori solempnitate et efficacia processus nostri quem contra dictum Bernardum de Capraria vi-

ventem fieri fecimus premissa proprio ore recitaverimus in effectu ac legi et publicari solemniter ibi fecerimus litteram preinsertam ideo vobis dicimus et mandamus quatenus premissa omnia in loco de Hostalrich et aliis locis comitatus vicecomitatuum vestrarum predictarum de quibus vobis videbitur voce preconia publice nuntiari faciatis et omnia et singula contenta in dicta vestra preinserta littera effectualiter observetis et per districtuales comitatus vicecomitatuum et terrarum predictarum observari inviolabiliter faciatis. Et si aliquos contra premissa rebelles adinveneritis exercitio officii vestri senescallie et alias prout vobis expediens videbitur contra eosdem manu forti et potenti rigide procedatis ut de eorum rebellione penam sentiant quam merentur. Data Barchinone quarta die febroarii anno a nativitate Domini MCCCLXVIII.

Item fuit missa alia littera Berengario de Malla militi castellano castri de Muntsoriu ex parte dicti domini Regis tenoris sequentis.

Petrus Dei gratia Rex Aragonum etc. Dilecto nostro Berengario de Malla militi castellano castri de Muntsoriu pro Bernardo de Capraria vivente comite Ausone vulgariter nuncupato necnon universis et singulis personis cujusvis legis vel conditionis existant in dicto castro habitantibus vel existentibus salutem et dilectionem. Significamus vobis quod nos scribimus in-

clito et magnifico infanti Johanni primogenito nostro carissimo ac universis et singulis officialibus et subditis nostris et dicti primogeniti nostri et specialiter subditis vassallis et castellanis predicti Bernardi de Capraria per aliam litteram nostram seriem que sequitur continentem. Petrus Dei gratia Rex Aragonum etc. Inclito ac magnifico etc. Verum cum nos constituti personaliter in aula palatii nostri Barchinone et more principis regio sedentes in solio presentibus baronibus militibus et aliis qui ibi erant in multitudine copiosa pro majori solemnitate et efficacia processus nostri quem contra dictum Bernardum de Capraria viventem fiieri fecimus premissa propio ore recitaverimus in effectu ac legi et publicari solemniter ibi facerimus litteram preinsertam ideo vobis premissa signifficare curavimus ut de eisdem de cetero ignorantiam allegare nullatenus valeatis. Data Barchinone quarta die februari anno a nativitate Domini MCCCLXVIII.

Item similis littera fuit missa fideli Arnaldo ça Mascorda castellano castri de Argimonte.

Die veneris ultima die decembris anno a nativitate Domini MCCCLX octavo predicto fuit recepta depositio testis sequentis per venerabilem Jacobum de Vallesicca presente dicto venerabili Petro ça Costa bajulo Cathalonie generali et me Francisco Formosii notario supradicto.

Lonrat En Ramon de Gurb donzell testimoni jurat et interrogat sobre les coses demunt dites e dejus scrites de que sera interrogat dir veritat que sapia. E primerament fou interrogat si sab ne ha oyt dir quel dit comte Dosona fos pres ne hont ne per quina manera. E dix que ha oyt dir al dit comte que ell fo pres a Medes ensemps ab lo noble En Pedro de Luna e daltres.

Interrogat si sab ne ha oyt dir que la dita preso fos feta fenta e dix que noy sab res.

Interrogat si sab ne ha oyt dir que entre lo Rey de Castella e En Bernat de Cabrera et lo comte Dosona hagues alscuns tractaments e dix que nou sab neu ha oyt dir al dit comte mas be ha oyt dir a alscuns e a alscuns que no vulgarment parlant.

Interrogat si sab ne ha oyt dir quel dit comte vengues a Murvedre mentre lo Rey de Castella hi era la derrera vegada et díx que oy dir al dit comte que anat hi era.

Interrogat si sab perquey ana lo dit comte e dix que oy dir al dit comte aquestes paraules o semblants en acabament ço es quel Rey de Castella trames al dit comte et feulo venir a Murvedre e con fo aqui devant lo dit Rey lo dit Rey li dix: Jous havia fet venir açi com me pensave que vostre para fos mort que axi mo havien dit empero nou es mas es pres en poder del Rey de Navarra e null temps non exira e axi si vos volets servir mi contra lo Rey Darago jous fare major

senyor que molt temps no sots estat en vostra terra. E lo dit comte aturas acort. E lendema seguent respos: Senyor vos deyts que mon pare es pres e en perill de mort axi e si yo feya axo que vos me demenats e mon para moria tot hom diria que per mi es mort perque a ades jo no farie res daxo mes esperem que sera de mon para e lavors segons que veure si fare. E lo dit Rey resposli: Lavors noy serets vos a temps cor lo Rey Daragon haura preses vostra muller e vostres infants e jo nom poria fiar en vos. Donchs Senyor dix lo comte que volets que fassa. E respos lo dit Rey: Fets per guisa que vostra muller e vostres infans isquen de la senyoria del Rey Daragon en manera que nols pusquen haver. E sobre aço lo dit comte respos que fort li plahia e sobre aço foren trameses II frares ab letres de creença del dit comte al vescomte de Castellbo que faes exir de la terra del Senyor Rey la muller e los infants del dit comte e dubtantse quels dits frares hi haguessen dat recapte acordaren que trametesen en Cathalunya En R. de Castellbell lo qual hi ana ab letres de creença del dit comte que devia donar a la comtessa de Osona faent sagrament et homanatge de fer ço per que era trames ço es que digues a la comteça que ab sos infans sen anas a la terra francesa.

Interrogat si aquest testimoni fou trames en Xibilia ne per qui. E dix que fo ver que la comtesa Dosona e la vescomtesa de Cabrera e En Berenguer de Malla pregaren aquest testimoni que anas en Xibilia al comte Dosona quiy era pres e quey ana.

Interrogat per que hi fou trames. E dix que es ver

que abans que aquest testimoni partis la dita comtessa havie haut correu que li aporta una letra del dit comte en que li fahia saber que ella ab sos infans sen anas a Bayona con ell havia finat de son rescat ab lo Rey de Castella e que meses los fills en poder del dit Rey. E en apres vench I genoves a la dita comtessa ab letra de creença del dit comte que li trametes en Bernardi son fill ab lo dit genoves ensemps. E la dita comtessa e En Berenguer de Malla duptantse quel comte no volgues mal usar sobre aquest fet ço es que volgues servir lo Rey de Castella pregaren aquest testimoni qui lavors era aqui present quey anas e aquest testimoni atorgalsho quey iria que havia axi matex aquella suspita que havien los altres e aquest testimoni voliey anar a fi de dos coses ço es per tolre lo dit comte daquell enteniment o proposit sil hagues de servir lo Rey de Castella o per dar recapte al rescat de la sua persona si ver era. E finalment anasen a Xibilia ab guiatge quel dit comte havia haut del dit Rey a aquell quiy anas per los affers del dit comte e con fou en Xibilia aquest testimoni hac missatge de Marti Anyis quey anas a casa sua e aquest testimoni anasenhi et troba aqui lo comte Dosona qui passajava aquens. E tantost Marti Anyis et lo comte et aquest testimoni tots III entrarensen en una cambra e con foren aqui lo dit Marti Anyis demena a aquest testimoni perque era vengut e aquest testimoni resposli que per dues rahons hi era vengut. La primera per ço con la comtessa havia haudes letres e missatges del dit comte que ella ab sos infants sen anas a Bayona et que metes los infans en

poder del Rey de Castella o almenys en Bernat e que la dita comteça aço no podia fer legudament ne li era possible et axi que la hagues per escusada e per saber per quels queria. La segona per tractar del rescat de la persona del dit comte si lo dit Rey ho volia. E dites aquestes paraules dix Marti Anyis a aquest testimoni: Vosaltres nous havets entremetre per que lo comte vol ne demana sos infans que pare es ne aytant poch vos havets entremetre dels affers o tractaments del Rey de Castella e del comte. E quant es del rescat non parlets quel Rey nol daria a rescat per naguns diners. E aquest testimoni respos que la comtessa nou faria als. E en aço partirense aquell die. E apres stech be IX jorns que no poch parlar ab lo dit comte mas bel veya anar per la ciutat cavalcant ab Marti Anyis comunament.

Interrogat si despuys parla dels dits affers ne quen fina e dix que moltes vegades e diverses ne parlaren e la conclusio de Marti Anyis et del comte era que haguessen los fills del dit comte et si no podien haver los fills que haguessen la comtessa. E con ells veessen que aquest testimoni los respos en estruy que no podien haver fills ne filles ne la comtessa lo dit Marti Anyis dix que ell parlaria ab lo Rey et faria son poder que donas lo dit comte a rescat. E finalment lo dit Marti Anyis respos a aquest testimoni quel Rey de Castella lo daria a rescat per C mil florins e aquest testimoni promes ne XV mil e a la fi finaren a L mil florins. E sobre aço se faeren certes pactes e covinenças e entrels altres quels fills del dit comte fossen me-

ses en resenes en poder del Rey de Castella tro que tot lo rescat fos pagat en les quals resenes devia entrar aximatex lo fill del vescomte de Isla. E finat aço lo comte feu sagrament et homenatge a aquest testimoni que ell encontinent que les resenes fossen liurades et ell fos delliurat exiria de Castella e que noy tornaria mentre la guerra fos sens volentat del Senyor Rey e aço jura axi matex sobre lo cor de Jhesuchrit en la Sen de Xibilia. E axi aquest testimoni tornassen e anassen al comte de Foix qui devia dar recapte en les dites resenes.

Interrogat si en lo acort quis feu de trametre aquest testimoni en Xibilia sabe o consenti naguns altres sino los demunt nomenats. E dix que oy dir a la comtessa quel comte de Denia era stat demenat que farien sobre lo fet del comte Dosona e quel dit comte de Denia havia respost que tenia per bo que alcuna bona persona anas al dit comte de Osona quil gitas de mal enteniment o proposit sin havia e si nol ne podia remoure o tolre que romangues aqui a mal guany et que null hom no sen curas.

Interrogat si per raho de la missatgeria que aquest testimoni feu li fo promesa o feta neguna seguretat en cas que ell ne hagues dampnatge et dix que es ver que li fou promesa mas no li fou feta tro que fou tornat.

Interrogat quina segurtat ne per quals li fou feta con fou tornat et dix que es ver que per la dita missatgeria aquest testimoni duptantse que lo Senyor Rey no li prengues sos bens feu venda de tot quant havia

a la comtessa Dosona per preu de CL mil sous dels quals la dita comteça principal vescomte de Rochaberti G. Galceran de Rochaberti la vescomteça e En Berenguer de Malla fermanses faeren segurtat bona et bastant a la muller daquest testimoni de pagar los li tota vegada quen fossen requests e aço se feya a fi que si aquest testimoni hagues dampnatge per raho de la dita missatgeria que havia feta et per ço con devia acompanyar la comteça et los infants tro a Ortes axi con ho feu que aquest testimoni sen pogues reintegrar dels dampnatges.

Interrogat hon posa aquest testimoni con fou en Xibilia et dix que a casa de I genoves apellat micer Galeot qui era estat a Muntsoriu e lo qual aquest testimoni troba en lo cami que sen venia deça en Cathalunya et tornasen ab aquest testimoni ensemps en Xibilia.

Interrogat si estant aquest testimoni en Xibilia ell se fenye esser jenoves e negas son nom ne vestis vestidures de genoves et dix que no mas que es ver que I die En Julia Barber vench a aquest testimoni ab letres que tenia de presoners cathalans que li volia donar e vali dir si ell era En R. de Gurp e aquest testimi resposli en lengua cathalana quen havia ell a fer e que no se empetxava dels presoners e que sen anas.

Interrogat si sab ne ha oyt dir quel comte Dosona con hac sabuda la mort de son para empras nagun de venjar la mort de son para et dix que noy sab als salvant que ha oyt dir al dit comte Dosona que ara a la

derreria con isqueren tots de preso lo dit comte e lo vescomte de Isla et Naymerich de Sentelles se havien fet sagrament et homenatge de aydarse et de valer contra tot hom exceptat contra lo Senyor Rey et la Senyora Reyna et lo senyor Duch o cosa qui tocas lur fe.

Interrogat si sab ne ha oyt dir quel dit comte Doso· na muntas en lestol del Rey de Castella et dix que oy dir al dit comte quey munta desferrat sots garda e en la galea de Marti Anyis e oy dir axi matex al dit comte que a prechs seus Marti Anyis tracta quen Averso restauras.

Interrogat si apres quel comte fo exit del hostol torna en preso et dix que ha oyt dir al dit comte que no torna en la preso mas que estech tota vegada en garda de Marti Anyis e anave ab VI guardes quil guardaven.

Interrogat si sab ne ha oyt dir quel dit comte stant en Xibilia cavalcas ab lo dit Rey de Castella e dix que hoc car aquest testimoni estant en Xibilia ho viu diverses vegades empero que anave ab les gardes et viu axi matex que anave a cassa ab lo dit Rey.

Interrogat si sab ne ha oyt dir con lo Rey de Castella torna pendre lo dit comte per que fou et dix que ha oyt dir al dit comte que per ço con ell volia fugir.

Interrogat si fo desferrat ne isque de la preso ara la derrera vegada con lo dit Rey era en desposehiment de son regne ans quels altres presoners et dix que ach segons quel dit comte afferma.

Interrogat perque isque abans e dix que per ço con Marti Anyis ho tracta qui sabia que tots los presoners devien morir e aço ha oyt dir al dit comte.

Interrogat si ha oyt dir al comte ne sab quel dit comte empras los presoners qui aqui eren axi cavallers com altres que ajudassen a defendre lo Rey En Pedro contra lo comte de Trestamena et ses companyes et dix que ha oyt dir al dit comte empero quen exceptaua segons que diu lo Senyor Rey e son fill.

Interrogat si sab ne ha oyt dir quel dit comte aydas armar lo dit Rey nel acompanyas con se exi de Xibilia et dix que oy dir al dit comte que ell lo havie ajudat a armar e quel havia seguit a peu tro a la porta cor les besties sues li havien desades ab voler seu lo vezcomte de Isla et los altres.

Interrogat si sab ne ha oyt dir quel dit comte estant en Xibilia empras nagun cap de companyes o altres per dampnificar negun et dix que oy dir al dit comte que ell havia sercat si pogues haver diners e que havia emprats alscuns caps de companyes gascons per dampnificar lo Rey de Navarra et no poch trobar diners e hac a romandre lo fet.

Interrogat si sab ne ha oyt dir quel dit comte ixent de Castella fos pres et aturat en naguna part et dix que och a Bayona.

Interrogat com ho sab et dix que per ço con aquest testimoni fo a Bayona lo quart die quel dit comte fo pres et viu lo star pres en lo castell menys de ferres be gardat.

Interrogat quil pres et dix que les gens del loch.

Interrogat perque fo aturat et pres et dix que oy dir al dit comte e a daltres quel dit comte vinent ab una barcha per lo riu de Bayona passant sots lo pont fou vist per aquells del loch qui eren aqui e cridaren aquells de la barcha ques aturassen et ells passaren a avant e tantost aquells de la vila suspitanse dells per ço con venien de Castella armaren dues pinasses et anaren derrera la barcha hon lo dit comte era e prenguerenlos e amanarenlos a Bayona e liuraren lo dit comte et aquells qui ab ell eren al mayre del dit loch et lo dit mayre et lo consell de la vila faerenho a saber al princep qui era a Borden e en aquest en demig lo Rey En Pedro arriba a Berri et sabe tantost quel comte era pres et trames al senescal del princep qui era vengut a Bayona pregantlo que no lexas anar lo comte tro ell fos a Bayona et axis feu.

Interrogat si lo dit comte ans quel Rey En Pedro fos a Bayona trames nagun de part sua al dit Rey estant a Berri et dix que och ço es En Bertran Dalbis con aquest testimoni ne feu emprât quey anas e noy volch anar.

Interrogat perquey ana lo dit Bertran de part del dit comte et dix que per ço que havia dit a aquest testimoni con lo empra que anas al dit Rey.

Interrogat que era aço que aquest testimoni devia dir al dit Rey et dix que aquest testimoni devia dir al dit Rey de part del dit comte quel tengues per escusat con no li havia pugut complir ço que ell ne los altres presoners li havien promes en Xibilia et con nol havie pogut seguir e acompanyar con isque de Xibilia

que les portes eren tencades axi que ell lo pregave que nol embargas e que ell quel jaquis anar e aquestes matexes paraules o semblants en acabament explica lo dit Bertran Dalbi al dit Rey de part del dit comte segons que aquest testimoni oy dir als dits comte et Bertran.

Interrogat si con lo Rey de Castella vench a Bayona aquest testimoni era a Bayona et dix que no que a Ortes era anat per tractar quel comte fugis de la preso mas sendema torna a Bayona.

Interrogat si ans que aquest testimoni fos tornat a Bayona lo dit comte se era vist ne parlat ab lo Rey don Pedro e dix que oy dir que och que mossen de Puyana devalla lo dit comte als preycadors e parla et viuse ab lo Rey don Pedro.

Dix empero interrogat que es ver que estant aquest testimoni a Bayona lo dit comte una vegada e moltes se viu e parla ab lo Rey don Pedro empero aquest testimoni no fou present al parlament qui era entre ells.

Interrogat en qual loch parlaven ensemps lo dit Rey e comte et dix que en lort dels preycadors e en la esgleya e en altres lochs.

Interrogat quin aculliment feya lo dit Rey al dit comte et dix que bo.

Interrogat si sabie de que parlaven lo dit Rey et comte et dix que nou sab mas que oy dir al dit comte que parlaven sobre lo delliurament de les seguretats que ell havia fetes et del deliurament de son fill que havie mes en resenes.

Interrogat si sab quel dit Rey estant en Castella o en Gascunya faes covinença naguna ab lo comte Dosona de retenirlo et heretarlo E lo dit comte de ajudar al dit Rey de son poder. E dix que de covinença de Castella no sabia res con noy havia cabut nen havia res vist ne oyt dir mas be es cert que estant a Bayona lo dit Rey P. et lo comte Dosona ensemps faereu alcuna covinença la qual covinença vench entre mans en forma publica al dit testimoni estant a Ortes que la troba I die sobre I lit la qual aquest testimoni legi e era en aquesta forma en substancia la dita covinença ço es quel dit comte Dosona se feya hom e vassall del Rey P. de Castella et li prometia de haver companya ab sou del dit Rey et de anar personalment en Castella ab ell per aydarli a cobrar son regne contra lo Rey Enrich qui en la carta era anomenat comte Enrich que lavors se feya dir Rey de Castella exceptat empero quel Rey Darago ne son fill hereter personalment noy fossen e que per complir aço lo dit comte metia son fill En Bernat en resenes en poder de mossen de Puyana en tal manera que si lo dit comte no complia ço que prometia que liuras lo dit fill al dit Rey don Pedro. E mentre legia la carta de la avinença et fo en aquest loch ligent la dita carta lo dit comte vench e aquest testimoni no poch mes legir. E apres alscuns dies lo dit testimoni entra en paraules daquest fet ab lo dit comte el repta fort de la dita covinença. E lo dit comte li recompta la dita avinença en la forma que aquest testimoni ha demunt dita e encara li dix mes que en la dita covinença era quel dit Rey hagues a dar al dit

comte sou a aquella conpanya que pogues haver per entrar en Castella axi com demunt ha dit e que si per aquesta raho lo dit comte perdia res de ça terra per lo Rey Darago quel dit Rey don Pedro li hagues a donar CCCC mil florins dor e encara que si li trencava res daquesta covinença o lo I dells moria quel dit mossen de Puyana hagues a delliurar lo dit fill del dit comte. E encara dix lo dit comte a aquest testimoni que ço havia fet ell a fi de traure si matex de la preso de Bayona et que feye totes coses per exir de preso.

Dix encara interrogat que con la dita covinença se feu lo princep era a Bayona lo qual sabe en la dita covinença segons que aquest testimoni ho oy dir al dit comte.

Interrogat si aquest testimoni era a Bayona mentre lo princep et lo dit Rey don Pedro e lo comte Dosona hi eren et dix que och mas quey atura fort poch.

Interrogat si lo dit comte cabia en los consells quel princep et lo Rey don Pedro tenien et dix que no que fort poch hi atura depuys que lo princep hi fo mes be viu alscunes vegades lo comte Dosona parlar ab lo princep et altres vegades ab lo Rey don Pedro mas no que fossen tots ensemps.

Interrogat si sàb que la comtessa Dosona isques de Cathalunya ab sos infans et dix que och per tal con aquest testimoni acompanya a la dita comteça et sos infans la qual con sen ana sen mana son fill En Bernat et II filles.

Interrogat hon anaren et dix que a Foix mas que

avans foren al loch de Isla en Rossello on era En G. Galceran de Rochaberti qui ja a Maçanet se era mesclat ab ells quils acompanya entro a Foix et de Foix entro a Terrissina e lo dit G. Galceran tornassen e la dita comteça et sos infans et ab aquest testimoni anarensen a Ortes.

Interrogat perque isque la comteça et sos fills de Cathalunya et dix que per ço con sen manave sos infans al comte de Foix quels mates en resenes en poder del dit Rey de Castella per lo rescat del dit comte e la comteça sen exia per manlevar diners del comte de Foix de que pagas una partida del rescat.

Interrogat si con isqueren de Cathalunya anaven ab coratge de romanir en Castella o en Gascunya et dix quels infans hi amanaven per metrelos en resenes per lo dit rescat et la dita comteça romangues en Gascunya per procurar moneda segons que dit ha et per sperar aqui lo comte.

Interrogat si nagun cabe en dar consell a la dita comtessa que isques de Cathalunya ab sos infans et dix qne och la vescomteça En Berenguer de Malla En G. Galceran de Rochaberti e encara li digueren la comteça e vezcomteça quey era estat En P. Galceran de Pinos qui semblant los havie consellat.

Interrogat si sabien ans que partissen de Cathalunya la dita comteça et los infans que les companyes fossen en Castella et dix que be sabien que eren ja en les fronteres de Castella que devien entrar mas dubtanse que les companyes entrassen jatse fos que aquest testimoni noy dubtas la comteça et vezcomteça et En

Berenguer de Malla se apoderaren que isquessen de Cathalunya. E axis feu.

Interrogat si sab quel dit G. Galceran haje fornits e sostenguts los castells de Muntsoriu de Argimon et de Castello e faes altres tractamens contra lo Senyor Rey et dix que no mas que es ver que missatges qui anaven del comte als castells et dels castells al comte paspassaven per ell e prenien refrescament aqui els donave persones quils guiaven els mostraven los camins.

Interrogat si con lo comte Dosona vench a Muntsoriu vench nagun ab ell et dix que aquest testimoni solament sens naguna altra persona quil aconpayava a fi solament que pogues cobrar sa muller qui era en Gasconya ab la comteça e sos fills qui eren a Muntsoriu los quals ha cobrats.

Interrogat qui li dona sosteniment en Cathalunya entrant et tornantsen e dix quel dit G. Galceran de Rochaberti quil reebe al terme de Massanet el acompanya tro a Hostales a les planes e aqui li liura V o VI homens qui anaren ab lo dit comte et ab aquest testimoni tro a Sant Marti de Cantalops e aqui trobaran lo prior de Santa Maria dez Coll quils dix quels homens de Sant Ilari et de Arbucies havien fet homanatge al Senyor Rey e aqui partirense axi que aquest testimoni romas et los homens de Hostalers sen tornaren et lo dit prior acompanya lo dit comte a Muntsoriu ab I hom que trobaran.

Dix encara interrogat que al exir del dit comte no sab als sino que aquest testimoni romas a Muntsoriu

per cobrar sos fills axi com demunt ha dit e lo comte sen ana e anarensen ab ell En Geumar de Tordera e En Guinart de Loret et despuys oy dir aquest testimoni al dit comte que troba a Muntalba en Rossello que ell munta en I lahut a Tossa et pres terra prop Cadaques hon cuyda esser pres per lo patro del lahut quil descobri e anassen a Sant P. de Rodes e apres a Perelada et posa a I hostal e partent daqui anassen a Massanet e partentse de Massanet anassen a Muntalba hon aquest testimoni lo viu qui ana acompanyar En G. Galceran qui ana a Muntalba e lo dit G. Galceran feu aturar lo dit comte be XV dies en la sua terra faent lo mudar en sos lochs de loch en loch per ço que no fos sabut. E apres lo dit comte anasen en Gascunya et depuys nol ha vist.

Et fuit sibi lecta dicta depositio et perseveravit in eadem.

Die lune in tertiis XV die marcii anno predicto Ferrarius Boneti causidicus procurator ut asseruit nobilis Raimundi Alamanni de Cervilione obtulit et presentavit venerabili Petro ça Costa bajulo Cathalonie generali quandam patentem litteram regiam tenoris sequentis.

Petrus Dei gratia Rex Aragonum Valencie Majorice Sardinie et Corsice comesque Barchinone Rossilionis et Ceritanie fideli de consilio nostro Petro ça Costa

bajulo Cathalonie generali salutem et gratiam. Dicimus et mandamus vobis expresse quatenus processus factos contra nobilem Raymundum Alamanum de Cervilione militem super eis de quibus fuit delatus et traditus manuleute faciatis recognosci et examinari per jurisperitos idoneos alicui partium non suspectos. Et de eo quod vobis et ipsis videbitur super premissis per nos debere fieri juxta inquisitionem inde factam seu dictorum processuum merita nos certificare per vestras litteras non tardetis ut nos habita certificatione ipsa super eis providere cum justitia valeamus. Data Ilerde sub nostro sigillo secreto prima die marcii anno a nativitate Domini Millessimo CCCLX septimo. Visa Romeus.

Qua littera presentata et per dictum venerabilem Petrum ça Costa cum debita reverentia recepta idem Petrus ça Costa dixit et respondit se fore paratum sibi tradita in mandatis facere et totaliter adimplere.

Postea vero dictus Petrus ça Costa volens mandatis regiis ut tenetur obedire fecit tradi dictos processus venerabilibus et discretis Petro Terreni legum doctori Guillermo de Podio et Jacobo de Vallesicca licenciatis in legibus qui dictos processus recognoverunt et sumarunt et in summa captis seu assumatis omnibus hiis qui faciebant tam contra dictum nobilem R. Alemanni quam pro eo et facta relatione coram nobili et venera-

bili Berengario de Appilia Berengario de Relato et Petro de Marginibus consiliariis dicti domini Regis existentibus eo tunc in dicta civitate Barchinone fuit ibi concorditer determinatum et provisum quod de negotio dicti nobilis et de meritis dictorum processuum dictus Petrus ça Costa informaret et certificaret dictum dominum Regem per suam litteram sub forma sequenti.

Molt alt e molt excellent princep e senyor. De la vostra excellencia he reebuda una letra de la tenor seguent. Petrus Dei gratia ut supra jam est insertus tenor. La qual letra Senyor a mi presentada per part del dit noble En R. Alamany volent obeir a vostres menemens comene o fiu comenar tots los processes fets per les rahons contengudes en la dita letra a micer Jacme de Vallsecca lo qual ja en los dits processes ha cabut enguany per altres rahons e regonegut aquells e sumant tot ço qui feya axi contra lo dit noble con per ell e feta relacio devant mossen En Berenguer Dabella e En Berenguer de Relat e ajustats ab ells micer P. Terren micer G. des Puig los quals aximatex enguany han cabut en los dits processes e los quals han regonegut lo summament fet per lo dit micer Jacme e ab mi ensemps e encara present a la determinacio del dit fet En P. de Margens esta senyor tot lo fet del dit noble En R. Alamany en III punts qui fan solament contra lo dit noble. Lo primer senyor es ço quel comte de Denia dix a vos senyor en lo loch de Berbegal

quel Rey de Navarra li havia dit e puys lo dit Rey de Navarra en lo loch de Almudever lo divendres sant conferma a vos Senyor parlant dels affers den Bernat de Cabrera contra lo dit noble En R. Alamany axi con vos senyor mils sabets. Lo segon senyor si es una letra la qual fo tramesa per mossen En Francesch de Perellos a la Senyora Reyna de moltes e grans malvestats tocans crim de lesa magestat quel abbat de Fiscams li havia dites stant Avinyo contra lo dit noble En R. Alamany. Lo terç Senyor es la deposicio de un testimoni apellat Pedro Roiç qui deposa que apres que En Bernat de Cabrera present lo dit R. Alemany hac parlat ab lo Rey lavors de Castella stant a Murvedre quel dit Rey crida Marti Anyins e dixli : Marti Anyins pel corpo de Dieus nunqua tamanya trahicio viu ne oy dir con aqui se ditxo. E Marti Anyis respos: Senyor perque. E lo dit Rey qui fo dix: Aqui no ha mas que disir. E aximatex ço que deposa Marti Valaçi cavaller de Portogal qui diu que ell viu en la ribera de la mar de Murvedre En Bernat de Cabrera e En R. Alamany e parlaven ensemps ab lo maestre de Sentiago de Castella e ab lo prior de Sent Johan e ab Marti Anyis e ab lo abat de Fiscams e ab Marti Lopiz de la Cambra e oy dir al maestre de Sentiago del regne de Portogal cusi daquest testimoni aquestes paraules o semblants en acabament : Tio todo el mundo es leno de trahicions e de maldades quel traydor don Bernardo de Cabrera tiene vendido so Rey e so Regne e per cobrar so fillo faria tota maldat. E aximatex ço que deposa Egidi Valaçi fill del dit Marti qui deposa axi con lo pare e diu

part allo que viu que En R. Alamany parlave ab lo dit maestre de Santiago de Castella dins Murvedre apres la fi de les lurs paraules lo dit Rey dix al dit maestre: Ço que dit havem sera ferm. E lo dit maestre respos: Çi por esta cabeça por nuestra part. E posas la ma sobre lo cap seu e lo dit R. Alamany quaix feentlin gracies dix a aquell que faes aquelles coses espetxar con per la sua part spetxat era mas empero aquest testimoni no sab ans ignora quines paraules dixeren com noy fos. E vists regoneguts e examinats una vegada e moltes aquests III punts appar Senyor que el primer punt del fet del Rey de Navarra en aço que diu e compta a vos senyor contra lo dit noble En R. Alamany es stat dit e rahonat que segons vostra recitacio senyor mes es stat denunciador o acusador lo dit Rey de Navarra que no testimoni e aximatex senyor que ço que dit lo dit Rey qui es pus greu e pus mal en la major partida es de pensament e segons la vostra recitacio senyor lo dit noble no se absenta ans fo en la sacristia lo dit divendres sant con lo Rey de Navarra li dix e que En R. Alamany la trahicio que En Bernat de Cabrera fahia contra mi e lo comte de Trestamena diu ell que nosaltres la fahiem lo dit R. Alamany en presencia de vos Senyor e del dit R. de Navarra e dels altres qui aqui eren gosa dir e respos al dit Rey de Navarra: Senyor jo en axo no se res e axi plaçieus que noy caya mal. E endressant ses paraules a vos Senyor e al dit Rey de Navarra dix: Supplich vos Senyor e Senyor que si naguna malvestat sabets que jo haga feta que lem digats e quen sia be punit. E lavors lo dit Rey de Na-

varra dix a vos Senyor: Bell frare En R. Alamany vos ha be e diligentment servit e noy sabem sino tot be perqueus pregam quel tingats en lo offici de que a prech nostres lo havets provehit. E pot hom conjecturar quel dit noble devant vos Senyor ne lo dit Rey de Navarra no podie mes fer sino ço que dix ne lo dit Rey no devia ne calia star de dir al dit R. Alamany e de afrontarlo en fas vostre Senyor de ço que havia dit a vos senyor apartadament per la raho quel dit Rey havia dita ço es quel dit R. Alamany se asseguras car en cas e en loch era que no podia fugir e paria que axi degues e pogues fer lo afronte del dit fet ab lo dit R. Alamany com lo volia fer ab En Bernat majorment pus del dit afronta no podia fer ab lo dit En Bernat per la sua fuyta lo qual ja en aquella hora sen era anat. Item Senyor jatsia quel dit noble sabes ço quel Rey de Navarra havia dit e la fuyta den Bernat e sentis que devia esser pres no volch fugir jatsia que pogues ans ana ab lo dit Rey e tornat sen vench a vos Senyor perque con una presumpcio ne tolga altra es presumidor que si lo dit noble fos culpable en los dits affers que no fora vengut devant la vostra presencia ne sperare lo affronta de tant grans affers veent que En Bernat qui era major e de pus fort cor que ell non havia gosat sperar. Item Senyor no par offici de ver testimoni dir una cosa contra algun apartadament e dirne altra devant aquell contra qui primerament ho havia dit ne la color quey posave no era ver semblant que fos vera per les rahons ja dites perque al dit o deposicio del dit Rey de Navarra la qual es lo mes de tot lo proces

qui fassa contrá lo dit noble En R. Alamany vos senyor sabets mils que nagun altra quanta ne qual fe es per vos senyor a aquell donadora. E posat que fe al seu dit degues esser dada attesa la sua dignitat negun senyor de sana pença no poria negar que lo dit testimoni fos menys de alguna ruga ne que fos tal que ell tot sol faes judici bastant à turment molt menys senyor a condempnacio. Quant es de la letra quel dit mossen En Francesch Senyor no par que fassa prova ne noga per justicia al dit noble car la dita letra trames lo dit mossen En Francesch per dit del abat damunt dit lo qual voluntariament com acusador e no com a testimoni sens segrament e no demenat e no devant jutge dix les coses en la dita letra contengudes al dit mossen En Francesch segons quel dit mossen En Francesch afferma per sa letra e no com a testimoni. Quant es senyor del testimoni de Roiz no fa prova ne bastant judici contra lo dit R. Alamany car es tot sol e singular e un testimoni no fa prova e posat que faes prova qnel dit Rey de Castella hagues dites aquestes paraules que nunqua tan gran trahicio etc. nos segueix que sia ver que aquella trahicio ses fos dita per be quel dit Rey ho dixes e posat que lo dit daquell Rey degues esser haut per ver per aço no seria provat que aquella trahicio fos stada dita ne sabuda per En R. Alamany e en cas que fos haut per veritat que per ell fos stada dita e sebuda encara no seria provat que fos stada dita contra vos senyor ne vostres regnes con per aventura de altres coses se podia dir no tocant senyor vos ne vostres terres. Aximatex senyor lo testimoni

del dit Marti Valaçi no fa contra lo dit R. Alamany en res sino contra lo dit En Bernat ne aytant poch aquell de Egidi Valaçi fill seu ans se poria induir per part del dit En R. Alamany ço es que desigas que la pau fos ferma entre vos Senyor e lo dit Rey de Castella e que aço se prometessen ell e lo dit mestre de Santiago axi que aço que aquests II testimonis deposen no fa en res contra lo dit noble En R. Alamany. Perque Senyor es stat acordat e deliberat concordament per tots los dits savis e altres damunt nomenats de vostre consell que vistes e regonegudes les dites coses e altres qui fan per lo dit noble En R. Alamany e contra ell noy ha prova bastant a condempnarlo per diffinitiva ne tals judicis qui sien bastans ne provats a tormentar lo dit noble ne aytant poch tals presumpcions que a absolre lo dit noble diffinitivament se puxa embargar ans han entes tots senyor e entenen que per justicia lo dit noble En R. Alamany puxa esser absolt atteses los merits del dit proçes jatsesia Senyor que nos puxa negar que alseunes sospites noy sien contra lo dit R. Alamany les quals empero senyor no son tals que empatxen ne puxen empetxar absolucio feedora del dit noble En R. Alamany. E per ço Senyor que vos ho sapiats lo proces no li es stat publicat ne deffensions per conseguent li son stades dades la qual cosa si ell demanave publicacio e deffensions per justicia no li deu esser denegada. Scrita en Barchinona disapte a XXVII dies de março en lany de la nativitat de nostre Senyor MCCCLXVII.

Vostre humil P. ça Costa batle general de Catha-

lunya qui besant la terra devant vostres peus Senyor se comane en la vostra gracia e merce.

Die sabbati que fuit III dies februarii anno a nativitate Domini Millesimo CCC sexagesimo nono jurarunt et deposuerunt sequentes testes.

Lo honrat En Francesch Sentcliment cavaller testimoni jurat e interrogat sobre les coses dejus scrites daque sera interrogat dir veritat que sapia. E primerament fo interrogat si per ventura aquest testimoni stant en la missatgeria en la qual era stat trames per lo Senyor Rey al princep de Gales hoy dir ne sab que alscunes covinenças foçen stades fetes entre lo Rey don Pedro e lo comte Dosona. E dix esser ver que aquest testimoni estant en la ciutat de Golesina un die del qual no li membre lo Senyor de Puiana mostra una carta a aquest testimoni e an P. Marti scriva del Senyor Rey qui en la dita missatgeria era anat per scriva ensemps ab aquest testimoni en la qual se contenia segons viares daquest testimoni que lo dit comte Dosona prometia de valer e de ajudar al dit Rey En P. contre tots sos enemichs exceptat lo Rey Darago e son primogenit e en special li prometia da ajudar contra Enrich adversari seu e contra tots aquells qui al dit Enrich farien valença o ajuda en conquerir les terres de Castella exceptat quel dit Rey Darago o son primogenit personalment noy foçen ab C homens a cavall.

É per aço acomplir li feya sagrament e homenatge e metia en rehenes en poder del dit Senyor de Puiana En Bernardi de Cabrera fill seu lo qual fos liurat soltament al dit Rey En P. per lo dit Senyor de Puiana en cas quell dit comte no atenes les coses a ell promeses. E lo dit Rey En P. prometia en la dita carta al dit comte que li daria sou dels dits cent homens a cavall o per aventatge de sa persona X mil doblas dor e li daria la honor Daguilar. E en cas que ell perdes per aquesta rahon lo comtat Dosona que lo dit Rey En P. li daria al dit comte dins Castella un comdat valent lo dit comdat Dosona. E volien que sil dit Rey no complia les dites prometenças al dit comte lo dit comte conplint a ell les sues o si la I dels dits Rey o comte se morien ans que fos loch de complir les dites prometenças quel dit fill del dit comte fos restituit francament al comte dessus dit. E per aço attendre e complir lo dit Rey feu obligacio de tots sos bens al dit comte. Et el dit Senyor de Puiana feu homenatge al princep de Gales que tendria lo dit Bernardi per los dits Rey P. e comte e que en les coses dessus dites lo retria a aquell a qui degues segons les prometenças dessus dites.

Interrogat ja per quina manera ne forma aquest testimoni viu la dita carta. E dix que I dia lo qual no li recorda aquest testimoni stant en lo castell de Conyach aquest testimoni vench a parlament ab lo dit Senyor de Puiana e apres moltes paraules tornaren a parlar sobre los affers dels dits comte e Rey En P. e dix lo dit senyor de Puiana de paraula a aquest testimo-

ni la rahon perque tenia lo dit Bernadi. E apres alscuns dies lo dit senyor de Puiana stant en la dita ciutat de Golesina mostra en la sua posada a aquest testimoni e al dit P. Marti la dita carta segons que demunt ha deposat en la qual les dites coses se contenen e la dita carta legi lo dit P. Marti denant aquest testimoni a lo dit senyor de Puiana.

En P. Marti scriva del Senyor Rey testimoni jurat e interrogat sobre les coses dejus scrites de que sera interrogat dir veritat que sapia. E primerament fo interrogat si per ventura aquest testimoni con era en la missatgeria en la qual era stat trames per lo Senyor Rey ensemps ab lo honrat En Francesch Sentcliment cavaller al princep de Gales hoy dir ne sab que alcunes covinenças fossen stades fetes entre lo Rey don P. e lo comte Dosona. E dix que es ver que aquest testimoni un dia del qual no li recorda stant en la ciutat de Golesina lo senyor de Puiana mostra a aquest testimoni e al dit mossen En Francesch Sentcliment una carta en la qual se contenia segons viyares daquest testimoni que lo dit comte Dosona prometia de valer e de ajudar contra Enrich adversari seu e contra tots aquells qui al dit Enrich farien valença o ajuda en conquerir les terres de Castella exceptat quel dit Senyor Rey Darago o son primogenit personalment noy foçen ab cent homens a caval. E per aço acomplir li feya sagrament e homenatge e mena en rehenes en poder del dit Senyor de Puiana En Bernadi de Cabrera

fill seu lo qual fos liurat soltament al dit Rey En P. per lo dit senyor de Puiaua en cas quel dit comte no atenes les coses a ell promeses. E lo dit Rey En P. prometia en la dita carta al dit comte que li daria sou dels dits cent homens a cavall e per aventatge de sa persona X mil doblas dor e li daria la honor Daguilar e en cas que ell perdes per aquesta raho lo comdat Dosona que lo dit Rey En P. daria al dit comte dins Castella un comdat valent lo dit comdat Dosona. E volien que sil dit Rey no complie les dites prometenças al dit comte lo dit comte complint a ell les sues o si la un dels dits Rey e comte se morien ans que fos loch de complir les dites prometenças quel dit fill fos restituit franchament al comte dessus dit. E per aço attendre e complir lo dit Rey feu obligacio de tots sos bens al dit comte e el dit senyor de Puiana feu homanatge al princep de Gales que tendria lo dit Bernadi per los dits Rey En P. e comte e que en los casos dessus dits lo retria a aquell aqui dagues segons les prometenças dessus dites.

Interrogat ja per quina manera ne forma aquest testimoni viu la dita carta e dix que l dia del qual nos recorda aquest testimoni stant ensemps ab lo dit mossen En Francesch Santdiment en lo castell de Conyach lo dit mossen En Francesch aquest testimoni present vench a parlament ab lo dit senyor de Puiana e apres moltes paraules tornaren a parlar dels afers dels dits comte e Rey En P. e dix lo dit senyor de Puiana de paraula al dit mossen En Francesch aquest testimoni present la rahon perque tenia lo dit En Bernadi. Et

apres alcuns dies lo dit senyor de Puiana stant en la ciutat de Golesina mostra en la sua posada al dit mossen En Francesch e a aquest testimoni la dita carta segons que demunt ha deposat en la qual les dites coses se contenen e la dita carta legi aquest testimoni denant los dits senyor de Puiana e mossen En Francesch Santcliment.

Die mercurii que fuit quarta dies augusti anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo septuagesimo secundo. Juravit et deposuit sequens testis qui fuit receptus per venerabilem Jacobum de Vallesicca licentiatum in legibus cui presens negotium fuerat comissum et fuit recepta depositio sequens in presencia venerabilis Petri ça Costa predicti.

Lo noble En Bernardi de Cabrera fill del noble lo comte Dosona quondam testimoni jurat e interrogat dir veritat daço que sera demanat e interrogat e dix. Primerament demanat quant ha que isque de Cathalunya e dix que ben ha de VI en VII anys.

Interrogat qui lich trasch e dix que madona sa mare.

Interrogat on lo mana e dix que al comte de Foix.

Interrogat si ha stat aqui continuament o on ha stat e dix que aqui stech per alcun temps tota vegada fins que lo dit comte pare seu vench de Castella e fo pres a Bayona e per exir de la preson mes aquest

testimoni en rahena en poder del senyor de Puyana.

Interrogat qui pres lo comte Dosona a Bayona e dix que nos sab mas bes pensa que eran homens de Bayona.

Interrogat per qui lo tenia lo senyor de Puyana e dix que ell ben nos sab de cert mas que con lo Rey Enrich entra èn Castella e lo para daquest testimoni ab lo dit Rey Enrich a cap de temps aquest testimoni fo trames ab una galea al Rey don Pedro.

Interrogat quant de temps lo tench pres lo Rey don Pedro e dix que despuys que li fo rames destro quel Rey don Pedro fo mort e pençes segons son albir que façen qualque VIII o X meses e encara apres que fo mort lo Rey don Pedro stech en la preson ben VIII meses per ço con aquest deposant volia fugir e lavors tornarenlo en lo Aljub e non isque destro quo lo Rey Enrich lontrach per cambi.

Interrogat si fo dit comte Dosona para seu per quina raho lo mes en poder del senyor de Puiana e dix que nos sab.

Interrogat si noy res dir nels viu parlar apart e dix que no que ell ney hoy res mas ben los viu parlar abdosos ço es lo Rey don Pedro e lo comte son pare.

Interrogat qui era patro de la galea quil sen mana e dix que Johan Gonsalvis de la Marca.

Interrogat on lo posa e dix que a Xihilia e de Xibilia a Carmona.

Interrogat que deya lo Rey don Pedro del dit comte y dix que molt de mal.

Interrogat quin mal ne deya e dix que lo Rey don

Pedro deya que si perdia la terra o regna que per ell la perdria.

Interrogat si sab ne oy dir que lo Rey don Pedro digues que lo comte no li hagues ateses les prometenses que fetes li havia e dix que no.

Interrogat si lo princep de Gales cabia entre los tractaments qui eran entre lo Rey don Pedro e lo comte Dosona e dix que nos sab mas que ha oyt dir que lo Rey don Pedro volia que lo princep li liuras lo comte Dosona axi con a presoner que era seu e lo princep fiu que aquest deposant anas en loch del dit comte en poder del senyor de Puyana.

Interrogat si sab ne ha oyt dir perque la comtessa mara daquest testimoni axia de la terra neych treya aquest testimoni ne los altres fills seus e dix que per tal con lo comte havia finat del seu rescat ab lo Rey don Pedro e per percassar diners sen anave envers lo comte de Foix e puys lo Rey don Pedro fugi e isque del regna e no hac loch lo rescat.

Interrogat on ha stat aquest testimoni depuys que isque de la preso e dix que ab lo Rey don Enrich.

Interrogat si sab ne ha oyt dir al Rey don Enrich ne altre mentra ha stat en Castella quel comte Dosona hagues fetas negunes covinenças ab lo Rey don Pedro e dix que no.

Interrogat si lo Rey don Enrich se tenia per servit o desservit del comte e dix que ans sen tenia esser ben per servit e li feya grans profertes e loave fort son para que lo havia ben servit.

Interrogat si sen es vengut ab grat del Rey don Enrich e dix que hoc.

Interrogat quin aculliment li feu e dix que no li dix res mes pero stant aqui alcuns inflamaven lo Rey don Pedro que aquest testimoni que moris que nol ne das que mal pare havie haut qui lo havie molt desservit e que daria eximpli als altres que negun nol desservis con moltes rehenes tenia e axi quen donas eximpli altres deyen al dit Rey don Pedro que no moris que fadrin era e que noy maria mal.

Interrogat si aquest testimoni ha haut ho si lo Rey don Enrich li ha promes res ne donat e dix que no.

Interrogat si sab ne ha huyt dir per quina raho lo Rey don Pedro feya pendra lo dit comte pare seu e dix que ha hoyt dir que per LX mil florins del rescat e XII mil florins los quals deya lo dit Rey En Pedro que li havie donats con lo trasch de la preso per ço quels partis entre ell e los altres cavallers que li ajudassen e oy dir que lo comte noy fos tengut.

Interrogat en quina adat era e dix que ha oyt dir a madona sa mara que ara a Sent Lorenç haura XX anys.

Fuit lectum sibi et perseveravit.

Postquam die sabbati que fuit septima dies augusti anno predicto dictus venerabilis Petrus ça Costa obtulit coram domino venerabili Jacobo de Vallesicca quoddam publicum instrumentum volens ipsum inseri et continuari in presenti processu cujus instrumen-

ti tenor de voluntate et mandato venerabilis Jacobi de Vallesicca et Petri ça Costa hic est insertus. Series autem ipsius instrumenti sequitur in hunc modum.

Noverint universi. Quod ego Guillermus de Palafolls dominus castri de Palafolls et termini ejusdem situati infra limites comitatus Ausonie. Attendens quod ex quibusdam justis de causis fuit consentum et in pactis deductum inter vos nobilem et egregium virum dominum Bernardum de Cappraria Dei gratia comitem Ausonie ex una parte et me dictum Guillermum de Palafolls ut dominum dicti castri de Palafolls ex altara. Quod ego dictus Guillermus de Palafolls tanquam dominus castri predicti de Palafolls dum vos dictus nobilis dominus comes et ego vixerimus sive vivamus et de vita nostri amborum tantum teneat vos dictum dominum comitem et vestros dum vixeritis tantum et de vita vestra et mea ut prefertur juvare et valere contra omnes personas de mundo nomine exceptato infra dominationes regna et terras illustrissimi domini Regis Aragonum citra mare tamen. Et nichilominus caso quo princeps aut princeps aut alie quevis gentes venirent in et super terram vestri dicti domini comitis aut contra eandem terram quod ego dictus Guillermus de Palafolls similiter tenear vos dictum dominum comitem juvare et valere de mea persona de et cum castro predicto de Palafolls et fortaliciis ejusdem et cum toto meo posse scilicet de castro predicto de Palafolls et de termino atque gentibus ejusdem. Versa vice nos

Bernardus de Cappraria Dei gratia comes Ausonie promittimus et convenimus vobis dicto Guillermo de Palafolls presenti quod casu quo alique persone stranee aut inimici vestri dicti Guillermi venirent contra vos dictum Guillermum vel vestrum castrum de Palafollos aut terminum et gentes ejusdem quod nos dictus comes dum vixerimus nos et vos teneamur vos dictum Guillermum de Palafolls et dictum castrum de Palafolls et terminum et gentes ejusdem juvare et deffendere de persona nostra et de et cum omnibus et singulis terris et gentibus nostris. Item convenimus et promittimus nos dictus comes et ego dictus Guillermus de Palafolls nobis adinvicem quo casu quo nos dictus comes dederimus alicui seu aliquibus comorantibus extra terras et dominationes nostras aliqua desaximenta sive desafidamenta pro factis nostris propriis et dicta desafidamenta locum habuerint quod vos dictus Guillermus de Palafolls teneamini de persona vestra et de gentibus vestris nos et gentes et terras et bona nostra juvare et deffendere totis viribus nostris. Et nos etiam casu quo vos dictus Guillermus de Palafolls dederitis alicui seu aliquibus comorantibus extra comitatum nostrum Ausonie aliqua desaximenta seu desafidamenta pro factis vestris propriis et dicta desafidamenta locum habuerint quod nos casu ipso teneamur vos dictum Guillermum de Palafolls gentes et terram et bona vestra juvare et deffendere cum viribus nostris. Et premissa omnia et singula prout superius sunt ennarrata tam nos dictus comes quam ego dictus Guillermus de Palafolls promittimus et convenimus firma ac legali

ac solemni stipulatione et ex pacto nobis ad invicem videlicet altera pars nostrum alteri quamdiu nobis ambobus fuerit vita comes et non ultra ut est dictum firmiter attendere et complere tenere et observare et in nullo contrafacere seu venire aliquo jure ratione vel causa totiens quotiens locus seu casus affuerit. Et nichilominus juramus nos ambo sponte per Dominum Deum et ejus sancta quatuor evangelia a nobis et quolibet nostrum corporaliter tacta et homagium ore et manibus comendatum alter nostrum alteri ad invicem facimus et prestamus in presentia notarii et testium infrascriptorum quod predicta omnia et singula tenebimus et prestabimus et attendemus et complebimus totiens quotiens locus seu casus fuerit et in nullo contrafaciemus vel veniemus aliquo jure causa vel ratione. Premissa igitur nos dictus comes et ego dictus Guillermus de Palafolls facimus promittimus in manu et posse notarii infrascripti tanquam publice persone hec a nobis pro utroque nostrum vice et nomine nostri et omnium aliorum quorum interest intererit et interesse postest et poterit legittime stipulantis et recipientis de quibus omnibus supradictis petimus utrique nostrum fieri et tradi unum et plura publicum seu publica instrumenta per notarium infrascriptum. Quod fuit actum in cellaria sive loco de Vidreres termini castri de Sancto Acisclo comitatus Ausonie et diocesis Gerundensis octava die mensis aprilis anno a nativitate Domini Millesimo CCC sexagesimo secundo. Sig ✠ num Guillermi de Palafolls predicti qui predicta facio concedo laudo juro et homagium presto dicto domi-

no comiti et firmo. Sig✠num Bernardi de Capraria comitis predicti. Qui premissa facimus concedimus laudamus juramus et homagium prestamus dicto Guillermo de Palafolls et firmamus. Testes hujus rei sunt venerabiles Raimundus et Vitalis de Blanes ffratres Raimundus de Cartiliano Philipus de Arenys et Bernardus de Rosanes.

Sig✠num mei Bernardi Mathei civis Vicensis auctoritate regia notarii publici per totam Cathaloniam habentis comissionem claudendi instrumenta recepta per discretum Franciscum de Villa quondam notarium auctoritate regia recepta cum publico instrumento confecto Barchinone XXVII die novembris anno a nativitate Domini Millesimo CCCLXX et clauso per Petrum de Prato civem Barchinone auctoritate regia notarium publicum per totam terram et dominationem domini Regis a venerabili Petro ça Costa bajulo generali Cathalonie. Qui hoc instrumentum per dictum Franciscum de Villa receptum nondum in pergameno redactum inventum in notulis sive protocollis dicti Francisci de Villa scribi fecit et de mandato michi facto per dictum venerabilem Petrum ça Costa cum sua littera papirea scripta Barchinone XVI die julii anno a nativitate Domini Millesimo CCCLXXII et sigillata sigillo sui officii clausi die martis tertia die augusti anno predicto a nativitate Domini Millesimo trecentesimo septuagesimo secundo.

Pateat universis. Quod cum per clamorem et famam

validos notorios et publicos ac fidedeginorum testimoniis et relatu universorum et singulorum comuniter de regnis et terris Illustrissimi domini nostri Aragonum Regis ad aures ipsius domini Regis pervenisset quod nobiles Bernardus de Capraria olim consiliarius unicus et solus ejusdem domini Regis opere et sermone immo pocius si subscripta vera existunt ejus proditor et deceptor ac Bernardus de Capraria ejus filius Ausone comes nisi sunt perdere ipsum dominum regem et gentes ac regna et terras suas Aragonum et Valencie ac alia et pro magna parte jam prodiderunt regna ipsa scelestissimam cum Rege Castelle publico hoste domini nostri Regis factionem ineuntes data ab eis opera et opportunitatibus captatis quod Rex ipse Castelle regnum et terras universa ipsius domini Regis cum dictorum nobilium adjutorio occuparet de quibus partem optimam eis daret ambaxiatas faciendo apud Regem Castelle predictum sub et cum nomine ac expensis prefati domini nostri Regis cum quo Rege Castelle scelestos ad finem predictum tractatus contraxisse dicuntur et ulterius dictus Bernardus senior discidia et zizannia inter dominum nostrum Regem et suos regnicolas districtuales et subditos et ipsos regnicolas invicem more diabolico pertractando ut sic divisi omnes minus apti forent ad defenssionem contra dictum Regem Castelle et offensionem ejusdem sublata ipsorum cordium unitate que circa talia principalius operatur nec non expensas intolerabiles ac penitus inutiles fieri faciendo ut eis necessitatis temporibus indigerent consulendo cum efficacia insuper domi-

no Regi nostroque invadente pro dicto Rege Castelle hostiliter dicta regna ad partes regnorum et terrarum suorum remotissimas se conferret quod armatam seu stoleum dominus noster Rex non faceret protestando circa quod tamen restauratio civitatis et regni Valencie precipue consistebat ac prohibendo ne dominus Rex noster strenue ad bellandum paratus cum dicto Rege Castelle tunc proximo bellaret contra comunem intellectum et afectionem subditorum domini nostri Regis qui bellum ipsum cum corde et spe firmissima affectabant et quod detestabilius est consiliarios dicti Regis Castelle principaliores fortiter increpando quia tunc tantam opportunitatem domino nostro Regi dederant ad bellum hujusmodi faciendum. Et demum cum dominus Rex noster versus Regem Castelle cum exercitibus suis dirigeret gressus suos constituerit se in fugam et plurima alia tam ipse Bernardus de Capraria quam dictus comes ejus filius fecisse dicantur et loqutos fuisse que ex contentis in subsequentibus capitulis de predictis conceptis in spetie patent clare. Quarumquidem factionum conscius et in eis predictis nobilibus complex esse dicitur nobilis Raymundus Alamanni de Cervilione domini nostri Regis consiliarius. Et nunc circa predicta scienda et inquirenda prefatus dominus noster Rex non valeat intendere seu vaccare cum sit in castris et cum exercitibus ac stoleo suis se ad bellandum paret cum Rege predicto Castelle qui civitatem Valencie tenet obsessam circa quod est vehementissime occupatus. Et propterea de eis co-

missionem fecerit illustrissime domine Regine cum littera sua tenoris sequentis.

Petrus Dei gratia Rex Aragonum Valencie Majorice Sardinie et Corsice comesque Barchinone Rossilionis et Ceritanie. Illustri Elionore Regine Aragonum consorti nostre carissime nostreque generali locumtenenti. Salutem et intime dilectionis afectum. De nefandis facionibus et scelestis tractatibus nobilis Bernardi de Capraria majoris dierum et nobilis Bernardi de Capraria ejus filii comitis Ausone consiliariorum nostrorum et in non modica a nobis reputatione habitorum crebris multorum fidedignorum relatibus plurima diversis audiveramus temporibus uno quasi coniecturis verisimilibus ea intelligere poteramus set quia pensabamus tam orrenda scelera in tantorum virorum quos honoribus gratiis et favoribus preceteris extuleramus inmensis cor nu latenus posse ascendere nequibamus relatibus hujusmodi ullatenus fidem dare. Nunc autem factionibus nefariis hujusmodi factis jam notoriis ea credere cogimur. Clamor namque validus jam et in longinquis difusus partibus et fama publica multis fidedignorum et fere omnium subditorum nostrorum assertionibus comprobata aures nostras in multa animi turbatione replerunt quod dicti Bernardus de Capraria et Bernardus de Capraria ejus filius ab aliquo citra tempore nisi sunt que displicenter referimus eo quod de subditis nostris presertim nobilibus nunquam audita sint talia. Nos gentesque nostras ac regna nostra Aragonum

et Valencie perdere ipsorumque jam majorem partem perdiderunt scelestissimam pestiferi ineuntes cum Rege Castelle nostro hoste publico factionem data a se opera et opportunitatibus captatis quod Rex ipse Castelle regna et terras universas nostras cum eorum adjutorio occuparet et de eis ipsis et presertim dicto comiti Ausone quem tenet multorum oppinio tanquam obsidem sub captionis spem dicto Regi fuisse traditum optimam partem daret faciendo etiam ac procurando fieri sub nomine et cum expensis nostris ambaxiatas ad dictum Regem Castelle cum quo ad finem scelestos tractatus ut predicitur contraxerint et ulterius dictus Bernardus senior discidia et zizaniam inter nos nostrosque regnicolas districtuales et subditos et ipsos regnicolas invicem more diabolico pertractando ut sic divisi omnes minus apti essemus ad defenssionem contra dictum Regem et offensionem ejusdem sublata nostri et dictorum nostrorum subditorum cordium unitate que certa talia principalius operatur nec non expensas intolerabiles et penitus inutiles nobis fieri faciendo ut opporteret nos eis necessitatum temporibus indigere consulendo nobis insuper cum eficacia et procurando de facto fieri quod Rege predicto invadente hostiliter regna nostra nos ad partes alias ipsorum regnorum nostrorum remotissimas conferremus quodque non faceremus armatam seu stoleum protestando circa quod restauratio civitatis et regni Valencie precipue consistebat ac prohibendo anno proxime preterito ne nos cum exercitu nostro strenue ad bellum parati cum dicto Rege tunc in Muroveteri nobis proxime bellaremus

contra comunem intellectum et affectionem subditorum nostrorum qui nobiscum aderant qui bellum ipsum cum corde et spe firmissima afectabant et quod destabilius est consiliarios dicti Regis Castelle fortiter increpando quia tunc nobis tantam opportunitatem dederant ad bellum hujusmodi faciendum. Et demum pridem cum nos apud Regem Castelle cum exercitibus nostris gressus nostros dirigeremus timens dictus Bernardus de Capraria senior ejus facta jám fieri nobis notoria in fugam se constituendo et plurima alia tam ipse quod dictus filius suus orrenda facinora fačiendo et loquendo que pudet et piget nos seriatim narrare, quarum quidem omnium factionem conscius complex et adjutor nobilis Raymundus Alamanni de Cervilione existente ipso Raymundo Alamanni consiliario nostro fuit. Cumque circa predicta scienda et inquirenda nos nunc vaccare seu intendere nequeamus cum simus in castris et cum exercitibus et stoleo nostris nos paremus ad bellandum cum dicto Rege Castelle arete civitatem Valencie obsessam tenente circa que sumus vehementissime occupati et ex consequenti providimus quod per vos seu de mandato vestro de predictis exacta diligentia inquiratur. Ideo volentes sicut nec decet tam scelestam et detestabilem factionem in neclectum deducere seu contemptum volumus vobisque dicimus et mandamus quatenus de predictis et aliis de quibus predicti Bernardus de Capraria et Bernardus ejus filius inculpantur contra ipsos fautores et complices suos inquiratis seu inquiri faciatis diligentissime et prout tante rei negotium expostulat veritatem et ad-

versus eos ipsorumque bona procedatis prout de jure et ratione et secundum inquisitiones merita inveneritis faciendum. Taliter quod eorum gravis punitio posteros terreat per exemplum. Data in loco Montisalbi undecima die aprilis anno a nativitate Domini MCCC sexagesimo quarto. Visa Romeus.

Encare hagues trames lo Senyor Rey a la Senyora Reyna I quaern de paper clos e sagellat ab lo sagell secret daquell Senyor Rey lo qual quaern de manament de la dita Senyora fou ubert et la tenor del qual es aytal.

Aço es memorial que hom fa de les coses dites e notifficades al Senyor Rey contra mossen Bernat de Cabrera per lo Rey de Navarra et axi mateix dalgunes altres coses que induen moltes presumpcions e conjectures que ell anava mal en los affers del Senyor Rey.

Primerament con lo Rey de Navarra estant en Exea e que volia venir al Senyor Rey e encara tro a Muntço per concordar ab lo comte de Trestamara dix al comte de Denia com En Bernat de Cabrera anava falsament en los affers del Senyor Rey e allongava aytant com podia quel Senyor Rey et lo dit Rey de Navarra no savenguessen ni sa finassen faent compte que

per aytal allongament lo dit Senyor seria forçat de fer pau ab lo Rey de Castella et que son fill seria deliurat. E dix lo dit Rey que ell ja fora vengut et venria a Muntço sil dit En Bernat de Cabrera no ho hagues tolt et contrastat e encara dix mes avant quel comte de Trestamara devia morir et aço appar pus larch per la deposicio del dit Rey de Navarra per la qual a haver es stat trames car segons quel comte de Denia ho havia dit et revelat al Senyor Rey et a la Senyora Reyna en lo loch de Almudevar lo divendres Sant en sa posada en la cambra on havia acostumat de dormir presents lo Senyor Rey et los comtes de Denia et de Trestamara.

En apres esdevenchse quel Senyor Rey ana veer mossen Bernat quis dehia que era malalt el troba que jahia et anarenhi ab ell los comtes de Denia et de Trestamara e lavors era lo Rey de Navarra en la esglesia de Sent Michel del dit loch de Almudevar. E mossen Bernat feu fer loch als quiu eren entant que no romaseren en la cambra on jaya lo dit mossen Bernat sino lo Senyor Rey et los dits comtes et parlaren ensemps tots IIII de alcuns affers que no tocaven a aquesta manera. En apres feune exir los dits comtes et dix les paraules seguents o semblants al Senyor Rey Veets vos Senyor aquests dos que hic son ara exits et qui son ab mi segons que vos sabets en sagramont e homenatge ells me tracten la mort ab lo Rey de Navarra per mi fer vostre servi Mas no ho poden complir sens

vos et per ço ho volen fer a ma vostra. Perque Senyor sia la vostra merce que en aço no vullats consentir car no ho devets voler ni ho he merit. E temps es stat Senyor que mos consells vos profitaven mas ara Senyor de poch de temps ença es lo contrari et yo mo conech em sap greu et per ço Senyor me so lunyat de consellar vos. Empero Senyor yo hom so et no puch tots temps mos dits avenir. Ab tant lo Senyor Rey sen ana ab los dits comtes ensemps a la sua posada et dixlos que mossen Bernat li havia dit quel Rey de Navarra lo volia matar e no volch fer mencio del als que li havia dit mossen Bernat dels dits comtes per tal que hagues dells mellor consell lo qual fo que ho digues al Rey de Navarra. E segons lur consell lo dit Senyor sen ana al dit Rey qui era segons que dit es en la dita esgleya e entraren sen dins la sagristia e dixli ço que mossen Bernat li havia dit et per aquelles paraules et lavors los dits comtes maravellaren se e digueren con lo Senyor Rey nols ho havia axi dit et lo dit Senyor respos que ho havia fet per ço que hagues dells mellor consell axi con es dit. E el dit Rey de Navarra quant hac entes ço quel Senyor Rey li havia dit respos per aquestes paraules o semblants E com e don Bernat diu de mi aytals coses per ma fe ço que jous he dit es ver eus ho jur per lo Sant cors de Jesuchrist qui es açi. Empero vinga ell e provar sa la falsia. Et lavors lo Senyor Rey trames al dit En Bernat mossen G. Doix quil troba que volia cavalcar et dixli quel Senyor Rey lo demanava e que vingues e ell respos que no ho podia fer dient que havia pahor quel mal que havia dels

renyons no li vengues alli on no havia metges en que fora perill seu ab tant ell cavalca et lo dit G. Doix sen torna e dix al Senyor Rey ço quel dit En Bernat li havia dit. La donchs trames hi lo Senyor Rey hic mossen Ramon Alamany lo qual tornat dix que nol havia pogut veure et que ja sen anava puys y trames lo vezcomte de Rochaberti qui semblantment dix que sen era anat et que non podia haver hauda nenguna vista lavors lo Senyor Rey vehent et conexent que ell se metia en .....ta presli sòspita de ço quel Rey de Navarra li havia dit e envia derrere ell mossen Garcia Lopiz de Sesse axi con alguatzir seu qui nol poch atanyer entro a Carcastiello qui es en Navarra e cavalca aquest dia lo dit En Bernat per los camins desviats que tench be XXII legues o pus.

Es ver que estant axi en la dita sagristia et parlant dels dits affers feren entrar lo dit En Ramon Alamany per ço con lo dit Rey se corruxava de ço quel dit En Bernat de Cabrera havia dit al Senyor Rey et volent affrontar daço lo dit En Ramon Alamany pus que En Bernat de Cabrera no podia hom haver presents lo dit Senyor Rey et los comtes de Trestamara e de Denia et mossen Berenguer Dabella dix lo dit Rey de Navarra al dit Ramon Alamany les paranles seguents o semblants E con don Ramon Alamany la traycio que don Bernat de Cabrera tractava e sabets ho vos contral Rey Darago diu ell que yo la tractava. E ladonchs En Ramon Alamany ab gran nudament que hac se ageno-

lla dient mossenyor yo no se res en aço et axi per amor de Deu yo noy aja mal o semblants paraules. E si lavors lo Senyor Rey lo hagues be affrontat es presumidor que hagera atorgada la veritat en presencia del Rey de Navarra mas per lo offici que si feya et per los missatges que hom cuytava de trametre an Bernat de Cabrera el qual segons dit es lo Senyor Rey havia ja trames mossen Ramon Alamany es nera tornat a la esgleya per affrontar la falsia que havia dita contra el Rey de Navarra e encara per affrontar lo fet quel Rey de Navarra havia dit del dit En Bernat et per tal quen Ramon Alamany se asseguras nol volch hom affrontar. Car ja lavors era estat parlat que abdos fossen preses.

Item a Almudever lo dijous de la cena a vespre dona a entendre als de la vila els feu armar e estar armats tota la nit dient quel Senyor Rey devia fer matar lo comte de Trestamara et aço mateix dona a entendre a aquells del comte per ço quel dit comte duptan de la sua persona se metes en fuyta et ocies linfant En Marti qui estava en rahenes en son poder a Tamarit.

Item con fo a Carcastiello lo dit En Bernat per ço que fos emparat per los homens del loch dixlos quel Senyor Rey havia mort lo Rey de Navarra lur senyor et que ell quis era fet son hom et son vassall en allo

no havia consentit ans era en sa ajuda e per aquesta raho era encalçat per les gents del Senyor Rey et que be CCC homens li venien detras et axi quel defesessen et sobre aço vench mossen Garcia Lopis de Sesse et les gents del loch li empatxaren la entrada et sino que era conegut per molts del loch fora mort et com ell hoys dir de la mort allegada per lo dit En Bernat dix que allo era falls empero que fossen preses la I et laltre et si ell dehia fals que fos mort et si En Bernat de Cabrera dehia fals que non portas alguna pena sino que fos retengut pres e axis feu que ab dos foren retenguts preses entro que lendema vench I sarjant darmes del Rey de Navarra qui demana de part del dit Rey lo dit En Bernat et sen mena a Morello et lavors mossen Garcia Lopez sen torna et aço deposara pus larch lo dit Garcia Lopez de Sesse.

Item dix lo dit En Bernat estant en Carcastiello en presencia del abbat del Oliva et del alcayt et dels prohomens del loch et del dit mossen Garcia Lopez de Sesse et de mossen Fortunyo de Sesse et de les lurs companyes moltes paraules vituperoses et desonestes contral Senyor Rey et la Senyora Reyna et contra molts de son consell carregantlos moltes coses greus et malvestats et daço han feta relacio depuys molts daquell loch al dit Garcia Lopez de Sesse en presencia den Bernat Michel escriva del Senyor Rey qui parten del Rey de Navarra on era stat trames passa per lo dit loch per haver informacio de les dites coses.

Item quant lo Senyor Rey hac finat en les corts de Muntso et sen vench a Saragoça on havia ab linfant don Ferrando et ab lo comte de Trestamara et ab lo comte Durgell et ab lo vezcomte de Cardona et ab los altres Darago et de Cathalunya be II mil de homens a cavall o pus e devia anar vers les partides do Terol on se dehia que era lo Rey de Castella prenen et occupan la terra la qual cosa no faera ell sil Senyor Rey hi acorregues qui hi volia acorrer en era en proposit axi con fer devia de acorrer hi lo dit Bernat de Cabrera per torbar la dita anada ab moltes induccions e maneres quey tench tracta ab lo Senyor Rey que anas a Sos on seria lo Rey de Navarra dient quel hauria a son servey. E lo Senyor Rey ana hi per la qual anada se perde Terol e per conseguent tot ço que ses perdut en regne de Valencia et finalment del Rey de Navarra la donchs nos profita res lo Senyor Rey ans sen segui lo dit dampnatge. E lavors se dix per linfant En Ferrando et per los dits comtes et vezcomte que en los dits afers se menava traycio et sen cuyda moure gran tabustol entre ells sino quel Senyor Rey ho paciffica ab gran difficultat et per lo contrast quel dit En Bernat movia et la brega que suscitava al infant En Ferrando et al comte Durgell et al vezcomte de Cardona covench aturar lo Senyor Rey be XII jorns en Saragoça a gran dampnatge seu e perdicio del regne de Valencia on era lo Rey de Castella prenen et occupan diverses lochs e castells.

Item del fet de don Pedro Maça que dix en sa fi al rector de Carçre que dexelas al Senyor Rey o a altre qui li ho digues ço que ell havia oyt dir a Martin Lopez ço es quen Bernat de Cabrera havia dit a ell et a Martin Yanyes que fort be estaria quel Rey de Castella les tolgues lo cap con en aytal loch lo havien fet venir mas que ell lon aydaria a creer a sa honor.

Item com contrastava de tot son poder larmada de les galees et encara quen protesta.

Item que parlava en Navarra moltes vegades ab los missatges del Rey de Castella sens que noy entrevenien los altres missatgers del Senyor Rey et sis feya al tractament del grau de Murvedre sens que noy entrevenia lo comte de Denia quiy era.

Item del proces que era estat fet sobre la preso de son fill et de don Pero de Luna lo qual ell feu depuys cremar car no li asalta lo proces et sia sabut con quel escriva lo feu.

Item que a Gurrea dix denant lo Senyor Rey et la Senyora Reyna que no consentia que ella tengues

corts ne protestaria que no ho podia fer.

Item que a Gurrea en aquell dia matex on vench En Ramon Alamany del Rey de Navarra et volia parlar ab lo comte de Denia e En Bernat de Cabrera james no volch partir a les Caçaperes on sen volia anar sens En Ramon Alamany axi que no li dona laer que pogues parlar ab lo comte.

Item dels capitols e memorials que feu de demanar e haver dels curials et dels homens de ciutats e de viles e dels prelats et aço per empatxat les corts et finalment que de una part ni daltra no sagues res.

Item quant ana en Castella ab son fill no volch quey anas negu ab ell de part del Senyor Rey.

Item quant se dehia quel Rey de Castella venia sobre la terra ell refertava que no era ver ne podia esser ver.

Item a les corts de Muntço feu molts contrasts et molts empatxaments et entre les altres coses tench de tot son poder quel comte de Trestamara no vengues et encara que dix quen protestaria et era sol et sin-

gular en aço contra oppinio de tots los de la cort.

Item empatxa que lo comte Durgell et lo vezcomte de Cardona no anassen a Saragoça on devian anar entro quel Senyor Rey hi fos per ço com era de gran necessitat quey hagues cap per les divisions quey eren. En axi que noy ana algu entro que ell fo guarit quey volch anar ey ana ab ells ensemps et con hi fo noy atura molts dies per divisio que metia entre ells.

Item empatxa la anada de Murvedre per lo pas ques deya de la Losa induhin uns e altres a la sua oppinio los quals are dien quey havia et ha bon passatge et tenia e metia a avant quel Rey de Castella havia la donchs VII o VIII mil homens a cavall et es cert et notori per relacio de molts axi dels quin eren ab linfant de Navarra et de alcuns altres qui eren lavors ab Rey de Castella et ara son deça en servey del Senyor Rey que non hi havia III mil cinch cents et daquells no hi havia D be encavalcats.

Item empatxa quel comte de Denia qui devia anar per capita a Valencia ab CCC homens a cavall noy anas prenen color que ell no iria ne seria en los tractaments del Rey de Navarra sens lo dit comte et finalment haguey anar mossen P. Boyl et pot hom veure a quin pas es venguda Valencia e lo regne per falta de alguna per-

sona de compte et de companyes de cavall que si y fossen no hagra tant bornat a sa guisa lo Rey de Castella.

Per ço la Senyora Reyna per major informacio de les coses damunt et davall escrites feu tornar en escrits et metre en lo present proces alcunes paraules que havia segons que dix entes quel Rey de Navarra havia retretes al Senyor Rey den Bernat de Cabrera.

Ço es quel dit En Bernat de Cabrera lo crehia e que aço sabia ell per boca del dit En Bernat mas que aço fins la donchs que li ho revella no havia volgut dir per tal que dell pogues trer e saber tots los malvats tractaments quel dit En Bernat de Cabrera menava ab lo Rey de Castella sobre ço en que entenia acabar sa trahicio.

E les coses quel dit En Bernat de Cabrera dix al dit Rey de Navarra son aquestes que volia ab lo dit Rey parlar secretament et que la donchs lo dit Rey se mes ab lo dit En Bernat de Cabrera en una cambra et lo dit En Bernat de Cabrera ans que res dixes guarda sots lo lit et derrera les cortines et defora per les finestres de la dita cambra a fin que ço que volia dir al dit Rey persona del mon oyr no ho pogues sino tant solament lo dit Rey. Et aço fet dixli aytals paraules.

Senyor jous am eus he en cor de servir e tinch me molt per tengut a vos e mes que a hom del mon et veis que sots mort et perdut per ço con vos sots aconpanyat ab lo Rey Darago qui es lo pus avol Rey del mon et ultra aço li dix moltes fades et abhominables paraules del dit Senyor et de la Senyora Reyna les quals son tals que bonament non son dignes que sien espressades ni dites. Mas si vos Senyor vos voliets jo tractaria ab lo Rey de Castella que vos fossets be ab ell et ell dar vos ia gran terra daquesta del Rey Darago. Et quel Rey de Navarra dixli con se poria fer axo et que lavors lo dit En Bernat dixli jous ho dire.

Vos vets que en lo regne de Valencia no ha negun esforz e per ço lo dit Rey perdra lo dit Regne per aquestes rahons la una que laguiare que mon net et ma neta que deuen esser meses per rahenes en Rossello al comte de Trastamara que noy seran meses et sobre aço lo dit comte laguiara de servir al dit Rey Darago et per aventura ques desavendran sobre aço laltra que jo tindre a noves per tractaments lo dit Rey Darago que no fara la entrada que es empresa de fer ni sera acorregut al regne de Valencia. E en aquest endemis lo dit Rey Darago fondras entra si mateix car haura despes tot ço que ses gents li han donat. E puys no haura moneda e per conseguent no pora haver companya ab ques puxa deffendre et haura affer demanda

en Cathalunya et ans que aquesta demanda li sia atorgada ne posad en stament que ell sen puxa ajudar haura lonch tret et passara gran temps e en cas quel dit Rey sesforças de fer la entrada faça ho car hom fara per manera quel comte de Trestamara hi perdra lo cos et el comte de Denia et es mester quel comte de Denia muyra car sino moria tots temps renyaria. Et ell mort noy ha alcuns del reyals de qui al Rey Darago ni a la terra calgues fer gran compte et haurials hom assats tost. Et no farien gran nosa a fer ço que hom volgues fer. Et en cas quel comte de Trestamara no pogues hom aportar a punt que moris per be que vaja en França si fara hom per manera que morra la car jo ja havia fet ab Pero Carriello quel ocies. Et con lo dit Rey li dix hoc mas Pero Carriello ja es mort lo dit Bernat respos noy fa força car jo he fet ab alcuns de sa companya quel ociuran. E que daltra part dix lo dit En Bernat de Cabrera al dit Rey de Navarra vos senyor sis volets podets desviar les faenes del Rey Darago per aquesta manera que sobrel tractament que es entre vos et ell demanets per rahenes linfant En Marti lo qual lo Rey et la Reyna amen molt e tant lamen que per res del mon nol vos liurarien. E entretant ab aquests laguis et desviaments fondranse et regne de Valencia se perdra. Et con aquest regne sia perdut en laltra terra a perdre noy ha res a fer. E aço fet davali entendre quel Rey de Navarra hauria grans terres e senyoria et quel dit En Bernat cobraria son fill et seria I gran senyor. Et aquestes paraules lo dit En Bernat li tornava moltes vegades o sovin e que sil dit Rey

de Navarra aço no fahia quel Rey Darago era ja tant abatut que no li poria ajudar et quel dit Rey de Navarra perdria tota sa terra et que sobre aço lo dit Rey de Navarra li respos et dix ara via que jo hi penssare e vos penssat hi axi mateix.

Et apres daço quel dit Rey de Navarra li dix quen Ramon Alamany de Cervello parla ab lo dit Rey de Navarra et que no era tant guardant con lo dit En Bernat en guardar que altri nol ois. Et dix al dit Rey semblants paraules daquelles quen Bernat de Cabrera li havia dites les quals son damunt expressades induin lo que faes tot ço que En Bernat de Cabrera li havia dit. E que daquesta raho parla moltes vegades lo dit Ramon Alamany ab lo dit Rey de Navarra qui dix al Senyor Rey que si ell se volia que hagues alcun cavaller o fill de cavaller ab I escriva qui estiguessen part una cortina et que ell li ho faria tot dir per sa bocha per tal con lo dit R. Alamany es hom pech et que no sen guardara.

E diu se que per tal con lo Senyor Rey les coses damunt dites no volia creure lo dit Rey de Navarra jura sobre lo cors de Jhesuchrist esser veres et quel dit En Bernat et En Ramon Alamany lesli havien dites les quals paraules dix al Senyor Rey lo dit Rey de Navarra et les dejus scrites presents los damunt nomenats.

Diu se encare quel dit Rey de Navarra sens sagrament havia dit al Senyor Rey que en consciencia sua ell crehia quels dits En Bernat de Cabrera et Ramon Alamany menaven ab aquestes faenes tractaments que tots los Infants fills del dit Senyor morissen per aquestes maneres ço es que lo dit En Ramon Alamany qui a tractament del dit En Bernat era fet cambrer major del Senyor Duch que ocies lo Senyor Duch et quel infant En Marti moris en poder del Rey de Navarra en rahenes con les covinenças no fossen complides entrel Senyor Rey el dit Rey de Navarra coutrastants los laguis els embarchs que lo dit En Bernat sesforçava de metre hi. Et quel dit infant Namfos aximatex moris en Rossello per semblant manera o quan se fos seguida la mort ques tractava del dit comte de Trestamara.

Encare per trobar pus clarament la veritat de les males obres fetes per los dits En Bernat de Cabrera et lo comte Dosona son fill foren donats per lonrat En P. ça Costa batle general de Cathalunya et procurador fiscal del Senyor Rey uns capitols de la tenor seguents.

Capitols de les malvestats que En Bernat de Cabrera e son fill lo comte Dosona han fetes per dan

del Senyor Rey et de la sua cosa publica.

Primerament con la derrera pau se feu en Arago entre lo Senyor Rey et lo Rey de Castella En Bernat de Cabrera dix presents molts que aquells que axi volien aquesta pau no sabien ques fahien que tenir lo Rey en pau era mort de la terra con era hom qui no havia seny ne usava de raho et que no vagaria de mal tractar tot hom et que ara regnaria En Berenguer de Relat et En P. de Margens. Et en aço foren presents En Francesch de Togores qui ho retrasch En P. Çacosta et En Ramon de Peguera et En Rajadell et molts daltres quels damunt dits anomenaran.

Item con los damunt dits pare et fill partiren de Cathalunya per anar en Castella ço es lo pare ab dues galeas et lo fill per terra anaren fort escometats contra lo Rey et la Reyna dient quel Rey era orat et quil lexave menys de fenes que tot seria perdut et que la Reyna era ytaliana et que havia mal enteniment et que axi con sa mare havia fet perdre lo regne de Sicilia que aquesta faria perdre lo regne Darago aço dix lavors et depuys moltes vegades presents lo bisbe de Leyda et vezcomte de Cardona et En P. ça Costa et molts daltres.

Item con En Bernat de Cabrera fos en partir per

anar en Castella ab les galeas fra Ramon de Vidamany li dix Senyor par quel Rey et la Reyna nous vagen be et vos partits hic no havets provehit que hic romanga quia com per vos et En Bernat de Cabrera respos nom cal que no han ops negu et jo flixar me mas encara no som fora de fenes et poran haver ops qui acom. En aço era present En P. ça Costa et fra R. de Vilademany et apres fra R. de Vilademany qui ho dix a fra P. Tolo present En P. ça Costa.

Item con los demunt dits foren venguts de Castella alcuns dies apres fra R. de Vilademany fo en Barchinona et viuse ab En P. ça Costa et parlant ab ell dixli si havia vists los damunt dits et lo dit En P. ça Costa resposli que havia vist mossen Bernat mes que no havia vist lo comte et lo dit En P. dix a fra Ramon e vos senyor havets los vists et fra Ramon respos et dix hoc a Pineda et he stat ab ells donchs senyor dix En P. ça Costa gracies a Deu que pau e grans matrimonis han aduyts respos fra Ramon En P. a ma fe no haurets matrimonis ne pau ans haurets tanta de guerra et de mal que noy porets dar consell e veig que tot es perdut mala hi son anats ab lurs falsies et malvestats. Respos En P. ça Costa et que es axo senyor et fra R. respos per avant ho veurets con jo nou enten a veure. A aço eren presents En Berenguer Sentmanat et En Roger de Vilademany. E semblants paraules ha retretes En Ramon de Peguera an P. ça Costa que li dix fra Ramon a Puig reigs et En P. ça Costa retrach

les dites paraules an Francesch Sent Climent de Leyda e an Romeu de Busquets et an Bernat Turell.

Item con fra Ramon de Vilademany fos a la fi ques moria mana gran bascha et planyia fort con no podia parlar ab lo Senyor Rey dient quel Rey e la terra era perdut per gran malvestat et aço retrasch En Roger de Vilademany an P. ça Costa present En Francesch de Roudors.

Item apres que lo comte Dosona fo vengut de Castella reebe una letra del Rey de Castella la qual diu En P. Sentcliment et molts daltres la qual letra era fort sospitosa.

Item con lo missatger de Castella qui venia per la pau fo en la ciutat de Barchinona et En P. ça Costa sabe lo setge de Calatayu bascha fort et dix En Francesch Sentcliment qui lavors era veguer tot ço que havia oyt de fra R. et prega lo dit En Francesch que ab lo missatger o ab altra sabes si havia en aquest fet trafegaria et lo dit En Francesch entramessen et hac un cosi del dit missatger et trames lo al dit missatger per saber noves et finalment lo dit missatger dix a son cosi que nos temes que ell anava sobre cosa certa an Bernat de Cabrera et que li devia fer cert senyal et sobre aço los dits Francesch et P. sabent les dites co-

ses curaren e tractaren que fos fet mur en Barchinona et provisio de viandes e darmes.

Item per ço que vejats que ço del capitol demunt es ver es certa cosa que fo acordat quel dit missatger del Rey de Castella fos escapçat e En Bernat de Cabrera restaural e meslo en casa e aço saben molts.

Item con lo comte Dosona anas en les fronteres de Arago ab VII de muls per socorrer al loch de Calatayu qui era assetiat fo en Barchinona et adobave son testament ab conseyl de micer G. dez Puig et dix que plagut fos a Deu que ara fos ell fill del pus minua pages que havia con los grans homens corrien grans perills per les faenes destemprades que havien a fer et ultra lur cor e voler. Et aço han oyt dir molts el dit micer G. ço es micer P. Terre micer Jacme de Vallsecca En P. ça Costa et molts daltres.

Item con lo dit comte anas en les dites fronteres fo a Gerona al palau del bisbe et dix al dit bisbe e En Gilabert de Cruylles que ell per força e ab gran desplaer anava en Arago et null temps non ana en naguna part ab tan gran despler con havia a fer feynes ultra son cor. Et apres empra lo dit En Gilabert que anas ab ell et lo dit En Gilabert escusasi e lo comte

dixli fets men pler que aytan poch me veurets null temps en aquesta terra.

Item lo comte de Osona fo en Barchinona que sen anava en Arago et posava a casa de micer Bernat de Palou e dix aytals paraules An P. ça Costa queus par lo Senyor Rey ne la Reyna lexar nos an viure han asats faynes et En P. ça Costa respos que massa navien. E apres lo dit comte dix an P. ça Costa quem consellats con sia en Arago si lo Rey de Castella se vol veure ab mi veuremi e lo dit En P. ça Costa li dix nom par que fos cosa honesta. Empero vejam quey dira micer Bernat de Palou e lo dit micer Bernat fo appellat et hoydes les paraules fo de la oppinio del dit P. ça Costa ço es que per res no si ves sens consentiment del Senyor Rey.

Item con lo dit comte fos en lo loch on tractava de entrar a Calatayu on fahia apares lo vespre que parti del dit loch jahent en son lit basca molt et En Vidal de Blanes dix li Senyor que bascats assegurats vos que males traycions vos vendran et aço hoy I scuder quiy era present lo qual vench en Cathalunya qui ho conta an Blanes de sa Bisbal et lo dit En Blanes contaho an G. ça Noguera qui ho dix a molts.

Item es cert que com lo Rey de Castella vench al

loch on era lo dit comte ab En Pedro de Luna et quels damunt dits sen pogueren esser anats sis volguessen la manera molts la han oyda dir als homens del dit loch con es cert que no foren presos si lo dit comte ab les sues als maneras no fos.

Item con los homens del dit loch foren venguts en Barchinona et encare aquels de Calatayu quin vengueren per ço que fossen acorreguts sempre En Bernat de Cabrera dix aytals paraules dien lo comte en la sua preso si ha feta traicio ne malvestat et quels comptaven lo fet axi con era estat e en aço eren presents linfant En P. e En Jacme dez Far En P. ça Costa e molts daltres que sen maravellaren en conceberen gran sospita.

Item con los missatgers de Calatayu vengueren al Senyor Rey quels acorregues et digueren que encaras podien sostenir alcuns dies lo dit En Bernat los tench tancats a casa den Bonanat dez Coll II dies parlant tota via ab ells aço sab En Berenguer Simon e molts daltres et apres los dits homens de consell del dit En Bernat demanaven al Senyor Rey licencia ques poguessen retre al Rey de Castella et lo dit Senyor de consell del dit En Bernat donalsen licencia.

Item con lo guardia dels frares menors de Calatayu

vench al Senyor Rey per missatgeria dix clarament la malvestat de la preso del comte de Osona e aço dix al infant En P. et a micer Eximen Sanxiz de Ribavellosa et an P. ça Costa et a molts daltres.

Item per semblant manera que damunt ho comta lo prior del Sepulcre als damunt dits et a molts daltres et encara dix quen havia desenganat lo Senyor Rey et la Reyna.

Iem la veritat de la preso del dit comte si fo be feta o mal la veritat se trobara mils en Arago per moltes maneres.

Item con lo loch de Calatayu fos assetiat e en Cathalunya fossen justades corts generals per fer do et socorrer hi et la dita cort fos en finar de dar a III meses M homens a cavall En Bernat de Cabrera lo vespre que vench feu licenciar la dita cort sens dir res a negu. Perque feya aço sap tot lo consell del Senyor Rey et aquells qui eren per la cort general.

Item per desviar que Calatayu no fos acorregut haver desviada la cort demunt dita ana lunyar lo Senyor Rey e feu lo anar en Rossello per escusa de tractar ab les companyes e feuli despendre de son tre-

sor lo qual tractament dura entro que Calatayu fo perdut.

Item lo comte de Osona con vench de Castella aporta letra de creença del Rey de Castella a la infanta que alcies linfant En Ferrando et quel dit Rey la pendria per muller e lo dit comte no gosa dir la creença avans la comana a I castella qui ha nom de Cassada lo qual ho descobri al dit infant e infanta. Aço sab lo Senyor Rey a qui lo dit infant ho dix et molts daltres et lo vezcomte de Cardona qui ha la letra.

Item mentre ques tenien les corts a Muntso lo dit En Bernat no volch anar Avinyo per los tractaments del Rey de Navarra anans desvia los missatgers del dit Rey quey eren venguts per finar ab lo Senyor Rey. E aço per tal que tinent lagui de temps la terra se perdes anans ço que fo pus al pres escusa que era malalt et no fo ver et aço se trobara ab los metges et ab altres persones.

Item partent de Muntso lo Senyor Rey ana en Arago e justas en gran poder e lo dit En Bernat moch tractaments ab lo dit Rey de Navarra e tench tant a noves lo Senyor Rey quel Rey de Castella pres e occupa gran partida de regne de Valencia fins a la mar. E eren covinents los tractaments que mentre lo Senyor

Rey era ab lo Rey de Navarra linfant de Navarra era ab lo Rey de Castella ab homens de cavall e de peu conquirent nostra regna. Aço se pot massa provar.

Item con los tractaments demunt dits hagueren molt durat ab gran força e afrontes del infant En Ferrando lo Senyor Rey parti Darago e vench en regne de Valencia e con tengues lo Rey de Castella en son poder ço es de pendra o de vencerlo lo dit En Bernat ab als tractaments no volch quel Senyor Rey anas avant anans lo feu tornar en rera et ço qui fo pijor que feu metre la host en lo pus mal sa loch de tot lo regne a fi que tot hom hi degotas axi com se feu. Empero aço no deu esser imputat al dit Bernat mes a tots aquells qui donaren aytal conseyl com fo perdicio de tot lo regne. E diu se ques feu fer sagrament e homenatge al Senyor Rey que no anas avant nes combates donant entendre que hauria pau e li seguiria gran honor.

Item con lo Senyor Rey fos a Borriana li foren trameses capitols per la Senyora Reyna que podia aturar en regne de Valencia II meses o mes e lo dit En Bernat volent provehir en la sua malvestat es força que la pau se fes segons ques sagui la qual fo fort escandelosa es feu a mal enteniment e parech ho segons lo temps que dura. Encara lo dit En Bernat sabent lo contrari se trach gran escarn del Senyor Rey donantli entendre matrimonis et moltes coses qui nos seguiren.

Item en la pau damunt dita se feu gran frau con se dona entendre que Murvedre e Almenara eren per reenes e no par fos ver haut esguart a la manera qui si es tenguda.

Item lo dit En Bernat estant a la tenda a Borriana davant En Berenguer Dabella e En Johan Lombarda e En P. de Margens dix moltes altres paraules contra lo Senyor Rey et la Senyora Reyna e aço los demunt dits han retret a molts.

Item con En Bernat de Cabrera fo a Murvedre ab lo Rey de Castella aparta Marti Yanyes e alcuns altres e dix los aytals paraules Bacallars sots vosaltres homens aqui aytal Senyor con aquest es dega estar en poder vostra e havets lo aduyt a punt de perdre que si jo no fos ab mos amichs ell era mort o pres e lo dit Marti Yanyes retrach aço a son nabot et aço oy En Pero Maça qui ho dix a l rector de l seu loch qui ho dech dir al Senyor Rey.

Item En P. Cata estant pres en la Daraçana de Xibilia En Samuel Zavi li dix En P. dien que En Bernat de Cabrera hic es et aquest li respos que hoc et En Samuel li dix sertament o En Bernat hic sera de-

gollat o sen dura major traycio qui hanc fos feta.

Item con En Bernat de Cabrera fos a Tarragona que anava en Arago fo ensemps ab larchabisbe de Tarragona et ab lo bisbe de Barchinona e ab micer Bernat Dolzinelles e parlant que fos provehit a la restauracio del regne lo dit En Bernat dix que noy havia consell que tot era perdut e los altres dient que nou deya be ell respos que no era meravella si I bon Rey tolia regne ne terra a I al Rey et moltes daltres paraules que dix tocant contra lo Senyor Rey et con micer Bernat li dixes que no dehia be respos lo dit En Bernat que ell ja habia establits IV castells.

Item con ha laguiada la armada de la mar e reques que fos feta carta publica que no fos feta armada aço sab lo Senyor Rey et molts daltres qui eren en lo consell.

Item com En Bernat de Cabrera fo vengut de Castella et fo a Perpinya estant assetiat Calatayu vench un castella hosta del dit En Bernat mentra era en Sibilia e estech aqui ab ell et vench en Barchinona et estech la tota via amagat en lalberch den Bonanat dez Coll et apres avial. Aço sab En Berenguer Simon e molts daltres.

Item que.... En Vila aventurer de Bas se atroba prop Puigcerda ab I hom jove desfraçat qui paria que anas mendicant et loga lo mul al dit aventurer.

Item quel dit aventurer aporta lo dit hom desfreçat en un alberch prop lo castell de Angles et aqui lo dit hom romas es enteniment et presumpcio que aquest fos lo comte de Osona.

Item mentre lo Senyor Rey era a Muntço li vench una letra de les fronteres Darago en que li fehien saber moltes coses e en special que mals tractaments se feyen contra ell en Castella et que li valia mes morir ab laspasa en la ma que sobjugar son regna. Aquesta letra fo lesta publicament en la cort general et tot hom viu clarament que aço era malvestat sia vista la dita letra que deu haver lo Senyor Rey.

Item con feu son poder en Barchinona quel Senyor Rey robas la dita ciutat a fi quel dit Senyor fos avalotat.

Perque de manament de la dita Senyora Reyna et del honrat consell seu a informar pus clarament lo co-

ratge o la consciencia del Senyor Rey fou de les dictes coses començat enquerir segons que devall se segueix no entenent pero la Senyora Reyna per aquesta inquisicio o informacio esser fet prejudici que aquell senyor con li sia vist feedor no puxa lo present negoci segons sa consciencia difinir.

Divendres a XIX dies dabril en lany MCCCLX quatre.

Lo noble Nuch vezcomte de Cardona testimoni jurat sobrels sants IIII evangelis de dir veritat. Et interrogat si sab ni ha oyt dir quel comte Dosona ne En Bernat de Cabrera fossen en tractaments ab lo Rey de Castella los quals tractaments fossen en dan del Senyor Rey ne de sos regnes e terres. Et dix per virtut del dit sagrament que era ver que entany lo dit vezcomte anant se deportant prop la mar a Burriana linfant don Ferrando li dix en gran secret ques dubtava dels tractaments de pau ques feyen a Murvedre et quel dit infant entre les altres coses li dix que Dia Sanchez de Casada li havia mostrada o dada una letra scrita de ma del Rey de Castella quis endreçava a la infanta muller sua de part del dit Rey la qual letra era fort amorosa contenent en sustancia que ella fes per manera que fes matar linfant et el dit Rey pendria la per muller et seria gran dona. Et quel dit Dia Sanchez li havia dit con li liura la dita letra que aquella letra li havia dada lo

comte de Osona a Hostalrich e havia pres lo dit comte sagrament e homenatge del Dia Sanchez que no parlaria a hom del mon e que daria la dita letra secretament a la infanta. E li dix encara lo dit infant que ell ne havia parlat ab lo Senyor Rey et li havia mostrada dita letra e lo dit Senyor Rey li havia jurat sobre lal-tar que nol ne dexelaria. E per ço lo dit infant se duptava dels dits tractaments que ell et lo comte de Trestamara morissen. E apres lo dit infant mostra la dita letra al dit vezcomte et a Diago Perez Sarmiento et alcuns altres. E que li recorda que Diago Perez Sarmiento dix tantost que viu la letra que ell conexia la letra del Rey de Castella et que de cert aquella havia lo dit Rey scrita de sa ma.

E apres aquestes coses lo dit infant passats alscuns dies mori a Castella.

Item dix lo dit vezcomte que enguany ell era en lo loch de Pons ab lo comte Durgell e lo dit vezcomte parla ab Dia Sanchez de Cassada et li demana en secret a part que era stat duna letra quel comte Dosona li havia dada scrita de ma del Rey de Castella quis endreçava a la infanta muller del dit infant don Ferrando. E lo dit Dia Sanchez estech fort maravellat con ho sabia lo dit vezcomte. E apres que sabe la manera con ho havia lo dit vezcomte sabut per boca del infant lo dit Dia Sanchez li dix que apres quel comte Dosona fo vengut de Castella lo dit comte se aparia molt ab lo dit Dia Sanchez qui lavors era exit de casa del dit infant et li dix quel Rey de Castella a pregaries sues li havia perdonat et linduhia que sen anas en Castella e

lo dit comte los acosta molt a son servey et li feya moltes ajudes et favors. E apres dalcun temps fo lo dit Dia Sanchez ab lo dit comte a Hostalrich e lo dit comte pres lo en gran secret e fiu li fer sagrement e homenatge de tenirli secret ço que li diria. E mostrali la letra scrita de ma del dit Rey de Castella e li compta lo fet et li dix que donas la dita letra a la dita infanta. E lo dit Dia Sanchez esquivas fort con faria aço contra linfant que era son senyor. Et lo dit comte lo sopta el induhi tant ab paraules que lo dit Dia Sanchez dubtant con era en son poder et en loch seu que no li faes lo dit comte alcun desastre sino complia sa voluntat acorda de atorgar lin et dix al dit comte queu faria axi con ell volgues. E puys reebuda la dita letra lo dit comte li dona pera messio. E lo dit Dia Sanchez partint daqui anassen al dit infant via dreta et donali secretament la dita letra et per aquesta manera dix lo dit vezcomte ques era altra vegada certifficat ab lo dit Dia Sanchez e que axi matex no podia esser hauda veritat del dit Dia Sanchez que ara es present en Barchinona sien demanat per tesimoni.

Apres dimarts o XXIII dies del dit mes dabril.

Dia Sanchez de Casada castella qui solia esser de companya del infant don Ferrando testimoni jurat sobrels sants IV evangelis et interrogat si sab ni ha oyt

dir quel comte Dosona ne En Bernat de Cabrera son pare fossen en tractaments ab lo Rey de Castella o alcuns de son regne et dix per virtut del dit jurament aço no saber sau que con lo comte Dosona venia del Rey de Castella ço es de la missatgeria que havia feta al dit Rey et fos ja En Valencia vinent vers Cathalunya lo dit Dia Sanchez qui era lavors ab lo dit infant en I loch qui es en cami de Maella a Tortosa lo nom del qual loch no li membra hac I correu del dit comte qui li porta una letra daquell comte en la qual en substancia li fahia saber que li fos a Tortosa car ell havia a parlar ab ell de fahenes qui serien gran sa honra et pro et que lesta la dita letra lo dit Dia Sanchez la mostra al dit infant et li demena si volia quey anas et lo dit infant volent saber si lo dit comte tractava res contra ell con ne hagues sospita dix al dit Dia Sanchez que li plahia quey anas et que tragues del dit comte ço que pogues axi quel dit Dia Sanchez parti del dit infant et anansen a Tortosa on cuydava trobar lo dit comte hac sus a la barcha de Benifallet una altra letra del dit comte que anas derrera lo dit comte vers la sua terra tro quel hagues trobat et lo dit Dia Sanchez anasen tant tro que troba lo dit comte en lo vezcomdat de Cabrera en un loch seu on hoya missa ab sa muller. E apres quen hagren oyda missa et tot hom fou exit de la esgleya on eren exceptats los dits comte et Dia Sanchez lo comte feu jurar al dit Dia Sanchez quel tengues secret de ço que li diria et fet per lo dit Dia Sanchez aquest jurament lo dit comte li dona una letra del Rey de Castella signada de ma del dit Rey si

era tota scrita de sa ma no li membra per la qual letra era comanada creença al dit comte la qual se endreçava a la infanta muller del dit infant don Ferrando et lo comte prega al dit Dia Sanchez que ell donas aquesta letra a la dita infanta et que faes per manera que pogues parlar ab ella et lo dit Dia Sanchez dixli que cosa era aquella de que havia parlar ab ella et lo comte dixli quel Rey de Castella la volia per muller et lo dit Dia Sanchez dixli con se podia fer esto et lo comte dixli que aço plauria al Rey de Portegal et que daço hauria su letra la infanta et axi que si ella hi volia consentir que ell hauria dues galeas a Tortosa qui la sen menarien secretament. Ecare li dix lo dit comte que ell havia parlat ab lo dit Rey dels affers del dit Dia Sanchez e quel havia trobat de bon enteniment vers ell perque lo dit comte pregava lo dit Dia Sanchez que ell donas la dita letra a la dita infanta et faes que pogues parlar ab ella la qual cosa lo dit Dia Sanchez li atorga duptantse del dit comte con fos en ço del seu si no li atorgas ço de que ell la emprava axi que parti daqui lo dit Dia Sanchez et vench sen al dit infant al qual dona la dita letra et li compta ço quel dit comte li havia dit.

Fou li lest lo dit testimoni et estech se en aquell.

Disapte a IV dies de maig en lany desus dit.

Lo noble En Gilabert de Cruyllers testimoni jurat et

demanat sobrel X dels capitols damunt donats per lo batle general qui comença Item con lo dit comte anas en les dites fronteres etc. et dix esser ver que con lo dit comte Dosona venia de Perpenya anant en Arago on lavors lo Rey de Castella havie moguda guerra lo dit comte fou al palau del bisbe de Gerona et aempra lo dit En Gilabert que anas ab ell en Arago et con aquest En Gilabert lin escusas dient que no lin havia tant bè pres con ana ab ell en Castella lo dit comte quaix mogut de fellonia dixli prech vos que no men façats pleer que per lo cor de Deu aytant poch men enten a tornar viu. Encara oy lo dit noble En Gilabersegons que dix quel dit comte dix an Asberti Çatera qui ab ell sen anava et tu cuydes ne tornar viu et ell dix och yo et lo comte dixli que per lo cor de Deu nou cuydara ell fer. Interrogat lo dit testimoni sis pensa que per lo dit comte dehia aytals paraules et dix que no mas que vehia que era fallo con no li atorgava que sen anas ab ell.

Fou li lest aquest testimoni et tench se en aquell.

Apras dimecres a VIII dies del dit mes de maig haut primerament sobre aço madur consell et deliberacio ab lonrat consell del Senyor Rey en la qual foren alcuns doctors de Barchinona foren de manament per la dita Sen yora fet en lo dit consell citats los dits nobles En Bernat de Cabrera et lo comte Dosona son fill segons que en lo proces daquen fet es contengut no entenen pero la Senyora Reyna per aquella citacio quèl

Senyor Rey con vigares li sia no puxa lo present negoci segons sa consciencia diffinir.

E aquell matex dimecres con la Senyora Reyna hagues entes que en les parts Darago eren alcuns testimonis qui sobre los dits crims de que los dits nobles son delats veritat saben et que alcunes inquisicions o informacions eren stades lla fetes et preses sobre alcuns dels dits crims. Per ço la dita Senyora scrivir mana al justicia Darago per sa letra en la forma seguent.

Petrus Dei gratia Rex Aragonnm Valencie Majorice Sardinie et Corsice comesque Barchinone Rossilionis et Ceritanie. Dilecto consiliario nostro Dominico Cerdani justicie Aragonum. Salutem et dilectionem. Noveritis quod inter cetera quescire desideramus de scelestis factionibus ut comunis clamat fama comissis adversus personam nostram et regna et terras nostras per nobiles Bernardum de Capraria et Bernardum de Capraria ejus filium comitem Ausone quos tot favoribus extuleramus et gratiis illud nobis ad nunc magis cordi existere ut de modo captionis dicti comitis facte per Regem Castelle in loco de Miedes veritatem sciamus cum teneat multorum oppinio eundem comitem se dicto Regi ultroneum tradidisse et dicatur locum predictum post captionem predictam per duos menses et amplius in nostro dominio remansisse ut scita veri-

tate de hiis possimus deliberare melius an contra dictum comitem tanquam transfugam procedere valeamus. Quo circa vobis dicimus et mandamus quatenus super hiis recipiatis depositiones seu dicta uxoris nobilis Petri de Luna et alcaydi de Miedes qui tunc erat et guardiani qui erat fratruum minorum ville Calatajubi cum ipsa villa capta fuit si ipsum habere poteritis et prioris Sancti Sepulcri et aliarum personarum quas sciatis super hoc scire negotio et ipsarum personarum dicta in scriptis redacta simul cum aliis testibus vel informationibus receptis in Aragone de hiis vel de aliis factionibus et falsis tractatibus ipsius comitis aut dicti eius patris mittatis Barchinone ut citius poteritis illustri Alienori Regine Aragonum consorti nostre carissime ac generali locumtenenti cui de toto hujusmodi negotio eo quod nos in hiis occupati guerre negotiis non valeamus intendere comissionem fecimus spetialem. Et in hiis etiam quam decet diligentiam sicut nobis servire cupitis prebeatis. Comittentes vobis super hiis et emergentibus dependentibus et connexis plenarie vices nostras. Data Barchinone VIII die madii anno a nativitate Domini MCCCLX quarto. Visa Romeus.

No res menys aquella Senyora Reyna mana que fos scrit al dit justicia Darago per altra letra del Senyor Rey de la tenor seguent.

Petrus Dei gratia Rex Aragonum Valencie Majorice Sardinie et Corsice comesque Barchinone Rossilionis et Ceritanie. Dilecto consiliario nostro Dominico Cerdani militi justicie Aragonum. Salutem et dilectionem. Noveritis nos inquirere contra nobiles Bernardum de Capraria et Bernardum de Capraria ejus filium comitem Ausone super factionibus scelestis ac perniciosis tractatibus que in perniciem persone nostre ac regnorum et terrarum nostrarum tociusque nostre reipublice ducebant cum Rege Castelle publico hoste nostro sed quia in regno ipso Aragonum sunt quam plurime persone cum quibus haberi poterit veritas premissorum nosque per vos quem scimus pro honore nostro multum zelasse et zelare de hiis inquiri seu informatione recipi velimus. Ideo vobis dicimus et mandamus quatenus de predictis inquiratis diligentissime veritatem seu eam clariorem quam poteritis informationem recipiatis et cum eam receperitis ipsam et alias inquisitiones seu informationes quas repereritis in Aragone fuisse receptas de hujusmodi negotio illustri Alionore Regine Aragonum consorti nostre carissime ac nostre locum tenenti generali Barchinone ut citius poteritis transmitatis ut adversus eosdem nobiles procedi possit prout tantorum excessuum exposuit qualitas et de jure et ratione invenerimus faciendum. Quem nos super hiis omnibus et singulis vobis plenarie comittimus vices nostras. Et in hiis omnibus et specialiter super modo per quem dictus comes Ausone in loco de Mie-

des per dictum Regem Castelle captus extitit et de aliis circunstantiis facti hujus eam quam requirit tantum negotium diligentiam prebeatis sicut nobis servire cupitis et placere. Data Barchinone nona die Madii anno a nativitate Domini MCCCLX quarto. Visa Romeus.

Encara la dita Senyora Reyna scrivi al dit justicia Darago e an Domingo Martin de Letyago de la scrivania del Senyor Rey per dues letres sues closes en aquesta forma.

La Reyna Darago lochtinent general del Senyor Rey.

Justicia. Lo Senyor Rey ab sa letra vos fa comissio que enquirats en Arago dels malvats tractaments quel Bernat de Cabrera et lo comte Dosona son fill fahien contra la persona del Senyor Rey et de sos regnes terres en prenats aquella informacio que puxats et a letra sua per tal con se duptave·açi en Barchinona e en Arago se pot fer contra alcu inquisicio o informacio vos fa comissio que reebats alscuns testimonis sobrel dits affers et en special sobre la manera de la presa del comte Dosona segons que en les dites dues letres veurets ques conte. E axi vos qui sabets en qual manera sera pus expedient ne mellor usats daquella de

les dites dues comissions queus sera viares. E membrans que havem oyt per boca de la muller de don Pedro de Luna et del alcayt de Miedes et daltres persones quel dit comte volenterosament se mes en mans del Rey de Castella et quel dit loch de gran temps apres quel dit comte fo pres nos liura al dit Rey de Castella et si axi era lo Senyor Rey o nos en loch seu poriem et deuriem fer contra aquell comte proces de transfuga. Perqueus manam eus pregam que reebats testimonis daquestes et daltres persones quey sapien et a aquests testimonis reduyts en scrits nos trametats al pus tost que porets en Barchinona ensemps ab altres testimonis o informacions sobre aquest fet o altra reebuts en Arago contra lo dit comte o En Bernat de Cabrera pare seu segons quel dit Senyor Rey mana havent en aço aquella diligencia ques pertany de bon servidor del Senyor Rey que vos sots car asenyalat servey ne farets al dit Senyor Rey et a nos. Data en Barchinona a X dies de maig en lany de la nativitat de nostre Senyor MCCCLXIV.

Suscripcio vero dicte littere talis est.

Al amat nostre lo justicia Darago.

La Reyna Darago lochtinent general del Senyor Rey.

Fem vos saber quel Senyor Rey ab letra sua fa comissio al justicia Darago que enquira dels mals trac-

taments quels nobles En Bernat de Cabrera et lo comte Dosona son fill fahien contra lo Senyor Rey et sa terra. E per tal con dubtavem que inquisicio se puxa fer en Arago lo dit Senyor Rey li fa altra comissio que reeba testimonis sobrels dits fets a fi quel dit justicia us de qualsevol de les dites comissions et nos ab nostra letra la qual ensemps ab les dites dues comissions vos trametem pregant lo dit justicia que en aço sia diligent et en special sobrel fet de la preso del dit comte. Et com hajam entes que vos sots informat daquest fet et sabem que sots bon servidor del Senyor Rey et amats la sua honor et nostra pregam vos eus manam que al dit justicia presentets les dites letres et sollicitats lo aytant con porets et instats vers ell que reeba los dits testimonis e fets que aquells ab tots altres testimonis o informacions qui daquest fet o daltres fets del dit comte et den Bernat de Cabrera son pare sien preses en Arago nos trameta cuytadament. E hajats en aquest fet aquella diligencia ques cove sins cobejats servir et complaure. Dada en Barchinona à X dies de maig en lany de la nativitat de nostre Senyor MCCCLXIV.

Tenor vero suprascriptionis dicte littere talis erat.

Al feel nostre Domingo Martin de Leytago de la scrivania del Senyor Rey.

Les quals letres foren liurades an Bernat de Mur correu de la cort qui aquellas devia liurar al dit En Domingo Marti.

Apres dimeeres a XXII dies de maig del dit any.

Lo noble En Ramon Alamany de Cervello jurat per Deu et per los sants quatre evangelis ab les sues mans corporalment tocats dir veritat sobre tots et sengles capitols desus dits et encara sobre totes altres coses de que demanat sera o encara que demanat no sia ab que toquen les coses en los dits capitols contengudes. E demanat en sa propria confessio de son propri fet. E axi con a testimoni del fet daltre.

E primerament sobrels capitols qui començen ço es quel dit En Bernat de Cabrera etc. los quals capitols son VII en nombre et los quals li foren tots lests paraula a paraula dix et deposa ço quis segueix. Quel Senyor Rey et la Senyora Reyna present En Jacme Conesa lo demanaven de les coses contengudes en los dits VII capitols qui eren en substancia semblants daço qui en los dits VII capitols se conte e lavors aquest deposant endreçant les paraules al Senyor Rey dix Senyor a vos jo no dich res ne a la persona del Rey de Navarra qui es mon senyor de manament vostre mas tot altre hom qui diga que jo null temps cabes en res qui fos vostre deservey ne vostre dan ne de vostres regnes ne de res del vostre ment falssament e jo son apparellat de combatre ho a tot hom quiu diga. Car be

sab En Conessa qui es açi los tractaments que jo e En Berenguer de Pau fahiem ab lo Rey de Navarra si eren vostre profit o no. Quant de mossen Bernat Senyor axil vos escus con mi mateix en ço que joy se et diu que li dix encare nom pensave senyor que aytal guardon retessets dels serveys que jo e mon linatge vos haviem fets quem havets fets pendre et detenir per aquestes coses on re no se que am aytant com sim haviets mort e no deuriets acusar de tracio negun qui leyal vos sia cor per peccat massa navets de traydors et podets ho veure en la terra queus han liurada enguany et les dites coses diu que dix al Senyor Rey en lo castell de Sessa presents la Senyora Reyna et En Jacme Conesa. Demanat si aquest deposant los tractaments quis fahien ab lo Rey de Navarra fou trames menys de mossen Berenguer de Pau et dix que no sino una vegada a la qual cosa contrasta aquest deposant aytant con poch et aço sab lo Senyor Rey e la Senyora Reyna et per força hi hac anar menys En Berenguer de Pau. E aço per tal quel dit Rey de Navarra prengues en panyora Sadeva per aquells XXII mil florins quel Senyor Rey lavors li havia a dar. Et per ço quel volgues seguir a Valencia en cas quel Senyor Rey hi anas.

Demanat si lo divendres Sant de Pascha prop passat aquest testimoni fou en la esgleya Dalmudever mentre lo Senyor Rey e lo Rey de Navarra eren en aquella esgleya per oyr lo ofici e dix que och.

Demanat si viu que los dits Reys sé appartassen en la sacristia de la dita esgleya ne ab quals persones et dit que ell viu entrar los dits Reys e los comtes de Trestamara et de Denia en la dita sacristia e segons son viares era hi mossen Berenguer Dabella mas no li viu entrar ne aquest deposant no fou ne entra ab ells en la dita sacristia.

Demanat si estant de fora oy ne sabe de que parlaven los dits Reys e comtes estant en la dita sacristia et dix que no.

Demanat si estants los dits Reys e comtes en la dita sacristia aquest deposant fou appellat que entras en la dita sacristia et dix que och et lavors entrahi et viu aqui los dits Reys et comtes et mossen Berenguer Dabella.

Demanat si en la dita sagrestia lo Rey de Navarra dix a aquest deposant presents lo Senyor Rey et los dits comtes e En Berenguer Dabella les paraules seguents o semblants Et com don Ramon Alamany la tracio que don Bernat de Cabrera tractava et sabets ho vos contral Rey Darago diu ell que jo la tractava et dix que ell no oi que les dites paraules digues lo Rey de Navarra mas que li dix aquestes o semblants Mos-

sen R. lo Rey ma dit quen Bernat de Cabrera li ha dit que jo e lo comte de Trestamara e lo comte de Denia ab lo Rey Darago ensemps lo voliem matar et per ma fe ha dita gran malvestat et lavors lo dit Rey dix al Senyor Rey Senyor fets venir mossen Bernat e lo Senyor Rey dix a mi quey anas. Yo dix Senyor placiaus quey trametats altre que jo noy iria. E lavors trameteren hi nom recorda qui masa be que hi ana apres lo vezcomte de Rochaberti et depuys En Garsia Lopez de Sesse alguazir del Senyor Rey e estant jo aqui ajonollat dix al Senyor Rey et al Rey de Navarra que jols pregava si sabien res de mi queu diguessen cor jo no cuydava res haver fet en desservey del Senyor Rey ne del Rey de Navarra e respos lo Rey de Navarra e dix al Senyor Rey per ma fe Senyor aquest vos ha servit be et diligentment en ço que jo he pogut conexer et prech vos que ell haja son offici axi con lo li havets dat et que li façats tota cortesia per amor de mi mas de mossen Bernat jous jur que ço que jous he dit dell es ver et donali vigares que digues queu juras sobre la ostia sagrada et als dix que no oy en la dita sagristia sino que dehien de mossen Bernat irassen si noy trametia tost. Demanat perque aquest deposant no ana a mossen Bernat con lo Senyor Rey li dix. Dix que per ço que no poguessen dir que li hagues portades negunes paraules. Dix encare que aquell dia matex a hora de vespres aquest deposant en lo loch de Dalmudever en la cambra del Senyor Rey on eren lo Rey de Navarra e los dits comtes dix al dit Rey de Navarra Senyor clam vos merçe que si jo he tractat res de mal

que ho digats al Senyor Rey ans que hic partescats et axi matex a aquests senyors de comtes. E lavors lo dit Rey dix al dit Senyor Rey e als dits comtes que no sabia que jo hagues tractat res contra lo Senyor Rey ne ells sino tot be et semblant afront fou lendema que era la vespre de Pascha per lo mati com lo Rey de Navarra se partia de Almudever e sen anava a Gurrea dinar on aquest deposant sen ana ab ell. Et apres partent de aqui sen torna a Sessa on lo Senyor Rey era et aqui fou pres lo dia de Pascha et de Gurrea lo Rey de Navarra escrevi al Senyor Rey et a la Senyora Reyna sobre la escusa daquest deposant pregant los que no li tocasen a son effici de camerlench del Senyor Duch ne li faessen greuge ne desplaer de res et aquestes letres los dona En Guillem des Palau que ab aquest deposant era anat e vengut.

Demanat si lo Rey de Navarra estant ab lo dit deposant a Gurrea ne per lo cami parla ab aquest deposant del fet dell matex ne de mossen Bernat ne aquest deposant ab ell. E dit que del fet de si matex no mas que del fet de mossen Bernat parla lo dit Rey en aquesta manera Mal ha fet mossen Bernat con ha dit al Rey Darago que jo volia ociure lo dit mossen Bernat cor verament jol tenia per amich et vos sabets ho be mas que mossen Bernat hagues fet res contral Rey Darago null temps no lin parla mas que demanava a aquest deposant et al vezcomte de Rochaberti on se pensaven que sen fos anat mossen Bernat e ells digueren que

nos sabien et aquell dia dona lo dit Rey X mil solidos de renda al dit vezcomte.

Demanat si lo dit Rey de Navarra no parla a aquest deposant de sos afers per que li feu les dites II letres. E dix que con aquest deposant pres son comiat en lo dit loch de Gurrea lo dit Rey li dix que sen anas ab ell en Navarra. E aquest deposant dix que per res nou faria que ab lo Senyor Rey sen volia anar qui sen anava vers de Valencia. E lavors lo Rey de Navarra per son propri moviment sens que aquest deposant no lin dehia res li dix que ell volia escriure de son fet una letra al Senyor Rey e altra a la Senyora Reyna les quals letres feu lo Rey de Navarra de sa ma et liura a aquest deposant qui les liura a mossen Guillem dez Palau qui aquelles segons que dix dona als dits Senyor Rey e Senyora Reyna.

Demanat si sab o creu o oy dir perque sen anava mossen Bernat et dix nou se mas que oy dir que per dubte que havia que nol volguessen ociure.

Demanat pus aquest deposant e los altres qui lo tractament menasen davinença fahedora entrel Senyor Rey e lo Rey de Navarra dehien que Valencia e lo regne eren en perdicio si lo Senyor Rey en breu noy acorria perque no dehien et no consellaven al Senyor Rey que acorragues al dit regne et lexas lo dit tractament.

E dix que cascun consellave ço que li era vigares et quel Senyor Rey e la Senyora Reyna saben be que aquest deposant e mossen Berenguer de Pau consellaven quel Senyor Rey acorregues a regne de Valencia e que entenien que la entrada de Castella fos imposible ne aquest deposant depuys que fou a Barchinona queacom ans de la festa de Nadal prop passat no consella la entrada mas mossen Bernat solament la consellava e que no faes armada per mar et daço li es vigares quel dit mossen Bernat ne faes fer carta.

Demanat perque aquest deposant et mossen Berenguer de Pau entenien que la dita entrada era impossible et dix que per ço com era imposible quel Senyor Rey pogues bastar aço que havia a dar segons los capitols de la avinença al dit Rey de Navarra al qual havia a dar cascun mes XXII mil florins dels quals con aquest deposant et el dit En Berenguer de Pau li portaren XXII mil florins en lo mes de janer li eren deguts ja de II meses e encare era impossible de bastar al comte de Trestamara a qui havia a dar cascun mes XXV mil florins et part aço havia a provehir als aragoneses et als cathalans del sou qui muntave a gran quantitat e totes aquestes impossibilitats diu aquest deposant que dix al Senyor Rey en Barchinona dientli que si ell se volia que hauria bon partit de la cosa per ço con tenia linfant de Navarra per lo qual podia esser segur et quel Rey de Navarra no li vendria a menys de ço que li havia promes e siu fahia que

XXX mil florins que lavors havia rcebuts lo Rey de Navarra be eren segurs sobrel dit infant de Navarra.

Demanat pus aquest deposant et lo dit En Berenguer de Pau vehien aquestes impossibilitats qui eren aquells qui consellaven que la dita entrada se fahes e dix que mossen Bernat per ço cor dehia que si lo Senyor Rey fahia la entrada en Castella quel Rey de Castella afluxaria regne de Valencia.

Demanat si aquest deposant e lo dit En Berenguer de Pau digueren al dit mossen Bernat que la entrada nos poria fer per ço con lo Senyor Rey no poguera bastar al dit Rey de Navarra ne al comte de Trestamara et dix que och moltes vegades et que ell los responia que pus fossen dintre en Castella que la terra era forta et quel Rey los pagaria axi con pogues.

Demanat si dels diners o florins los quals lo Senyor Rey pagava al Rey de Navarra sab que aquell Rey de Navarra ne donas a alcuns de consell del Senyor Rey e dix que och ço es al comte de Denia II mil florins et a mossen Bernat altres II mil florins e a aquest deposant Mil florins et an Berenguer de Pau D florins e an Jaume Conesa cent florins. E aquests florins los dona en paga e satisfaccio de la primera paga de II mil florins de renda qne havia dats al dit comtè de Denia et

daltres II mil florins de renda a mossen Bernat e de Mil florins de renda que al dit deposant et de D florins de renda que a dit En Berenguer de Pau et de C florins de renda que al dit Jacme Conesa havia lo dit Rey donats cascun any de lurs vides. La qual renda e la primera paga desus dita havien presa de volentat e consentiment segons que dix del Senyor Rey.

Demanat si per la donacio de les dites rendes a quest deposant ne los altres desus nomenats faheren homenatge al dit Rey de Navarra ne li faeren nenguna covinença et dix quel comte de Denia li feu covinença de valerli contra totes persones. Exceptat contral Senyor Rey et los reals et aquest deposant et encara lo dit mossen Bernat en presencia del Senyor Rey et de manament seu se faheren homens del dit Rey de Navarra e apres mossen Berenguer de Pau con li fou feta per lo dit Rey la donacio dels dits D florins de renda de volentat del Senyor Rey se feu hom del dit Rey. E aximatex lo senyor de Lussa et mossen Rodrigo camarlenchs del Rey de Navarra se faheren homens del Senyor Rey e aquest deposant ensemps ab En Berenguer de Pau axi con a procuradors del Senyor Rey ne preseren homenatge e donaren à ells les cartes de donacio quel Senyor Rey los havia feta ço es de M florins de renda al senyor de Lussa et de D florins a mossen Rodrigo.

Dix encara demanat que aquest deposant se feu vassall del Rey de Navarra per ço con havia a tenir les rahenes dels castells e lochs quel Senyor Rey devia liurar en rahenes al Rey de Navarra. Et lo senyor de Lussa devia tenir les rahenes dels castells e lochs quel Rey de Navarra devia liurar al Senyor Rey.

Demanat mossen Bernat et mossen Berenguer de Pau per ques faheren homens del dit Rey e dix que sab que nou fahien per les rahenes mas que creya que per les réndes quels donava.

Dix encara demanat que mossen Bernat null temps no li dix que los comtes de Trestamara ne de Denia ne lo Rey de Navarra lo volguessen ociure ne li volguessen mal mas que havia gran dubte de la Senyora Reyna qui segons quel dit mossen Bernat dehia li volia gran mal. Dix encara interrogat que null temps no oy dir al dit mossen Bernat negunes paraules desordenades del Senyor Rey ne de la Senyora Reyna.

Demanat si sab qui demana que mossen Bernat metes sos nets en rahenes en Rossello e dix que lo comte de Trestamara quils demana aquest deposant present

al qual demana quey metes semblantment I de sos fills axi con feu.

Demanat perque lo dit comte demana quel dit mossen Bernat metes sos nets et aquest deposant son fill en les dites rahenes et dix que creu que per ço que conçellassen mils al Senyor Rey que li complis ço que promes li havia. E axi matex per ço que fos pus segur del Senyor Rey del qual havia temor apres que la mort fo feta del infant don Ferrando. Et aço creu per tal con axi matex demana quel governador Darago et son germa et mossen Lop de Gurrea et mossen Francesch de Perellos hi metessen sos fills los quals hi meteren de fet.

Demanat si sab ne ha oyt perque lo dit mossen Bernat laguia tant de metre sos nets en rahenes. Et dix que oi dir a mossen Bernat que per ço con la comtessa Dosona volia que fossen apparallats de vestits et daltres coses et que mossen Bernat no li era vigares que allo calgues et per aquesta raho escrivi a la dita comtessa e sen depenyia fello con tant laguiava con los afers del Senyor Rey sen torbaven.

Dix encara demanat que lo Rey de Castella mentre mossen Bernat de Cabrera e lo comte son fill e aquest deposant eren adeça per lo tractament de la pau quis

fahia migançant lo cardenal de Bolunya dix al dit deposant et als dits mossen Bernat et al dit comte que si la pau se fahia e ells volien venir en sa terra que ell los faria molt de be et molta merce.

Item demanat sobrel primer dels capitols trameses per lo Senyor Rey a la Senyora Reyna qui comença primerament con lo Rey de Navarra estant en Exea etc. et dix si no saber res en aquell sino ço que damunt ha dit.

Sobrel II capitol qui comença En apres esdevenchse etç. et sobrel III qui comença Es ver que estant axi etc. Item sobrel IV qui comença Item a Almudever etc. et dix si als no saber sino axi con damunt ha deposat.

Sobrel V. qui comença Item com fou a Carcastiello etc. Interrogat et dix que noy sab als sino queu ha oit dir ales gents.

Sobrel VI qui comença Item dix lo dit En Bernat etc. et sobrel VII qui comença Item con lo Senyor Rey hac finat etc. dix que noy sab res sino axi con damunt ha dit.

Sobrel VIII capitol qui comença Item del fet de don Pero Maça etc. Et dix que noy sab ne non ha oyt dir res. Demanat si aquest deposant viu parlar a part mossen Bernat ab Martin Lopez o ab Martin Yanyez en la vila de Murvedre et dix que no ans dix que mossen Bernat et lo comte de Denia et aquest deposant et En Berenguer de Pau et En Jacme Conesa anaren al Rey de Castella qui era a Murvedre et los dits comte de Denia et mossen Bernat presents aquest deposant et los dits Berenguer et Jacme et molts daltres veeren lo Rey de Castella et aqui begueren e sen tornaren sens que aquest deposant no viu que mossen Bernat ne altre se apartas de parlar ab negun. Sobrel IX qui comença Item con contrastava etc. et dix axi con damunt ha dit.

Sobrel X qui comença Item que parlava etc. et dix si als no saber salvant que en temps que aquest deposant e lo governadrr Darago e en Lop de Gurrea eren ab mossen Bernat en Navarra per lo tractament de la pau viu que mossen Bernat se appartava e feu tot son tractament ab lo dit Rey de Navarra sens que aquest deposant ne los altres damunt dits en res noy entrevengren. Quant al fet del grau de Murvedre dix esssr ver que lo comte de Denia et mossen Bernat parlaren alcunes vegades e les demes ab los missatgers del Rey de Castella sens que aquest deposant ne En Berenguer

de Pau noy eren e alcunes vegades et poques los hi appellaven.

Sobrel XI qui comença Item del proces etc. Item sobrel XII qui comença Item que a Gurrea etc. Interrogat et dix que no sab res sobrel dit XI ne encara no oi dir les paraules contengudes en lo dit XII.

Sobrel XIII qui comença Item que à Gurrea en aquell dia mateix etc. et dix que noy sab als salvant que con fo a Gurrea parla ab lo Senyor Rey e ab la Senyora Reyna et ab lo comte de Denia qui sehien a taula et mentre ell parlava vench li missatge de mossen Bernat que espeegas que ell lesperava et lo dit deposant dit al Senyor Rey et Senyora Reyna e lo comte de Denia ço que a dir los havia anasen ab lo dit En Bernat dinar a Caçaperes.

Item aquell dia mateix a hora de vespres con ans de dinar nos pogues acabar tota aquesta deposicio lo dit noble En Ramon Alamany fo interrogat sobre les coses dius scrites.

Sobrel XIIII qui comença Item dels capitols etc. Dix que noy sab als sau que enguany con lo Senyor Rey fou en Barchinona viu quel Senyor Rey e la Senyora

Reyna aempraven singulars mas no viu que mossen Bernat ne faes capitols.

Sobrel XV qui comença Item quant ana en Castella etc. Interrogat et dix que no sab que mossen Bernat vedas ne faes que negun no anas ab ell en Castella.

Sobrel XVI capitol qui comença Item quan se debia etc. Demanat et dix si no saber res sobre aço con en aquell temps fos a Avinyo mas con venia sabe per lo cami que Calatayu era assetiat.

Sobrel XVII qui comença Item a les corts de Muntço etc. et lo XVIII seguent. Demanat et dix res no saber sobre aquells con en aquell temps fos en los comdats de Rossello et de Cerdanya don lavors era governador.

Sobrel XIX qui comença Item empatxa la anada etc. Demanat et dix se alre no saber exceptat quel Senyor Rey demana de consell linfant En Ferrando los comtes de Denia e de Trastamara e En Bernat de Cabrera et oy a dir que li consellaven que no passas lo pas de la Losa que perillosa cosa li seria. Demanat lavors la gent de cavall et de peu si tenien per mellor lo passar que no et diu que tot hom comunament tenia

que mellor era lo passar que no. Demanat si sab o oy dir que mossen Bernat en favor del Rey de Castella consellas al Senyor Rey et als dits infant et comtes que no passassen ans sen tornassen et dix que no.

Sobrel XX et derrer dels dits capitols interrogat et dix que noy sab als salvant que oy dir alcunes vegades al dit mossen Bernat que ell no iria als tractaments del Rey de Navarra si lo comte de Denia noy anava. Demanat si en aquell temps se dehia quel dit comte de Denia anas per capita en la ciutat de Valencia ne daço oy parlar al Senyor Rey ne a altre et dix que no.

La qual deposicio axi aquella que feu per lo mati con aquella que fou apres menjar li fo lesta et estech en aquella.

Item divendres a XXIV del dit mes.

Demanat sobrels capitols donats per En Pere ça Costa es primerament sobre el primer qui comença Primerament con la derrera pau se fes E sobrel segon qui comença Item con los dits pare et fill etc. Et sobrel III qui comença Item con En Bernat de Cabrera etc. Et sobrel IV qui comença Item con los damunt

dits etc. E sobrel V qui comença. Item con fra R. etc. Et sobrel VI qui comença Item mentre lo comte etc. Et sobrel VII qui comença Item con lo missatger etc. et dix que no sabia res sobre los dits capitols ne oy dir les coses contengudes en aquells.

Sobrel VIII qui comença Item per ço que vejats etc. Demanat et dix si res no saber sobre aquell ne res oit dir de les coses contengudes en aquell. Es ver que li es vigares que oys dir que lo dit missatger fon liurat al comte de Trestamara.

Sobrel IX qui comenca Item con lo comte Dosona anas etc. et sobres altres seguents tro al XX exclusivament et dix que no sabia res sobrels dits capitols ne de les coses contengudes en aquell res no havia oit dir.

Sobrel XX qui comença Item per desviar etc. Demanat et dix que noy sab als sau que viu lo Senyor Rey et mossen Bernat qui vengren a Perpenya ab alcuns prohomens de Barchinona et mossen Bernat tractava que les grans companyes venguessen en ajuda del Senyor Rey et faessen entrada en Castella. E sobre aço mossen Bernat et mossen Francesch de Perellos ab alcuns prohomens de Barchinona anaren a Castellnoudarri et en alcunes altres parts de la Lenguadoch

et finalment no viu quel tractament aquell vengues a perfeccio. Demanat si sab ne oy dir a mossen Bernat ne a altre perque romas lo dit tractament ne a quina fi se fehia aquell tractament et dix que no.

Sobrel XXI qui comença Item con lo comte Dosona etc. Et sobrel XXII et dix que noy sab res.

Sobrel XXIII qui comença Item partent de Muntço etc. Demanat et dix esser ver que aquest deposant vench Davinyo a Muntço on lo Senyor Rey era e aquest deposant feu relacio al dit Senyor Rey deço perque era anat al Rey de França e lo Senyor Rey dix a aquest deposant mossen Bernat hic es partit per finar et per fermar lo tractament qui es entrel Rey de Navarra et mi. E axi era quel dit En Bernat de Cabrera era ja anat vers Navarra et aquest deposant per manament del Senyor Rey anassen ab mossen Johan Remirez Darellano vers mossen Bernat et trobal a Uncastiello e ana ab ell ensemps tro a Sos e aqui lo dit En Bernat jaqui aquest deposant et lo governador Darago e En Lop de Gurrea et En Bernat de Pinos et anassen a Sanguessa ab fort pochs de casa sua et estech axi ab lo dit Rey de Navarra tro al vespre que trames per los dits governador e En Lop de Gurrea qui hi anaren et lendema trames per aquest deposant et per En Bernat de Pinos qui hi anaren et tantost lo dit En Bernat parti de Sanguessa ab los demunt nomenats et anassen a

Ceragoça et apres pochs dies feu partir lo Senyor Rey de Ceragoça e anar vers Sos per finar ab lo Rey de Navarra los dits tractaments et dins aquest temps se perde Terol e que lavors era linfant de Navarra ab homens a cavall de Navarra ab lo Rey de Castella. Interrogat si lavors con aquest deposant fou vengut a Sangossa viu que lo dit En Bernat de Cabrera parlas ab lo Rey de Navarra tot sol ne a apart e dix que no que ja con aquest deposant hi ana havien finat los dits tractaments que no si aturaren sino I dinar.

Sobrel XXIV qui comença Item con los tractaments etc. dix si no saber als sino ço que demunt ha dit sobrel XIX dels capitols trameses per lo Senyor Rey.

Sobrel XXV qui comença Item con lo Senyor Rey fos a Borriana etc. Et dix que dels capitols quis diu que la Senyora Reyna trames al Senyor Rey que noy sab res dels tractaments. Empero dels matrimonis et de la pau es ver ques tracta mas quels matrimonis no vengren a acabament ne la pau no dura molt segons que tuyt sabem.

Sobrel XXVI qui comença Item en la pau damunt dita etc. Dix esser ver quen lo tractament de la dita pau lo Rey de Castella liura per rahenes los castells de Murvedre et Dalmenara a Martin Enriquez per nom

del Rey de Navarra donantli poder que en cas quel Rey Rey de Castella no complis les coses contengudes en la dita pau quels liuras al Senyor Rey si lo Rey de Navarra liu manava et con fou passat lo terme que les coses promeses per lo Rey de Castella en la dita pau devien esser complides aquest deposant ensemps ab lo merino de Çaragoça et ab En Jacme Conesa foren trameses per lo Senyor Rey a Tudela on lo Rey de Navarra era et aquest deposant feu moltes requestes et protests al dit Rey de Navarra que pus lo SenyorRey havia complit o era apparellat de complir ço que era tengut per la dita pau et lo Rey de Castella nou havia que lo dit Rey de Navarra faes liurar los dits castells al Senyor Rey et lo dit Rey responia queu faria et daquestes coses feu moltes cartes lo dit En Jacme Conesa.

Demanat pus aquest deposant et los altres qui per part del Senyor Rey cabien en los tractaments quis fahien ab lo Rey de Navarra vehien quel dit Rey no complia les dites coses perque consellaven al dit Senyor Rey depuys que entras en tractament ab ell et diu que per ço que li aydas et li valgues de sa guerra axi con promes lin havia la qual ajuda havia fort necessaria lo Senyor Rey.

Sobrel XXVII qui comença Item lo dit En Bernat stant etc. Dix que noy sab res.

Sobrel XXVIII qui començа Item con En Bernat de Cabrera fou a Murvedre etc. et dix que noy sab als sino ço que ha dit en lo VIII dels capitols trameses per lo Senyor Rey.

Sobrel XXVIIII et XXX demanat dix que noy sab res.

Ssbrel XXXI qui començа Item ha laguiada etc. et dix que noy sab als sino ço que demunt ha ja deposat.

Sobrel XXXII et los altres seguents demanat dix que noy sab res.

Apres dimecres ques comptava XXIV dies de juliol del dit any les confessions et deposicions desus dites fetes per lo dit noble En Ramon Alamany foren a ell mateix lestes paraula a paraula e estech et persevera en aquelles. Exceptat que declarant ço que desus dix que de consentiment del Senyor Rey havien presa aquest deposant e los comtes de Denia En Bernat de Cabrera et En Berenguer de Palau del Rey de Navarra la renda quels havia dada et la primera paga da-

quella dix que es ver que la renda preseren de espres consentiment e manament del Senyor Rey mas de la primera paga sin demanaren lo Senyor Rey no li membra es ver que ans que la presessen dehien al Senyor Rey Senyor pus vos havets pagada a aquells del Rey de Navarra la primera paga de la renda quels havets dada si lo Rey de Navarra la dona a nos pendremla que creem que nos ne ells non haurem sino la primera paga. Per aquesta manera enten haver dit que la primera paga entenien haver presa de consentiment del Senyor Rey.

E apres con mestre Pere Darchiers clerch secretari del Rey de Navarra fos per part daquell Rey vengut en la ciutat de Barchinona a la Senyora Reyna aquella Senyora mana quel dit mestre P. fos interrogat sobre ço que sabia dels mals tractaments quen Bernat de Cabrera menava. Mas per tal con era dupte que si fos demanat per sagrament con a testimoni volgues fer aquell testimoni fou demanat et interrogat per la forma dejus scrita et per ell respost de la qual interrogacio et resposta fou feta scriptura publica per En Matheu Adria prothonotari del Senyor Rey en la forma seguent.

Manifesta cosa sia a tots quants aquesta present scriptura veuran que dijous a XXX dies de maig del any de la nativitat de nostre Senyor MCCCLX quatre.

Lo reverent Pare en christ Senyor En Lop per la divinal providencia archabisbe de Çaragoça et los honrats En Francesch Roma doctor en leys vicecanceller del Senyor Rey Darago e En Jacme dez Far canceller del Senyor Infant En Johan primogenit del dit Senyor Rey Darago duch de Gerona et comte de Cervera consellers del dit Senyor Rey estants davant laltar de la esgleya major del monastir de Santa Anna del orde del Sant Sepulcre de Barchinona e en la vista fort prop del tabernacle en lo qual es continuament segons costuma antiga et continuada lo cos sant de Jesbuchrist present mi Matheu Adria prothonotari del dit Senyor Rey tinent los seus sagells et notari publich per tota la terra et senyoria sua lo dit honrat vicecanceller conferendo. Interrogat mestre Pere Darchiers clerch e secretari del Senyor Rey de Navarra lo qual secretari aqui era present si En Bernat de Cabrera major de dies en los tractaments que feya entrel Senyor Rey Darago et el Senyor Rey de Navarra entenia a trahir tant solament lo Senyor Rey Darago o lo Rey de Navarra o abdosos ensemps e el dit secretari respos que segons son enteniment et segons ço que ell ne poch percebre lo dit En Bernat de Cabrera entenia a trahir et trahia abdos los dits Senyors Reys.

Interrogat quina traycio fehia o entenia a fer. Dix que ell en tractaments tenia entenia pus longamente a tenir lo dit Rey Darago ab lo Rey de Navarra a fi que

allongan los tractaments entretant lo dit Rey Darago perdes ses terres.

Interrogat si aço lo dit En Bernat de Cabrera feya per tractament del Rey de Castella. Dix que och segons quel dit deposant havia oyt dir al dit Rey de Navarra.

Interrogat con ho sabia el Rey de Navarra quel dit En Bernat ho fes a aquexa fi et en favor del Rey de Castella. Dix que per sa bocha matexa den Bernat de Cabrera lo qual ho havia dit al dit Rey de Navarra lo qual Rey de Navarra veent quel dit Bernat de Cabrera los tractaments que feya ab ell no venien acabament se sospita et volch trobar vies et maneres ab ell si que I jorn parlant ab lo dit Bernat ell li dix que lo Rey de Castella faria tot ço que hom volgues qui li matava lo comte de Trestamara en la qual cosa lo dit Bernat mostra gran plaser et lo dit Rey de Navarra hi mostra gran plaser a fi que pogues trer son cor del dit En Bernat. Entre aquelles paraules lo dit Bernat atorga al dit Rey segons quel dit Rey diu que ell feya les dites coses dels allongaments dels dits tractaments a fi quel dit Rey de Castella preses les terres del dit Senyor Rey Darago lo qual empeytat en los dits tractaments et aflaquit noy pogues dar consell et per conseguent dix lo dit secretari que se seguia destruccio del dit Rey de Navarra. Et aço dix al dit secretari que feya lo dit En

Bernat per cobrar son fill de preso. E les dites coses dix en sa lengua lo dit secretari mas en acabament parria que fos aquesta la intencio e lo dit vicecanceller dix que ell ja dabans havia interrogat lo dit secretari lo qual per semblant manera li havia respost. Et no fo interrogat lo dit secretari per sagrament per tal con es clergue et era dupte que si per sagrament fos interrogat dixes res de les coses demunt dites. Et les dites coses apres et a part reques lo dit vicecanceller que fossen meses en lo present proces.

Diluns a III dies de juny del any dessus dit.

En Ferrer Cestany mercader et ciutada de Barchinona patro de la nau den Johan Lombarda testimoni jurat et interrogat sobre algunes paraules ques dehia lo noble En Bernat de Cabrera haver dites entany con lo noble Nolfo de Proxida hac preses les V galees de castellans donant entenent lo dit En Bernat que li sabes greu la preso daquellas V galees et dix que noy sabia als sau que con lo dit mossen Nolfo hac preses les dites galeas et fos pres de Borriana estant a la popa de la sua galea aquest testimoni et En Johan Lombarda entraren en la dita galea per fer li reverencia et digueren li que havien haut gran goig et pler de la bona ventura et victoria qae Deu li havia dada en pendre les dites galeas et lo dit mossen Nolfo respos et dix pel cap de Deu no plau a tuyt que en la cort na a qui

desplau que jo les haja preses. Et apres un poch exiren en terra et fou aqui lo dit noble En Bernat de Cabrera et anants riba mar los dits En Bernat et Nolfo oy aquest testimoni quel dit En Bernat dix a mossen Nolfo quaix reptant lo en aquest cas a que derrencliets neus partiets de Valencia et lo dit Nolfo dix per poder que vos najats jo no sere traydor que fet he ço que vos et los deputats maviets manat. Demanat qui poch oyr les dites paraules et dix que no li membra be de negu mas es li vigares quen G. Otger.

Disapte a VIII dies de juny del dit any.

En Guillem Vilardell habitador del loch de Besulu qui solia esser cambrer del noble En Bernat de Cabrera demanat per sagrament sobre les coses dejus scrites. Et primerament si sab que la preso del comte Dosona quis fou en lo loch de Miedes per lo Rey de Castella fos feta fentament o no et dix que noy sab res car en temps de la dita preso era en Sicilia e interrogat siu ha oyt dir et dix que entany o oy dir a la companyia del vezcomte de Cardona con eren a Saragoça et eren en grans avalots uns ab altres. Encara dix que havia oit dir a altres persones qui volien mal al dit comte.

Demanat encare si depuys quel dit comte fou pres

aquell comte trames neguna letra an Bernat de Cabrera son pare et dix que no sab que null temps depuys que es pres lin havia tramesa neguna be es ver quel dit comte trames una letra escrita de sa ma an Berenguer de Mayla en quel pregava que li trametes VI mil solidos et drap per a vestir la qual letra lo dit En Berenguer mostra al dit En Bernat de Cabrera en casa den Bonanat dez Coll en Barchinona presents En Jacme Burgues et aquest testimoni et molts altres. Demanat en qual temps fou et dix que vigares li es que tro a I any pot haver que venien de Rossello ab lo Senyor Rey et anaven a la frontera. Demanat si se contenia als en la dita letra e dix que no que aquest testimoni la viu et la oi.

Demanat si aquest deposant sab quel dit En Bernat de Cabrera haja en cambra ne en altra manera tenguts secretament correus ne altres persones del Rey de Castella ne si sab quel dit Bernat reebes null temps letres del dit Rey de Castella et dix que no ne null temps non oi res dir.

Demanat si sab res en la fuyta del dit En Bernat de Cabrera et dix que no sau que aquest deposant estant a Besuldu oi dir que aquell En Bernat era fuyt en Navarra es ara recullet a Carcastello et que sen havia menats II cavals daquest deposant los quals depuys tornaren et son vuy en servey del Senyor Rey et dix

que ha oyt dir quel Rey de Navarra dona comiat a la conpanya del dit En Bernat et que ab la dita companya ensemps ab los dits cavalls passaren deça. Demanat a qui oi dir quel dit En Bernat fos fuyt et dix que estant en casa sua a Besuldu vench una letra den G. Doix que trametia a casa sua la qual fou lesta en la plaça de la dita vila et contenia si con lo dit En Bernat era fuyt et puys ho ha oit dir En Gerona et en Barchinona e en molts altres lochs. Demanat a qui oi dir quel dit En Bèrnat sen hagues menats los dits cavalls et que fossen tornats et dix que als macips daquest deposant qui lin scriviren et li faeren saber que volia que faessen dels cavalls et ell respos los quals se tenguessen que ell se volia anar a la frontera.

Demanat si oi dir null temps al dit En Bernat negunes paraules qui tocassen la dita fuyta ne per les quals apparegues ques dubtas del Senyor Rey et dix que no.

Interrogat si null temps hac alcuna sospita quel dit En Bernat faes res contral Senyor Rey et dix que no. Demanat si aquest testimoni li dehia res reprenent lo de res quel dit En Bernat faes en dan del Senyor Rey et dix que no mas que moltes vegades li dehia que tot lo poble cridava contra ell con la guerra durava tant et con nos fahia la pau et lo dit En Bernat responia que sis fahia la pau en aytal cas que a gran deshonor se

faria del Senyor Rey et de la terra.
Fouli lest et estech en aquell.

Divendres a XXI dia del dit mes de juny.

Pere Estevan Amich de la Pobla de Vallverde que solia esser Aldea de Terol testimoni jurat e demanat sobre les coses devallscrites et dix esser ver que I moço castella esta pres a Vilafermosa et telo pres I almugaver de Sarrion qui ha nom Johan Ximenez de Rudiella et ha be VI meses que es pres et present aquest deposant et molts altres comptava lo dit moço segons que aquest diu que entany mentre lo Senyor Rey ab la sua host era a Borriana lo comte Dosona vench dins una gabia de ferre en una galea en la qual lo dit moço dix que venia semblantment a Murvedre et aqui estech lo dit comte lo qual era pensat per lo dit moço. Et apres con En Bernat de Cabrera ana a Murvedre per tractament de la pau viu lo dit moço quel dit En Bernat venia sovin parlar ab lo dit comte.

Fouli lest etc.

Item con la Senyora Reyna hagues hauda una letra del Senyor Rey closa e segellada ab son sagell secret de la tenor seguent.

Lo Rey.

Molt cara companyona. Certament havem sabut quel comte Dosona es en Murvedre et que ha trames o deu trametre per fer alçar sa terra contra nos. Pero som certs que ço quen faça fara forçadament et per menaçes quel Rey de Castella li ha fetes de tolre li lo cap. Et perque lo dit Rey sia segur del dit comte lo dit comte deu fer venir la comtessa et son fill axi mateix mal son grat et per pahor de les dites menaçes. Et a la veritat si la comtessa et son fill venien al dit comte e en poder del dit Rey no seria en lo dit comte que no hagues a fer alçar sa terra per fer nos guerra e ço quel dit Rey volgues de ques poria seguir gran dan a nostres affers et metre gran ruydo en Cathalunya. On volem eus pregam que per aquelles pus savies maneres que porets façats e endreçets ab los parents et amichs de la comtessa que ab lur plaer et guardada lur honor la comtessa e son fill estien en alcuna ciutat o loch reyal per aquella pus bella et pus segura manera queus parra de guisa que al dit comte sie tolta occasio de fer tan gran errada con la comtessa et tots los amichs et parents del comte mes deuen aamr la bona fama et leyaltat del dit comte que no la sua persona. Dada en Cullera sots nostre segell secret a X dies de juny del any MCCCLX quatre. Rex Petrus.

Suprascripcio dicte littere.

A nostra molt cara companyona.

Et intus dictam literam fuit missa quedam cedula manu domini Regis scripta continentie subsequentis.

Aquesta cedula no mostrets sino on sia necessari et a aquells a qui necessari sia et sots sagrament de secret.

Molt cara companyona. Jatsia que per letra no scrita de nostra ma on va aquesta cedula vos trametam a dir la manera que tengats en assegurar vos de la muller et del fill del comte Dosona aço havem fet perque sos amichs et parents hi venguen mils et que nos pensen queu fem per sospita que hajam dell pero si vehiets que per tener aquella manera era dampnosa al fet ffets y ço que vigares vos sia en guisa que la dita muller et fill venguen en vostre poder cor perill ha en la triga segons que sentim per fama et per espies lo dit comte enten a servir lo Rey de Castella contra nos et lo fa capitan de la guerra. En Murvedre es diu que li ha dat lo comdat de Denia et que li ha donat titol comte de Denia et senyor de Murvedre. Scripta de nostra ma en Cullera disapte a VIII de juny a ora de vespres.

Lo Rey.

E fos vengut a oida de la dita Senyora Reyna que Lop Alvarez Despeyo testimoni davall escrit era vengut novellament de la ciutat de Valencia. Per ço la di-

ta Senyora Reyna mana aquell Lop Alvarez esser reebut en testimoni sobre les coses en la dita letra contengudes E axi.

Dijous a XXVII dies de juny del dit any.

Lop Alvares Despeyo escuder habitant en la ciutat de Valencia testimoni jurat et interrogat sobre les dites coses et dix esser ver que ell parti divendres prop passat de la ciutat de Valencia on havia estat ab lo Senyor Rey et aqui oi dir a alcuns castellans qui del Rey de Castella sen passaren al Senyor Rey. Et axi matex a alcuns sotsmeses del Senyor Rey qui eren preses en poder del Rey de Castella et puys eren escapats de la preso del dit Rey quel comte Dosona ensemps ab lo mestre de Calatrava de Castella eren romases capitans per lo Rey de Castella en Murvedre et que aquestes coses comunament se dehien es comptaven es havien per veres en la ciutat de Valencia et daço era comuna veu et fama en aquella ciutat e encara era comnna veu e fama es reputava es havia per ver en la dita ciutat quel Rey de Castella havia dat lo comdat de Denia al comte Dosona. Demanat si coneix ne sab con han nom les persones qui del Rey de Castella se passaven al Senyor Rey als quals oi dir les dites coses et dix que no mas be sab que no eren poblades en la ciutat ne regne de Valencia ans eren castellans et que axi con

eren venguts armats della dehien et recomptaven a les gents ço que dessus ha dit.

Fou li lest et estech en aquell.

Disapte a XV dies de juny del any MCCCLXIV. Con la Senyora Reyna lochtinent general del Senyor Rey estant a Barchinona hagues entes novellament quel comte Dosona era ab lo Rey de Castella en la vila de Murvedre et quen R. de Castellbell qui a Magallo ensemps ab los altres homens a cavall qui en aquell loch et per defenssio daquell eren pres era stat per lo dit Rey era estat escapat de la preso del dit Rey et que era vengut de la dita vila de Murvedre per ço de manament daquella Senyora Reyna fou reebut lo testimoni o deposicio del dit R. sots la forma seguent.

En Ramonich de Castellbell donzell jurat e demanat sobre les coses dessus dites et dejus scrites dir veritat dix esser ver que aquest testimoni fou pres en lo loch de Magallo per lo Rey de Castella qui per força darmes aquell loch occupa et apres fou aquest et los altres presoners menats preses vers la ciutat de Sibilia con foren a Toledo lo vezcomte Dilla et Neymerich de Centelles Nuguet de Cervia et alcuns altres cavallers de gran stament romangueren aqui on lo comte Dosona et don Pedro de Luna estaven preses. Et apres de VI o de VII meses lo dit comte Dosona et altres dessus nomenats segons que aquest testimoni

entes foren amenats a la ciutat de Sibilia et los dits comte et don Pedro de Luna et lo vezcomte Dilla Neymerich Centelles et Nuguet de Cervia et Neximen de Pueyo Eximen Duris foren meses en lalcacer on ja estaven fra Artal de Luna et En Vidal de Blanes et aquest testimoni et altres qui foren preses a Magallo foren meses en la Daraçana de la dita ciutat on tot ora estegren preses.

E apres lo dia de Cinquagesma prop passada lo comte Dosona segons aquest testimoni depuys entes reebe una letra del Rey de Castella en la qual aquell Rey li fahia saber quel Rey Darago havia mort En Bernat de Cabrera son pare et que ell li trametia Marti Martinez al qual ell creegues de tot ço que li diria et faes ço que li manaria. E apres ir que fou divendres hac IV setmanes lo dit comte Dosona parti de la dita ciutat de Sibilia et ab ell ensemps partiren aquest testimoni et En Vilacorba et portava en cascuna cama sengles anells ab sengles cadenes et aconpanyaren lo X homens a cavall et X ab mules et lo dit Marti Martinez ab sa conpanya et vengren axi caminant tro a Raquena et aqui trobaren CCC homens a cavall quils aconpanyaren tro a Chiva on trobaren be CCCC homens a cavall quils aconpanyaren tro a Liria et aqui trobaren be DCC homens a cavall o axis dehia per ells et aconpanyarenlos tro a Murvedre on foren ir hac XV dies ora de mig dia et vengren tot dret a la posada del Rey de Castella lo qual no pegren veure con se gitas a dormir et

axi anaren descavalcar a casa del dit Marti Martinez on se dinaren e apres dinar vengren fer reverencia al Rey de Castella et lo dit comte et aquest testimoni et lo dit En Vilacorba faeren reverencia al dit Rey et besaran li la ma et feta la reverencia lo dit Rey dix al dit comte aytals paraules Conde vuestro padre es preso et esto ha fecho el Rey Daragon por el buen servicio que li ha fecho. Et lo dit comte respos Senyor donchs no es mort. Et lo dit Rey dix No es por cierto mas es preso en Navarra do fo ferido de II ferides. Et lo comte dix Beneyt ne sia Deu. Et apres mana lo dit Rey a Martin Lopez cambrer major seu quel sen menas a casa et con foren a la posada del dit Martin Lopez aquell Martin Lopez lexa la sua cambra al dit comte et dona-li IV cavallers o homens de paratge quil guardassen.

E aquell dia hora del seny del ladre lo Rey de Castella trames per lo comte que anas a sa posada et lo comte ana hi ab I cavaller quel dit Rey hi havia trames sens que aquest testimoni ne En Vilacorba noy anaren et apres de una peça lo dit comte torna et jach en la dita cambra al I cap et aquest testimoni et lo dit En Vilacorba el altre et les IV guardes pres de la porta de la dita cambra.

E apres lo disapte et lo dicmenge seguents estech lo dit comte en la dita posada et aqui vench lo veure Enyego Lopez de Forosto et lo dicmenge a ora del seny del ladre lo dit comte a manament del dit Rey et apres duna peça torna et gitas en la dita cam-

hra segons que divendres passat.

E apres lo diluns seguent ora de foscant aquest testimoni quis havia presa cura que les guardes nos curaven res daquest testimoni ne den Vilacorba se desferra et isque del dit alberch sens que no troba qui li digues res. E apres de la dita vila et vench sen tota la nit no tinent cami et fou al dia deça Vilareal et puys vench sen a Cabanes et fou a Monistrol de Montserrat on son pare te domicili. Dimecres a nit prop passat et lo cendema que fou dijous fou aqui lo Senyor Duch ab larchabisbe de Saragoça als quals fou relacio de les dites coses et ir que fou divendres venchsen de manament del Senyor Duch a Barchinona dretavia a casa den Jacme des Far et con fos vespre aquella nit no ana a la Senyora Reyna et lo cendema per lo mati ana hi et recompta li les dites coses.

Demanat si oy dir en Sibilia mentre hi estave pres que la preso del dit comte fos estada fenta ne quen Bernat de Cabrera faes negun tractament ab lo Rey de Castella contra lo Senyor Rey. Et dix quen Castella nou oi dir que la preso del comte fos fenta mas ben havia oit dir deça ans que aquest testimoni fos pres. Ne empero oi dir en Castella quen Bernat de Cabrera havia vedat quel Senyor Rey nos fos combatut ab lo Rey de Castella con era a Murvedre et aço per tal con lo Rey de Castella nos captengues mal de son fill.

E aximatex oi dir en Castella quel dit Rey dehia que no solament tenia lo dit comte mas lo cap del Rey Darago. Demanat a quals persones ho oi dir ne per quines paraules. E dix que en la Daraçana alcuns castellans dels quals no li recorda qui dehien quel Rey de Castella apres quel comte et los altres presoners havien tractat que fugissen havia tramesa una letra a Guter Dieç de la Cambra quils guardava en la qual li fahia saber quels guardas be cor no cuydava solament tenir lo dit comte et los altres presoners ans la cabeça del Rey Darago.

Demanat per quina manera estava pres lo dit comte et los altres qui ab ell eren et dix que aquest testimoni era pres en la Daraçana segons que dit ha et ans que partissen vench a la preso del dit comte alcunes vegades et viu que ans quel dit comte ne los altres tractassen de fugir no estaven en gabia de dia mas tenien en cascuna cama anells et grosses cadenes. Et apres que assajaren de fugir estaven en les gabies de dia et de nit. Et apres con lo comte parti de Sibilia per venir a Murvedre forenli mudades cadenes pus primes et ab aquelles cadenes vench et estech lo dit comte a Murvedre aytant con aquest testimoni hi atura.

Demanat si lo dit Marti Martinez et los altres quil amenaren a Murvedre li fahien honor et dix que och

aytant con aquest testimoni poch conexer.

Demanat si sab ne ha oit dir con lo dit comte ana en Castella per terra et En Bernat de Cabrera por mar que haguessen fet negun tractament ab lo Rey de Castella contral Senyor Rey et dix que no.

Demanat perque vengren aquest testimoni et En Vilacorba ab lo dit comte et no dels altres que ab lo dit comte havien major familiaritat et dix quel dit comte havia demanats que sen anassen ab ell En Vidal de Blanes et Nasbertich Çatria et En Cartalla e aquells quils guardaven nols li volgren consentir et consentiren li aquest testimoni et lo dit En Vilacorba.

Fou li lest et estech se en aquell.

Apres dijous a XXVII dies del dit mes de juny. Com la Senyora Reyna hagues entes quen Berenguer Fabra et En Bernat de Serra cavallers los quals eren stats preses per lo Rey de Castella en la vila de Denia con lo dit Rey aquella vila pres et los quals are novellament eren stats escapats del dit Rey volent se certificar de les dites et dejus scrites coses feu reebre lo dit o deposicio daquells segons la forma seguent.

En Berenguer Fabre cavaller testimoni jurat et in-

terrogat sobre les coses desus et davall scrites dix que es ver que ell fou pres per lo dit Rey de Castella en la vila de Denia con aquella vila fou presa et segui con a presoner lo rastre continuament del dit Rey tro que aquell Rey fou a Murvedre on semblantment estave aquest testimoni pres et encara ferrat en poder del alguatzir del Rey de Castella e puys con lo dit Rey sen parti et sen anava faent la via de Terol aquest testimoni ensemps ab En Bernat de Serra cavaller escaparen. Es ver quel dit Rey estant en Murvedre oi dir aquest testimoni que per tal con lo Rey de Castella havia oit dir quen Bernat de Cabrera era mort trames per lo comte Dosona son fill lo qual vench aqui a Murvedre ab II escuders ço es En Vilacorba e En Ramonich de Castellbell e a pochs dies quel dit comte fou vengut oi dir a aquells del alguatzir quils guardaren et a I del offici del rebost que era vengut ardit al dit Rey quen Bernat de Cabrera no era mort ans era pres en I castell en Navarra.

Dix encare demanat que oi dir als dessus dits que al Rey de Castella era greu ço que havia oit de la mort den Bernat de Cabrera. Demanat sils oi dir que al dit Rey fos greu ço que apres oi de la preso del dit En Bernat et dix que aço no oi.

Interrogat si sab per quina manera escapa de Murvedre lo dit En Ramonich de Castellbell et dix esser

ver quel hoste on posaven lo comte Dosona et Martin Lopez de la Cambra li dix que aquell hoste ensemps ab la companya de Martin Lopez havien desferrat I dels dits II escuders qui eren venguts ab lo comte Dosona et quey havien intrat gran res de I dia.

Interrogat si demana al dit hoste perque havien desferrat lo dit escuder. Et dix que och lo qual los respos que nos sabia perque mas ques pensava que per ço quel servis. Item dix que oi dir a fra Francesch Morera fra menor de Murvedre quel Rey de Castella ensemps ab lo comte Dosona trametien aquell frare a Valencia per tractament de pau e quel dit frare aportava letres del dit comte al bisbe de Valencia de ques que fos mas aquest testimoni no oi dir de que. Item oi dir al dit fra quel dit comte Dosona trametia en Cathalunya I hom seu per saber ques era den Bernat de Cabrera ne de la sua terra. Demanat si oi dir qui era lo hom quel comte trametia en Cathalunya et dix que no.

Interrogat si sabia ne oi dir quel dit Ramonich de Castellbell fos fuyt de la preso de Murvedre. Et dix que no ans con fou aquest testimoni en Cathalunya eu sabe sen maravella molt. Demanat per que sen maravella et dix que por ço con no podia escapar I troter qui fos pres en poder del dit Rey que les gents no par-

lassen et de la fuyta del dit Ramonich sol non oiren parlar.

Interrogat si oi dir quel comte Dosona con vench a la vila de Murvedre on dreça primerament et dix que oi dir que dreta via ana fer reverencia al Rey de Castella et que era vers hora de mig dia et feta la dita reverencia lo dit comte ana a la posada del dit Martin Lopez et apres dinar et dormir lo dit comte torna al dit Rey et parla molt ab ell.

Interrogat a qui oi dir les coses damunt dites et dix que al hoste on posava lo dit Martin Lopez. Dix encara demanat quel dia que entra lo comte Dosona en Murvedre aquest testimoni e En Bernat de Serra qui ensemps estaven preses demanaren la posada del dit comte et aquell dia no la pogren saber. Et apres dos dies vench lo dit hoste et dixlos quel dit comte era en casa sua on posava Martin Lopez de la Cambra et ells pregarenlo que anas al comte et quel pregas de part lur que acabas ab lalguatzir quel poguessen anar veure et ferli reverencia. Et axi matex lo pregaren que sabes quins homens havia amanats lo dit comte et a cap de dos dies lo dit hoste torna a aquests et dixlos quel comte dehia que no era à ell quel anassen veure. Et axi quels ne tenia per escusats. Et axi mateix los dix quel comte havia amanats ab si En Vilacorba et En Ramonich de Castellbell. Et apres alcuns dies lo dit

hoste torna a aquests et dix los que havien desferrat I dels dits II escuders segons que dessus ha deposat.

Demanat si oi dir en la dita vila de Murvedre perque lo dit Rey havie fet venir lo dit comte et dix que oi dir a Garcia Gonsalvez del offici de raboster del dit Rey que havia fet venir lo dit comte quel queria fer comte de Denia et de Trastamara et que romangues capita et frontaler a Murvedre.

Demanat si oi dir si lo dit comte ho volia pendre o no et dix que nou oi dir. Dix encare demanat que lo dit Rey de Castella con parti de Murvedre ne parti ab tota sa host menant sen pres e ferrat segons que oi dir a homens quiu havien vist lo comte Dosona et aquest testimoni et lo dit mossen Bernat de Serra et tots los homens de peu qui eren de la senyoria del Senyor Rey et qui estaven preses a Murvedre los quals eren be CCCC entre christians et moros et anant axi con foren damunt Xericha entre les barraques dels reals et dels jaqueses a I bosch qui ve de la part dreta a ferir en lo cami aquest testimoni et lo dit mossen Bernat de Serra qui anaven cavalcant ço es aquest testimoni en I rocinol et lo dit En Bernat Serra en I ase girarense al dit bosch et meteranse per aquell et tengueren la via de la baronia Darenos et aquell dia entraren al castell Darenos et daqui per lurs jornades

dret cami venguerensen a Barchinona on foren dijous prop passat et scaparen de la preso dimecres pus prop passat hac VIII dies a hora de tercia.

Demanat con poch fer que a dia clar escapassen enfra tanta gent et que negu nols digues res et dix que per co con aquells del alguazir eren romases detras al pujant de la Laco... per ço con abvides podien pujar los presoners que menaven ferrats et les altres gents no sen curaven.

Demanat si aquest testimoni viu a Murvedre ne per lo cami lo comte Dosona et dix que no. Dix empero demanat que lo dit hoste los compta quel dit comte tenia sengles anells grossos a les camas e del turunell tro al donoy una barra de ferra en cascuna cama e del donoy tro al angonal altres barres de ferra.

Lonrat En Bernat de Serra cavaller al qual fou lest lo dit testimoni jura et interrogat sobre les dites coses et dix en totes coses axi con lo dit mossen Berenguer de Fabre et en aquell testimoni mateix se estech.

Item dimarts a II dies de juyol lo dit Ramonich de Castellbell altra vegada demanat per sagrament con fos dat entenent a la Senyora Reyna quel dit Ramo-

nich era stat trames o escapat sabent lo Rey de Castella et lo comte Dosona.

Primerament fou demanat lalberch on lo dit Ramonich estava pres en la vila de Murvedre ab lo comte Dosona de qui era et dix que havia oit dir quel senyor del dit alberch era a Valencia. Car no ha volgut estar sots senyoria del Rey de Castella et que aquell Rey havia dat lo dit alberch segons son vigares a l aragones de Sogorb.

Demanat en qual loch de la vila de Murvedre es lo dit alberch et dix que li es vigares que detras lalberch on posava lo Rey de Castella qui era den Tomas Vives lo qual alberch lo dit Rey havia dat lavors an Blanch.

Demanat quina hora isque del dit alberch per venir sen deça en Cathalunya et dix que quaix ora del seny era.

Demanat con se desferra ne per quina manera se feu et dix quel diemenge lavors prop passat ell sera començat a desferrar afluxant los anells que tenia en les cames axi que ja la un sen exia per lo talo axi que con vench lo diluns cendema la dita hora quaix del seny

del ladre ell vehent quel comte jugaba ab I de les dites guardes badants al joch les altres guardes et axi negu nos curava dell començas a traure los dits anells abans que isques de la cambra on lo dit comte jugava et con los se hac trets vals amagar en lo lit on ell dormia et cobrils ab los draps et depuys isques de la cambra et del alberch sens que no troba negu qui res li digues.

Demanat con aytal ora que fos tan vespre poch exir de la dita vila et dix que encare los portals tancats no eren et per ço con defora aquella vila estava gran partida del Real del dit Rey et uns entraven et altres exien.

Demanat per qual portal exi de la dita vila et dix que per aquell qui es vers los fra menors car per aquell mateix era entrat.

Demanat con lo dit comte et aquest testimoni ab En Vilacorba anaren fer reverencia al dit Rey si anaven desferrats o per quina manera et dix que cavalcant hi anaven ab los ferres que portaven car ells axi con vengueren a la dita vila de Murvedre et trobaren lo dit Rey que dormia axi con damunt es dit foren tornats fora la dita vila al reval on se dinaren et feta la reverencia al dit Rey no tornaren la on havien menjat ans

foren manats a la posada de Martin Lopez cambrer major del dit Rey la qual posada era prop de la posada del dit Rey.

Demanat si les altres vegades quel dit comte anava al dit Rey de Castella si anava ferrat o no et dix que och et a peu con les posades fossen prop segons que es dit.

Demanat si lo dit comte estant aquest testimoni ab ell a Murvedre escrivi alcuna letra nen reebe nenguna ne si viu nengun hom escriure apres dell et dix que no.

Demanat si estant aquest testimoni ab lo dit comte en la dita vila viu ne oi dir quel dit comte trametes negu vers Cathalunya ne vers les parts de Valencia et dix que no. Be dix esser ver que estant ells a Murvedre viu venir a la posada on lo dit comte estava pres-I fra menor lo qual parla ab lo dit comte una gran peça. Demanat si lo dit fra menor parla tot sol ab lo dit comte et dix que no que ans hi fou present lo dit Martin Lopez. Dix encare que mentre lo dit fra menor parla ab lo dit comte lo dit Martin Lopez ne feu exir aquest testimoni et los altres quiy eren. Demanat si lo dit fra menor de quina lengua era et dix que nos sab con nol oys parlar. Demanat lo dit fra menor de quina statu-

ra era et dix que vigares li era que fos hom gros no gayre gran.

Demanat si lo dit fra menor vench al dit comte sino aquella vegada et dix que altra vegada abans hi era stat I fra menor nos sab si era lo damunt dit o altre lo qual parla ab lo dit comte tot sols a un de part et dix que oi dir al hoste del dit alberch que lo dit fra menor era vengut al dit comte de part den Bernat Serra cavaller et demanat si sab perque hi vench et dix que no. Be dix esser ver quel dit hoste dix a aquest testimoni quel dit En Bernat Serra havia dit al dit hoste que digues de part sua al dit comte ques comanava en sa gracia et quel dit hoste dix a aquest testimoni que ell nou havia volgut dir al dit comte per ço con nol havia privat mas quel dit fra menor havia dites al dit comte aquelles paraules.

Demanat si con exia lo dit fra menor conegue de quina lengua era et dix que no car vigares li era que tot fos un fra menor.

Fou li lest et estech en aquell.

Dijous a IV dies de juyol del any MCCCLXIV.

En Ramonich de Castellbell donzell altra vegada de-

manat per sagrament de manameut de la Senyora Reyna la qual espresament mana al dit Ramonich en sa presencia estant que no contrestant sagrament e homenatge que hagues fet al comte Dosona ne a altre persona dels quals ella labsolvia ell donava per bo et per quiti digues veritat sobre les dites coses et dix esser ver que lo dia de cinquagesma prop passat Martin Martinez aporta en Sibilia al comte Dosona qui aqui estava pres una letra de creença continent segons que aquest deposant ho oi dir al dit comte quel Rey de Castella li fahia saber quen Bernat de Cabrera son pare era mort et que ell li trametia lo dit Marti Martinez al qual volia que donas fe el creegues de tot ço que de part dell li diria. E apres lo comte enomena V fills de cavallers segons que aquest deposant viu esser escrits en una cedula ço es En Vidal de Blanes Nasbertich Çatria En Cartalla En Gualba et aquest deposant dels quals V volia que li fossen dats II per anarsen ab ell a Murvedre on devia anar lo dit comte segons quel dit Martin Martinez lin havia manat de part del Rey de Castella dels quals V fills de cavallers lalcayt de la Draçana no li volch atorgar sino aquest deposant entenent quels altres fossen de gran rescat axi matex li fou atorgat un escuder del vezcomte Dilla per nom Bernat de Vilacorba. E lo dit comte pres sagrament e homenatge daquest deposant quel servis be et leyalment et que sil havia a trametre en Cathalunya quey anas e dix lo dit comte al dit Bernat de Vilacorba que li faes semblant sagrament e homenatge et lo dit Bernat de Vilacorba dix que volia demanar al vez-

comte Dilla et lo vezcomte dixli que li faes tot homenatge ab que no li hagues a valer contral Senyor Rey Darago et lo comte dix al dit En Vilacorba qui aço li dix abrivadament fet ho que jo de vostra valença no cur molt. E axi lo dit En Vilacorba feuli decontinent semblant homenatge que aquest deposant li havia fet et partiren daqui lo comte et aquest deposant et lo dit En Vilacorba los quals sen mena lo dit Marti Martinez ab X genets e ab be XV o XVI cavalcadors de mules lo divendres primer seguent apres la dita festa de cinquagesma et axi vi nent per lurs jornades foren a Murvedre lo XVen dia et en lo cami estegren alcuns dies a Requena per ço con lo dit Marti Martinez esperava conpanya de homens a cavall per ço que pus segur amenas lo dit comte.

E con foren a Murvedre anarensen dreta via a la posada del Rey de Castella et con dormis lavors nol veeren et tornaren menjar a la posada del dit Marti Martinez et apres menjar con saberen quel Rey de Castella era levat de dormir anarenli fer reverencia et lo dit comte besali la ma. E axi matex aquest deposant et lo dit En Vilacorba et apres lo Rey de Castella dix al dit comte aquestes paraules o semblants Comte vostre pare es pres en Navarra. E lo dit comte respos Donchs Senyor no es mort E lo dit Rey dix no mas es pres et aço ha fet lo Rey Darago per los bons serveys que fets li havia. E lo comte dix Senyor beneyt ne sia Deu. Lavors lo dit Rey mana a Martin Lopez

cambrer seu major quel sen manas a sa posada. E axis fou axi que Martin Lopez li lexa la sua cambra. E aquell dia mateix hora del sol post lo comte a manament del dit Rey ana a la sua posada sens que aquest deposant ne en Vilacorba noy anaren et torna a hora del seny del ladre. E dix al dit En Vllacorba primerament apart et puys aquest deposant present Vilacorba tu has anar en Cathalunya et iras cavalcant tro pres de Vilareal et iran ab tu alcuns genets. E apres iras ten a peu en Cathalunya cor hauras anar per camins desviats et hauras a passar barraches et cequies. Et axi no pories anar cavalcant. E lo dit En Vilacorba respos esquivantse per cert Senyor jo no iria a peu que no poria anar una legua. E apres dalcunes paraules sobre aço haudes lo comte dix a aquest deposant Ramonich tu ti hauras a parar. Et aquest deposant havent pler daço dix en bona hora Senyor. E lo disapte seguent per lo mati lo dit comte et lo dit Martin Lopez faeren desferrar aquest deposant la una cama et en laltra cama jurcaren una bona estona et con no la li poguessen desferrar jaquiren lo estar ab la una cama ferrada tro lendema que fou dicmenge et aquell dicmenge per lo mati desferraren lo de tot. Et aquell dia matex apres hora del sol post lo comte ab aquest deposant et ab lo dit Martin Lopez anaren a la posada del Rey de Castella et aqui en la cambra daquell Rey lo comte dix al dit Rey present Martin Lopez Senyor aquest es lescuder que ira en Cathalunya. Es ver quel comte havia ja dit a aquest deposant que digues que era escuder del vezcomte Dilla e lo dit Rey dix al

comte Havetslo informat de ço que informar lo devets. E lo dit comte dix que och. E lavors lo Rey de Castella dix a aquest deposant Guardat que tornets cor nous costaria sino lo cap del vezcomte pensantse lo dit Rey segons que aparia que aquest deposant fos escuder del vezcomte Dilla. E aqnest deposant dix Senyor per cert jo tornare. E lavors lo dit Rey cuyda parlar a aquest deposant altres paraules segons que paria et lo comte tira lo dit Rey dient a aquest deposant ques isques de la cambra et axiu feu aquest deposant e mentre sen exia oi quel comte dix mes val sich ischa que si era pres et als non oi lavors et estegren apres lo dit Rey et lo comte e lo dit Martin Lopez be II legues anadures aquest deposant esperantlos de fora. E apres lo comte tornassen a la sua posada. Es ver que aquell diemenge entre dia lo comte present aquest deposant havia scrits de sa ma II letres la una de les quals sen dreçava a la comtessa sa muller et a la vezcomtessa de Cabrera sa mare et contenia que elles sabien ja lo desastre que era vengut a mossen En Bernat. E axi que ell trametia aqui En Ramonich de Costellbell al qual creeguessen de tot ço quels diria de part lur axi con a la sua persona et que faessen tot ço que ell los diria de part sua e laltre letra sen dreçava an Berenguer de Mayla procurador del dit comte continent que ell trametia lo dit Ramonich a la comtessa et a la vezcomtessa et axi quel endreças en los affers per quel trametia el creegues de ço que li diria les quals letres con escrites foren et lestes per lo comte aquest deposant legi et locendema que era diluns lo dit comte do-

na les dites letres a aquest deposant ensemps ab una letra de guiatge det Rey de Castella per ço quels frontalers daquell Rey no li faessen mal. E es ver que entre lo dicmenge et lo diluns dix a aquest deposant moltes vegades per ço que mils li membras ço que havia a dir per rigor de les dites letres de creença la qual creença era aytal que aquest deposant devia dir de part del comte a les dites comtessa e vezcomtessa que decontinent sens tota triga ab aquells fills o filles que no fossen en rahenes sen anassen a la terra francesa ço es o a Beses o a Montpesler e quey anassen per mar si fer se podia sino per terra vestides axi con a homens et que prenessen totes aquelles bones robes et joyes que poguessen de Muntsoriu si fer ho podien sino que no laguiassen per allo lur anada. Et an Berenguer de Malla devia dir que ayudas e endreças lo dit Ramonich en aquests afers. Et que sils dones aço no volien fer que ell ayudas a aquest deposant en trer sos fills et filles de la terra et menarlos en la un dels dits lochs et que aquell En Berenguer romangues en lo castell de Muntsoriu et quel guardas be. Encare dix lo dit comte a aquest deposant que digues a la dita comtessa que en cas que ella duptas per paor de perdre la sua part de la ciutat de Vich e ço del seu per absentarse que no lin calia haver dupte cor per anar en la terra francessa non podia perdre ço del seu.

Et apres aquell dia de diluns que com ans del sol post aquest deposant parti cavalcant en una mula de

Murvedre ab I adalill del Rey de Castella et con foren a Almenara aquell adalill pres VIII homens a cavall et acompanyaren aquest deposant tota la nit tro pres hora dalba on foren tro a una legua pres de Vilareal et daqui tornaren sen los dits Adalill et homens a cavall et aquest deposant descavalca e vench sen a peu vers Cathalunya tinent camins desforaviats et passant cequies et barraches tro al coll de la Garrofera et lo dimarts seguent entre ora de nona et de vespres fou a Cabanyes et aqui de gran uyament que havia romas tot aquell dia et lo dimecres seguent venchsen a les Coves cor no poch mes anar per lo peu ques havia tort et lo dijous seguent a Trayguera et lo divendres sen vench a Uyldecona cor per sobre de gran pluya que caygue no poch mes anar et lo disapte seguent sen vench a la font del Pereyo et lo dicmenge seguent a Cambrils et trobas per lo cami ab I hom de Figueres qui era estat trompeta del comte Dampuries et lo diluns seguent anassen al Vendrell et al ixent de Tarragona encontrase ab En Sola de Castellfollit qui ana entro al Vendrell ab aquest deposant et romangueren aqui et lo dit trompeta passa mes avant. Et lo dimarts seguent anasen a Vilafrancha on fou a hora de mig dia et aqui per lasament que havia reposa. Et lo dimecres seguent parten daqui ab lo dit En Sola venchsen aquest deposant a Monistroll a casa de son pare et lo dit En Sola sera partit daquest deposant una legua ans de Monistroll et dix que era vengut aqui a Monistrol per saber En Jacme Desfar si era a Vacariçes o a Manresa o on per ço con aquest deposant no hac segons que dix null

temps el cor de res a dir ne afer de les dites creençes cor bes penssava que no era honor ne profit del Senyor Rey mas aquella missatgeria empara a fi que pogues exir de preso. Et per ço con duptava per lomenatge que havia fet al comte havia acordat de dir primerament les dites coses an Jacme Desfar a fi que ab consell seu prenes aquella manera que bona fos perque ell ne fos tengut del homenatge.

Et con fou a Monistrol on estech secret lendema que ou dijous fou aqui lo senyor Duch et lo pare daquest deposant dixli que anas al senyor Duch Per ço con ell havia entes que era aqui e aquell deposant dix al dit pare seu Senyor neu volria fer que aus volria parlar ab En Jacme Desfar que parlar ab negu. Empero son pare lo pruxovola tant que aquest deposant ana al senyor Duch quil demana con ne en quina manera era escapat et aquest deposant duptant con encare no havia parlat ab En Jacme Desfar ne aqui no havia negun amich ab que de les dites coses se pogues aconsellar con son pare sia ja hom vell et qui en aço bonament nol sabera consellar dubta de dir lo fet al senyor Duch axi con era et dix li que ell matex sera desferrat et que era fuyt de la preso et comptali la manera con eren venguts de Sibilia et con lo comte havia feta reverencia al Rey de Castella. E lavors lo Duch feu li manament que lendema sen vengues a Barchinona a la Senyora Reyna et feuli letra de ço que aquest testimoni li havia comptat. E axi matex mossen Thomas de Mar-

ça qui era ab lo senyor Duch ne feu altra an Jacme Desfar et aquell çendema que fou divendres aquell deposant sen vench a Barchinona a casa den Jacme Desfar on fou a ora del seny del ladre et dona an Jacme Desfar la dita sua letra qui decontinent la legi et demana a aquest deposant con ne en quina manera era escapat et aquest deposant pensant se quen Jacme Desfart nol preas menys que hagues dita una cosa al senyor Duch e altre ne digues a ell no li dix lo fet segons que en si havia acordat el li hagra dit si ab lo senyor Duch no hagues parlat mas dixlo li segons quel havia comptat al senyor Duch. E En Jacme Desfar feu aquest deposant sopar et dix que sendema se vouria ab la Senyora Reyna. E aquell Jacme partis de son alberch e porta la letra a la Senyora Reyna quel senyor Duch li trametia. E lo sendema aquest deposant ensemps ab En Jacme Desfar anasen a la Senyora Reyna a la qual aquest deposant compta lo fet segons quel havia comptat al senyor Duch. E lo dicmenge seguent e lo diluns entro a hora de vespres aquest deposant estech en la ciutat de Barchinona et lo diluns a hora de vespres parti de Barchinona ensemps ab En Francesch Ferrer et ab En Romeu de Cases noves anassen a Manresa per veure sos amichs et per fer honor a les misses den Berenguer Talamancha et den P. Ordi fill de cusins germans seus qui eren morts en Sibilia on estaven preses et aqui a Manresa estech continuament estant en plaça et en lochs publichs entro lo divendres prop passat e aquell dia vench En Galceran de Bages alguatzir del portant veus quil pres e pres lo sen ma-

na lo disapte seguent a Barchinona en poder del qual estech pres entro diluns prop passat a hora de completa. Et venchsen de continent a casa den Jacme Desfar lo qual pres aquest deposant a part dientli que de les parts de Valencia hic havia letres en que li feyen a saber que aquest deposant era exit de la preso ab sabuda et ab volentat del Rey de Castella e per missatgeria del comte Dosona et aço matex conptaven II cavallers qui eren escapats de la preso del dit Rey. E axi que ell li digues la veritat e no duptas per homenatge ne per segurtat que hagues feta al dit comte Dosona ne a altre persona car aytals segurtats no vaen majorment con senyor mana a hom que diga les veritats no contrestant les dites segurtats. E res nomenys lo dit En Jacme Desfar li mana de part de la Senyora Reyna que li degues dir la veritat no contrestant neguna segurtat que ell hagues feta et per aquestes rahons aquest deposant compta la veritat del fet primerament al dit En Jacme. E apres ir que fo dimecres a nit a la Senyora Reyna present fo consell segons que vuy desus ha deposat.

Demanat si les dites creenses per lo compte a ell de sus comanades ha dites o manifestades per si ne per missatge ni per altra persona ne per letres ne en altra manera a les dites dones ne al dit Berenguer de Malla. E dix que no ne per null temps a neguna persona non parla sino a aquelles de que damunt vuy ha deposat.

Demanat si ha les letres de creença ne lo dit guiatge del dit Rey de Castella. E dix que no ans lo vespre que vench a casa den Jacme Desfar per ço con dupta de dir la veritat del fet segons que desus ha deposat ho crema tot mentre estava en la privada per ço que diable nol pogues temptar ne hagues avinentesa de usar de aquelles.

Demanat si les dites dones ne lo dit Berenguer de Mayla ne altra de part lur li han trames missatge ne letre que anas a elles ne a alguna persona li ha de ço parlat. E dix que no exceptat que En Jacme Burgues e En Borer li demanaren con estava lo comte e aquest deposant dix que be e ells diguerenli que be li estaria que anas veure la comtessa. E ell respos los que per res nou faria. E semblant demanda li faeren En Vilalba de la Serra et En Johan ça Torra als quals aquest deposant feu semblant resposta.

Dix encara que la vezcomtessa Dilla estant a Geronella qui es loch de la baronia de Lussanes escrivi a aquest deposant estant a Manresa preganlo que anas a ella a la qual aquest deposant respos que noy iria sens licencia de la Senyora Reyna.

Demanat si sap ni creu nis pensa perque lo comte feya anar la dita dona e sos fills en la dita terra francessa. E dix que lo comte li havia dit que per ço los hi feya anar cor havia entes que lo Senyor Rey e lo comte de Trestamara devien ocupar sa terra e havia per que lo comte et los castellans no li desondrassen sa mara et sa muller et aquell comte deya que de res al mon no havia tan gran por con del comte de Trestamara sens que ell no li havia fet negu desservey.

Demanat si lo dit comte ab gran afficacia et affeccio pregava aquest deposant que vengues en Cathalunya et que complis les dites creenços o siu feya per escusa o pahor del Rey de Castella. E dix que ell no sabia lo cor del comte mes aytant con aquest deposant podia conexer ell lon pregava ab gran affeccio e axi con a persona qui aparia que hagues gran cor que lo dit fet se complis cor a la posada del dit comte lon prega menys que noy era lo Rey de Castella moltes e moltes vegades. E pregant li dix Ramonich prech te queu façes be cor siu fas et jo he be tu nauras ta part.

Demanat si aquest deposant sap o ha oit dir quel Rey de Castella prometes al comte quel solria de la preso et que li daria los comtats de Trestamara et de

Denia et altres lochs ne si li promes quel faria capita en regne de Valencia. E dix que oi dir a les gents qui daços raonaven axi en Xibilia con en Murvedre quel Rey de Castella lo solria e li daria lo comtat de Trestamara e quel faria gran senyor.

Demanat si daquestes coses oi res dir al dit comte e dix que no ans lo dit comte feu manament a aquest deposant et an Vilacorba que deço no parlassen a negu nen departissen entre ells ne ab negu altre.

Demanat si oi dir en Xibilia ni a Murvedre ni en altre loch quel Rey de Castella sen fes anar la infanta de Portegal per pendre la per muller o per barragana. E dix que no.

Demanat si lo dit comte ne lo Rey de Castella donaren a aquest deposant cert temps dins lo qual fos tornat a ells et dix quel Rey de Castella no li parla daço mas lo comte lin parla en aquesta manera Tu be seras tornat dins XV dies et con aquest depoçant digues que per res del mon no poria lo comte li dix sies al menys tornat dins XX dies. Dix encare quel comte li dix que de continent que les dones fossen dreçades de partir li trametessen I correu cuytat daço qui sen entras al pus breu que fer se pogues et puys que ell sen vengues derrera ell.

Demanat si vinent de Murvedre a Cabanes encontra negu en lo cami et dix que och I hom de Morella al coll de la Garrofera qui li demana de on venia et aquest deposant dix que de Vilareal e semblant resposta feu a molts que troba depuys qui semblant demanda li fahien.

Demanat si sab ne oi dir que fos estat greu al Rey de Castella ço que oi den Bernat de Cabrera primerament de la mort et puys de la preso. E dix que och et que aço hoya dir comunament a tots aquells quils venien veure qui dehien que per ço li era greu con dehia lo dit Rey quel dit En Bernat era lo mellor cavaller del mon. Et aço matex oi dir comunament a tots aquells quils menaven preses de Sibilia en Murvedre ço es que la mort den Bernat de Cabrera era greu al dit Rey.

Item dix interrogat que aquest deposant estant en Murvedre oi dir a Martin Lopez et a daltres molts quel Rey de Castella dehia que a ell no li fahia res si be lo Senyor Rey se era entrat en Valencia ne prenia los lochs allen entorn que no fahia sino gastar vianda car pus lo Rey de Castella tengues Murvedre et fos poderos en la mar hauria Valencia car qui hauria la mar hauria la terra.

Fou li lest et estech en aquell.

Dimarts a II dies de juliol del dit any. Lonrat En P. Çacosta batle general de Cathalunya et procurador fiscal del Senyor Rey a declaracio dels capitols qui atras dats eren dona en escrit los capitols seguents.

Declarant los capitols per lo Senyor Rey sobre los crims comeses per lo noble En Bernat de Cabrera et lo comte Dosona son fill et alcuns altres a la Senyora Reyna trameses et los altres capitols per lo batle general de Cathalunya et procurador fiscal dessus donats ajustant alcunes coses qui en los capitols nos contenen e posant los fets per orde segons ques son esdevenguts fa et dona lo dit procurador fiscal la informacio et capitols seguents.

Primerament es ver e cert e manifest al Senyor Rey et a son consell que pau fou es tracta migançant lo cardenal de Bolunya entre lo Senyor Rey et lo Rey de Castella la qual se ferma par aquell Rey de Castella a deça a XIII dies de maig del any de la nativitat de nostre Senyor MCCCLXI.

Item que de la dita pau fou per part del Senyor Rey tractador lo dit En Bernat de Cabrera qui en los ca-

pitols primerament sobre la pau ordenats fou tan solament per part del Senyor Rey sens que altre persona noy cabe jatsia que en lo dictat qui sobrels dits primers capitols se feu ab lo dit cardenal cabessen per part del Senyor Rey ab lo dit noble En Jacme Desfar et micer Gerau de Palou.

Item que part los dits primers capitols quis faeren ab sabuda del dit cardenal lo dit poble hac alcun tractament secret ab lo dit Rey de Castella al qual promes alcunes coses en secret quel dit cardenal no sabe ne poch. E lavors lo dit Rey de Castella dix al abbat de Fiscams qui era special servidor seu et en lo dit tractament de la pau mentenia la sua part et quis maravellava con lo dit Rey aytal pau fahia que part los capitols que ell et el cardenal sabien En Bernat de Cabrera li havia promes en secret alcunes coses qui eren a gran honor et profit del dit Rey de Castella.

E per ço que aquell abbat aço mils cregues li dix lo dit Rey de Castella que tengues a ament aço que ell diria al dit En Bernat de Cabrera qui pres dells era en lo dit loch de Deça e sobre aço lo dit Rey de Castella crida lo dit En Bernat de Cabrera dient li en son lenguage castellà present lo dit abbat de Fiscams Don Bernat prech vos quel tractat de la pau sia ferm et en special vos prech que ço que apart et en secret mavets promes sia ates et complit.

Et lavors lo dit En Bernat de Cabrera metent les sues mans dins les mans del Rey de Castella et besant les mans daquell Rey dixli Senyor a fe domenatge vos promet que lo secret vos sera ates e complit.

Item es cert et manifest al Senyor Rey et a son consell et a daltres que en aquell temps quel dit tractament se fehia lo dit noble tracta e feu que lo noble En Ramon Alamany fou trames al dit Rey de Castella a Deça lo qual Ramon Alamany lo dit Rey de Castella pres en gran et special familiaritat et amor et al qual segons fama promes de dar grans rendes et fer molt be.

Item es cert et manifest al Senyor Rey et a son consell et adaltres que en lo dit temps lo dit Rey de Castella estant a Deça lo dit En Ramon Alamany vench a Calatayu et prega lo dit En Bernat de Cabrera afectuosament de part del Rey de Castella que anas a ell a Deça et aximatex ne prega lo Senyor Rey que li lexas anar.

Et jatsia que lo Senyor Rey no volgues ne aquells de son consell tenguessen per be quel dit En Bernat de Cabrera hi anas empero aquell En Bernat sapode-

ra contra volentat del Senyor Rey que anas a Deça et axi hi feu et mena ab si lo dit En Ramon Alamany et En Pero Ximenez de Sant Pere et los dits En Jacme Dezfar et micer Gerau et daltres.

Item es cert et ver que con foren a Deça lo dit En Bernat de Cabrera parla molt lo dia que entraren et lo çendema quey aturaren ab lo dit Rey de Castella et ab alcuns de son consell sens que alcuns del consell del Senyor Rey que ab si sen mena noy caberen ne encara lo comte Dosona qui aqui era et lo qual hi era anat ab lo dit En Ramon Alamany alcuns dies anans quel dit En Bernat de Cabrera. Exceptat que alcunes vegades los dits comte et En Ramon Alamany foren en aquell tractament o consell quel dit En Bernat tenia ab lo dit Rey de Castella et es cert quel dit comte romanent a Deça lo dit En Ramon Alamany vench segons que dit es a Calatayu per menarsen la lo dit En Bernat de Cabrera.

Item es ver que con lo dit En Bernat ab lo dit comte et ab los altres que ab si sen havia menats sen tornas de Deça per venir a Calatayu dix en lo cami a alcuns daquells que ab si sen havia menats quel Rey de Castella li havia fet bon acullíment en que paria ques altas dell et del comte et quels havia promes de retra la honor Daquilar et dar los grans rendes en Castella e fer los molt de be.

Item es cert et manifest al Senyor Rey et a son consell que con lo dit En Bernat de Cabrera fou tornat a Calatayu dix al Senyor Rey presents primerament los dits En Jacme Desfar et micer Guerau de Palau et apres alcuns altres de son consell que ell havia tractat et fet ab lo Rey de Castella quel Senyor Rey et aquell Rey de Castella faessen entre si ligues ultra la dita pau ab sagrament et homenatges fermades de valer se e ajudar contra tots los Reys et comunitat et persones del mon per mar et per terra retenguts tant solament per lo Senyor Rey lo Rey de Sicilia et per lo Rey de Castella lo Rey de Portegal. Et que la I Rey al altre fos tengut apres que request ne seria dins II meses trametre per ajuda VI galeas be armades et pagades a IV meses per estar en servey del Rey aquesta ajuda requirent.

Et jatsia que los demes del dit consell als quals les prop dites coses foren dites per lo dit En Bernat de Cabrera lo Senyor Rey present consellasen al dit Senyor que per tot lo mon la liga no fahia a fer per les rahons seguents. Primerament per ço con lo Rey de Castella sen anava ab cor que decontinent mogues guerra al Rey de Granada et ab aytant que tantost demanaria la ajuda de les dites galeas la qual lo Senyor Rey no li poria trametre per res dins los dits II meses et ab aytant lo dit Rey de Castella havia raho et occassio

tornar la dita guerra. La segona per ço con lo dit Rey de Castella era et es persona ab pocha fe et qui havia gran poder et qui tendria les dites ligues aytant con se volria seas que hom no sen poria pendre a als. La terça que lo Senyor Rey no havia raho alcuna de moure guerra a alcun Rey o comunitat ne era a ell ne a sa terra expedient de moure la et vehia hom lavors cor axis digues comunament quel Rey de Castella volia et entenia decontinent moure guerra al dit Rey de Granada segons que dit es. Empero les dites rahons et moltes daltres no contrastants lo dit En Bernat sapodera que la dita liga se fou es ferma et feu sen carta per lo Rey de Castella dada en Deça a XVIII dies de maig del dit any MCCCLXI.

Item se dix per lo comte Dosona que fermada la dita pau En Francesch de Perellos dix al dit En Bernat de Cabrera present lo dit comte aquestes paraules o semblants O Senyor et havets perdut lo seny. E lo dit En Bernat respos e com. E lo dit En Francesch dix con havets feta pau entrel Senyor Rey et lo Rey de Castella car be sabets vos que tots quants som som perduts sil Rey tenim en pau. E lavors lo dit En Bernat dix he no pot hom devoure al gran desig que les gents han de la pau mas pero encare no es de tot feta.

Item fermada la dita pau lo dit En Bernat dix pre-

sents molts que aquells qui axi volien aquesta pau no sabien ques fahien que tenir lo Rey en pau era mort de la terra cor es hom que no ha seny ne usa de raho et que no vagaria de maltractar tot hom et que are regnarien En Berenguer de Relat et En P. de Margens.

Item es cert et manifest al Senyor Rey e a son consell et a daltres que fermada la dita pau sobre los dits primers capitols et aquella publicada lo dit En Bernat de Cabrera ensemps ab los dits En Jacme Dezfar et micer Guerau sen ana en les parts de Navarra ço es en la vila de Castella on lo dit cardenal era anat per dictar pus largament et clara la dita pau et aqui foren semblantment los procuradors et missatgers del dit Rey de Castella.

E dictada la dita pau en lo dictament de la qual se triga molt per la escuritat del dits primers capitols lo dit En Bernat sen torna a Saragoça al Senyor Rey decontinent lo Senyor Rey vench sén en Cathalunya.

Et vinent en lo cami I porter del dit Rey de Castella presenta al senyor Rey una letra daquell Rey de de Castella en la qual lo requeria per virtut de la dita liga que li trametes dins II meses VI galeas ben fornides et armades et pagades de IV meses la qual cosa

lo Senyor Rey per tot lo mon no poch complir dins los dits II meses ne dins III et sobre aço reebe daquell Rey de Castella moltes letres requisitories et lo Senyor Rey lin trames moltes escusatories.

Item es cert al Senyor Rey et a son consell que com aquell Senyor e molts de son consell diguessen al dit En Bernat de Cabrera con faria lo Senyor Rey ne con passaria ab lo Rey de Castella que no hagues occasio de tornar la dita guerra per ço les dites galeas no li trametia lo dit En Bernat de Cabrera responia per aquestes paraules o semblants Callats quels fets dels Reys nos complexen axi con se prometem que jom capleu quel Rey de Castella sen tendra per content et que per aço no tornara la guerra.

Item es cert al dit Senyor Rey et a aquells de son consell et adaltres quel Senyor Rey no poch armar aquell estiu sino II galeas les quals foren armades a la fi de vuytubri et ab les quals lo dit En Bernat sapodera que amena lo cardenal de Bolunya a Avinyo.

De la qual armada segons comuna veu et fama lo Rey de Castella pres gran gelosia et sospita quel dit En Bernat no fos anat en aquelles parts per tractar contra aquell Rey de Castella alcuna cosa ab lo comte de Trestamara qui lavors era en les parts de Prohença.

Item es cert que abans quel dit En Bernat partis ab les dites II galeas fou es apodera quel comte Dosona son fill anas per terra al dit Rey de Castella per alcuns affers los quals dehia que eren necessaris per refermament de la dita pau et lo qual comte ab si sen mena micer Bernat de Palou qui en lo dictat o tractament de la dita pau no era cabut et lo qual segons que ell ha recomptat no cabe ne fou en alcun consell o tractament quel dit comte faes ab lo dit Rey de Castella.

Item en aquell temps mateix fra Ramon de Viladomany dix al dit En Bernat Senyor par quel Rey et la Reyna nous vagen be e vos partits hic no havets provehit que hic romanga quiacom per vos et En Bernat de Cabrera respos nom cal que no han ops negu e jo flix r me mas encare no son fora de faenes e poran haver ops quiacom.

Item es cert quel dit En Bernat e comte Dosona estants en Castella lo Rey de Castella dona al dit comte CC mil moravedis de renda sobre certs lochs la qual renda ans que la guerra fos moguda reebe I any lo dit comte et per aquella renda lo dit comte se feu hom del dit Rey.

Item es cert quel dit comte estant en Sibilia lo dit

En Bernat de Cabrera ab les dites II galeas ana lla e apres con foren tornats lo dit En Bernat recompta al Senyor Rey et a altres de son consell que ell havia fet ab lo Rey de Castella que la dita pau fos pus ferma que pau qui hanc se faes enfre II Reys et que son fill Nalfonso faria jurar per Rey en Castella et que faria matrimoni ab la filla menor del Senyor Rey et que de present la retaria de grans comtats et terres et sobre aço li mostra capitols los quals dehia quel dit Rey havia fermats et jurats en cas quel Senyor Rey faes semblant et moltes daltres coses li dix sobrel refermament de la dita pau.

Item li dix quel Rey de Castella havia entes quel comte de Trestamara ab totes les grans companyes devia anar en Castella et quel Rey de Castella havia acordat de venir en les fronteres de Castella qui son pres Darago ab tot son poder de homens a cavall et de peu a fi que si lo comte ab les dites companyes querien entrar en Castella ques defeses daquelles o si entraven en lo regne Darago que ab aquell poder aiudas al Senyor Rey. Dix encara quel dit Rey de Castella volia que lo comte Dosona sen anas de continent ab D homens a cavall en les dites fronteres per ajudar al dit Rey de Castella si les companyes entrassen en Castella o al Senyor Rey si entrassen en Arago et aço dona lo dit En Bernat entenent per ver al dit Senyor Rey et a son consell dient los que sil dit Rey venia en les dites fronteres quel Senyor Rey no sen maravellas que

per be et no per mal seu ne de sa terra hi vendria.

Item con lo dit comte Dosona vench de Castella aporta letra de creença del Rey de Castella a la infanta de Portegal que ocies linfant En Ferrando son marit et quel dit Rey la pendria per muller e lo dit comte no gosa dir la creença ans la comana a Dia Sanchez de Casada castella lo qual ho descobri al dit infant.

Item en lo temps quels dits En Bernat de Cabrera et lo comte Dosona foren venguts de Castella ço es alcuns dies apres fra R. de Vilademany fou en Barchinona e viu se ab En P. Çacosta e parlant ab ell dixli si havia vists los damunt dits e lo dit En P. resposli que havia vist mossen En Bernat mas que no havia vist lo comte e lo dit en P. dix a fra R. E vos senyor havets los vists. E fra R. respos oc a Pineda e he estat ab ells. Donchs senyor dix En P. Çacosta gracies a Deu que bona pau e grans matrimonis han aduyts. E respos fra Ramon En P. A ma fe no haurets matrimonis ne pau anans haurets tanta de guerra et de mals que noy porets dar consell e veig que tot es perdut mala hi son anats ab lurs falssies e malvestats. E dix En P. Çacosta e que es axo Senyor e fra R. respos per avant ho veurets cor jo nou enten a veure.

Item con lo dit fra R. de Vilademany fos a la fi ques

moria mena gran bascha e planya fort con no podia parlar ab lo Senyor Rey dient quel dit Senyor e la sua terra eren perduts per gran malvestat et aço retrasch En Roger de Vilademany an P. Çacosta present En Francesch de Roudors.

Item apres quel dit comte Dosona fou vengut de Castella reebe una letra del Rey de Castella la qual viu En P. Sentcliment et molts daltres la qual letra era fort sospitosa.

Item lo dit En Bernat de Cabrera lo Senyor Rey estant a Perpenya en lo mes de maig del any MCCCLX li dix quel Rey de Castella li trametia lo cavaller qui dels prelats richs homens et ciutats de sa terra devia pendre sagraments e homenatges segons lo tractament de la dita pau et es ver quel dit cavaller venia et vench tro a Vilafrancha de Penedes.

Item con lo dit cavaller fou a Barchinona on fou menat pres per ço con se sabe quel Rey de Castella era sobre Calatayu En P. Cacosta sabent aquest setge bascha fort et dix En Francesch Sentcliment qui lavors era veguer de Barchinona tot ço quel dit P. havia oit dir a fra Ramon de Vilademany et prega lo dit veguer que ab lo dit cavaller o ab altre sabes si havia en aquest fet trasfegeria e lo dit veguer entremes-

sen et hac I cosi del dit cavaller e trames lo a aquel cavaller per saber noves et finalment lo dit cavaller dix a son cosi que nos temes que ell anava sobre cosa certa an Bernat de Cabrera qui li devia fer cert senyal et sobre aço los dits En Francesch et En P. sabents les dites coses tractaren et procuraren que fos fet mur en Barchinona et provisio de viandes et darmes.

Item es ver e cert que fou acordat quel dit cavaller fos escapssat e En Bernat de Cabrera restaural.

Item es cert e manifest al Senyor Rey e a son consell que en aquell temps lo dit En Bernat de Cabrera et lo comte son fill se aparellaven de tornarsen al Rey de Castella. Per ço segons quel dit En Bernat donava entendre que fermassen los capitols qui eren del dit matrimoni et los altres qui eren fets segons lo recomptament del dit En Bernat per refermament de la dita pau et devien sen menar En Jacme Dezfar qui ja daquella anada saparallava.

Item es cert que aquestes coses durants los promens de Calatayu et dalcuns altres lochs de les fronteres et lo governador Darago et altres servidors del Senyor Rey et specialment mossen Ramon Perez de Pisa trameteren diversos missatgers et letres al dit Senyor et alcuns personalment hi vengren axi con lo dit En Ra-

mon Perez et altres fahents li assaber et dients li quel Rey de Castella era poderosament en les fronteres per esvahir lo regne Darago et que aço sabien per homens de Castella als quals tots lo Senyor Rey fiant se en les paraules del dit En Bernat que ja li havia dites segons que desus es comptat en que encare lavors li dehia responials que no haguessen temor que ell era cert que per be et no per mal hi venia e semblant resposta las fahia En Bernat de Cabrera qui aqui era et encare de forts paraules et de grans menaçes ne dix lo dit En Bernat al dit En Ramon Perez de Pisa et alcuns altres qui en allo duptaven et encare dix moltes vegades que si ell era Rey ell haguera lo caj del dit governador qui li havia scrit que ell sabia de cert per homens de Castella quel Rey de Castella devia dins breus dies assetiar la vila de Calatayu.

Axi mateix en aquell temps vench de les parts Darago a Perpenya En P. de Gostemps escriva del dit Senyor qui li aporta letres de creença del dit governador Darago et del majordom son frare per les quals li dix que tota la terra Darago havia gran sospita quel Rey de Castella no fos vengut per dampnificar aquella et que per aço havien feta aytal provisio ço es quel governador donant fama ques sospitava del comte de Trestamara qui ab les companyes devie venir en aquelles parts per Navarra sen anas en les fronteres Darago per fornir los castells et lo majordom que anas a Saragoça per acordar ab prelats et richs homens Darago et ciu-

tadans de Saragoça lo remey que pendre hi podien al qual P. de Gostemps lo Senyor Rey confiant en les paraules del dit En Bernat respos per aquesta manera o semblant Per ma fe axom sab greu con res ne fan apares que per ma fe aytan poch dupte he jo del Rey de Castella con de mi matex.

Et apres foren trameses letres de les parts Darago al Senyor Rey quel Rey de Castella havia assetiat Calatayu et con aquestes letres foren mostrades al dit En Bernat aquell En Bernat dehia al Senyor Rey Senyor non creegats que aquestes letres trameten males gents qui volen metre mal et guerra entre vos et lo Rey de Castella en tant que a penes aço lo Senyor Rey creure volia ne de ferm cregue entro persones qui havien vist lo setge ho reomptaren.

Item es cert al Senyor Rey et a son consell que decontinent que la cosa fou manifesta quel dit setge era estat posat lo dit En Bernat procura quel comte Dosona sen ana en Arago cuytadament et a grans jernades donant entenent al Senyor Rey et a son consell quel comte hagues tots aquells richs homens et cavallers que pogues Darago et ab aquells sen anas en les fronteres per dar hi aquell consell que poguessen.

Item lo dit comte partint de Perpenya et anant vers

Arago ab VII de muls fou a Gerona al palau del bisbe et dix al dit bisbe et an Gilabert de Cruylles que ell per forssa et ab gran despler anava en Arago e null temps no ana en nengune part ab tant gran despler con havia affer faenes ultra son cor. E apres nempra lo dit En Gilabert que anas ab ell et lo dit En Gilabert escusa si e lo comte dixli fets men pler que aytant poch me veurets null temps en aquesta terra.

Et apres lo dit comte continuant son cami fou en Barchinona et adobant son testament ab consell de micer G. Dezpuig dix a aquell micer G. que plagut fos a Deu que are fos ell fill del pus minue pages que havie cor los grans homens corrien grans perills per les faenes destemprades que havien affer ultra lur cor e voler.

Item lavors mateix estant lo dit comte en Barchinona dix aytals paraules An P. ça Costa queus par lo Senyor Rey ne la Reyna lexar nos han viure han assats faenes et En P. ça Costa respos que massa havien e apres lo dit comte dix an P. ça Costa quem consellats con sia en Arago si lo Rey de Castella se vol veure ab mi veuremi e lo dit En P. ça Costa li dix no per que fos cosa honesta empero vejam quey dira micer Bernat de Palou e lo dit micer Bernat que pres los era fou appellat e hoydes aquestes paraules fou de la oppinio del dit En P. ça Costa ço es que per res

no si vees sens consentiment del Senyor Rey.

Item con lo dit comte fou en Arago aempra en la ciutat de Saragoça lo noble don Pedro de Luna et altres richs homens et cavallers assenyalats Darago per anar en les fronteres et los dits nobles et cavallers maravellants se con apres de la venguda de Castella del dit comte et de son pare lo Rey de Castella tan soptosament havia tornada la guerra et per ço prenents sospita quel dit comte los aempras per alcuna malvestat o tracio que volgues fer dells nou volgren atorgar exceptat don Pedro de Luna lo qual per gran pruxovol del dit comte et per ço cor lo dit comte qui ab ell havia gran privadea li dehia que allo nou fabia sino per flaquea apres dalcuns dies lin atorga et ensemps ab II anaren sen a Darocha ab aquella companya que haver pog en.

Et estants a Darocha lo dit comte indui lo dit don Pedro que ab alcuns fort pochs en nombre ço es fra Artal de Luna Guter Dias de Santdoval En Ramon de Blanes et En Vidal de Blanes se metessen a Calatayu donant los entenent que per ells se podia restaurar.

Axi quel dit don Pedro a gran importunitat del comte atorga li ho e vengren sen tots VI ab lurs rocins genets a I loch qui era no a una legua de Calatayu e

daqni mirant la host del Rey de Castella veeren la dita host aravatar perque don Pedro dix al comte que sen anasssen que sentits eren e lavors pujaren en lurs genets e fugent faeren la via de Miedes. Et jatsia que don Pedro digues al comte que a Darocha sen podien anar salvament que gran avantatge havien lo dit comte feu que romangueren a Miedes on vinent de la dita host foren I diluns per lo mati et romangueren aqui tot aquell dia e la nit seguent sens que hom del mon nols encalçava vinent aqui ne encara no foren ne vengren aquell dia ne aquella nit lo Rey de Castella ne companya sua. E lo dimarts per lo mati lalcayt del dit loch et les escoltes que meses havien los digueren ques levassen que companya del Rey de Castella venia la qual cosa no curaren de fer.

E con lo dimarts seguent a ora de tercia lo Rey de Castella hi fou aconseguit lalcayt los dix que sis volien ell los tendria aqui secrets o encare per be quel Rey de Castella sabes que fossen aqui los hi tendria a despler del dit Rey III o IV meses la qual cosa lo dit comte no volch ans tantost isque a parlament al dit Rey es rete a ell e feu retre los altres qui ab ell eren. E fou lavors comuna fama que aquesta preso plague al dit comte e que per aquesta raho era vengut aqui axi que no per força mas per sa voluntat et en loch de rehenes fo et es en la dita preso.

Item con lo dit comte fos en lo loch hon tractava de entrar a Calatayu on fahia apares lo vespre que parti del dit loch jaent en son lit besca molt et En Vidal de Blanes dixli Senyor que bascats assegurats vos que males tracions vos vendran et aço oy I escuder quiy era present lo qual vench en Cathalunva qui ho comta an Blanes de Çabisbal et lo dit En Blanes comta ho an G. ça Nogera qui ho dix a molts.

Item apres alcuns dies quel dit comte fou partit de Perpenya lo Senyor Rey qui per aquesta raho havia manat parlament et puys corts als cathalans en la ciutat de Barchinona vench a aquella ciutat et la cort hac haut acort que fossen tramesos cuytadamant M homens a cavall e cert nombre de ballesters en ajuda de Calatayu.

Et con lo dit En Bernat ho sabe dona a entendre al Senyor Rey que soltas les dites corts et que no prenes lo do car mes nauria demanat particularment a casev et que ell iria a Perpenya et en la lengua doch per haver lo comte de Trestamara et totes les grans conpanyes ab les quals lo Senyor Rey faes entrada en Castella et ab aço hauria gran honor del Rey de Castella et cobraria Calatayu per be que fos perdut.

Item con los homens del dit loch de Miedes foren venguts en Barchinona et encare aquells de Calatayu quiy vengueren per ço que fossen acorreguts lo dit En Bernat de Cabrera dix aytals paraules dien lo comte en las sua preso si ha feta tracio ne malvestat et aquells comtaven lo fet axi con era stat et en aço eren presents linfant En P. et En P. Çacosta et molts daltres qui sen maravellaven en conceberen gran sospita.

Item con los missatgers de Calatayu vengueren al Senyor Rey quels acorregues e digueren que encare podien sostenir alcuns dies lo dit En Bernat los tench tancats a casa den Bonanat dez Coll II dies parlant totavia ab ells et apres los dits homens de consell del dit En Bernat demanaren al Senyor Rey licencia ques poguessen retre al Rey de Castella et lo dit Senyor de consell del dit En Bernat donalsen licencia.

Item es cert con apres quel Senyor Rey per consell del dit En Bernat hagues reebujada la ajuda dels M homens a cavall et dels ballesters la qual la dita cort li fahia per socorrer a Calatayu segons que dit es aquell En Bernat ana a les parts de la lengua doch ço es a la ciutat de Beses on ell et En Francesch de Perellos hagueren vistes ab lo comte de Trestamara ab lo gran

menascal de França et ab los caps de les grans companyes et faheren diverses tractaments et parlaments et apres tornarensen los dits En Bernat de Cabrera et En Francesch de Perellos a Perpenyà on trobaren lo Senyor Rey lo qual hi havia fet venir lo dit En Bernat donant entendre al dit Senyor Rey qui era a Barchinona que vengues a Perpenya cor per la sua venguda lo dit tractament hauria bona fi et que ab si amenas alcuns promens de Barchinona et dalcuns altres lochs reals.

Et apres de Perpenya haut aqui sobrel dit tractament grans et diverses acorts anaren lo dit En Francesch de Perellos et los missatgers de Barchinona et alcuns promens de Perpenya et altres de Castellnoudarri et en altres lochs et apres lo Senyor Rey se viu en Conflench ab lo comte de Foix et finalment lo dit tractament no vench a res nen hac hom I hom a cavall e Calatayu aquell tractament durant fou perdut e foren per aquell tractament fetes grans messions muntants a grans quantitats segons que per los libres del tresorer aço poch aparer car con lo dit En Bernat ana a Beses hi ana ab gran cavalleria a sou del Senyor Rey e fou donat contradient et protestant del contrari En P. de Margens lavors sotstresorer V millia florins a I escuder del senyor Dalesparza e altres quantitats a molts daltres sots color de haver glavis als quals null temps no fou demanat que I glavi ne mes trametessen al Senyor Rey per ço que reebut havien.

Item es cert et manifest no solament al Senyor Rey et a son consell mes encare a tots los generals dels regnes e terres daquell Senyor quen les generals corts de Munço les quals en la dita vila de Perpenya fou acordat ques tenguessen aquell En Bernat et tots aquells de la cort qui son veent la tenguessen meteren molts debats et contrasts e molts laguis en la dita cort no contrastant que tot dia venguessen ardits de les parts Darago quel Rey de Castella se cuytava et venia vers les dites parts et entre les altres coses contrasta quel comte de Trastamara no vengues jatsia que totes les corts consellassen quel Senyor Rey lo faes venir con si fos fort necessari.

Item con lo dit Senyor Rey ab les dites corts hagues deliberat quel dit comte de Trestamara vengues a son servey lo dit senyor escrivi al dit comte per diverses letres que vengues et finalment lo comte segons ques dix non hac sino les derreres et tantost vench et fou fama comuna de tuyt quel dit En Bernat de Cabrera fahia per manera que les dites letres no venien a ma del dit comte et es cert quel dit En Bernat lavors havia fet manament a la scrivania que negun correu no fos trames al dit comte tro ell lagues vist.

Item lo dit En Bernat mena a les corts de Munço

a sou del Senyor Rey be CCC homens a cavall a fi que fos pus poderos que negu qui en les dites corts vengues et donava entenent al Senyor Rey quels tenia per vistes que havia a fer ab lo Rey de Navarra per tractaments que lavors menava ab ell.

Item tenent lo Senyor Rey a Munço les dites corts li vench una letra de les fronteres Darago en que li fehien saber moltes coses et en special que mals tractaments se fahien contra ell en Castella et que li valia mes morir ab lespasa en la ma que subjugar son regne. Aquesta letra fo lesta publicament en la cort general e tot hom viu clarament que aço era malvestat sia vista la dita letra que deu haver lo Senyor Rey.

Item en lo dit temps quel Senyor Rey tenia les dites corts a Munço lo Senyor Rey tractament del dit En Bernat de Cabrera acorda que aquell En Bernat et ab ell En Francesch de Perellos et En Jacme Desfar anassen a Avinyo per finar lo tractament entrel Senyor Rey et lo Rey de Navarra con aquell senyor hagues reebudes letres quels missatgers de Navarra eren ja partits per anar a Avinyo segons los empreniments fets sobre aço entrel Rey de Navarra et En Bernat de Cabrera qui per aquesta raho era anat a Uncastiello menantsen ab si lo dit En Jacme Desfar et En Bertran de Pinos.

Item lo dit En Bernat de Cabrera no contrastant la ordinacio del dit Senyor Rey no ana a Avinyo jassia que digues al Senyor Rey de dia en dia quen partiria et aço per tal segons quel fet depuys ha mostrat que pogues dar torb et lagui en les dites corts et per ço quel tractament del Rey de Navarra nos fnas a Avinyo per tal que sots color daquell tractament lo dit En Bernat pogues tenir lo Senyor Rey en laguis et que per aquests laguis se perdes la terra segons que de fet se segui.

Item quant lo Senyor Rey hac finat en les corts de Munço et sen vench a Saragoça on havia ab linfant don Ferrando et ab lo comte de Trestamara et ab lo comte Durgell et ab vezcomte de Cardona et ab los altres Darago et de Cathalunya be II mil D homens a caval o pus et devia anar vers les partides de Terol on se dehia que era lo Rey de Castella prenen o ocupan la terra la qual cosa no faera ell sil Senyor Rey hi acorragues que hi volia acorrer en era en proposit lo dit En Bernat de Cabrera per torbar la dita anada ab moltes induccions et maneras quey tench tracta ab lo Senyor Rey que anas a Sos on seria lo Rey de Navarra dient quel hauria a son servey. E lo Senyor Rey anahi per la qual anada se perde Terol et per conseguent tot ço que ses perdut en regne de Valencia et finalment del Rey de Navarra la donchs nos profita res lo Sen-

yor ans sen segui lo dit dampnatge. E lavors se dix per linfant En Ferrando et per los dits comtes e vezcomte que en los affers se menava traycio et sen cuyda moure gran tabustol entre ells sino quel Senyor Rey ho pacifica ab gran dificultat et per lo contrast quel dit En Bernat movia et la brega que suscitava al infant En Ferrendo et al comte Durgell et al vezcomte de Cardona covench aturar lo Senyor Rey be XIV jorns en Saragoça a gran dampnatge et perdicio del regne de Valencia on era lo Rey de Castella prenen et occupan diverses lochs et castells.

Item con los tractaments demunt dits hagueren molt durat et ja Terol ab gran partida de regne de Valencia tro a la mar fos perdut ab gran força e affrontes del infant En Ferrando lo Senyor Rey parti Darago e vench en regne de Valencia e con tengues lo Rey de Castella en son poder ço es de pendre o de vencre lo lo dit En Bernat ab als tractaments no volch quel Senyor Rey anas avant anans lo feu tornar enrera et ço que fo pijor que feu metre la host en lo pus mal loch de tot lo regne a fi que tot hom hi degotas axi con se faeren molts. Et ab ses manyes e ascritas maneras induix alcunas grans personas a donar semblant consell la qual cosa feu perdicio de tot lo regne. E se diu quel dit En Bernat sen feu fer sagrament e homenatge al Senyor Rey que no anas avant nes combates donant entendre que hauria pau e li seguiria gran honor.

Item con lo Senyor Rey fos a Burriana li foren trames per la Senyora Reyna capitols que podia aturar en regne de Valencia II meses o mes e lo dit En Bernat volent procebir en la sua malvestat esforça que la pau se fes segons ques segui la qual fo fort escandalosa es feu a mal entaniment e parech ho segons lo temps que dura. E encare lo dit En Bernat sabent lo contrari se trach gran escarn del Senyor Rey donant li entendra matrimonis e moltes altres coses qui nos seguiren.

Item en la pau damunt dita se feu gran frau con se dona entendre que Murvedre et Almenar eren per rehenes e no par fos ver haut esguart a la manera que si es tenguda.

Item lo dit En Bernat estant a la tenda a Borriana davant En Berenguer Dabella et En Johan Lombarda et En P. de Margens dix moltes als paraules contra lo Senyor Rey e la Senyora Reyna e aço los damunt dits han retret a molts.

Item lo dit En Bernat de Cabrera con fou a Murvedre ab lo Rey de Castella aporta Martin Yanyes e alcuns altres familiars del dit Rey e dix los aytals paraules Bacallars sots vosaltres homens en poder de qui

aytal senyor con aquest es deja estar et havets lo aduyt a punt de perdre que si jo no fos ab mos amichs ell era mort o pres. .

Item es ver quel Senyor Rey ab sa host estant a Borriana con mossen Nolfo apres que hac preses V galeas de castellans fos vengut al Senyor Rey a Borriana lo dit En Bernat aporta lo dit Nolfo et dixli aquestes paraules o semblants Mossen Nolfo mal havets fet et molt havets errat con les galeas dels castellans havets preses et con mossen Nolfo sesquivas daço et digues et con mossen Bernat no fare jo aquell mal que puxa als enamichs aquell En Bernat dix no que la pau sen poria torbar.

Item con segons los capitols del dit tractament de la fenta pau quis tracta a Murvedre fos empres quel Senyor Rey vengues a Exea o a Tahust et lo Rey de Castella a Taraçona o en aquelles parts per veurets on I loch de ques avenguessen on fos lo Rey de Navarra qui la dita pau segons lo dit fent tractament devia finar. E per portar a acabament lo fent matrimoni quel dit En Bernat en lo dit tractament empres ques faes entrel Rey de Castella et la infanta dona Johanna filla del Senyor Rey aquell senyor ana lavors a grans jornades per gran cuyta que daço lo dit En Bernat li menava al dit loch de Exea. E la Senyora Reyna qui partent de Barchinona anava vers lo Senyor Rey qui tro-

ba a Miquinença partent del Senyor Rey sen vench a Leyda.

Et lo Senyor Rey estant en Exea entes quel Rey de Castella encare no era vengut en les parts de Taraçona e feu li mal lo cor es tench per escarnit con ell era aqui tantost vengut et li ana el cor quel Rey de Castella li poria fer aqui I escarn et anant li axi el cor feu II anyrs contraris e posa lavors en son cor que sen tornas a Luna en lo lit et tota la sua roba era et sobre aço bascant rego dix an Bernat de Cabrera que ell sen volia tornar a Luna per ço con aqui era lo seu lit et la roba el dit En Bernat reprenent molt daço lo Senyor Rey dixli o tamal dians fuy senyor con se pot fer que una nit no puxats jaure menys de vostre lit et sobre aço congoxa e bascha lo dit En Bernat quel Senyor Rey romangues aqui a Exea emperc lo Senyor Rey se apodera que sen ana aquella nit a Luna mal et greu que feu al dit En Bernat lo qual aqui romas a Exea.

E apres estant lo Senyor Rey en lo dit loch de Luna fou comuna vou et fama quel Rey de Castella havia passada laygua Debre per escusa de caçar lo porch empero la veritat era que no per caçar mas per pendre lo Senyor Rey hi era vengut perque lo dit Senyor sen ana al castell de Biel et daqui sen ana a Jacca.

E apres pochs dies quel Senyor Rey fou partit Dexea aquel Senyor reebe una letra del dit en Bernat de Cabrera qui segons que dit es era romas a Exea en que li fahia saber que nos altava res del continent del Rey de Castella e que havia entes e oyt que mes hi era vengut per mal que per dar acabament a la pau.

Item es cert a la Senyora Reyna que ella estant lavors a Saragoça on era venguda de Leyda et on lo Senyor Rey semblantment era vengut de les parts Dexea li vench I frare de la merce qui li dix en gran secret que a ella lo trametien En Pero Maça et Neximen Doris per dirli que ells estants presos en poder del Rey de Castella en la vila de Murvedre estant lo Senyor Rey ab la sua host a Borriana vench lo dit En Bernat de Cabrera a Murvedre sobrels tractaments de la pau et parla ab Marti Yanyes I dels mayorals del Rey de Castella en un alberch quis tenia ab talberch on los dits presoners estaven et en lo mija daquells alberchs havia un forat per lo qual aquells presoners vehien et entenien los dits En Bernat et Marti Yanyes parlar et parlant axi oyren quel dit Marti Yanyes dix al dit En Bernat aquestes paraules o don Bernat morra aci lo Rey de Castella e lo dit En Bernat prenent lo dit En Marti Yanyes per la ma dixli no morra ne haura sino aytant poch mal con jo. Dix encare lo dit frare quels dits presoners li digueren dehits a la Senyora

Reyna que aquestes paraules si null temps exim de preso farem nos dir an Bernat de Cabrera que ell les ha dites ens en combatrem ab ell cors a cors. Et jatsia que la Senyora Reyna digues al dit frare que aquestes paraules digues al Senyor Rey empero lo dit frare nou volia fer per temor que dix que havia del dit En Bernat mas a la fi la Senyora Reyna les retrasch al dit Senyor present lo dit frare.

Item la Senyora Reyna prega lavors lo dit frare que sen tornas a Calataju per saber totes aquelles noves que saber pogues et axis feu e apres dalcuns dies torna lo dit frare a Saragoça on eren los dits Senyor Rey e Senyora Reyna et dix a la dita Senyora en gran secret quen Berenguer Togores qui era a Calatayu et alcuns cavallers cognominats de Linyan et alcuns altres de Terol los quals li nomena li digueren dehits a la Senyora Reyna que faça guardar lo Senyor Rey del Rey de Castella cor verament lo dit Rey de Castella era anat en les parts de Maylen et havia passat Ebre sots escusa de caçar mas la veritat era que ell havia empres ab En Bernat de Cabrera que prenes lo Senyor Rey per la dita manera o que emprenessen que en alcuns camps daquelles partides haguessen vistes amenants ab si alcuns pochs de mules et quel Rey de Castella en alcun soto gitas celada de homens a cavall los quals devien pendre lo Senyor Rey si a les vistes li fos exit et axi per fe de Deu ques guart den Bernat de Cabrera et de sos tractaments. Dix encare lo dit frare quel

dit Berenguer Togores et los altres dessus dits li havien dit quel Rey de Castella havia dit et con En Bernat de Cabrera ma axi enganat que nom ha ates ço que promes me havia per cert que si jol puix haver ell ho comprara.

Item es cert a la Senyora Reyna que con ella hagues recomptades les dites paraules al Senyor Rey lo dit Senyor li dix e li respos nom pens per res quen Bernat de Cabrera qui es mon natural et al qual jo he fet tant de be e he donat e do tant de poder e loch en ma cort me faes tan gran tracio. Empero Reyna es ver que jo daquests dies estant a Exea me vench al cor non poria dir perque que men tornas a Luna et que en Exea per res non romangues car pahor havia per mal non hi prenes et apres fiu II anyrs et apoderem que aquella nit men torn a Luna prenent escusa quen fahia per lo dit et la roba quiy era romasa la qual cosa fou mal et greu a mossen Bernat comptantli sobre aço ço que damunt se conte.

Item es cert al Senyor Rey et a la Senyora Reyna et a tots los regnes et terres del dit Senyor que aquell En Bernat en lo dit temps cuytava et congoxava que la dita infanta dona Johanna anas en aquelles parts per complir lo dit matrimoni et li feu fer vestits ensellaments cambres et altres apparells nupcials qui costaren molt et feu la anar axi con a nuvia publicament

et del dit matrimoni nos feu res la qual cosa torna en gran escarn del Senyor Rey et de la dita infanta.

Item apres quel Senyor Rey hac hauts los dits tractaments ab lo Rey de Navarra aquell Senyor parti daqui et vench a Leyda et puys en diverses ciutats et viles de Cathalunya per haver anticipacio del fogatge per ço cor lo dit En Bernat de Cabrera li havia dat entenent que la entrada en Castella se faria migant noembre. E finalment vench sen aquell Senyor a la ciutat de Barchinona on troba la Senyora Reyna qui aqui era venguda.

Item es cert al Senyor Rey et a son consell quel dit En Bernat de Cabrera qui lavors era a Muntsoriu e qui havia mes en fama que la Senyora Reyna lo volia ociure hac moltes letres del Senyor Rey que entras en Barchinona de la qual cosa ell sescusa allegant la dita raho et finalment ab gran afany et ab gran tractament de missatges quel Senyor Rey li trames ell entra en Barchinona.

Item es cert que con alcuns dels capitols fets entrel Senyor Rey et lo Rey de Navarra e no tots fossen mostrats al infant En P. et alcuns del consell del Senyor Rey et sobre aquells fos haut rahonament finalment lo dit infant et los del dit consell tengueren clarament

quel Senyor Rey devia abans acorrer al regne de Valencia que fer la dita entrada la qual tot hom reputava per impossible haut esguart a la gran quantitat de florins quel Senyor Rey havia a dar al Rey de Navarra et a altres segons los dits capitols.

Item es cert al dit Senyor Rey et a son consell quel dit En Bernat dehia e refertava que la dita entrada era possible et bona et profitosa et quel Senyor Rey devia lexar lacorrer a Valencia et cessar de fer armada e tota altra cosa salvant la dita entrada en la qual devia tenir tot son cor e despendre tot ço que haver pogues. Dehia encare que de la anada de Valencia no devia haver acort en Barchinona ne en altre loch sino ab lo Rey de Navarra et ab los comtes de Trestamara et de Denia qui en aquest fet havien ab ell a esser e aço matex se dehia e consellava mossen Ramon Alamany.

Item es cert al Senyor Rey que la Senyora Reyna et lo consell del dit senyor dehien et consellaven a aquell senyor que si la armada nos fahia que la ciutat et tot regne de Valencia et per conseguent tots los regnes del Senyor Rey eren perduts per les rahons seguents. Primerament con lo Rey de Castella qui era en lo regne de Valencia per conquerir aquell et tot dia hi occupava viles castells et lochs et tenia en les mars de Valencia V galeas per les quals vianda no gosava ne podia venir en regne ds Valencia ne en Cathalunya et en Ara-

go hagues gran fretura de gra es haguessen a provehir del gra qui per mar venia. La segona que pus en Valencia no pogues entrar gra per tal con lo dit Rey de Castella tenia la mar lo Senyor Rey no podia aqui trametre socors de homens a cavall ne de peu car per la vianda quey despeneren mes de mal hi faeren que de be et ab aytant la ciutat et tot lo regne se haguera a retre per fam. Empero les dites rahons no contrastants lo dit En Bernat tenia que la armada nos faes e daço protesta sots cuberta o semblança que per aços torbaria la dita entrada.

Item es cert al Senyor Rey e a son consell que con en la ciutat de Barchinona fos tengut I gran e sollempne consell apres quel dit En Bernat se fou partit de Barchinona et tornat a Muntsoriu sobre un pensament quel infant En P. havia fet sobrel socors de Valencia micer Eximen Sanchez de Ribavellosa qui en lo dit consell era dix que aquells qui lo tractament de la entrada en Castella menaven havien fet et fahien al Senyor Rey de cosa imposible possible per ço cor lo Senyor Rey no poria segons lo dit tractament bastar a pagar la moneda contenguda en lo dit tractament ne si aquell se seguia anar socorrer a Valencia e si aquell tractament no fos lo Senyor Rey pogra anar en regne de Valencia et bastar a pagar los homens a cavall et de peu que ab si menas. E lo dit En Ramon Alamany qui aximatex era en lo dit consell dix al dit micer Eximen Sanchez presents lo Senyor Rey et lo dit consell

que ell qui era hom de pocho pro no devia parlar daytals persones en la manera quen parlava dientli sobre aço moltes paraules vituperoses e injurioses.

Item es cert al Senyor Rey et a son consell que per tractament de consell del dit En Bernat de Cabrera lo Senyor Rey cessa lavors de socorrer a Valencia et hac anar en Arago per los dits tractaments.

Item es cert al Senyor Rey et a son consell quel dit En Bernat empatxa quel comte de Denia qui devia anar per capita a Valencia ab CCC homens a cavall noy anas prenent color que ell no iria ne seria en los tractaments del Rey de Navarra sens lo dit comte e finalment hague hi anar mossen Pero Boyl et pot hom veure a quin pas es venguda Valencia et lo regne per falta dalguna persona de compte et de companyies de cavall qui siy fossen no hagra tant bornat a sa guisa lo Rey de Castella.

Item es cert que con lo Senyor Rey en les parts Darago hagues acordat que la Senyora Reyna sen vengues en Barchinona per tenir hi corts als cathalans per haver consell et ajuda daquells a ops del socors de Valencia lo dit En Bernat estant en lo loch de Gurrea dix al Senyor Rey et a la Senyora Reyna que no con-

sentia que les dites corts se tenguessen ans hi protestava.

Item es cert que estant en les dites parts lo dit en Bernat per letra escrita de sa ma a X març escrivi an... ..... que embargas et tardas aytant con pogues la armada qui feta era e moltes daltres paraules se contenen en la dita letra fort sospitoses de gran tracio et malvestat.

Item es cert quel dit En Bernat de Cabrera per empatxar les dites corts quis devien tenir en Barchinona estant en les parts Darago feu un memorial quel Senyor Rey hagues grans et intolerables quantitats de diners per grat o per força de prelats curials et de homens de ciutats et de viles de Cathalunya e aço fahia segons que per obra mostrava et tolre lo cor de les gents al Senyor Rey et per empatxar la ajuda de les dites corts.

Item es ver et cert quel dit Rey de Navarra dona al dit En Bernat de Cabrera II mil florins de renda et al dit En R. Alamany M florins de renda e hagren la paga del primer any dels diners que segons lur tractament lo Senyor Rey pagava al Rey de Navarra et per aquelles donacions se faeren homens o vassalls del dit Rey de Navarra.

Item es cert per tenor del capitols que fermats foren entrel Senyor Rey et lo dit Rey de Navarra mijançants los dits En Bernat et En R. Alamany que aquells capitols contenien en si impossibilitat et gran parcialitat desagualtat et subjeccio de part del Senyor Rey et gran favor et honor de part del Rey de Navarra entant que la letra daquells capitols demostra que en gran frau dampnatge et destruccio del Senyor Rey et de sa terra foren fets et per aquells encare se havia a rompre la pau qui es et antigament fou entre la casa Darago et la casa de França et encare havia a cessar lo socors quel Rey de França en sa propia persona apparellava de fer al Senyor Rey contral Rey de Castella segons lo tractament qui era ja concordat ab lo dit Rey de França per los missatgers quel Senyor Rey sobre aço li havia trameses.

Item es cert que con alcunes persones de Castella haguessen escrit al comte de Trestamara quen lo tractament de la pau quis feu a Murvedre lo dit en Bernat havia promes al Rey de Castella que faria ociure lo dit comte aquell comte concebe gran sospita quel Senyor Rey a ma et per consell del dit En Bernat a qui donava gran fe no faes ociure lo dit comte per la qual raho los barons et cavallers antichs de Castella qui son de companya del dit comte li consellaren que per

res no fos en loch on lo Senyor Rey ne lo dit En Bernat li poguessen esser sobrers.

Item es cert et notori no solament al Senyor Rey mas encare a tots sos regnes et terres quel dit comte ab tota sa cavalleria prenent sou del Senyor Rey estech depuys que foren venguts de Murvedre en lo mes de juyol pus prop passat tro a la fi de març prop passat en les parts de Munço les quals consumaren et gastaren per raho de la dita sospita.

Item es cert a la Senyora Reyna e a son consell que con aquell Senyor en començament del mes de deembre prop passat fos anat a Leyda per dar consell quel comte de Trestamara ab sa cavalleria anas a les fronteres et hagues trameses diverses letres et missatges an Bernat de Cabrera qui de Barchinona sen era anat a Muntsoriu que vengues a la dita ciutat de Leyda per tal cor ell sabia lo tractament quel dit Senyor menava ab lo dit comte sobre ço que exis de Munço et sen anas a les fronteres lo dit En Bernat no volch venir tantost ans retarda molt sa venguda axi quel Senyor quil espera molt a Leyda no li poch haver.

Item con lo dit En Bernat partint de Muntsoriu e anantsen vers lo Senyor Rey fou apres la festa de Ninou en la ciutat de Tarragona on lavors los prelats

per socorrer al Senyor Rey tenien concili et parlas ab larchabisbe de Tarragona et ab lo bisbe de Barchinona et ab micer Bernat Dulzinelles et aquells li deguessen quina via vehia ques pogues tenir en vers la restauracio de la terra lo dit En Bernat dix que noy havia negun consell que tot era perdut et con per los dessus dits li fos dit que nou dehia be ell respos que no era maravella si un bon Rey tolia regne ne terra a un al Rey dient sobre aço moltes males paraules contral Senyor Rey e sa honor et con per micer Bernat li fos dit que nou dehia be lo dit En Bernat dix no som en res que ja he establits IIII castells meus.

Item es cert et manifest al Senyor Rey e a son consell que con a tolre la sospita del dit comte de Trestamara fos tractat e finalment sabent et tractant lo dit En Bernat seguent sobre aço los tractaments que ja en temps del mes dagost pus prop passat se eren fets entrel dit Senyor Rey e lo dit comte e lo Rey de Navarra fos finat quel Senyor Rey metes per rahenes linfant Namfos son fill et sa filla menor et En Bernat de Cabrera un net e una neta seus ensemps ab altres rahenes les quals per lo dit comte tenguessen lo comanador de Muntálba et Alvar Garssia de Albornoz son frare lo dit En Bernat penssant segons que depuys per obra mostra que si les rahenes se metien tost lo Rey de Castella no poria haver la ciutat et regne de Valencia laguia de metre sos nets en rahenes en tant que jatsia les rahenes quel Senyor Rey et los altres et en-

care lo dit comte havien a trametre en Rossello hi fossen trameses ans de Carnestoltes aquelles empero del dit En Bernat noy foren tro pres la festa de Pascha prop passada.

Item es cert et manifest al Senyor Rey et a son consell quel dit En Bernat per dar major lagui a la defensio del Senyor Rey et de sos regnes tracta ab Rey de Navarra et ab lo dit comte que demanassen per rahenes linfant En Marti en loch del dit infant Namfos donant los entendre que la major seguretat que ells podien haver del Rey era aquesta. Per ço cor lo Senyor Rey et la Senyora Reyna amaven mes lo dit infant En Marti que nenguna cosa del mon. E fahia ho segons que tota savia persona pot conjecturar penssant quel Senyor Rey ne la Senyora Reyna per res no consentissen de metre en rahenes linfant En Marti et que ab aytant los tractaments del Rey de Navarra et del dit comte quel dit En Bernat menava se laguiassen e per conseguent quel Rey de Castella pus leugerament pogues haver la ciutat et regne de Valencia.

Item es cert quel dit En Ramon Alamany estech per alcuns dies a Muntsoriu vers la festa de Nadal prop passada et era lavors ab lo dit En Bernat en G. Morey et partent daqui ana lo dit En Ramon Alamany vers lo Senyor Rey qui lavors era en les parts de Leyda e per dar lagui et empatxe al Senyor Rey segons que savia

persona pot presumir dona entendre al Senyor Rey et a la Senyora Reyna et encare al senyor Duch que aquell senyor Duch havia a fermar los capitols qui en lo mes dagost prop passat foren fermats entrel Senyor Rey et lo Rey de Navarra et que axis contenia en los dits capitols et quel Senyor Rey encorria a grans penes si la dita ferma nos fabia penssantse lo dit En Ramon Alamany quel Senyor Rey per res no consentes quel dit senyor Duch fermas cor en veritat estigues que no era empres ne era contèngut en los dits capitols et que ab aço donas lagui et destrich als affers del Senyor Rey que no pogues a Valencia socorrer empero lo Senyor Rey vehent la gran necessitat en que lo regne de Valencia era posat et per conseguent la gran cuyta que era de haver la ajuda dels dits Rey de Navarra et comte de Trestamara no regonegues los dits capitols feu fermar lo senyor Duch.

Item es cert al Senyor Rey et a la Senyora Reyna et a son consell que lo dit En Bernat de Cabrera metent en fama que la Senyora Reyna lo volia ociure aytant don lo dit tractament dura en les parts Darago no fou en lo loch on la Senyora Reyna fos ab lo Senyor Rey ans estava ensemps ab lo comte de Denia el qual ab ses manyes a aço havia induit en altres lochs ab aytant ab gran afany et dificultat los havien con mester los havien e aço fabia lo dit En Bernat segons que clarament pot hom resemblant conjecturar per dar lagui et empatxe als affers del Senyor Rey.

Item es ver e daço es comuna veu et fama en les parts de Navarra quel dit En Bernat havia empreniments ab lo Rey de Castella que aflaquis de lochs et de moneda et daltre poder lo Senyor Rey e sos regnes et terres et que tots temps lunyas lo Senyor Rey e sa cavalleria de la on fossen les faenes ne fos lo Rey de Castella ab sa ost a fi quel dit Rey pogues tota la terra conquerir.

Item de la festa de Pascha prop passada a ença fou res comuna vou oppinio creença et fama en les parts de Navarra et Darago et encare de Cathalunya quel dit En Bernat de Cabrera fabia les dites coses per ço con lo Rey de Castella li havia promes que conquesta la terra del Senyor Rey lo faria comte de Barchinona et per ço con se penssava que si lo Senyor Rey moria que la Senyora Reyna o lo senyor Duch li tolrien ço del seu et per ço encare que pogues trer de les rahenes lo comte Dosona son fill lo qual per portar a acabament la dita tracio havia mes en poder del Rey de Castella.

Item es cert al Senyor Rey e a son consell quen Bernat de Cabrera tracta ab lo Rey de Navarra quen R. Alamany fos camerlench del senyor Duch e con lo Senyor Rey ne la Senyora Reyna aço no volguessen

atorgar per ço con ja havia camerlench En Thomas de Marza qui li era bo et profitos lo dit En Bernat dona entendre al Senyor Rey et a la Senyora Reyna quel dit Rey de Navarra no passaria a neguns tractaments si lo dit Ramon Alamany no era camerlench del dit senyor Duch axi que per força lo Senyor Rey lach a fer Camerlench.

Item es creença del Rey de Navarra quels dits En Bernat de Cabrera et En Ramon Alamany entrels altres malvats tractaments que fahien tractaven que tots los fills del Senyor Rey morissen per aquesta manera ço es quel dit En Ramon Alamany qui a tractament del dit En Bernat era stat fet segons que dessus es dit camerlench del senyor Duch ocies aquell senyor Duch et quel dit infant En Marti moris en poder del dit Rey de Navarra en poder del qual lo dit infant devia venir per rehenes segons lo tractament del dit En Bernat et quel infant Namfos qui ja era en poder dels cavallers del comte de Trestamara per rahenes moris con lo comte de Trestamara segons lo tractament del dit En Bernat fos mort.

Item es cert al Senyor Rey et a son consell quel Rey de Navarra estant en Exea et volent venir al Senyor Rey et encara tro a Muntso per concordar ab lo comte de Trestamara dix al comte de Denia quen Bernat de Cabrera anava falssament en los affers del Senyor

Rey et allongava aytant con podia quel Senyor Rey et lo dit Rey nos avenguessen ne finassen faent compte que per aytal allongament lo dit Senyor sie forçat de fer pau ab lo Rey de Castella et que son fill seria deliurat et dix lo dit Rey que ell ja fora vengut et venria a Muntso sil dit En Bernat nou hagues tolt et contrastat et encare dix mes avant quel comte de Trestamara devia morir et aço apar pus largament per la deposicio del comte de Denia.

Item es cert al Senyor Rey quel divendres Sant de Pascha prop passat con lo Senyor Rey estant en lo loch Dalmudever volgues parlar ab lo dit En Bernat quis fenyia malalt vench a la posada del dit En Bernat ensemps ab los dits comtes de Denia et de Trestamara romanent lo dit Rey de Navarra en la esgleya de Sent Michel del dit loch et apres quel Senyor Rey et lo dit En Bernat ab los dits comtes hagren un poch parlar daltres affers lo dit En Bernat ne feu exir los dits comtes et dix al Senyor Rey aytals paraules veets vos Senyor aquests II qui hic son are exits et qui son ab mi segons que vos sabets en sagrament et homenatge ells me tracten la mort ab lo Rey de Navarra per mi fer vostre servey mas no ho podem complir sens vos et per ço ho volem fer a ma vostra perque Senyor sia la vostra merce que en aço no vullats consentir car no ho devets voler neus ho he merit e temps es stat Senyor que mos consells vos profitaven mas are Senyor de poch de temps aença es lo contrari e jo mo co-

nech em sap greu e per ço Senyor me so lunyat de consellar vos empero Senyor jo hom so et no puix tots temp mos dits avenir. Ab tant lo Senyor Rey sen ana ab los dits comtes ensemps a la sua posada et dix los que mossen Bernat li havia dit quel Rey de Navarra lo volia matar et no volch fer mencio del als que li havia dit dels dits comtes perque hagues dells mellor consell lo qual fou que ho digues al Rey de Navarra e segons lur consell lo Senyor Rey sen ana al dit Rey qui era en la dita esgleya et entrassen dins la sagristia et dix li ço quel dit En Bernat li havia dit et lavors los dits comtes maravellarense et digueren con lo Senyor Rey nols ho havia axi dit et lo dit Senyor respos queu havia fet perque hagues dells mellor consell. Et lo dit Rey de Navarra quant hac entes ço quel Senyor Rey li havia dit respos per aquestes paraules o semblants E con e don Bernat diu de mi aytals coses per ma fe ço que jous he dit es ver eus ho jur per lo Sant cors de Jhesuchrist qui es aci empero vinga ell et provar sa la falssia. E lavors lo Senyor Rey trames al dit En Bernat mossen G. Doix quil troba que volia cavalcar et dixli quel Senyor Rey lo demanava et que digues et ell respos que nou podia fer dient que havia pahor quel mal dels ronyons no li vengues alli on no havia metges et que seria perill seu ab tant cavalca et lo dit En G. Doix sen torna qui dix al Senyor Rey ço quel dit En Bernat li havia dit la donchs hi trames lo Senyor Rey En Ramon Alamany lo qual tornat dix que nol havia pogut veure que ja sen anava puys hi trames vescomte de Rochaberti qui semblantment dix

que sen era anat et que non podien haver hauda nenguna vista. Lavors lo Senyor Rey vehent et conexent que ell se metia en fuyta pres li sospita de ço quel Rey de Navarra li havia dit et envia derrera ell son alguatzir qui nol poch conseguir tro a Carcastiello qui es en Navarra et cavalca aquest dia lo dit En Bernat per camins desviats que tench be XII legues o pus.

E mentre en la dita sagristia parlaven dels dits affers feren entrar lo dit En Ramon Alamany per ço con lo dit Rey se corruxava de ço quel dit En Bernat havia dit al Senyor Rey e volent afrontar daço lo dit En Ramon Alamany dixli presents los dits Senyor Rey et comtes et mossen Berenguer Dabella E con don Ramon Alamany la tracio que don Bernat de Cabrera tractava et sabets ho nos contral Rey Darago diu ell que jo la tractava et la donchs En Ramon Alamany ab gran mudament que hac se agenolla dient Monsenyor jo no se res en aço et axi per amor de Deu jo noy caja mal o semblants paraules e si lavors lo Senyor Rey lo hagues be afrontat es presumidor que hagra atorgada la veritat en presencia del Rey de Navarra mas per lofici ques hi fahia et por los missatges que hom cuytava de trametre al dit En Bernat et per tal quel dit En Ramon Alamany se aseguras nol volch hom affrontar car ja lavors era stat parlat que abdosos fossen presos.

Item en lo dit loch Dalmudever lo dijous de la Cena lavors prop passat lo dit En Bernat feu armarts estar tota la nit los homens daquell loch donant los entendre quel Senyor Rey devia fer matar lo comte de Trestamara e aço mateix dona a entendre a aquells del dit comte per ço que aquell comte duptantse de la sua persona se metes en fuyta e ocies linfant En Marti qui estava en rahenes en son poder a Tamarit

Item con lo dit En Bernat fou a Carcastiello on segons que dit es era fuyt per ço que fos emparat per los homens del loch dix a aquells homens quel Senyor Rey havia mort lo Rey de Navarra lur senyor et que ell quis era fet son hom et son vassall en allo no havia consentit ans era en sa ajuda e per aquesta rao era encalçat per les gents del Rey Darago e que be CCC homens a cavall li venien detras et axi quel defesessen e sobre aço vench mossen Garcia Lopez de Sesse al qual les gents del loch empatxaren la entrada et sino que era conegut per molts del loch era mort et con ell ois dir de la mort allegada per lo dit En Bernat dix que allo era falls empero que fossen preses la un e laltre e si ell dehia fals que fos mort et si En Bernat de Cabrera dehia fals que non portas nenguna pena sino qne fos retengut pres et axis feu que abdosos foren retenguts presos entro que lendema vench un sarjant darmes del Rey de Navarra qui demana de part

del dit Rey lo dit En Bernat el sen mena a Morello et lavors mossen Garssia Lopez sen torna.

Item dix lo dit En Bernat estant en Carcastiello en presencia del abbat de Loliva et del alcayt et dels prohomens del loch et del dit En Garsia Lopez et de mossen Fortunyo de Sesse et de lurs companyes moltes paraules vituperoses et desonestes contral Senyor Rey et la Senyora Reyna et contra molts de son consell carregant los moltes coses greus e malvestats et daço han feta relacio depuys molts daquell loch al dit En Garsia Lopez en presencia den Bernat Michel scriva del Senyor Rey qui partent del Rey de Navarra on era stat trames passa per lo dit loch per haver informacio de les dites coses.

Et per ço que alcu nos maravell perque lo Senyor Rey donava tanta fe et creença als consells e dits de dit En Bernat pot esser respost que tot altre bo et leyal princep li donava gran fe et creença per les rahons seguents.

La primera cert es et notori quel dit En Bernat de Cabrera qui vench al servey e a la cort del Senyor Rey en lany MCCCXLVII treballa del dit temps a ença en los affers del Senyor Rey ab sobirana cura et diligencia de nits e de dies seguent la cort continuament et

alcuns grans afers axi con de la unio li aporta a bona fi jatsia quen metes en gran perill lo Senyor Rey de combatres ab los seus per la qual raho lo Senyor Rey laculli et lach axi con tot be et leyal princep fer degra en sa special affeccio et amor et li comana tots los affers de sa cort et de sa terra dels majors tro als menors et confia mes dell qae de neguna persona del mon et dona tanta de fe a sos consells et dits que lexats consells de totes altres persones seguia tot ço que ell consellava et li dona tant gran poder quel dit En Bernat metie en los consells en trahia aquells ques volia.

La segona per ço con lo Senyor Rey li havia fets grans dons ell havia ennobleit ell et son fill de honor de comtat et li havia fets molts et assenyalats dons.

La terça per ço con lo dit En Bernat era natural de Senyor Rey et tenia feus per ell los quals aquell Senyor Rey li havia donats bons et notables et sos predecessors de part de padre eren stats tots temps naturals del Senyor Rey et axi era resemblant que a aytal persona lo Senyor Rey pogues dar fe et haverlo en sa special amor.

Item es cert al Senyor Rey et encare notori a tots

los regnes et terres seus quel dit En Bernat apres que lo contrast de la unio fou fenit sesforça et feu tot son poder de metre en guerres et en grans fets et treballs lo Senyor Rey et la terra et aço demostra aquell En Bernat per experiencia de fet segons ques segueix.

Primerament car ell tot sols ab sos tractaments lo mes en guerra ab lo jenoves fahent sobre aço liga ab lo venecia la qual feu a gran desavantatge del Senyor Rey car molt mes li costaven les galees que no era ço que li donava lo venecia et es cert que ell dona entenent lo contrari al Senyor Rey per la qual guerra gran e irreparable destruccio de moneda e de persones de richs homens et de cavallers et de homens de peu sen segui al Senyor Rey et a sos regnes et terres et fou lavors et encara es fama que de la dita liga hac lo dit En Bernat gran moneda de Venecia.

Item lo dit En Bernat no contrastant que DCCCC anys aença fos entiga et vera amor entre la casa Darago et la casa Danglaterra entant ques troba quel comte de Barchinona qui feu los usatges feu et lexa en son testament lo Rey Danglaterra tudor et defenedor de sos fills et de sa terra lo dit En Bernat tracta ab En Francesch de Perellos que daquelles X galeas que certs armadors havien armades per la guerra del jenoves fos capita lo dit En Francesch de Perellos et que les sen menas en ajuda del Rey de França contra lo dit Rey

Danglaterra et axis segui cor lo dit Francesch no coutrastants protests o contradiccions dels dits armadors sen ana ab les dites galees et feu la via de ponent et no contrastant encare que per part dels dits armadors en les mars o parts de Valencia li fos presentada una letra del Senyor Rey per la qual manava que sen tornas a ell aço no volch fer ans ab les dites galeas ana fer guerra al Rey Danglaterra et dix de que aço fahia ell ab consentiment del dit En Bernat de la qual cosa se segui gran dampnatge al Senyor Rey et a sa terra cor totes les dites galeas se perderen et la xurma daquelles per la major partida se perde et ana a mal de la qual cosa hac lo dit En Bernat gran quantitat de moneda et lo dit En Francesch grans rendes et moneda del Rey de França.

Item con lo Senyor Rey hagues en la ciutat de Barchinona gran et sollempne acort que li convenia a fer sobre la rebellio del dit jutge. E lo dit consell en lo qual havia nobles et notables persones axi de reyals o prelats con de barons et cavallers et ciutadans acordas et consellas que una notable persona anas en Serdenya per fer lo proces del jutge ell empero ab alcuns de consell del Senyor Rey pochs en nombre les quals ja deço havien instruits et informats consella quel Senyor Rey anas en Sardenya et a la fi feu et sapodera ab males astucies et enganoses maneres quey tench quel Senyor Rey anas en Serdenya de la qual cosa se seguiren grans et intolerables dampnatges et

perills a la persona del Senyor Rey et a tota sa terra axi en morts de barons et cavallers et de homens de peu con en messions qui muntaren a grans et infinides quantitats de moneda.

Item es cert manifest et notori que per les dites guerres et afanys que lo dit En Bernat mes en la dita terra tots los regnes et terras del Senyor Rey son venguts a gran et manifesta pobrea. Et en special les ciutats et viles reyals qui per los grans dons quels ha covenguts de fer al Senyor Rey per les dites coses son carregades grans quantitats de censals morts et de violaris e en altre manera en tant endeutades que imposicions ne tayles nols basten a pagar los censals et violaris et altres carrechs dessus dits.

Item es cert manifest et notori quel dit En Bernat se donava en la cort del Senyor Rey tan gran auctoritat et poder que sos consells et dits proposava a consell de totes altres persones de qualque auctoritat et condicio fossen ho encara con fossen reyals et encara a acort et deliberacio de tot lo consell del Senyor Rey et prenia manyes et vies ab lo Senyor Rey per que ço que ell dehia ne consellava se seguis et anas avant. E si alcuns consellers li contrestassen a son voler ell prenia manera quel consell lavors nos finas et que altre hora se tingues lo consell en la qual fahia per guisa que aquells qui li contrastaven noy eren.

Item es cert et manifest et notori quel dit En Bernat dalcun temps a ença se donava tanta de presumpcio que sens tota vergonya e temor reprenia lo Senyor Rey et sen plevia tant et mes que del comte Dosona son fill nos pogre mes plevir.

Item es cert et notori que lo dit En Francesch de Perellos segons que havia empres ab lo dit En Bernat qui aço de paraula li dix a Barchinona et apres lin scrivi per ses letres con fou en les mars Despanya fou assenyalada desonor al Rey de Castella per occassio de la qual aquell Rey de Castella moch la guerra qui ha durat VIII anys o mes jatsia que aquell Rey de Castella la dita guerra injustament mogues cor primerament se devia fadigar en lo Senyor Rey de desonor o dampnatge quel dit En Francesch li hagues fet ço que aquell Rey no feu.

Item es cert et notori quel dit En Bernat de Cabrera del temps de les primeres mortaldats a ença ha dit a molts et en diverses lochs et moltes devegades que lo Senyor Rey era senyor injust et cobejos e tal qui era apte a perjudicar et fer torts et sobres axi que tenir lo en pau era destruccio de la terra et cercali guerres et afanys et metel en guerra era be dels barons et cavallers.

Item es et fou del dit temps a ença ver et notori e comuna veu et fama quel dit En Bernat no solament fahia les coses en lo prop dit capitol contengudes per la raho en aquel capitol contenguda ans encare per ço que tingues lo Senyor Rey en grans affers et per conseguent quel dit Senyor qui a ell segons que dit es donava major fe que a altre tengues en destret et daquell hagues grans et assenyalats dons et ab ajuda de la cort fos major et poderos et tots los altres barons de Cathalunya. E aço demostra entre les altres coses con aquell En Bernat ab ses manyes feu ab los cavallers qui eren en sou del Senyor Rey guerra poderosa contra los comtes Dempuries et Durgell et vezcomte de Cardona.

Item es cert et notori quel dit En Bernat de Cabrera apres que la donacio li fou feta de la ciutat de Vich e comtat Dosona feu tot son poder et esforç de minvar lo poder del Senyor Rey fahent li fer diverses donacions et vendes de lochs jurisdiccions e feus en guisa quel poder del Senyor Rey fos tant minvat que no li pogues tolre la dita ciutat et comtat ne li membras de revocar aquelles donacions de les quals havia sospita quel senyor Duch li faria revocar o siu fahia que ell fos poderos de defendre ho.

Item es cert que mentre lo dit En Bernat de Cabrera ab los dits En Jacme Dezfar et micer Guerau de Palou eren en les parts de Navarra per dictar los capitols de la pau fermada en poder del cardenal de Bolunya don Pedro de Luna ab tractament del dit En Bernat et del comte Dosona son fill qui aqui era vench a Saragoça dientli quels dits En Bernat et lo comte lavien mogut et encare carament pregant que ell faes ab lo dit archabisbe et ab tots los richs homens e cavallers de la lur part et altre que en Arago haver poguessen quels ligassen tots de valer se contral Rey et totes les persones del mon et quel dit En Bernat faria si sen sabia sots metre a vezcomte de Cardona quel dit vezcomte et los altres barons de Cathalunya farien semblantment a fi que sil Senyor Rey los volia sobrerejar et procehir contra ells que sen poguessen defendre car lo dit En Bernat havia dat entendre al dit don Pedro de Luna quel Senyor Rey era senyor sobrer et que volia sobrejar richs homens et cavallers et a aquells fer torts e perjudicis e axi quels era mester ques ligassen pus la dita pau se fabia les quals coses per lo dit don Pedro dites al archabisbe et retengut acort aquell archabisbe lendema li respos per aquesta manera Don Pedro vos no conexets la malvestat de don Bernat car no solament ho fa en dan vostre et meu et de tots nostres amichs car fer aytals ligues es cosa dampnada et no es als sino fer unio et con les ligues sien fermades ell hauria perdo del Sen-

yor Rey et descobriria lo fet et lo Rey tolrians lo cap o faria be.

Per les quals coses dessus dites clarament tota savia persona pot resemb antment conjeturar et veure a uyl quel dit En Bernat era persona qui gosara e gosava grans fets et grans malvestats assajar et qui de fet et acordadament ha meses lo Senyor Rey e sos regnes et terres en grans guerres et perills los quals encare duren et per los quals tota la terra es stada esmesa de moneda qui en los dits fets ses despesa et de gents qui per les dites rahons son mortes et desfetes on daytal persona leugerament et sens gran prova pot tot bon jutge creure et entendre que haja comeses les dites tracions et malvestats.

Item que de les dites coses es publica veu et fama et comuna creença de les gents en Cathalunya et en tots los altres regnes et terres del Senyor Rey.

Apres dimecres a III dies del dit mes de juyol la Senyora Reyna mana ajustar en lalberch den Berenguer Vives savi en dret de Barchinona gran consell en lo qual fou lalt infant En Ramon Berenguer comte Dampuries et daltres nobles et cavallers consellers del Senyor Rey et alcuns doctors et savis axi de consell del Senyor Rey con altres de la ciutat de Barchinona.

E volch la Senyora que sobre una letra la qual a ella era stada novellament tramesa per lalt infant En P. Darago are del orde dels framenors et sobre ço que ja havien vist axi per testimonis con per altres informacions deguessen acordar ques devia fer den Bernat de Cabrera.

Perque lo dit consell ajustat fou davant aquell lesta de paraula a paraula la letra del dit senyor Infant En P. la tenor de la qual es aytal.

Molt alta et poderosa Senyora et neboda mia molt cara. De la senyoria vostra per ma den Ferrer Sayol he rabudes dues letras en la una senyora me feyets saber dalcuna letra quel Senyor Rey vos havia enviada sobre lo fet den Bernat de Cabrera de la qual senyora paria que vos senyora fossets molt torbada et no sens raho car parria que lo Senyor torbas vostres affers los quals vos feyets ab la major diligencia que podets et ab conseyl de bones personas nomenadas en la dita vostra letra. De asso Senyora jo parle tantost ab lo Senyor Rey et ab reverencia lo repres fortment et volgui saber de la sua senyoria que era asso ne don exia et lo dit Senyor Rey me respos era veritat que ell vos havia tramesa una letra que vos vos guardassets que en lo fet den Bernat no haguessets conseyl ab quatre persones de las quals vos Senyora fets mencio en vostra letra ço es lo bisbe de Leyda En Berenguer de Relat

En P. Çacosta et En P. Senteliment. Et dixme que aço havia fet no per induccio ni conseyl de negu mas cor ell sabia et sab certament que abans que fos revelada la prodicio comesa per lo dit En Bernat et con ell era en son estament en la cort ja aquests li eren segons quel Senyor Rey conexia per lurs dits et per lurs obres contraris e enemichs et ja sia que ell los tenga per tals que no afollarien lurs conseyl ne lur consciencia per negu pero nos pertanyia a ell ne a vos Senyora que proceissets ab conseyl daquells contra lo dit En Bernat pus naguessets molts daltres et de notables ab conceyl dels quals vos podets proceyr et moltas paraules que hac sobre asso ab mi que serien longas descriure et no necessarias et con jo Senyora moltes novas li hagues dites sobre asso que ell degues aço lexar a vos et a la vostra consciencia majorment pus vos navia assebentada per sas letras a la par fi dix me que axi ho faria et creu que axi ho fara. Per ço Senyora com jo am vos carament mes com a filla que com a neboda asso sab aquell Senyor que sap tota veritat vull vos dir e conseyllar en lo fet den Bernat ço ques segueix et plauram Senyora que mon conseyll sia mostrat per vos a aquells qui per vos ananten et proceexen en lo dit fet et a vostre conseyll secret Senyora En Bernat es digne de mort e la sua mort es vida del Rey e del regne e lo seu restaurament es mort daquells pero la lig divinal e humanal vol que ço que es just se faça justament. A ço dich per aytant que si vos Senyora e vostre conselly procehits tant solament en lo fet den Bernat per la trahicio ques diu per ell comesa de la qual

ja acusat lo Rey de Navarra e en la qual nom pens que haja altra testimoni sino ell de leu se pot perdre e venir a menys lo fet que no li poria esser donada mort per aquella raho sis diu que en aço ha indicis per la sua fuyta e per altres coses que ell sia posat a turment ell senyora si prestant es estat hom axi de forts cor que yom pens que tot turment sofferra que degudament li pusque esser fet ans que no volra revelar la sua tracio per esquivar confusio sua e de son linatge. Perque Senyora dich axi que a mon vigares saul mellor conseyll et mellor juy ell es digne de mort per los crims seguents per ell comeses manifets notoris e publichs a tot lo mon. Primerament que fiant lo Senyor Rey en ell e son consell e fahent lo cap e major de son consell a gran destruccio del Senyor Rey et de son regne contra consell de la ciutat de Barchinona e de mi e daltres grans persones de son regne ah falses et desordenades maneras e segons ques diu subornat per los venecians contra Deu e justicia li feu pendre e començar la guerra dels jenoveses per semblant cas mateix lo feu anar en Serdenya contra lo jutge a gran destruccio de si e de ses gents. Item a gran destruccio de la corona tinent en poder lo Senyor Rey ha augmentada e crescuda sa casa. Item aytant con ell hac poder en la cort feu son poder de metre divisio en lo regne maltractan les persones a que ell volia mal a man del Senyor Rey aytant con ell poch feu e tracta e en partida o aporta a son punt que foragitas del cor e de la amor del Senyor Rey les sues ciutats e viles e quels hagues en oy e feya lus fer molts torts

e injuries. E no res menys ab falssas maneras tractava e feya son poder que alscunes greus coses fossen fetes o assejades en aquellas per les quals se seguis avalot o dissenssio entrel Senyor Rey e ellas. E no res menys per consell seu mes lo Senyor Rey en la guerra de Castella e en altres guerres e aço per destronir e minar lo Rey o ses regalies. Et per ço que ell fos menys poderos. Et en la dita guerra de Castella manifestament consellava al Senyor Rey cosas qui eren destruccio e perdiment del Senyor Rey e de sos regnes e de ciutats e viles que son perdudes en la dita guerra et vedava de son poder aytant con ell era les coses que eren profitoses de fer a la defenssio del regne notoriament e palesa specialment la armada que enguany se devia fer per defenssio de la ciutat de Valencia la qual veda gran temps que nos feu en fer levar carta publica que no consellava ques faes. E era axi fat e presumptuos que ell entenia que tot sol fos digne de consellar e regir lo Rey el regne ne soffria la on ell havia poder ne era cregut que alcun consell de reyal ne daltra mas devant lo seu ans los consells que eren tenguts per lo Senyor Rey en son gran consistori de infants de prelats de nobles e de cavallers et de ciutadans sol que ell tengues lo contrari fahia revocar e tractava que no venia a acabament. Encara dich mes per final conclusio que sol per aço es digne de mort que la pus leyal casa del mon e la pus vertadera e I dels pus leyals princeps del mon que es lo Senyor Rey havia corrumputs consellant al Senyor Rey e faent li fer moltes devegades enganant lo Senyor Rey per son consell tranchar

sagraments promissions fetes e homenatges induhent lo dit Senyor que en la sua fe e paraula enganas moltes e diverses persones estranyes e privades ab las quals lo dit Senyor contractava axi que aço havia aportada la casa reyal Daragon que havia begut aquest mal veri seu que vuy nes difamada per tot lo mon e que nulles gents noy donen vuy fe. Et daltres mals molts que son sabuts per molts daltres que nom venen a memoria. Mas aquests son notoris e publichs. Et no res menys es cert quel dit En Bernat ha fets molts manipolis en la terra del Senyor Rey e a mans del dit Senyor ab moltes persones que no li atanyen res ne james no foren de sa valença. E encara que es estat enamich publich de les regalies e ben publich del Senyor Rey. Per ço totes aquestes coses ben digestes e ben examinades e ordenades sia feta dell justicia publica e no amagada ab gran fortalea e ab gran vertut pus que al Senyor Rey plau en ha comenat a vos Senyora. Et vullats penssar Senyora que la derrera errada no fos pijor que la primera. Laltra letra Senyora quem havets tramesa era de creença per an Ferrer Sayoll quel degues creure lo qual ensemps ab mossen Berenguer de Rippoll ma mostrats molts e diverses capitols que vos trametiats al Senyor Rey axi sobrel fet del Rey de Navarra con en altres fets als quals lo Senyor Rey ha provehit e ell sen porta largament. La gracia del Spirit Sant sia ab vos. Scripta en Valencia dimarts a XXV de juny.

Humil oncle e orador vostre frare P. Daragon del orden dels frares menors.

Lo sobrescrit de la desus letra as aytal.
Sacre reginali Aragonum magestati.

E lesta la dita letra los dits doctors e savis qui ja havien lestes les covinenços fetes per lo Senyor Rey ab lo Rey de Navarra una de la qual covinença fou feta en . . . . . a. . . . . dies . , . , . . , ... et laltre. . . . . faeren en lo dit consell relacio de les dites covinenços et aço per tal con se dehia que era cert et notori quen Bernat de Cabrera aquelles havia fetes fer et que eren tal que tornaven en gran destruccio et confusio del Senyor Rey et de son regne per tal con alcuns dels dits nobles o cavallers aquelles encare no havien oides. E encare faeren aqui relacio dels testimonis qui eren estats reebuts contra lo dit En Bernat de Cabrera.

E fet aço lo dit senyor Infant En Ramon Berenguer et pus los altres nobles et cavallers per les rahons en la dita letra contengudes les quals tots reputaven et havien per notories et altres que ells ni dehien digueren quel dit En Bernat de Cabrera era digne de mort et quel senyor Rey ab bona consciencia podia aquell a mort condempnar. Empero la I dells dix que li dava vigares que alcun proces sen degues fer per tal quel Senyor Rey se pogues mils los bens confiscar. E apres los dits doctors et savis digueren quel Senyor Rey axi com a princep qui mils que altra era de les dites coses

informat et aï qual axi con a princep eren manifests li podia dar mort. E axi lin consellarien los dits savis. Empero siu havien aconsellar a alcu qui conegues axi com a judge consellarien que sen informas plenament et oydes les rahons den En Bernat de Cabrera lavors quey faes segons de justicia trobaria.

Divendres a V dies de juyol del dit any.

Lonrat mossen Francesch de Perellos camerlench del Senyor Rey testimoni jurat e demanat sobrels primer II III IV V dels capitols are novellament donats per part del fisch et dix si als no saber sobre aquells sau que oi dir a tot hom e era haut per ver et per notori que la dita pau se ferma en poder del cardenal de Bolunya et la primera vegada queu oi dir fou al ixent de Leyda que sen anava vers lo Senyor Rey en Arago et venia de les parts de França et oi dir lavors al noble En Bernat de Cabrera que ell havia enganat lo cardenal de Bolunya en ço que havia fetes et tractades ligues entrel Senyor Rey et lo Rey de Castella ab ajuda de VI galeas et valença contra tots los Reys del mon. Et aquest deposant dix de continent al dit En Bernat Mester es que començets darmar les galeas con encontinent serets request per lo Rey en Castella qui sen anava segons que comunament se dehia per fer guerra al Rey de Granada.

Sobrels VI et VII VIII IX X capitols demanat. Dix que ell en aquells no poch saber con no fos lavors en la cort mas es be ver que con lo Senyor Rey fou a Barchinona apres que la pau fou fermada lo dit En Ramon Alamany dix a aquest deposant que el mon no havia tant bon Rey com lo Rey de Castella ne tant bon companyo ne de qui tant se altas tot honor que havia promes lo dit Rey al dit En Ramon Alamany que si aquell Ramon Alamany volia romanir en sa cort que li faria molt de be el faria gran hom et quel dit Rey se mostra fort despagat con lo dit Ramon Alamany se partia de ell et moltes daltres paraules dix lo dit R. Alamany a aquest deposant de laor del dit Rey et de bon acullíment que li havia fet et de grans privadeses et familiaritats que havia ab lo dit Rey.

Sobrel XI et XII et dix que noy sabia res sino axi con damunt ha dit.

Sobrel XIV dix que noy sabia res salvant que alcunes vegades oi dir al dit En Bernat de Cabrera aquestes paraules o semblants Francesch de Perello aquest senyor dientho del Senyor Rey haura pau et veurets que ell se aconsellara ab tals persones ab la volentat que ell si ha que ell perjudicara la terra.

Sobrel XV capitol demanat dix que noy sab als sau ques dehia lavors en la cort quel dit noble ensemps ab En Jacme Desfar eren en Navarra per lo fet de la pau.

Sobre els XVI et XVII capitols demanat et dix esser ver que con lo dit En Bernat ab aquells qui ab ell eren anats en Navarra foren tornats a Saragoça lo Senyor Rey parti de Saragoça per anar en Catalunya et vinent per lo cami un porter del Rey de Castella aporta al Senyor Rey una letra del Rey de Castella ab la qual aquell Rey lo requeria espressament et pertissa que faes guerra contra lo Rey de Granada et li faes ajuda de les VI galees segons que era tengut per la liga que ab ell havia feta.

Sobrel XVIII et XIX XX XXI capitols demanat dix que sobre aquells aço solament saber que con alcuns de consell et aquest deposant per gran bascha quel dit porter manava bastassen de dar consell a les dites VI galees et diguessen al dit En Bernat de Cabrera quin consell si poria donar lo dit En Bernat dix que lo comte Dosona iria en Castella per terra et assuaviaria aytant con poria le dit Rey parlant ab ell del matrimoni de la infanta dona Johanna lo qual matrimoni lo dit Rey reques migançant Enyego Lopez de Forosco quin scrivi

an Bernat de Cabrera et lin trames missatger un moro et entretant En Bernat de Cabrera hi iria per mar per finar lo dit matrimoni et assancerar tots los capitols de la dita pau et ques penssava que per les II galees quel dit noble devia menar en Castella lo dit Rey se tendria per content aquest any de les VI galees. Dix encare que con Calatayu fou assetiat aquest deposant oi dir en Avinyo quel Rey de Castella havia raho de tornar la guerra per los tractaments quen Bernat de Cabrera havia fets en Avinyo ab lo comte de Trestamara molt noibles al Rey de Castella.

Sobrel XXII dix que noy sab res.

Sobrel XXIII dix que com lo comte Dosona fou tornat de Castella compta a aquest deposant quel dit Rey li havia dats en Castella certs lochs muntants a gran quantitat de renda et que sobre aquells de licencia et gracia quel dit Rey lin havia feta havia manlevada certa quantitat de moneda con torna de Castella aximateix aquest deposant diu que demana al comte et del matrimoni quen sera et lo comte dix que no sen faria res car lo Rey de Castella li havia respost que mils estava pau entrel Rey Darago et ell que guerra et que no havia alt de la infanta et que ell era persona qui nos poria estar que no la lexas et que per aços poria moure guerra entre ell et lo Rey Darago.

Sobrel XXIV dix que noy sabia res.

Sobrel XXV capitol demanat dix que con aquest deposant fos tornat de França poch abans que Calatayu fos assetiat lo Senyor Rey hac letres quel Rey de Castella ab companyes de homens a cavall et de peu se acostava a les fronteres Darago et lavors aquest deposant oi dir al dit En Bernat de Cabrera que fahia perço con en Castella era fama quel comte de Trestamara ab les grans companyes sen venia vers Castella et quel dit Rey venia per deffendre sa terra. Axi mateix aquest deposant oi dir al comte Dosona que ell fahia son poder de haver aytants homens a cavall con pogues per anar servir lo dit Rey de Castella per la dita rao. Aximateix viu lavors letres quel dit Rey trametia al Senyor Rey qui parlaven del dit fet.

Sobrel XXVI XXVII XXVIII XXIX et dix sobre aquells res no saber.

Sobrel XXX capitol demanat et dix que oi dir al dit noble les coses en lo dit capitol contengudes.

Sobrel XXXI capitol demanat et dix sobre aquell res no saber.

Sobrel XXXII dix esser ver que tot hom comunament del consell del Senyor Rey tenia quel dit cavaller devia morir con a fals missatger car ell venia sots color de be et son senyor fahia lo contrari qui lavors havia assetiat Calatayu et quel dit En Bernat de Cabrera lo restaura.

Sobrels XXXIII XXXIV capitols et dix quey sabia aço solament que oi dir quels dits En Bernat de Cabrera et En Jacme Desfar devien tornar en Castella per dar compliment a aço quen En Bernat de Cabrera havia aportat de Castella et encare es ver que oi dir al dit En Bernat con los ardits venien segons ques conte en lo dit XXXIV capitol ço es quel dit Rey venia vers les fronteres Darago ab gran poder que tot se fahia per lo fet del comte de Trestamara et de les companyes segons que damunt ha deposat.

Sobrel XXXVI capitol dix esser ver que con En Vicent Ballester aporta lo primer ardit quel Rey de Castella havia assetiat Calataju lo Senyor Rey et En Bernat de Cabrera et tot lo consell ho creegue.

Sobrel XXXVII capitol dix esser ver que tantost quel dit ardit fou vengut lo dit En Bernat de Cabrera procura que son fill lo comte anas cuytadament ab aquells homens a cavall que pogues vers Arago per dar consell a Calatayu.

Sobrels XXXVIII et los seguents tro al XLIX inclusive et dix si sobre aquells res no saber con en aquell temps fos anat en les parts de França per haver lo comte de Trestamara et encare que procuras ab lo Rey de França que ayudas al Senyor Rey.

Sobrel L et LI capitols et sobre totes coses daquen davallants et aquells tocants demanat e dix sobre aquelles coses saber ço quis segueix ço es que con aquest deposant qui fou trames al comte de Trestamara et al Rey de França per ço que damunt prop ha dit apres quel Senyor Rey hac haudes les noves del setge de Calatayu anant sen dret al Rey de França et al dit comte troba aquell comte a III jornades deça Paris qui venia del Rey de França a I loch qui ha nom Cona et sopa ab ell et apres sopar donali letres de creença que li portava del Senyor Rey et den En Bernat de Cabrera. Et apres li dix sa creensa la qual era con lo Rey de Castella havia moguda guerra al Senyor Rey et assetiat Calataju et axi que vengues ajudar al dit Sen-

yor Rey et lo dit comte respos queu faria volenter pero que tan desonestament lavien gitat laltra vegada Darago et de Cathalunya que hauria a tenre moltes maneres ab ses companyes et ell sabent que aquest deposant havia anat al Rey de França dix quey anas al pus tost que pogues et que al tornar trobaria lo dit comte al Puig Dalvernia et axis fou et aqui aquest deposant feu son tractament ab lo dit comte y avench ab ell de tot ab aytal condicio quel dit comte volch quen Bernat de Cabrera vengues a Muntpesler o en aquelles partides car ell volia esser ferm del dit En Bernat de les coses que ab aquest deposant havia tractades et lavors aquest deposant escrivi al dit En Bernat que fos per la dita raho en les parts de Muntpeyler et axiu feu que vench a Besers on lo dit comte ab aquest deposant et ab lo merescal de França feu. Dix encare aquest deposant que aquest mateix viatge fou ab lo Rey de França e feu e empres ab ell que per les coses que aquest deposant tractava entrel Senyor Rey et lo dit Rey de França aquell Rey vengues a Avinyo et axis feu les quals coses eren fort profitoses al Senyor Rey et a sa terra car lo Rey de França en sa propria persona et ab son fill mossen Felip et a messio sua devia ajudar al Senyor Rey en cas que pogues tirar lo Rey de Castella a batalla et a guerra guerrejada hi devia lexar son fill quis nodris e casa del Senyor Rey et matrimonis et altres coses se devien fer. Encare diu aquest deposant que havia empres ab lo dit Rey de França ques acostas a Narbona et lo Senyor Rey vendria a Perpenya. Et apres quel Senyor Rey sen anas

a Salses et lo Rey de França a Leocata et ques veessen en Lestany qui es comu et que abdosos los Reys sefferissen que aquest deposant los sen menas a Salsses et daqui a Perpinya on fos feta gran festa dos dies al dit Rey de França et que aquis finassen et fermassen totes les coses quel dit deposant entre ells havia tractades et apres quel dit Rey de França sen menas lo Senyor Rey a Narbona on li faes gran festa et daqui lo Senyor Rey sen devia tornar en ço del seu et acostarse a les fronteres per lo fet de la guerra de Castella et lo Rey de França per apparellarse ab son fill per fer la dita ajuda al Senyor Rey.

Dix encare lo dit deposant que vinent lo dit En Bernat de Cabrera a Beses aquest deposant li feu a Narbona et feuli clara relacio de tot ço que havia fet ab lo Rey de França et ab lo comte de Trestamara et venchsen ab ell a Beses on fou lo dit comte de Trestamara et lo dit merescal de França et aqui lo dit En Bernat aprova et hac per be tot ço que aquest deposant havia fet ab lo dit comte et encare lo dit En Bernat volch tractar et menejar ab lo dit merescal sobrel tractament del Senyor Rey et del Rey de França et enadi a la faena lo qual enadiment volch que fos trames al dit Rey de França per lo dit merescal et per aquest deposant et axis feu lo Rey respos sobre aço que a Avinyo on ell venia se afinaría tot.

E en lo dit loch de Beses lo dit En Bernat acorda ab aquest dèposant que per ço con los fets eren tan grossos que no sen plavissen menys del Senyor Rey et que per aço lo faessen venir a Perpenya axi cos feu. E no res menys lo comte de Trestamara et lo dit merescal de França et lo dit En Bernat empreneren que a cert dia fossen a Castellnou Darri per tal que lo comte et lo merescal poguessen lavors haver hauts los caps de les companyes qui eren en les part de Carcasses et lo dit En Bernat et aquest deposant poguessen haver haut acort a Perpenya ah lo Senyor Rey sobre les dites coses. Encare la venguda del Senyor Rey a Perpenya fou per la vista que debia esser entre ell et lo Rey de França. E apochs dies lo dit Senyor Rey fou a Perpenya on lo dit En Bernat ab aquest deposan vengren et lo dit En Bernat tot sols feu relacio al Senyor Rey sens que aquest deposant noy fou appellat. E apres hac tot lo consell et davant aquell et aquest deposant feu lo dit En Bernat relacio dels tractaments de les companyes et del comte de Trestamara et aytant con aquest testimoni viu la dita relacio no feu aytal con havia finat ab lo comte de Trestamara e lo dit deposant feta la relacio dix apart al Senyor Rey Senyor pahor he que aço prena bona fi que maneres se muden a mon vigares et lo Senyor Rey respos li lexats ho star cor En Bernat nos navem a fiar. E a pochs dies apres lo dit En Bernat ordena que aquest deposant tornas al jorn que era stat empres a Castellnou-

darri et volch quey anas En P. Buçot per Barchinona et En Francesch çes Esplugues per Valencia et fra P. G. Dolms per Rossello axi que ab aquests lo dit deposant sen ana a Castellnoudarri on troba lo comte de Trestamara et lo merescal et los caps de les companyes et a pochs dies lo dit En Bernat vench et tantost aquell En Bernat et aquest deposant ab los desus dits qui ab aquest deposant eren anats començaren a tractar ab los dits comte et merescal et caps de les companyes pero aquest deposant et los altres dessus dits qui ab ell eren anats conegueren tantost que tot aço eren falordies et quel dit tractament no era aquell per que eren venguts et aquest deposant havia tractat et vehien quel dit En Bernat fahia altres tractaments novells ab lo dit comte mijançants ambaxadors del Rey de Navarra dels quals la un era En Johan Ramirez Darellano et laltre el dean de Tudela qui secretament hi eren venguts et staven amagats a casa del capella major de la esgleya del dit loch los quals tractaments segons que depuys aperech et es notori eren contraris daquells perque ells eren anats. E aquest deposant vehent que en aquests tractaments podia haver coses no profitoses venchsen del dit loch a Castellnou sens comiat del dit En Bernat a un castell daquest deposant appellat Callau et estech aqui tant tro quels dits tractaments foren depertits. E con lo dit En Bernat sen venia a Perpenya scrivi a aquest deposant que li fos a Carcassona e ell exili al cami a una legua pres de Carcassona et lo dit En Bernat repta aquest deposant con sera partit dell menys de comiat et lo dit de-

posant resposli que si ell era en peradis et no entenia lo lenguatge de paradis que noy aturaria si exir sen podia. E aço volch dir per ço con viu tots los dits tractaments mudats e vengren tots ensemps a Perpenya et apart lo dit En Bernat feu relacio al Senyor Rey sens que no hi hac hom del mon sino ells abdos et exint de la cambra on seren apartats lo dit Senyor Rey appella aquest deposant et manali que tots encartaments et procuracions et capitols que hagues fet ab lo Rey de França quels li aportas et axi ho feu tantost aquest deposant et lo Senyor Rey presho de sa ma et lo dit En Bernat dix al Senyor Rey manats an Perellos que de neguna cosa qui toch los dits tractaments de França ne vista de Rey ne de res que null temps non sia parlat et axi ho feu de fet lo Senyor Rey. E aquest deposant respos quel manament del Senyor Rey fos complit pero que li era vigares que pus tant si havia enantat quel Rey de França nera vengut a Avinyo ques preses manera que non romangues son enamich. E lo dit En Bernat dix a aquest deposant que no sen curas que bes faria. E apres lo dit En Bernat feu justar tot lo consell e feu relacio de ço que dix que fet havia mas tuyt conegren que vent era. E apres lo dit En Bernat feu son poder quel comte de Foix vengues a vistes al Senyor Rey al loch de Villafrancha tots temps aquest deposant dient al dit En Bernat Aquest hom fets venir per no res qui es hom altiu et tendras per acontat de no res et aço mateix li dix En Ramon de Perellos qui de diverses vegades era stat trames al dit comte lo qual Ramon veent lengan no hi volia anar si-

no quel dit En Bernat de part del Senyor Rey lin menaça et lin dix cruels paraules pero la vista se feu quel Senyor Rey vench a Vilafrancha et lo dit comte axi mateix qui hi vench molt forçat et dient segons que aquest deposant oi retrer a alcuns qui eren ab aquell comte que ell anava en lo loch on no faria sino de son dan et lo dia que los dits Senyor Rey et lo comte foren aqui lo dit En Bernat los aparta en una cambra et estegeren molt tots III ensemps e lo dit deposant no poch saber perque mas viu quel dit comte exi fort fello et estomacat axi que hanc no viu hom pus fello et com fou dinat ab lo Senyor Rey anassen a la posada et feu se malalt de la glanola per ço que no hagues a venir davant lo Senyor Rey segons quel dit En Ramon ho compta a aquest deposant quiu havia oit dir al dit comte et lo dit comte dix a aquest deposant quil ana veure a la posada he barba barba lo comte de Foix no es hom quen Bernat de Cabrera ne vos deguessets fer bestrejar ne desonrar mas posantse la ma al cap dix per aquest cap per res quel Rey faça jo no li sere enamich ans lo serviria per ma fe volenter si an Bernat de Cabrera plagues. E apres lo dit comte ana al Senyor Rey et pres son comiat fort cruament et anassen fort fello entant que III mules quel Senyor Rey li trames no les volch pendre ans les feu dar als primers qui foren aqui. E con lo dit comte fou partit del Senyor Rey lo dit En Bernat dix al dit deposant en presencia del Senyor Rey que anas derrera lo dit comte per assuaviarlo et per força lo dit Senyor hi feu anar lo dit deposant a gran requesta del dit En Bernat et

segui lo comte tro a Pamis sens que null temps que li parlas dels fets del Senyor Rey no poch trer bon mot dell et con a aquest deposant fos dit per lo Senyor Rey con parti dell que con fos a Pamis trobaria lo comte de Trestamara et lo meresceal de França et les companyes. E axi que finas ab ells segons quen Bernat de Cabrera havia tractat ab ells aquest deposant troba en la dita ciutat tots los damunt dits et ajusta los caps de les companyes et requerils e pregals de part del Rey Darago que prenessen lur pagament per la forma quen Bernat de Cabrera havia ab ells tractat. Car aquest deposant era apperellat de liurar los la moneda segons quels era stat promes en los dits caps de companyes digueren que no volien res fer axi que foren axi regirats que dehien que per tot lo mon no servirien lo Rey Darago et encare dals paraules digueren los dits caps sobre aço. E axi mateix troba lo comte de Trestamara tot estomacat pero aquest deposant persegui tant lo dit comte que vench al loch de Muntoliu et aqui aquest deposant fina ab ell con nagues poder del Senyor Rey mas lo dit comte de tot aço nos tench per segur duptant se que li fos ates ço que aquest deposant li prometia et duptantse segons que dehia En Bernat de Cabrera et aquest deposant dix moltes vegades al dit comte quen Bernat de Cabrera querie esser son amich et lo comte dixli que queria esser segur del dit En Bernat et encontinent aquest deposant trames aço a dir al dit En Bernat qui era a Munço et lo dit En Bernat trames a aquest deposant carta de procura que faes liga ab lo dit comte la

qual liga feu. E per tot aço encare lo dit comte nos tench per segur. ans ab aquest deposant ensemps trames sos missatgers ço es Pero Carriello et Ramon Garcia al Senyor Rey et al dit En Bernat a Munço per quel Senyor Rey ratifficas et confirmas totes les dites coses fetes per aquest deposant en nom del dit Senyor ab lo dit comte et feta relacio al Senyor Rey de les dites coses aquell Senyor Rey ratiffica et confirma aquelles. E apres no contrastant aquella confirmacio lo dit En Bernat feu tot son poder axi ab lo Senyor Rey et ab son conseyll con ab les corts generals qui aquis celebraren quel dit comte no vengues dient moltes rahons que la venguda del dit comte no era profitosa et aço affronta moltes vegades ab lo Senyor Rey et ab les corts et encare que dix al dit Pero Carriello paraules fort vituperoses et tals quel dit Pero Carriello sen parti de Munço sens comiat del Senyor Rey et ab grans maneres que la cort pres faerenlo tornar et assuavaren lo et volgren quel dit Pero Carriello ab aquest deposant tornassen al dit comte de Trestamara per amenarlo. E axis feu. Pero ans quel Senyor Rey volgues consentir quel dit comte vengues feu lo dit senyor venir de Exea a Munço En Bernat de Cabrera et ab maneres lo dit senyor hac induit lo dit Bernat queu volgues.

E abans que aquest deposant volgues partir del Senyor Rey vesent quel tractament de França era rot et sintent quel dit tractament se fahia per lo contrari

ab lo Rey de Navarra et vesent quel tractament quis era fet ab les companyes era tot fum et veent lo despler quel dit En Bernat prenia de la venguda del dit comte de Trestamara sospita se que per aquestes coses al Senyor Rey et a sa terra no vengues dan perque supplica al Senyor Rey que davant ell et la Senyora Reyna et linfant En Pere present En Bernat de Cabrera pogues dir les paraules seguents et un jorn apres dinar aquest deposant presents los desus dits dix aytals paraules Senyor et Senyora XVII anys ha que jo son en vostre servey et per la favor de vosaltres jo he haut gran be perque nous celaria cosa quim pensas que fos destruccio vostra ne de vostre regne. Jo veig ubertament que vosaltres sots trahits et enganats et vostre regne es en gran perill de perdre et don vos hi senyor aytals rahons que vos dins un mes havets perdut lo Rey de França qui era ab vos ligat de tostemps eus volia aydar de vostra guerra e volia fer matrimonis ab vos et fer altres coses que amich deu fer a amich et sots vos ligat eus volets ligar ab lo Rey de Navarra qui es lo major enemich que ell ha el mon et fer ab lo dit Rey de Navarra tot ço que ab lo Rey de França deviets fer et encare ligarvos contral Rey de França et acostats vos ab Rey qui null temps no tench veritat a hom a qui sacostas. Pero Senyor veyats que ha fet ab lo Rey de França qui es son senyor natural et a vos mateix con ha tenguda la liga que haviets ab ell ne queus ha fet sens raho que no lin havets dada et vejats del Rey de Castella con li te ço que li ha promes. Encare no ha gayre jo Senyor vos dich ab reverencia que

qui en aquesta via vos met vos consella alment et falssa et som apparellat de metre hi la persona con a cavaller. E lo dit En Bernat en presencia dels dits senyors encontinent respos et dix moltes paraules fort vituperoses contra aquest deposant et la Senyora Reyna et lo dit infant empararen aquest deposant dientsli que la perdua del Rey de França era fort gran et que aquest deposant dehia veritat pero lo Senyor Rey mana a aquest deposant et al dit En Bernat que callasen et que daquesta manera pus no parlassen. E axis feu pero lo dit deposant en presencia dels damunt dits dix aytals paraules o semblants Senyor jo son en vostra cort si gayre hi atur perdre lo cors o la anima e tot ensemps perque placia a la vostra senyoria que de vostra benivolença et gracia jo puxa esser menys de vostra cort sino aytant com ab armes haurets a fer cor jo jur et promet a Deu que tant con aquests tractaments duren ne En Bernat tenga les maneres que te null temps en vostra cort no sere sino per força et lo dit En Bernat respos per ma fe lo Rey ne pren gran tala quel Rey no sabra sens vos fer res ne viure.

E apres totes les coses damunt dites lo dit En Bernat vehent quel Senyor Rey et la Senyora Reyna et linfant En P. assaboraven la faena del tractament de França volch colorar lo fet el acolora segons la forma ques segueix. Car un dia apres dinar fou que lo Senyor Rey et la Senyora Reyna et En Jacme Dezfar et En P. de Margens et aquest deposant et lo dit En Ber-

nat fossen ensemps en una cambra et apres moltes paraules se acorda aqui que jaquis hom anar lo fet del Rey de Navarra et que hom revengues en tot cas lo fet del Rey de França et quel dit En Bernat anas al Rey de França qui era a Avinyo esperant aquests affers et en companya del dit En Bernat En Jacme Dezfar et En Bertran de Pinos per fermar et finar ab lo dit Rey los fets segons que aquest deposant los havia concordats. Pero lo dit En Bernat volch que aquest deposant anas primer al dit Rey a Avinyo et En Jacme Dezfar et En Bertran de Pinos a Barchinona per apparellarse dientlos que ell vendria apres dins breus dies. E axi que aquest deposant assigues los dits fets ab lo Rey de França per manera que con lo dit En Bernat fos lla no calgues sino fermar et axiu feu lo dit deposant que sen ana a Avinyo ab letres de creença escrites de ma del Senyor Rey et ab daltres et dix al Rey de França per virtut de la dita creença et aferma quel dit En Bernat qui era hom notable entorn del Senyor Rey venia per major solemnitat per fermar lo dit tractament et aquest deposant acorta tant lo dit tractament que si lo dit En Bernat anas lla a Avinyo no calguera sino fermar e estant aquest deposant en Avinyo per aquesta raho hac moltes et diverses letres del Senyor Rey et del dit En Bernat que estigues ferm ab lo dit Rey de França et que nos vyas car tot dia devia partir lo dit En Bernat per venir aqui et estant lo dit deposant ab lo dit Rey de França vench En Ramon Alamany de Cervello al dit Rey de França ab letres de creença signades de ma del Senyor Rey afermant li

per virtut de la creença quel dit Bernat venia certament et que devia partir de Munço çendema del dia que En Ramon Alamany nera partit e axi que li plagues que nos vyas et que estes ferm en les coses que aquest deposant havia concordades ab ell car lo Senyor Rey volia ques faessen es conplissen de fet et lo Rey de França respos que nos vyava et que tota vegada quen Bernat vengues fos ell ben vengut. Et jatssia que lo dit En Ramon Alamany digues que era trames aqui per la rao dessus dita. Empero es cert a aquest deposant quel dit Ramon Alamany vench a Avinyo missatger per En Bernat de Cabrera et segons que creu del Senyor Rey al cardenal de Bolunya ab lo qual havia missatgers del Rey de Navarra ço es mossen Johan Ramirez Darellano et altres ab lo quals lo dit Ramon Alamany acosta tant los tractaments de Navarra que sen amena los dits missatgers en les parts Darago.

E pochs dies apres esperant aquest deposant en Avinyo la venguda del dit En Bernat vengren letres ab cartes de procura molts forts al castella Damposta et a aquest deposant et dehien les letres quel dit En Bernat per necessitat de malaltia no podia venir aqui et axi que manava lo Senyor Rey al dit castella et a aquest deposant que per vigor de les dites cartes de procura les quals eren axi bastants con fer se podia ells fermassen ab lo Rey de França ço que aquest deposant hi havia tractat axi con si lo dit En Bernat hi

fos e lo dit castella conech longament et lo Rey de França en aquest demig senti per lo cardenal de Bolunya o per altre tots los tractaments qui eren entrel Senyor Rey et lo Rey de Navarra e un dia lo dit deposant qui nos penssava quel Rey de França sabes res del tractament de Navarra vench al dit Rey de França supplicantli et congoxant que espetgadament faessen ço que a fer havien pus lo dit En Bernat no venia et lo dit Rey veent la congoxa daquest deposant aparialo et mogut de fellonia dixli Mossen Francesch vos menganats e mes denganar o sots enganat et aquest deposant maravellas molt es torba vehent lo continent del dit Rey qui era tan mogut et respos Senyor jo nous engany james per lo Rey Darago ne lo Rey Darago no volria haver enganat per vos e si jo son enganat son enganat per mon senyor quim pot enganar et forssar. Pero vos veets que ço que jous he portat et tractat ab vos tot es ab cartes letres et capitols escrites signades de ma del Senyor Rey perque mosenyor si engan hi ha podets conexer que no ve de la mia part mas placia a la vostra senyoria quem vullats dir per queus movets ne cuydats esser engannat et lo dit Rey respos que ell havia vists capitols en que lo Rey Darago et lo Rey de Navarra seren ligats et specialment contral dit Rey de França et encare quel Rey Darago havia fets tals matrimonis per que tot aço que aquest deposant tractava era vent pero que aquell Rey de França tenia per escusat aquest deposant et que entenia quel barat no venia dell ne del Rey Darago car era prosom mas que havia baraters entorn si pero a fi quel Rey Dara-

go et les gents de la sua terra coneguen que si mal ve entrel Rey Darago et nos per les ligues que fa ab lo Rey de Navarra que no es la colpa nostra volem axi con si res no era de la liga del Rey de Navarra et dell la qual cosa sabem que es certa que totes les coses tractades entre nos et vos per lo Rey Darago vos en portets promeses et fetes et finades en nostre plen consell et axis feu segons que diu aquest deposant et fou hi present lo castella Demposta et lo Rey de França feu ligir en lo dit consell seu tots aquells tractaments quel dit deposant havia fets ab lo dit Rey et de valença con de matrimonis et aqui lo Rey de França promes en sa fe reyal que volia que axis faes si plagues al Rey Darago et que tot se metes en escrit et romas ne una cedula al Rey de França et altra a aquest deposant qui la aporta al Rey Darago ab letra de creença del dit Rey de França volent lo dit Rey de França que aquesta prometença valgues et fos ferma tro a la festa de Sent Johan de juny lavors primer vinent et que tro alavors lo Senyor Rey li hagues trameses sos missatgers a la ciutat de Leo sus lo Rose on ell entenia esser en aquell temps per fermar les dites coses sino que la cosa anas per no res et lo dit deposant vench sen per ses jornades a Saragoça al Senyor Rey que era vengut lavors de Sos e apres II jorns de la venguda daquest deposant lo Senyor Rey ne parti per anar a Borriana et èn la dita ciutat de Saragoça aquest deposant present an Bernat de Cabrera requeri lo Senyor Rey que oys sa relacio present son consell de les coses que aquest deposant havia fetes et de pre-

sent En Bernat de Cabrera dixli que callas que les coses que havia portades no havien loch et semblant cosa li dix lo Senyor Rey apres quen Bernat ho hac dit et per lo cami anant a Borriana et estant a Borriana aquest deposant feu son poder moltes vegades quel Senyor Rey prengues alguna color ab lo Rey de França trametentli alcun missatger al dit dia de qualque escusa per tal que non romangues son enamich et haut lo dit En Bernat noy dona loch ans I dia ne dix alcunes paraules vituperoses al dit deposant.

Demanat si sabe aquest deposant ne oi dir quins tractaments feu lo dit En Bernat ab los ambaxadors del Rey de Navarra dels quals damunt ha deposat con eren a Castellnoudarri et dix esser ver que en un hostal del capella major del dit loch on posaven los dits ambaxadors de Navarra vench En Bernat de Cabrera et dix al dit capella sis poria fer con tot hom fos colgat poguessen haver lo cors de Jhesuchrist en lesgleya et lo capella dix que och et la dita ora lo dit En Bernat et los dits missatgers ensemps ab lo comte de Trestamara vengrensen a la dita esgleya et con foren dins lo capella los aministra sobre laltar major lo cors de Jhesuchrist ab brandos encesos et puys faeren exir lo capella de la esgleya et lo capella volent veer ço que farien puja en I vestiari qui es al cap de la esgleya en lo qual ha una finestra qui mira lo dit altar et lo capella viu de sos uyls quel comte de Trestamara estava recoldat sobre laltar les mans plegades et En Bernat de Cabrera et mossen Johan Remirez et lo dean de Tudela estaven dajenollons et viu que tots aquests III

tenien les mans sobrel cors de Jhesuchrist mas no entes les paraules que digueren et con hagren jurat cridaren lo capella et ell vench et estoja lo cors de Jhesuchrist et exiren de la esgleya tots e anarensen a lurs posadas et lendema o laltre dia seguent los damunts se isqueren de la dita vila et los ambaxadors de Navarra a dret scient o per desmembra lexaren uns capitols escrits de ma del dit Dega en ques contenia ço ques segueix. Primerament que fos feta liga entrel Rey Darago et Rey de Navarra contra tots los Reys del mon et espressament contral Rey de França. Item que fos fet matrimoni del Duch ab la germana del Rey de Navarra. Item que fos donada certa quantítat de moneda al Rey de Navarra. Item que de ço que era empres dels fills del comte Dosona etc. Item del heretament del infant de Navarra etc. Item quel Senyor Rey faes ab acabament quel abbat de Fiscams et I altre fossen archabisbes o bisbes en sa terra et moltes altres coses que al dit deposant no membre.

Interrogat con sab lo dit deposant totes aquestes coses et dix que a pochs dies que les coses desus dites foren estades lo merescal de França trames una letra a aquest deposant en que li feu saber quel pregava que per coses qui tocaven la honor de les corones Darago et de França havia a parlar ab ell et axi que vengues a Carcassona la qual cosa aquest deposant feu et lo dit merescal dix a aquest deposant aytals paraules o semblants mossen Francesch sots color de be et de tractaments de ligues del Rey Darago et del Rey de França mossen Bernat nos tracix et aquest deposant

escusant lo dit En Bernat dix en que et lo marescal respos et dixli que lo dit capella li havia dit lo jurament del cors de Jhesuchrist que havia vist fer als dessus dits et les altres coses dessus dites et encare quel dit capella li havia dada la cedula dels dits capitols la qual aquell capella havia trobada en lo capsal del lit on la I dels dits missatgers en casa sua havien jagut la qual cedula ensemps ab les paraules dessus dites lo dit merescal havia trameses al dit Rey de França. E a pochs dies que aquest deposant feu partit de Carcassona lo Rey de França trames a aquest deposant una letra en que li fahia assaber les dites coses segons quel dit merescal les li havia comptades et aquest testimoni les ha deposades dient lo dit Rey en la sua letra que per res no podia creure que per la affeccio et amor que aquest deposant li portava les dites coses fossen veres specialment que aquest deposant hi cabes et axi quel pregava que sen informas et que li trametes a dir ço quen trobaria et dins la dita letra era interclusa la dita cedula la qual aquest deposant mostra a Munço al Senyor Rey present la Senyora Reyna et linfant En Pere et lo dit En Bernat quant hagren la dita brega de paraules et aquell En Bernat no poch negar que la dita cedula no contengues veritat et muda tos de color majorment con lo dit infant digues o En Bernat aço vuy mes tot hom sab lo Rey de França ops es que si prena manera e creu quels missatgers la hi jaquissen scientment et lo dit En Bernat dix quel bacallar de Dea la hi havia jaquida per embriaguesa.

Demanat si sab ne oi dir perque estech que no hagren les companyes con foren a Castellnoudarri ne lo comte de Foix con foren a Vilafrancha e dix que bes penssa que qui hagues continuats a Castellnou los tractaments que aquest deposant havia començats ab los caps de les companyes que haguera hom haudes les dites companyes mas lo dit En Bernat nos cura daquest tractament ans se curava del tractament de Navarra et aquest deposant viu que noy fahia res tornassen segons que dessus ha deposat. Quant es del comte de Foix oi dir que si lo Senyor Rey li hagues dat Capcir laguera haut.

Sobrels LII LIII LIV LV capitols demanat dix que noy sabia res.

Sobrel LVI LVII dix no saber als sino segons que sobrels dits L LI ha deposat.

Sobrel LVIII capitol demanat dix que noy sabia res.

Sobrel LIX capitol demanat et dix que noy sab als salvant que lo vespre fou acordat quel Senyor Rey

anas avant tro al Puig del Cit et lendema lo dit Senyor cavalca per anar avant ab tota sa host et con foren davant Xilses la davantera satura. E axi matex lo Senyor Rey ab sa batalla et aqui lo Senyor Rey acorda ab consell dels majors et de molts cavallers ques tornas della on era partit axi cos fou jassia que comunament tots aquells de Valencia tenguessen que anas avant.

Sobrel LX capitol demanat dix esser ver que ell viu que mossen Bernat se apodera que la pau se faes eu tenia fort a cor e donava entenent al Senyor Rey et als de son consell qui en aço cabien matrimonis et altres coses les quals sis seguissen era la pau molt profitosa mas finalment res daquelles coses nos segui.

Sobrel LXI capitol demanat et dix esser ver que dit En Bernat de Cabrera dona entenent al Senyor Rey et a aquells de son consell quey cabien que Murvedre et Almenara devia cobrar lo Senyor Rey et aqui crehien los dits Senyor et los de consell quiy cabien.

Sobrels LXII LXIII LXIV capitols demanat dix que noy sabia res.

Sobrels LXV LXVI LXVII capitols demanat et dix es-

ser ver que com segons lo tractament de la dita pau lo Senyor Rey sen degues venir a Exea et lo Rey de Castella en les parts de Magallo aquell Senyor sen vench a Exea et daqui sabe lo Senyor Rey quel Rey de Castella vench a Magallo apres vench als sotos de Tahust on caça lo porch II dies et ell o companyes sues caçant passaven laygua de Ebro et lo Senyor Rey duptant se del dit Rey majorment con era vengut ab molt mes companyes que no era stat empres hac de consell de anarsen a Erla qui es forts castell. Et daqui anassen a Biel a escusa de caçar et estech puys entre aqui et Jacca tro que hac vistes ab lo Rey de Navarra en lo loch de Luna procurant aquelles vistes En Bernat de Cabrera en les quals vistes aquest deposant no fou ans estech a Lusia mentre les dites vistes duraren.

Demanat si lo dit En Bernat de Cabrera consella al Senyor Rey que per lo dit dupte partis del dit loch de Xea et dix que no ans ho consellaren aquest deposant et mossen Pero Jurdan Durries.

Sobrel LXVIII capitol demanat et dix esser ver quel Senyor Rey apres quel Senyor Rey fou partit Dexea et era en les parts de Biel hac una letra del dit en Bernat en que li fahia saber que ell havia sabut per persones fort privades del Rey de Castella que aquell Rey anava traidorament en los dits affers.

Sobrels LXIX LXX LXXI capitols demanat dix que noy sabia res con fos lavors en Rossello on era vengut de Çuera ab C homens a cavalls per les companyes qui eren entrades en Capcir.

Sobrel LXXII capitol demanat et dix esser ver axi con en aquell es contengut et encare que es notori.

Item sobrel LXXIII capitol demanat et dix que viu lo Senyor Rey a Perpenya per demanar la dita anticipacio la qual hac.

Sobrel LXXIV et sobrels seguents fins a LXXXVI inclusive et dix que noy sabia res con en aquell temps fos en Rossello.

Sobrel LXXXVII et dix que ha oides dir a molts les coses en aquell contengudes.

Sobrel LXXXVIII et los altres seguents fins a XCV inclusive et dix que noy sabia res.

Sobrel XCVI capitol demanat et dix que sàb de cert et viu quel dit En Bernat feu tot son poder que En R. Alamany fos camerleng del senyor Duch.

Sobrels altres capitols tro a CIII inclusive dix que noy sabia res con fos en Rossello salvant ço ques dix comunament de la fuyta del dit En Bernat.

Sobrels CIV et los altres III seguents non fou demanat.

Sobrels CVIII et CIX et dix que noy sabia als sau que en aquell temps vehia quel dit En Bernat fabia festa als venecians et no fabia mencio dels jenoveses.

Sobrel CXI capitol demanat et dix esser ver quel dit En Bernat de Cabrera consella quel Senyor Rey anas en Cerdenya et semblant consell li dona aquest deposant cuydant consellar lo mellor al Senyor Rey per tal quel dit Senyor se vengas del dit jutge.

Sobrel CXII capitol demanat et dix qus sab be

que per les dites guerres ha afanys et pobrees en la terra.

Sobrel CXIII capitol et dix esser ver manifest et notori que lo dit En Bernat de Cabrera con volia fort que una cosa passas et alcuns de consell lin fossen de contraria oppinio que prenia totes aquelles maneres que podia que les coses venguessen a son profit.

Sobrel CXIV capitol demanat et dix que oi alcunes vegades et moltes que ell blasmava et reprenia lo Senyor Rey a vegades apart et avegades davant lo consell.

Sobrel CXVI capitol demanat et dix que noy sab als sino axi con damunt ha dit.

Sobrels altres seguents capitols demanat dix que noy sabia res.

Encare fou demanat si sab quel dit En Bernat haja fets neguns tractaments qui fossen en dampnatge del Senyor Rey ne de sa terra part los desus dits et dix esser ver que ans que la guerra de Castella fos moguda lo Senyor Rey segons que oi dir al dit En Bernat ha-

via feta liga ab lo comte de Foix qui lavors era vengut a Perpenya et en special contral Rey de França et que per aquesta raho segons que oi dir a persones quin eren estades aemprades lo comte Dosona et vezcomtes de Rochaberti et Dilla ab daltres richs homens de Cathalunya devien moure guerra ab lo dit comte de Foix ensemps al dit Rey de França et que enten que aquesta guerra se fore ja lavors començada sino que sobrevench la guerra de Castella.

Fou li lest et estech se en aquell.

Diluns a VIII dies de juyol del dit any.

Lonrat En Ramon de Perellos cavaller uxer del Senyor Rey testimoni jurat et demanat sobre les coses dejus scrites et specialment si aquest deposant ana al comte de Foix ne ales companyes con Calataju fou assetiat et dix esser ver que ell ana al dit comte a Ortes en Bearn et aço ab capitols del Senyor Rey e lo comte lavors vench a Foix per veures ab lo Senyor Rey et apres En Bernat de Cabrera vench a Castellnoudarri ab aquest deposant et ab En Francesch de Perellos et ab En P. Buçot et ab fra P. G. Dolms et daltres per tractar ab lo merescal de França et ab les companyes et aqui lo dit En Bernat mana a aquest deposant que anas al dit comte et quel amenas a Vi-

lafrancha de Conflench on seria lo dit Senyor Rey et aquest deposant sintent ques fahia altra tractament per lo dit Bernat de Cabrera ab los missatgers del Rey de Navarra qui aqui eren venguts escusas que noy iria que no volia fer pegueiar lo comte de Foix ne dirli falssies mas a la fi En Bernat de Cabrera lafusca quey hac anar ensemps ab En Francesch Çagarriga veguer de Rossello et trobaren lo comte de Maseres qui es en lo comtat de Foix et aquest deposant prega lo dit comte que fos a Puigcerda on seria lo Senyor Rey. E jatssia que lo dit comte sescusas de no venir hi dient que debades hi vendria car be conexia quen Bernat de Cabrera lo fahia pegueiar. Empero aquest deposant ab aquelles bones maneres que poch feu venir lo dit comte a Puigcerda et puys a Vilafrancha de Conflent et aqui fou lo Senyor Rey et parlaren ensemps presents mossen Bernat. No sab empero aquest deposant de que et com lo dit comte fou exit del parlament et tornat a sa posada trames missatge a aquest deposant et aquest deposant trobal jahent en lo lit et dix a aquest deposant que la glanola havia et aquest deposant conexent que no havia mal sino malenconia dixli que altre mal havia et lo dit comte dix a la mia fe tu dis vertat et per ma fe tu toas enganat mas be se que non has tu fet ne lo Senyor Rey que prosom es mas la cabra ho ha fet que ma fet pegueiar. Et sobre aço lo dit comte se parti del dit loch fort fello et destemprat.

Demanat si enten quel Senyor Rey si volgues po-

gues haver lo dit comte ne les companyes et dix que och sens tot dupte car lo comte hi devia fort volenteros et havia aquell comte totes les dites companyes a sa ma.

Dix encara demanat que si lo tractament del Rey de Navarra no fos ne anas avant lo Senyor Rey haguera haut lo dit comte de Foix ab les dites companyes.

Fou li lest et estech en aquell.

Aquell mateix dia.

En P. de Peratusa cavalleriz del Senyor Rey testimoni jurat et demanat sobre les coses davall scrites et dix esser ver que lo comte Dosona con fou vengut de Castella et hi devia tornar ab C homens a cavall aempra aquest deposant quey anas ab ell et aquest deposant no lin volia atorgar e lo dit comte dixli moltes paraules et induccions per les quals aquest deposant lin atorga si empero al Senyor Rey plahia entre les quals paraules et induccions que lo dit comte dix a aquest deposant li dix quel Rey de Castella era bon Rey fort et qui fahia grans dons et grans bens a les persones estranyes quil servien et moltes daltres laors et falagadures del dit Rey de Castella et del dit senyor de-

hia moltes deslaors de son servey les quals no li menbren be.

Fou li lest et estechse en aquell.

Dimecres a IX dies del dit mes de juyol.

Lo noble mossen Gilabert de Centelles majordom del Senyor Rey testimoni jurat et interrogat sobrels primer II III IV V capitols et dix si als no saber sau que la dita pau se feu migançant lo cardenal de Bolunya.

Sobrel VI capitol demanat et dix si als no saber sau quel dit Ramon Alamany ana al dit Rey de Castella et que con ne fou vengut ne dehia molt de be.

Sobrel VII VIII IX demanat et dix si alre no saber salvant que en aquell temps que la dita pau fou fermada lo dit En Ramon Alamany vench de Deça a Calataju et apres viu que En Bernat de Cabrera et En Ramon Alamany ab daltres molts sen anaren a Deça al Rey de Castella.

Sobrel X capitol demanat et dix si alre no saber salvant que con lo dit En Bernat de Cabrera et lo comte Dosona son fill foren tornats del dit Rey a Calatayu digueren quel dit Rey los havia be acullits.

Sobrel XI et XII capitols demanat dix esser ver que fermada et publicada la dita pau apres que lo dit En Bernat fou tornat de Deça a Calatayu l vespre lo dit En Bernat de Cabrera proposa davant lo Senyor Rey et son consell en Calatayu les coses contengudes en lo dit XI capitol et aquest deposant dix primer et consella que per res la dita liga no fahia a fer per les rahons en lo dit XII capitol contengudes et daltres que aquest testimoni lavors largament dix et posa et apres digueren tots los altres del dit consell de I en II et los demes tengueren ço que aquest testimoni havia dit. Lo dit empero En Bernat lo contrari tinent et consellant et aquella nit no si fina res mes lendema per lo mati aquest tastimoni viu ques tench consell en la terrada del alberch on posava lo Senyor Rey et lo dit En Bernat gita daquell consell aquest testimoni et mes hi En Pero Boyl et En P. de Margens et aquest testimoni passejaven allen et lo dit En P. de Margens demana a aquest testimoni et quina cara fets et aquell testimoni dix cor allis fa cosa dient ho del consell de que tornara encara la guerra et puys aquell dia mateix oi dir quel Senyor Rey havia fermada la dita liga. De-

manat qui foren en aquest consell et dix quen Bernat de Cabrera et En Pero Boyl et a son vigares lo comte de Denia.

Sobrel XIII demanat dix que noy sabia res ne sobrel XIV de que fou demanat.

Sobrels XV XVI XVII capitols demanat et dix esser veres les coses contengudes en aquells ecceptat que no li recorda en qual loch vench lo porter del Rey de Castella qui presenta les letres en los dits capitols contengudes. Demanat con sabia aço et dix que per tal con era lavors en la cort et vehia et oya les dites coses.

Sobrel XVIII capitol demanat diu que es ver que oi dir les dites paraules al dit En Bernat et encare li oi dir jaquits estar que jo ire al Rey de Castella eu adobare tot.

Sobrel XIX capitol demanat et dix que be enten aquest deposant que si lo Senyor Rey se volgues be poguera armar VI galeas mas sab que no sen armaren sino II ab les quals lo dit En Bernat mena lo cardenal de Bolunya a Avinyo.

Sobrel XX capitol demanat dix que noy sab res.

Sobrel XXI capitol dix que es ver quel comte Dosona ana ab micer Bernat de Palau al Rey de Castella et que aquest testimoni ne hague noves ab En Bernat de Cabrera dientli que no li paria que tan gran messio ne calgues fer ne hi calia anar lo comte car prou hi havia quey anas lo dit micer Bernat o altre savi.

Sobrel XXII capitol demanat dix que noy sabia res.

Sobrel XXIII demanat dix si als no saber sau que lo comte Dosona con fou vengut de Castella dix a aquest deposant quel Rey de Castella havia feta a aquell gran gracia et do.

Sobrel XXIV capitol demanat et dix que oi quel dit En Bernat con fou vengut de Castella dix al Senyor Rey present aquest testimoni et daltres les paraules en lo dit capitol contengudes o semblants en acabament et encare lo dit En Bernat dix al dit Senyor que havia fet ab lo Rey de Castella que donava al dit senyor la conquesta Dalmeria et quel Rey de Castella as-

setiaria Malicha et axi quel Senyor Rey ab tota quanta companya pogues hi anas et faria sa honor la qual cosa pero aquest deposant et los altres desconsellaren al Senyor Rey.

Sobrel XXV capitol demanat et dix que noy sab res sau quel comte Dosona devia anar en Castella ab CCC homens a cavall et per allo lo Senyor Rey jaqui aquest deposant a Valencia per procurar lo sou dels dits homens a cavall del deute que la ciutat de Valencia devia al Senyor Rey.

Sobrel XXVI capitol demanat dix que ha oides dir passat ha mig any les coses contengudes en aquell demanat a qui et dix que ha moltes persones de les quals no li recorda.

Sobrels XXVII tro a XXXIII inclusive et dix que noy sabia res con en aquell temps no fos en la cort ans fos romas a Valencia.

Sobrel XXXVII capitol demanat et dix que havia oit dir les coses contengudes en aquell a alcunes persones.

Sobrels XXXVIII et los altres seguents tro al XLV inclusive dix que noy sabia res.

Sobrels XLVI XLVII capitols demanat et dix que aquest deposant en aquell temps era a Valencia et oi les coses contengudes en aquells capitols et tengueren aquest testimoni et daltres molts per mal feta la cosa con lo Senyor Rey no havia pres lo do et que hagues socorregut a Calatayu et ja lavors hagren sospita que los affers del Senyor Rey et de la terra no anaren be per tal con Calatayu era assetiat et que hom no li socorregues que nos podia molt tenir.

Sobrel XLVIII XLIX dix que noy sabia als sau que ha oit dir a micer Bernat Dulzinelles quel Senyor Rey de consell del dit En Bernat dona licencia als homens de Calatayu ques retessen al Rey de Castella.

Sobrels L LI capitols demanat dix que ha oit dir les coses contengudes en aquells.

Sobrel LII capitol demanat et dix que no sap que En Bernat de Cabrera en les dites corts de Munço me-

tes debats ne contrasts sino en dues coses. La primera que lo dit En Bernat dix a aquest testimoni que si tractaven moltes coses contra lo dit En Bernat e laltre era en lo debat qui era entre los braces sobrel comportament de la sisa. Dix encare demanat que es ver quel dit En Bernat metia contrast quel comte de Trestamara no vengues et aquest testimoni lavors un dia a casa del dit En Bernat dix a aquell En Bernat perque metia aquest contrast cor be sabia quel Senyor Rey no havia tants homens a cavall que poguessen deffendre la terra al poder del Rey de Castella et lo dit En Bernat respos Jo beu veig que homens a cavall ha ops lo Rey mas no pora complir al dit comte ço que demana et per aço hi met contrast. Dix encare que Pero Carriello dix en aquella sao a aquest deposant don Gilabert En Bernat met aquest contrast quel comte no venga et aço no fa sino per son fill qui es pres en Castella ell fa gran deservey al Senyor Rey et siats cert que aquests affers exiran a alre.

Sobrel LIII capitol dix que noy sab res.

Sobrel LIV demanat dix esser ver quel dit En Bernat dix a aquest deposant que ell era aqui ab XIV richs homens et ab CCC homens a cavall et que aquells qui mal li volien et li retaven que nols ho preava molt.

Sobrel LV capitol demanat et dix esser ver ço qui en lo dit capitol es contengut et que aquest testimoni mateix oi legir la dita letra.

Sobrels LVI LVII dix no saber als sau que fou acordat quel dit En Bernat anas a Avinyo et En Jacme Desfar ab ell.

Sobrel LVIII capitol demanat dix que ha oides dir les coses en aquest capitol contengudes a moltes persones de que no li recorda et que ell lavors estant a Valencia trames al Senyor Rey En Bonafonat de Sant Feliu cavaller que li plagues socorrer al dit regne sino que si dins breus dies noy socorria que tot era perdut et enten aquest deposant que per lo tractament de Navarra et per la tarda del Senyor Rey si perde ço ques perde en lo dit regne car si hi hagues tot socorregut nos hi hagra res perdut.

Sobrels LIX capitol demanat et dix saber aço quel Senyor Rey estant pres de Borriana en una alqueria appellada Alcoçayda on fou vengut Darago a aquest deposant vengren II framenors la I dels quals ha nom fra Francesch Morera et diguerenli quels homens de Murvedre venien acordats que sil Senyor Rey anava lla

et lo Rey de Castella exia de fora que ells se alçarien en la vila et si per ventura lo Rey de Castella los menava ab si que a la batalla serien tots contra ell et ab lo Senyor Rey et aquest deposant mena aquests frares a la dita alqueria appellada Alcoçayda lon posava lo dit Senyor Rey els affrunta ab ell present En Bernat de Cabrera et con lo Senyor Rey ha sabut aço acorda que lendema ne partis et axiu feu et anaren a la orta de Nules et aqui fou acordat que pus aytals noves havia ques anas combatre ab lo Rey de Castella lo qual acort fou contra voler del dit En Bernat de Cabrera quin hac als noves ab lo dit deposant e lo çendema mati lo Senyor Rey batalla arengada ab tota sa host parti faent la via de Murvedre et camiaant lo dit En Bernat aparta aquest deposant present lo mestre de Muntesa et dix a aquest daposant que era avalotador et que metia lo Rey et tot lo regne a punt de perdre que per son consell et daltres lo Rey anava mala a aquella batalla et lo dit deposant li respos que ell segons son seny li dava bon consell et leyal et que null temps lo Senyor Rey non vouria tan bon partit et que aquells qui li daven conseyll contrari li daven lo regne a perdre et sobre aço lo dit deposant partis dels dits En Bernat et Mestre et anassen al infant En Ferrando qui era en la devantera et anant ab ell en la davantera lo dit infant hac manament del Senyor Rey que faes aturar les banderes cor lo Senyor Rey volia acordar si iria avant o tornaria arera et aquest deposant duptant se que no haguessen acordat quel Senyor Rey tornas atras torna al dit Senyor et dixli Senyor que es

aço per que fets aturar. Et lo Senyor Rey respos per tal con dien que noy ha bon pas et que ha hom a passar I davant altre della Xilsses. E aquest deposant dixli Senyor moltes vegades ne sots passat et no hajats dupte que jous hi passare ab la ajuda de Deu et si per ventura Senyor no volets fer aquest cami jous passare della aquest Puig de Urley et porets anar pla et ireis tro a la font de la Losa et lo Senyor Rey respos que dit li havien que noy havia aygua et ab aço haut acort mana que hom sen tornas. En apres lo vespre con lo Senyor Rey ab sa host fou tornat en la Orta de Nulles lo dit En Bernat repres fort aquest deposant dientli que massa era atravit cor penssar se podia que alli havia homens qui sabien mes de affers que ell et havien vists mes affers que ell et que li estava mal con axis atravia aconsellar et que be estaria quel Senyor Rey ne hagues lo cap et aquest deposant respos que mes valguera quel hagues dequells quiu merexien cor aquest deposant nou merexia et de lavors a ença aquest deposant no fou en lo castell del Senyor Rey ney fou demanat aytant con estigueren en regne de Valencia.

Dix encare que es ver que la host del Senyor Rey estava en loch fort mal sa et que aquest deposant ho dix al dit En Bernat et ques mudas entre II cequies damunt la vila de Borriana on havia pus sans loch et mellor et lo dit En Bernat dix que be estava alli.

Demanat perque enten aquest deposant que lo Senyor Rey hagues mallor partit si anas avant que con torna atras segons que ha dit et dix que per tal con los dits frares et altres persones qui eren exides de Murvedre dehien quels homens del loch serien ab lo Senyor Rey sil vehien et encara molts de Calatayu et daltres lochs Darago los qual eren ab lo dit Rey de Castella et encare per tot con segons dita dels dessus dits les gents del Rey de Castella soferien gran fam eils et lurs cavalls que be M nanaven pexent per los prats que no havien quels donassen et encare per tal con havia gran malaltia en la host del dit Rey de Castella et per moltes altres rahons les quals serien longues segons que dix descriure per les quals si lo Senyor Rey anas avant hagra trencada laygua et altres destrets per quel Rey de Castella se haguera a combatre o li haguera a jaquir la terra et anarsen vençut.

Sobrel LX capitol demanat dix que noy sab res con fos lavors fora de consell segons que dessus ha dit.

Sobrel LXI demanat et dix que no sabia quels dits castells se fossen dats en raenes per frau ans creu ques fossen dats vertaderament axi con lo Senyor Rey dona per rahenes Castell Abib et Ademuç mas enten aquest deposant que Murvedre e Almanara foren tornats al

Rey de Castella per frau del Rey de Navarra o lagui daquells qui nols volien reebre per part del Senyor Rey.

Sobrel LXII et altres seguents capitols tro al LXXXIV inclusive demanat dix que noy sab res sino per oida per tal con no ha estat en aquell temps en la cort.

Sobrel LXXXV capitol demanat dix quels dits capitols fets entrel Senyor Rey et lo Rey de Navarra son fort dampnosos al Senyor Rey et a ses terres et aço per tal con lo dit deposant ha vists et lests aquells capitols los quals enten que sien impossibles ques poguessen complir.

Sobrel LXXXVI demanat dix que aquest deposant estant a Leyda Gomez Carriello de casa del comte de Trestamara li dix present linfant En P. parlant de les rahenes quel dit comte demanava al Senyor Rey quel dit comte be fiava del Senyor Rey et de la Senyora Reyna mas que nos fiava den Bernat de Cabrera per ço que havia tractat ab lo Rey de Castella.

Sobrel LXXXVII capitol demanat dix que les coses contengudes en aquell son veres mas no sap si lo dit

comte aturava en lo dit loch de Munço per sospita o no.

Sobrel LXXXVIII dix esser ver ço que si conte demanat con ho sab et dix que per tal con aquest deposant era a Leyda on era lo Senyor Rey que li dix aquestes paraules o semblants veus quin joch nos fa En Bernat de Cabrera que com partim de Barchinona dix que tantost hic seria et havem li trameses V o VI correus et no ve e sens ell no podem finar los affers del Rey de Navarra et encare quel comte de Trestamara ja mes nò parara de Munço tro haia reçenes. Et aquest deposant resposli Senyor trametets li tost una persona et lo Senyor Rey dix que plahia li et tramęs li lavors Berenguer de Magarola ab una letra scrita de sa ma et lavors lo dit En Bernat vench al Senyor Rey.

Sobrel LXXXIX capitol demanat dix si haver oit dir a micer Bernat de Ulzinelles les paraules contengudes en lo dit capitol o semblants en acabament.

Sobrel XC capitol demanat dix esser ver que lo lagui contengut en aquell capitol fo fet empero no sap si fou fet per perdre lo regne de Valencia o no.

Sobrel XCI et XCII capitols demanat dix sobre aquells si no res saber.

Sobrel XCIII capitol demanat dix si res no saber si no de oyda.

Sobrel XCIV capitol demanat dix si res no saber sino que es fama de ço que en lo dit capitol se conte la qual fama dix esser vera per tota la terra.

Sobrel XCV capitol demanat dix que noy sabia res.

Sobrel XCVI dix que ha oit dir a la Senyora Reyna et a moltes altres persones.

Sobrel XCVII dix que noy sab res.

Sobrel XCVIII et los altres seguents tro al CIII inclusive et dix que noy sabia res sino per oida.

Sobrels CIV CV CVI CVII capitols demanat et dix

que es ver et notori ço qui en aquells es contengut.

Sobrels CVIII CIX capitols demanat dix que ell en aquell temps no era en la cort mas be sap et ha oit dir an Bernat de Cabrera que ell feu la dita liga contenguda en lo dit CIX capitol. Les altres coses en aquell capitol contengudes son veres. Exceptat que no sap quel dit En Bernat ne hagues diners. Dix encare que havia oit dir al dit En Bernat quel Senyor Rey havia haut gran acort sobre la dita liga et quel dit En Bernat daquest acort havia feta fer carta a Perpenya.

Sobrel CX capitol demanat et dix esser ver que aquest testimoni et En Ferrer de Manresa et daltres de consell del Senyor Rey present lo dit En Bernat de Cabrera foren per aquell senyor demanats de consell si les galeas en lo dit capitol contengudes irien en Anglaterra et aquell deposant et lo dit En Ferrer et daltres del dit consell tenien que no fahia a fer per moltes rahons qui lavors si dehien axi que lavors no sen feu res et apres pochs dies lo Senyor Rey parti de Barchinona et aquest testimoni romas hi per fer hi una enquesta per l avalot quels sartes havien fet et con lo Senyor Rey fou a Hostalrich ab lo dit En Bernat fina que En Francesch de Perellos anas ab les dites galeas en Anglaterra. Quant aço ques diu quels dits En Bernat et En Francesch hagren daço moneda dix lo

dit deposant que mossen Francesch de Perellos li ha dit que ell es fet per la casa de França car en un dia li dona lo Rey de França XV mil florins et M lliures de renda sobre castells. Item dix aquest deposant que lo dit En Bernat li dix quel Rey de França li havia tramesa letra que li dava o XX o XL mil solidos de renda et quel dit En Bernat havia mostrada la carta al Senyor Rey et que nols volia pendre.

Sobrel CXI interrogat dix que noy sab de certa sciencia con fos lavors en Mallorches governador mas be ha oit dir quel dit En Bernat sapodera quel Senyor Rey passas en Cerdenya.

Sobrel CXII dix si saber que les ciutats et viles del Senyor Rey per les guerres quel Senyor Rey ha haudes et ha son vengudes a gran menys cap per los dons que han hauts affer.

Sobrel CXIII capitol dix que ha vistes de fet moltes vegades les coses en aquell contengudes.

Sobrel CXIV capitol dix si saber que moltes vegades oi et viu quel dit En Bernat en consell et apart se plavia reso del Senyor Rey sobre prenentlo.

Sobrel CXV capitol demanat dix que no sab quen Bernat de Cabrera escrivis ne digues al dit Francesch de Perellos les coses en aquell capitol contengudes. Es ver que ha be oit dir quel dit En Francesch pres jenoveses et altres coses davant lo Rey de Castella et encare oi que Johan Alfonso de Mallorcha dix al dit En Francesch con lo senyor rey venia de Calatayu a la Almunia quel Rey de Castella havia moguda la guerra per ço que ell li havia fet.

Sobrel CXVI capitol dix que havia oit dir alcunes vegades al dit En Bernat aytals paraules En Gilabert lo Rey es cobeu et avaricios et vos metets lo per via quencare sera pus avaricios et per Deu mala a ops nostre car ell nos metra a punt de perdre ço que havem o ell perdra la terra.

Sobrel CXVII dix que be sabia quel comte de Trestamara qui lavors prenia sou o provisio del Senyor Rey valech al dit En Bernat de la guerra en lo dit capitol contenguda mas en les altres coses daquell capitol dix que no sabia res.

Sobrel CXVIII capitol dix que be ha vist quel Senyor Rey ab sabuda del dit En Bernat ha fetes de grans

donacions al comte de Trestamara et al comte de Denia et ha fetes moltes vendes per raho de les guerres mas les altres coses daquell capitol dix que no sabia.

Sobrel CXIX capitol demanat dix que noy sabia res.

Fou li lest et estech en aquell.

Dimecres a X dies de juyol del dit any.

En Bort Daragall de casa del Senyor Rey testimoni jurat et interrogat que sab sobre les vistes quel comte de Foix hac ab lo Senyor Rey a Vilafrancha de Conflent et dix esser ver que aquest deposant fou present a les dites vistes et oi dir al comte de Foix con sen tornava en sa terra que fort li sabia greu con havien torbat que ell no fos en servey del Senyor Rey et que no era colpa del dit senyor que bon senyor et gracios era mas era colpa den Barba ço es den Bernat de Cabrera qui tollia et qui havia enganat lo dit comte et fet peguejar. Dix encare que oi dir al dit comte que planyia molt lo Senyor Rey con li vehia perdre la terra et que be vehia que aço esdevenia per tal con lo comte Dosona era pres en Castella et que per aço En Bernat de Cabrera qui no havia sino aquell fill ja

no faria bona guerra. Dix encare aquell deposant que oi dir al dit comte de Foix que si En Bernat de Cabrera no hagues torbat lo seu fet et del Senyor Rey quel dit comte havia acor ab lo comte de Trestamara et ab la major partida de les companyes de entrar per Navarra en Castella et moltes altres paraules diu que li dix lo dit comte per les quals paria que li dolgues con ell no podia servir al Senyor Rey vehent quel dit senyor prenia gran dan.

Dix encare demanat que con lo senyor Rey fou a Borriana es tractava de la pau entre aquell senyor et lo Rey de Castella qui era lavors a Murvedre aquest deposant fou trames per lo dit senyor a Murvedre per pendres cura ques fehia en la host del Rey de Castella ne que si dehia et con feu la parla ab aquest deposant un cavaller castella companyo del mestre de Santyago lo qual dix a aquest deposant quel tengues secret de ço que ell li diria et aquest deposant dix que si faria apres lo dit cavaller li dix aquestes paraules o semblants en acabament con se pot fer quel Rey Darago te en aquest menys cap lo Rey de Castella que tots som morts de fam et havem perduts molts cavalls e som malalts et ha molt que som fora de nostres alberchs et are vol fer la pau con si ell Rey de Castella tenia ell en aytal partit sus ara cavalcaria et iria a Borriana car siats cert que sil Rey Darago con vench a la Losa vers nos fos anat avant axi con torna atras quel Rey de Castella nol haguera esperat ans fora fuyt

et semblants paraules ço quel Rey de Castella fora fuyt li digueren a part alcuns gascons qui eren ab lo capdal de Buig. Et totes les dites peraules et encare tal continent et mal estament de la host del dit Rey recompta aquest deposant lo cendema an Bernat de Cabrera qui ab lo comte de Denia ensemps era vengut aqui per tractament de la dita pau et encare dix al dit En Bernat que no paria al dit deposant que la dita pau se degues escoltar ne fer car no dehia lo Rey de Castella en tal estament ques degues fer e lo dit En Bernat dix a aquest deposant que non parles a negu cor aytal parlar no era sino avalotar faenes.

Dix encare lo dit deposant que con fou tornat a Borriana compta et dix al Senyor Rey et a mossen Francesch de Perellos et a molts daltres richs homens et daltres ço que havia vist et oit en la dita host dient encare a tuyt que no li parria que aquesta pensa degues fer per tal con los affers del Senyor Rey estaven fort en bon partit.

Fou li lest et estech se en aquell.

Aquell dia mateix.

Lonrat micer Bernat Dulzinelles cavaller conseller et

tresorer del Senyor Rey testimoni jurat et interrogat et primerament sobrels primers et altres seguents capitols tro al XIII inclusive et dix que noy sabia res sino per oida con no fos lavors ab lo Senyor Rey.

Sobrel XIV demanat dix que oi dir no li membra sin oi dir an Bernat de Cabrera o an P. de Margens pus que pau havem veurets anar per cossia En Berenguer de Relat et En P. de Margens.

Sobrels XV XVI XVII XVIII XIX capitols demanat et dix saber aço solament que viu diverses letres de requisicions quel Rey de Castella havia trameses al Senyor Rey sobre les VI galeas que li havia promeses de les quals lo Senyor Rey no poch armar sino II et aquelles mateixes con foren armades faeren grans II laguis per ço con En Bernat de Cabrera volch anar per missatgeria al dit Rey ab les dites galeas et puys que foren armades laguiaren be I mes per falta del dit En Bernat de Cabrera qui per les corts quis tenien en Barchinona per la questio del usatge princeps namque feu aturar les dites galeas tro que la dita questio fou finida. La segona per tal con finida la dita questio axi con devia anar en Sibilia al Rey de Castella acompanya ab aquelles galeas lo cardenal de Bolunya tro a Avinyo et creu aquest testimoni quey ana per son propi profit et estech tant entre ça et la que les dites galeas no faeren aquell servey que degren al Rey de Castella de la

qual cosa lo Rey de Castella hac gran greuge segons qne aquest deposant oi dir.

Sobrel XX capitol demanat et dix queu havia oit dir a molts de les quals no li recorda.

Sobrel XXI dix si saber quel dit En Bernat de Cabrera tracta quel comte Dosona son fill anas al Rey de Castella et quel Senyor Rey li faes la messio et que dehia que seria profitos al fet de la pau.

Sobrels XXII XXIII demanat dix no saber als sino que oi dir quel Rey de Castella havia dades cavalleries al comte Dosona tro en quantitat a son vigares de CC mil morabadis.

Sobrels XXIV XXV demanat et dix que noy sabia res.

Sobrel XXVI capitol et dix que havia oides dir les coses contengudes en aquell a Dias Sanchez de Casada et a altres que no li membren.

Sobrels XXVII et los altres seguents tro a XXXI

inclusive dix que noy sab res sau que oi dir quel dit En Bernat et lo comte son fill havien rejo favorejat lo cavaller et en lo dit XXXII capitol contengut lo qual cavaller fou amenat a Barchinona et aquell deposant cuydava haver M dobles de rescat del dit cavaller et axi so tenia per dit et puys no sab ab quines manyes faeren quel comte de Trestamara lo demana al Senyor Rey no contrastant que aquest deposant hagues demanat al Senyor Rey quel pogues rodar.

Sobrel XXXIII capitol demanat dix que noy sabia res.

Sobrels XXXIV et altres seguents tro al XLV inclusive dix que noy sabia res sino per oida.

Sbrel XLVI XLVII capitols demanat et dix que fou present a les corts quis tengueren lavors a Barchinona de les quals fou tractador aquest deposant ab En P. Çacosta et la cort conclui en la ajuda en los dits capitols contenguda be et liberalment et entretant vench En Bernat de Cabrera qui noy era estat et decontinent sens consell quel Senyor Rey non hac ne los dits tractadors non foren demanats trames micer Eximen Sanchez are bisbe Doscha a les dites corts que daquiavant per la dita raho nos ajustassen car lo Senyor Rey no havia per bo ne per agradable lo dit do

entenent que mes nauria per aemprament de singulars. Axi que desmanades les corts et lo Senyor Rey aempra singularment et ans que fos acabat la emprament Calataju fou perdut et puys lo dit En Bernat feu anar cercar glavis a Perpenya et en Lenguadoch dels quals nos hac negu los quals tractaments foren ventolans axi con molts que ni ha hauts.

Sobrel XLVIII capitol demanat dix que havià oit dir lavors ço que en aquell es contengut mas no li recorda a qui.

Sobrel XLIX capitol demanat et dix esser ver que con los dits missatgers de Calatayu foren venguts al Senyor Rey quels acorregues ols donas per bons sis retien al Rey de Castella lo dit En Bernat de Cabrera aparta lo Senyor Rey en una reecambra de la cambra del consell et ab II o III altres et aqui lo Senyor Rey dona per bons los homens de Calataju sis retien al Rey de Castella et daços feu carta la qual cosa con lo Senyor Rey feu exit de la reecambra eu sabe aquest deposant et los altres tengueren per fort mal feta per tal con havia dat titol als homens de Calataju ques poguessen fer homens del Rey de Castella.

Sobrels L LI capitols demanat dix queu ha oit dir e creu que sia cert et sab quel senyor Delesparra nach

V millia florins et daço ha vista letra del senyor Delesparra et ha hauda letra del Senyor Rey quels cobre per ço con lo dit senyor Delesparra non feu negun servey.

Sobre LII capitol demanat et dix que ha oit dir a molts con les dites corts se tenien en apres que dona grans contrasts a les dites corts et quel comte de Trestamara no vengues.

Sobrels LIII LIV LV LVI et dix que non sab res sino per oida es ver que li membre que paga la messio an Jacme Desfar et an Bertran de Pinos et apres ne cobra partida per tal con la dita missatgeria nos feu.

Sobrels altres seguents capitols tro al LIX inclusive dix que noy sabia res de certa sciencia mas que ha oides dir les coses en los dits capitols contengudes comunament a tots aquells quin venien et eren stats presents en los dits affers.

Sobrel LX capitol dix que es ver que la Senyora Reyna trames capitols al Senyor Rey als quals ordenar feu aquest testimoni present en los capitols se contenia que ella li percaçaria moneda pera II meses et axi que no faes la pau quis tractava ab lo Rey de Cas-

tella la qual era fort dampnosa et vergonyosa et no contrastant allo lo Senyor Rey procehi a la pau a gran dan et vergonya del regne et aço segons ques dix a tractament et consell den Bernat de Cabrera.

Sobrel LXI capitol demanat dix que no sab que frau si faes.

Sobrel LXII dix que noy sabia res.

Sobrel LXIII demanat dix que oi dir les coses contengudes en aquell a moltes persones les quals no li membren.

Sobrel LXIV demanat dix que noy sabia res de certa sciencia mas queu havia oit dir a alcuns.

Sobrels altres seguents tro al LXXI inclusive dix que noy sabia res sino queu ha oit dir.

Sobrel LXXII capitol demanat dix que les coses contengudes en aquell capitol son gran res veres per ço con ell paga los arneses nupcials de la senyora Infanta dona Johanna. Dix encare ques maravellava con tant

anant anaven del dit matrimoni per tal con havia oit dir al comte Dosona quel Rey de Castella per res no faria matrimoni ab la dita infanta que nos altava della per tal con havia massa gran nas.

Sobrel LXXIII et altres seguents tro al LXXVII inclusive demanat et dix que son veres les coses contengudes en aquells. Demanat con ho sab et dix que per tal con fou en los consells dels quals los dits capitols fan mencio.

Item sobrels LXXVIII LXXIX capitols demanat dix esser ver ço ques conte en los dits capitols. Demanat con ho sap et dix que per tal con fou en los consells qui daços tengueren.

Sobrel LXXX LXXXI capitols dix que havia oides dir les coses contengudes en aquells.

Sobrel LXXXII capitol dix que noy sabia res.

Sobrel LXXXIII capitol dix que es ver ço ques conte en aquell. Interrogat con ho sap et dix que per tal con viu lo dit memorial e fou a molts consells qui sen tengueren et que creu quel dit En Bernat ho feu fer.

Sobrel LXXXIV capitol demanat et dix queu ha oit dir.

Sobrel LXXXV capitol demanat dix que es ver ço ques conte.

Dels dits capitols fets entrel Senyor Rey et lo Rey de Navarra interrogat con ho sab et dix que per ço con ha vists et lests los dits capitols qui contenen grans desagualtats et impossibilitats et tals coses quel Senyor Rey no poria complir et creu et enten que o aquells quils faeren eren fora de lur seny ou fahien per gran frau et dan del Senyor Rey. La altra partida del dit capitol no la sap sino per la manera quels dits capitols ho rahonen.

Sobrel LXXXVI LXXXVII LXXXVIII dix que havia oides dir les coses en aquells contengudes.

Sobrel LXXXIX capitol. Demanat et dix esser ver que con lo dit En Bernat de Cabrera fou a Tarragona larchabisbe et lo bisbe de Barchinona et aquest deposant anaren a son hostal et aquest deposant dix an Bernat de Cabrera que ell havia penssat et perlat ab los

prelats ques tenguessen corts o parlament en Cathalunya et los prelats que tenguessen concili per tractar del defeniment de Cathalunya cor ell entenia que Cathalunya era terra quis podia defendre si bona provisio hi havia et aço respos lo dit En Bernat de Cabrera que tot ho tenia per perdut et que no consellava parlament car parlament general no ligava absents ne contradients ne axi mateix no era temps de tenir corts car no si avendrien de res et aquest deposant dix lavors Et donchs perdrem nos axi con a juheus et lo dit En Bernat dix non son en res que IV castells he establits en quem cuyt salvar IV anys. Et aquest deposant dix gens per salvar vos ab IV castells no som nos salvats quins volrien salvar ay tan be con vos et dixli encare aquest deposant segons aço par quens degam perdre axi com a juheus et lavors lo dit En Bernat respos et ço de queus maravellats que tostemps podets haver vist et lest que bon Rey toll terra a al Rey et podets ne trobar molts eximplis et axi pus que en Castella ha bon Rey e nosaltres lavem al no es maravella si lo Rey de Castella toll terra al Senyor Rey et a aquestes paraules foren presents los dits archabisbe et bisbe et lavors lo dit bisbe dix Mossen Bernat los affers del Senyor Rey van mal et tot hom ne posa la colpa a vos non se si y merits mal o no vos ho sabets et lo dit En Bernat dix jo noy cuyt tenir neguna colpa mas la Regina me persegueix. Veus con me va que de tots los consells que done a Sos he fetes levar cartes publiques et he anar per la terra ah cartes trossades per mostrar mon consell.

Sobrel XC capitol demanat dix quey sap quen Bernat de Cabrera laguia molt de metre les sues rahenes que metre devia per la qual cosa lo Senyor Rey hac a laguiar de socorrer a Valencia.

Sobrel XCI dix que noy sabia als sino que havia oit dir quel Rey de Navarra no demanava per rahena linfant En Marti sino quel dit En Bernat lin mes al cap.

Sobrels XCII XCIII dix que noy sab res.

Sobrel XCIV capitol demanat dix queu ha oit dir et sobre aço es gran res ço quel Rey de Navarra dix al Senyor Rey en presencia del comte de Denia et de mossen Berenguer Dabella et les obres quis son seguides et qui ja dabans eren passades qui mostren lo fet.

Sobrel CXV XCVI dix queu ha oit dir et lo dit XCVI a la Senyora Reyna.

Sobrels XCVII XCVIII demanat dix que ha oit dir

les coses contengudes en aquells et encare dix esser ver quel dit En Bernat de Cabrera allongava los dits tractaments car ço ques devia fer en un dia se trigava un mes et creu aquest deposant ques fahia a mal enteniment car aquest deposant oi dir açi en Barchinona al dega de Tudela qui es conseller del Rey de Navarra et cabia en los dits affers que fort al faener haguera fet en una terciada ço quel dit En Bernat et los altres tractadors qui tractaven ab lo Rey de Navarra fahien en un mes.

Sobrels altres capitols seguents tro al CIII inclusive et dix que noy sab res de certa sciencia mas que ha oit dir gran res de les coses contengudes en aquells a la Senyora Reyna et a mossen Berenguer Dabella et a mossen R. de Paguera.

Sobrels CIV CV CVI CVII capitols demanat et dix esser ver quel Senyor Rey havia fets de grans dons et assenyalats al dit En Bernat de Cabrera et a son fill et quel tenia per major et per special conseller et lo dit En Bernat fahia pau et guerra dels affers del Senyor Rey et comunament ço que ell volia se fahia en lo consell et no als et en los consells secrets quel Senyor Rey tenia metia lo dit En Bernat quis volia en gitava quis volia axi que alcunes savies persones dél consell del Senyor Rey dehien que aquell senyor no havia altra conseller sino En Bernat de Cabrera car

no si fahia sino ço que ell volia entant que a vegades fahia barallar lo Senyor Rey ab la Senyora Reyna con la dita Senyora li contrastava a son voler axi que enten aquest testimoni quel Senyor Rey era pus obedient an Bernat de Cabrera que no era son fill lo comte Dosona et que tot hom comunament et de casa faera abans alcuna cosa qui tornas a desplaer del Senyor Rey que no del dit En Bernat.

Sobrels CVIII CIX capitols demanat et dix que son veres les coses contengudes en aquells. Interrogat con ho sab et dix que per tal con era en los consells quis tenien daço et vehia quel dit En Bernat era promovedor et instador dels dits affers quant empero aço ques diu quel dit En Bernat hagues diners del venecia nou sap. Jassia quen fos alcuna fama en la cort et lo Senyor Rey a instancia del abbat de Rippol apres dalcun temps comana de paraula a aquest deposant que enqueris de ço ques dehia quel dit En Bernat havia hauda moneda del venecia et lo dit deposant no volch pendre aquesta comissio duptant se de la malicia del dit En Bernat. Dix encare lo dit deposant que sab que la dita liga se feu a gran desavantatge del Senyor Rey per ço con mes li costaven les galeas quel venecia no li dava.

Sobrel CX demanat dix que cabe en diverses consells quis tengren de la liga quel Senyor Rey feu al Rey de

França per la qual lo dit senyor entenia haver moneda en hac XXIV mil florins ab ques devia defendre Cerdenya per alcuna guerra qui si movia e fou disputat si lo Senyor Rey podia fer mal al Rey Danglaterra sens deseximent pero mossen Bernat cerca manera que noy calia deseximent et aço per tal con les galeas se armassen ab diners del Rey de França.

Sobrel CXI dix si saber aço que los demes del consell del Senyor Rey tengren quel Senyor Rey no devia pássar en Cerdenya et lo dit En Bernat ab labat de Blanes are bisbe de Valencia et ab alcuns altres de consell del dit Senyor Rey qui eren escolans damen del dit En Bernat tengueren lo contrari et allo se hac a seguir a tort o a dret entant que un dia en G. de Bellera qui aço contrastava fort dix al Senyor Rey que a ligar faria si contra volentat de tuyt volia passar en Cerdenya et lo Senyor Rey trasch la brocha per dar lin mas fou li defes per alcuns de son consell. Dix encare quel noble don Pero de Xericha dix lavors a aquest deposant que parlas ab lo Senyor Rey que cessas daquell viatge et que ell faria quel jutge li pagaria les messions que havia fetes e li estaria a conexença del infant En P. o dels consellers de Barchinona axi que aquest testimoni parla apart ab lo Senyor Rey dels dits affers et parech que li plagues et dix lo Senyor Rey que faria de la armada et aquest testimoni resposli que la espletas en altre loch que allo no li fahia res pus quel jutge li pagava la messio et aquest testi-

moni hac pler de la resposta del Senyor Rey pero dix lo Senyor Rey queu volia parlar ab En Bernat de Cabrera. Et apres parlau ab lo dit En Bernat menys daquest testimoni et puys lo Senyor Rey haut acort ab En Bernat dix al dit testimoni que mal fahia con li parlava daytals affers car pus ell havia acordat danar negu no lin devia empatxar.

Sobrel CXII capitol demanat et dix que les coses en aquell contengudes son veres e es notori que per los als tractaments del dit En Bernat la terra es en gran destruccio et perill de perdre.

Sobrels CXIII et CXIV et dix les coses contengudes en aquells esser veres. Demanat con ho sab et dix queu viu moltes vegades en consell del Senyor Rey et enten que es notori en lo consell del Senyor Rey.

Sobrel CV capitol demanat dix si saber aço que ell en aquell temps era ab lo Senyor Rey a Perpenya et vench hi I correu del Rey en Castella ab una letra qui no paria be que fossen deseximents en la qual letra lo Rey de Castella fahia conplanta de moltes coses et entre les altres de la injuria quen Francesch de Perellos li havia feta et concluhia quel Senyor Rey hi provehis et que daqui avant pus axiu fahia no queria esser su amigo et lo Senyor Rey hac sobre allo diver-

ses acorts et gran res de tot lo consell tengueren quel Senyor Rey devia per la dita raho trametre dos cavallers al dit Rey et entenien que per aquesta missatgeria poria cessar la guerra car no entenien be que aquella letra volgues dir deseximents et En Bernat de Cabrera pres la esquerra et dix que allo volia dir deseximents et que ell dictaria la resposta de la dita letra et feu la et axi la feu passar contra oppinio dels demes del consell. E per tal que pogues quel Senyor Rey hagues pler de la guerra feu dar al dit correu que havia portada la dita letra del Rey de Castella vestedures et una mula ensellada et una espasa et XX florins per messio la qual cosa aquest deposant paga de manament del Senyor Rey a ell fet per En Bernat de Cabrera et con En Berenguer dez Pujol digues lavors en consell que no fahia a pendre guerra ab lo Rey de Castella lo dit En Bernat lo desonra. E apres foragitats tots aquells de consell del Senyor Rey lo dit En Bernat feu tractaments ensemps ab II escolans damen ço es ab En Pero Jordan Durries et ab En Matheu Mercer que vengues Deça lo comte de Trestamara que era a Paris et feu venir Pero Carrello qui era ab ell et ab los sobre dits feu quel dit comte vench Deça et feuli dar per entrada Muntblanch Tarrega Vilagrassa Tamarit de Litera Richla Epila Vilareal et Castello de Burriana qui feren I gran heret de fill ledesme de Rey Darago et no resmenys li porferi son gran sou de la qual cosa los richs homens de Cathalunya et Darago foren forts estomacats que tan faes lo Senyor Rey a homens estranys et a ells no res en ser-

viren de pus al cor segons que aquest deposant oi dir a molts dels dits richs homens et creu fermament aquest testimoni per moltes coses quen ha vistes que la dita guerra fora levada de carrera gran temps ha si an Bernat de Cabrera ho hagues volgut ne consentit et viu entre les altres coses quen Pedro de Xericha offeri al Senyor Rey que ell levaria de carrera los affers de la dita guerra a sa honor et hanc En Bernat de Cabrera nou volch que negun hom ne fos tractador si no ell qui hi dona mal recapte et viu una vegada aquest testimoni a Saragoça quel Rey de Castella trames al Senyor Rey II fills de cavallers et podia hom concluir segons lurs paraules quel Rey de Castella haguera pler si lo Senyor Rey li trametes sos missatgers et que paria quels affers se levarien de carrera et lo Senyor Rey menys den Bernat de Cabrera per tal con era malalt hac son acort en lo qual foren comte de Luna archabisbe de Saragoça Michel Perez Çapata En Gilabert de Centelles en Lop de Gurrea et aquest deposant en lo qual acor fou difinit quel Senyor Rey devia trametre al dit Rey II cavallers per levar los affers de carrera et que sen seguiria una de dues coses ço es que portarien pau o sabrien lenteniment del Rey de Castella et apres lo Senyor Rey dix a aquest deposant que pujas an Bernat de Cabrera qui jahia malalt en una torra de la Aljaferia et que li comptas lacort que havia haut et feta la recomptacio En Bernat de Cabrera demana a aquest si ell et lo dit En Gilabert eren daquell acort et lo dit deposant dixli que och et lavors lo dit En Bernat dixli quels tenia per als homens et per vils et

qui no merexien esser consellers del Senyor Rey et àpres lo dit noble parla ab lo Senyor Rey et feu revocar lo dit acort.

Sobrel CXVI dix que nou havia oit dir al dit En Bernat mas a moltes altres persones qui dehien que lin havien oit dir. Be oi dir segons que dix al dit En Bernat moltes vegades que sil Senyor Rey era en pau que seria tortorer et cobdicios de la terra dels richs homens et daltres.

Sobrel CXVII capitol dix que era ver quel dit En Bernat se magnificava et pres la guerra en lo dit capitol contenguda sens que no li calia et aço fahia per tal que mostras son poder lo qual era mes del Senyor Rey que seu.

Sobrel CXVIII demanat dix que nou sab mas queu creu per les obres que vehia fer al dit En Bernat.

Sobrel CXIX capitol demanat et dix que ha oides dir les coses en aquell contengudes al archabisbe de Saragoça.

Sobrel CXX capitol demanat dix esser ver quen

Bernat de Cabrera es hom dalt cor et qui gosaria tota res assajar et era fort presumptuos en son poder les altres coses no les sab sino per oida.

Sobrel CXXI capitol demanat que fama es de les coses que ell ha deposades et creu les dites coses esser veres per tal con los fets quel dit En Bernat ha fets en temps passats responen rejo a la fama et par que sien notoris.

Dijous a XI dies del dit mes de juyol.

Mestre Berenguer Dalos fisich de la ciutat de Saragoça testimoni jurat et interrogat sobre les coses davall escrites. Dix si saber que I notari qui esta a Saragoça appellat Sanxo Çuera li compta temps ha que havia oit dir an Berran de Lir escuder qui solia esser senyor de Ganyallur que en temps quen Bernat de Cabrera fou ab lo Rey de Castella en Sibilia apres que la pau fou feta lo dit Bertran era aximateix a Sibilia et viu un vespre quel dit En Bernat de Cabrera estech molt en consell ab lo Rey de Castella axi que era ja grau ora de nit e isque del consell I Bisbe et que com cridant dehia Santa Maria val et ses companyes demanaren li que era allo et ell respos que la major tracio si tractava qui fos feta del comte Julia a ença et que Arago era vendido et aquestes paraules oi lo dit

Bertran segons que diu et puys les recompta al dit Sanxo Çuera lo qual Sanxo ho recompta depuys a aquest deposant.

Dix encare que mestre Berthomeu de Tresbes fisich qui solia esser a Saragoça et es gran estelabre compta a aquest deposant que ell havia dit al Senyor Rey quels fets seus dels tractaments de la pau et de la guerra no podien anar avant ans tornaven atras et aço crehia que fos per les costellacions contraries en que ell era nat et axi quel dit mestre Berthomeu faria son poder de temprar la malicia de les planetes et axi que li faes una letra de creença an Bernat de Cabrera qui no era lavors ab lo Senyor Rey et lo Senyor Rey dixli que li plahia ço qui valer li pogues et que li faria la dita letra de creença et axiu feu et lo dit mestre Berthomeu porta la dita letra de creença al dit En Bernat de Cabrera et explicada li la creença daquella letra lo dit En Bernat li respos que sen anas en mala ventura que grant ribaut era ell desonra et puys li dix que mentre los affers de la guerra durassen aquell En Bernat seria enomenat et seria en gran estament et pus quey hagues pau noy hauria aquell estament.

Dix encare quel dit Berthomeu sen ana a Bayona et apres feu sen hi anar sa muller et la dita muller con fou la feu una letra a sa mare qui era a Saragoça la qual letra aquest testimoni legi en la qual fahia sa-

ber a la dita mare sua que havia oit dir en Bayona que la major traicio se pastava en Arago qui hanc fos perque li plauria que la dita mare sua et sos germans sen anassen a Bayona.

Dix encare que oi dir que con se tractava lo matrimoni de la infanta dona Johanna ab lo Rey de Castella et lo Senyor Rey era a Exea et sen venia a Tahust ab pocha companya quel Rey de Castella havia passat lo riu Debre et caçava Deça e quels munteros daquell Rey eren venguts a Tahust per comprar pa et vi et que lavors vench I hom al Senyor Rey qui li dix Senyor guardats on anats quel Rey de Castella es açi qui caça lo porch que ja los seus munteros son a Tahust qui conpren pa et vi et lavors lo Senyor Rey anassen vers Biel per dupte del dit Rey de Castella.

Demanat de fama dix que fama era en Arago que per los tractaments den Bernat de Cabrera la terra se havia a perdre et ques dehia que a Pascha de mayo lo Rey de Castella hauria presa Valencia et a Sent Johan Saragoça.

Fou li lest et estech en aquell.

Lo dit dijous a XI de juyol.

Lonrat En Bonafonat Sent Feliu cavaller testimon jurat et interrogat sobre LIX capitol et dix con aquest testimoni fou vengut de la missatgeria que havia feta al Rey de Granada et fos a Saragoça on lo Senyor Rey era lavors vengut de les parts de Navarra feu al dit Senyor Rey relacio de la dita missatgeria et apres per lo mati cendema ana a la posada den Bernat de Cabrera que encare no era levat del lit et feuli semblant relacio et feta la relacio demana lo dit En Bernat a aquest deposant ques fahia ne ques dehia en regne de Valencia et aquest deposant resposli que tot hom hi estava desesperat con Terol era lavors perdut et vehien tota la altra terra perdre et no vehien que negu hi acorregues et que per tal con aquest testimoni tenia lo dit En Bernat per senyor li volia dir aço que tot hom generalment dehia que tot aquest lagui et aquest mal fahia ell et que era gran traydor car ell fahia laguiar lo Senyor Rey perque la terra se perdes et lo dit En Bernat respos lavors et dix lexats los dir et ensuzar lurs lengues car vos ne los altres nous ne devets entrametre car lo Senyor Rey et jo hi darem recapte en tal manera que sera servey et honor sua. Et apres lendema a son vigares con aquest testimoni sen volgues tornar al regne de Valencia supplica al Senyor Rey que con en lo loch de Murvedre hagues poques companyes et nos pogues be deffendre en cas quel Rey de Castella hi vengues con aquest testimoni hagues feta la cerca et noy hagues trobats sino DCCCC

homens et lo loch hagues gran cerqua que li plagues de trametre hi companya de homens a cavall et de peu car loch era per lo qual sis perdia lo regne se poria perdre e lo Senyor Rey respos que aquest deposant dehia ver que lo loch de Murvedre sis perdia se poria perdre lo dit regne et que lendema ell ho posaria en consell et ordenaria que les companyes hi deurien anar et partit daqui aquest deposant del Senyor Rey anassen al dit En Bernat et dixli sobrel fet de Murvedre ço que havia dit al Senyor Rey et encare li dix la resposta quel Senyor Rey lin havia feta et axi prega lo dit En Bernat que li ajudas sino que Murvedre era perdut et lo dit En Bernat respos que quant era de son consell lo Rey noy trametia null hom car Murvedre sil perdem en un dia laltre lo cobrarem et lo dit deposant replicali que sil perdien que nol cobrarien tost car en temps de la unio no ho dehia lo dit En Bernat axi que ans dehia que per Murvedre se salvaria es perdria lo regne de Valencia et lo dit En Bernat respos que aquell era un temps et aquest altre et axi que sen anas quel Rey se sabia que fer et encontinent aquest deposant tornassen al Senyor Rey et dixli si havia acordat qui trametes a Murvedre et lo Senyor Rey dixli semblant resposta quel dit En Bernat havia feta al dit deposant.

Dix encare que apres que Murvedre fou perdut et lo Rey de Castella fou en aquell et lo Senyor Rey fou vengut a Borriana lo dit senyor acorda ques acostas a

Murvedre et sen anas a la Losa et açó per tal con havia haut ardit de Murvedre per II framenors et per altres persones quel Rey de Castella et la sua host havien grans malalties et mortaldats et carestia et sobre açó lo Senyor Rey parti per anar a la font de la Losa et con fou en dret Duxo vengren alcuns homens de Murvedre fort exalenats et digueren al Senyor Rey Senyor acostats vos a Murvedre et combatets vos ab lo Rey de Castella car no ha batalla a MD homens a cavall vostres que sol los vostres naturals qui son ab ell tantost que vejen los vostres penons lo vençran et si combatre nous volets sia la vostra merce Senyor que no façats pau car lo Rey de Castella no hic pot aturar VIII dies et lo Senyor Rey qui ja havia fets aturar los panons per tornar fou fort pagat de les paraules quels dits homens hagren dites et dix vajen les banderes avant faent la via de la Losa et lavors lo dit En Bernat qui ja era estat despagat segons que aquest testimoni li havia oit dir perque lo Senyor Rey era partit de Borriana dix et con Senyor per avalot de valencians movets vos vostres penons estats segur et farets que savi que açó no es joch et poch apres vench al Senyor Rey lo dit En Bernat ab lo comte de Trestamara et lo comte de Denia et dix Senyor nous cal anar avant tornat vos en en bon guany que no ha aygua a la Losa et lavors lo Senyor Rey feu girar les banderas et es cert segons que dix aquest deposant que a la Losa havie aygua a III hosts. Demanat con sab les dites coses et dix que per çó con hi fou present a tot.

Apres dix demanat què con los tractes de la pau foren començats entrel Senyor Rey et lo Rey de Castella qui era lavors a Murvedre isqueren de Murvedre II scrivans ço es Berthomeu Benet et Jacme Cafer et daltres dels quals no li recorda be V o VI et digueren a aquest deposant ques maravellaven fort con en tal cas lo Senyor Rey fahia pau ne treva ab lo Rey de Castella per ço con lo Rey de Castella et les sues companyes eren en mal estament es tenien per perduts et vehien quel Rey de Castella depuys que havia feta la treva forma lo castell axi be et mils que no havia en lo temps passat car gerres et tots quants vexells havia en lo loch qui aygua poguessen tenir havia fets pujar al castell et fahia hi pujar aygua a caps de persones et tirar hi blats de totes aquelles parts de que haver ne podia encare ques dehia entrels castellans quel Rey de Castella no fahia la pau ne la treva sino per exir del mal partit en que era et aquest deposant demana als dits escrivans si havien vist lo comte de Denia ne En Bernat de Cabrera et responeren que och al grau de Murvedre els havien recomptades les dites coses et apres aquest deposant con lo dit En Bernat fou tornat de Murvedre a Borriana aparta aquell En Bernat et dixli ço quels dits escrivans li havien comptat et respos lo dit En Bernat callats vosen non parlets a nengun hom als dix que no sabia sobre los dites coses.

Fou li lest et estech en aquell.

E Diluns a XXII dies del mes de juyol del any de la nativitat de nostre Senyor MCCCLX quatre ora apres missa lo Senyor Rey estant present en la ciutat de Barchinona feu ajustar son consell gran et solemne et en gran nombre de persones en son palau ço es en la cambra major daquell palau contigua a la capella en lo qual consell foren la Senyora Reyna lalt infant En Ramon Berenguer comte Dampuries et altres barons et cavallers e doctors en leys et savis en dret. E justat lo dit consell lo Senyor Rey dix a aquell consell davant aquell senyor estant present que ell en lo dit consell volia haver acord que devia fer den Bernat de Cabrera e per tal que mils li poguessen conseliar recitals los mals fets et los mals et enganosos consells los quals segons que evidencia de fet apres havia demostrat eren stats fets dalcun temps a ença et al Senyor Rey donats per lo dit En Bernat estant conseller seu en lo qual En Bernat lo Senyor Rey mas que en altre conseller se confiava entenent quen tots sos fets hi amas leyalment et dreta per los grans dons et assenyalats quel Senyor Rey havia fets a sa casa et per lo gran loch que li donava en sa cort et per la gran et special creença que dava a sos dits consells.

La qual recitacio Jo P. de Gostemps escriva del Senyor Rey et notari del present proces con lo meu enginy per prolixitat de la materia no bastas a compendrela per manera que la posas en scrits de paraula a paraula segons quel Senyor Rey la havia feta depuys de poch a poch enfre alcuns dies no confiant men en la mia memoria mas interrogant ne moltes vegades lo Senyor Rey presents alcuns daquells qui a la dita recitacio foren mis en scrits ab moltes correccions quel Senyor hi feu et mesa en scrits et corregida legi al dit Senyor Rey de paraula a paraula et lesta aquella lo senyor Rey dix que era vertadera et aytal en acabament con lo dit Senyor Rey havia feta de paraula. Es donchs la recitacio del Senyor Rey feta en lo dit consell seu et tornada en scrits per mi dit notari per la manera dessus dita de la tenor seguent.

Per cert depuys quel comte Dosona fou en poder del Rey de Castella En Bernat de Cabrera nons ana tant diligentment ne tan curosa en nostros affers con solia nens dona aquells profitosos consells que solia et açons ha mostrat evidencia dels fets qui son seguits car lo Rey de Castella tinent son setge sobre Calatayu nos appellam corts als cathalans en Barchinona per haver consell et ajuda sobrel dit fet la qual cort ajustada tost et yverçosament axi con la qualitat del fet ho requeria acorda de donar nos D homens a cavall et cert

nombre de ballesters qui prestament anassen en deffensio de Calatayu. E En Bernat de Cabrera consellas que per res la ajuda no prenessem ans solguessem les corts car mes nauriem particularment demanant a quiscu e nos entenents que ell nos consellas leyalment axi con solia soltam les corts et no prenem la ajuda. E apres nos dix que sen iria a Perpenya et puys en Lenguadoch axi con se feu donant nos entenent que hauria les grans companyes ab les quals mils et pus poderosament porien socorrer a Calatayu et per aquesta raho nos feu anar a Perpenya et hi feu anar promens dalcunes ciutats nostres e tornat En Bernat de Cabrera de les parts de Lenguadoch a Perpenya on nos fom venguts donans per clar que podiem haver aquestes companyes et sobre açons feu haver diverses consells et tractaments axi ab aquelles companyes con ab comte de Foix con feu venir a Vilafrancha de Conflench on axi matex feu nos venir. E per aquests tractaments nos feu fer grans et assenyalades messions et finalment nenguna ajuda no haguem de les companyes ne del comte de Foix e tinent nos en aquestes laguis se perde Calatayu et jassia que a Perpenya mentre duraven los dits tractaments fossen ab nos linfant En P. et linfant En Ramon Berenguer et mossen Francesch de Perellos que havia menats los tractaments de les companyes et molts altres de nostre consell empero En Bernat de Cabrera ginya que negu no cabe en los dits tractaments sino ell. E axi mateix la ajuda que lavors demanam particularment nons vench ab be molt a tan gran profit con fora aquella que la cort nos do-

nava cor non haguem sino LX mil florins per via de prestech los quals haguem a retre en les corts de Munço et con perdut Calatayu et vist quels dits tractaments no eren res acordassen a Perpenya que no haviem altre consell ne remey sino que tenguessem corts generals a Muntço a tots nostres regnes et terres per haver tal consell que nos e ells poguessem deffendre fahem manar les dites corts et mentre les teniem mogerensi algunes paraules que eren en escusa del bisbe de Taraçona les quals fra Asbert Juya li havia posades per lo fet de Taraçona a les quals paraules En Bernat de Cabrera sesforça de respondre per la qual cosa les corts laguiaren molt. Encarens dix linfant En Ferrando durant les corts et açons dix en fort gran secret que ell havia una letra escrita de ma del Rey de Castella la qual se endreçava a la infanta sa muller en la qual letra contenia creença per lo Rey de Castella comanada al comte Dosona et explicadora a la dita infanta et aquesta letra dix linfant que li havia dada et la creença explicada Dia Sanchez de Cassada al qual lo comte havia dada la letra et explicada la creença dins la terra del comte on depuys que aquell comte era vengut de Castella havia fet venir Dia Sanchez et havia pregat que la letra portas a la infanta dientli quel comte no podia venir bonament a ella et que per aço li trametia Dia Sanchez qui la creença li digues la qual creença era aytal quel Rey de Castella amava molt la infanta et la volia pendre per muller et axi que ella faes que ab mezines o en altra manera oçies linfant son marit et ell decontinent pendriala per mu-

ller et que aço plauria al Rey de Portegal a les quals empero paraules nos no donam gran fe ans nos maravellam daquelles perque no haguem cura de veure la letra. Encareus dehim que nostra consciencia es be informada quen Bernat de Cabrera troba et mes en cor dels richs homens et cavallers qui eren en les corts de Munço que demanassen et allegassen franquea de no pagar imposicio la qual cosa fou tot lo lagui et torb de les dites corts cor si aço no fos les corts foren tost finades. Et entenem en nostra consciencia fermament quen Bernat de Cabrera aquest et los altres laguis que feu dar en les corts de Monço feu a fi quel Rey de Castella durant aquells laguis prenes Taraçona et Boria et tots aquells lochs de la comarcha axi con fou car cert es que ans que les corts fossen finades foren perduts Boria et Magallo et ans que poguessem exir de Monço foren perduts Taraçona et los altres lochs daquella comarcha.

E apres que les corts de Monço haguem tengudes anam nosen a Saragoça on haviem ja fets anar linfant En Ferrando et lo comte Durgell lo vezcomte de Cardona et En Bernat de Cabrera et les altres companyes de homens a cavall et aqui estiguem alcuns pochs dies dins los quals En Bernat de Cabrera qui lavors era vengut de Navarra nos consella ens induhi ab ses maneres quens en anassem a Sors on dehia que seria lo Rey de Navarra et tractariem quel dit Rey nos ajudas ens valgues car de persona del mon nons complia tant la ajuda con dell. E nos creents que nos poguessem haver ajuda iverçosa del dit Rey segons quen Ber-

nat de Cabrera nos havia dat entendre partim de Saragoça. Aquesta empero partida poch saber abans dalcuns dies tot hom car hagueren sen a logar moltes besties a ope de nostres companyes les quals besties se trigaren haver IV dies o pus et encare que aturam en Saragoça II dies apres que era estat empres que partissen car empres havien que partissem lo dimarts et no partim tro lo dijous seguent. Et partint de Saragoça anamnosen a Sos et saben quel dia que nos partim de Saragoça lo Rey de Castella parti de Calatayu per anar vers Darocha. E En Bernat de Cabrera sots color de gran et soptosa ajuda que de dia en dia nos dehia que hauriem del Rey de Navarra nos tench tant a Sos quel Rey de Castella hac pres et occupat Terol et la major partida de ses aldeas et Exericha et Sogorb et molts altres castells et lochs axi en regne de Valencia con en Arago et finalment de la ajuda del Rey de Navarra no haguem res nen axi nengun fruyt ans la anada de Sos segons que evidencia de fet apres mostra fou gran dampnatge nostre e gran destruccio dels regnes Darago et de Valencia car aytant con nos haviem estat a Saragoça lo Rey de Castella no era exit de Calatayu nens havia res tolt et tantost quen fom partits ens fom lunyant daquelles parts ell pres los dits lochs.

Perque nos veents que neguna ajuda iverçosa no podiem haver del Rey de Navarra ab quens poguessem defendre del Rey de Castella tornam nosen a Sarago-

ça et jassia que alcunes persones qui eren vengudes de les parts de Valencia nos diguessen que trametessem a Murvedre homens a cavall et a peu car per la gran tenguda del loch los homens quiy eren nol poguessen deffendre et si aquell loch se perdia que tot regne de Valencia iria a gran perill de perdre et nos aço volguessem fer empero lo dit En Bernat nos dona entenent que noy trametessem negu car Murvedre si en I dias perdia en altres cobraria e seguis que apres no ana molts dies lo Rey de Castella pres Murvedre et molts altres castells et lochs en regne de Valencia.

Apres nos ab tota nostra companya de homens a cavall et de peu anamnosen a Borriana lo Rey de Castella estant en Murvedre et aqui nos haguem acort quens en anassem vers lo Rey de Castella per combatrens ab ell et axi partim de Borriana e paria que totes nostres gents haguessen gran cor que la batallas faes et com fos pres lo pas de la Losa En Bernat de Cabrera ab alcuns altres de gran estament qui aqui eren mos consella que per res lo pas de la Losa no fahia a passar et quens en tornassem a Borriana jassia que tot hom axi de peu con de cavall comunament tengues que fahia a passar e combatres ab lo Rey de Castella empero nos tornam a Borriana mas de aço non donam carrech an Bernat de Cabrera car encare som nos daquella oppinio que no fahia a passar la Losa mentre los enamichs estiguessen a Murvedre ab aytan gran o maior poder quel nostre no era.

E estants nos a Borriana En Bernatde Cabrera tracta pau entre Nos et lo Rey de Castella per lo qual tractament ana alcunes vegades ab En R. Alamany de Cervello et ab alcuns altres a Murvedre per parlar ab lo Rey de Castella qui aqui era. E finalment donans entendre que si be no cobravem los lochs e paria que la pau fos vergonyosa et dampnosa. Empero fahias a aquesta fi que nos prenessem lo Rey de Castella la qual cosa segons quen Bernat de Cabrera dehia se tractava ab linfant de Navarra en aquesta manera ques devia fer matrimoni et solempnizar a Tudela entrel Rey de Castella et la infanta dona Johanna filla nostra et que aqui devia venir lo Rey de Castella ab pochs e nos axi mateix et que era empres que al vespre quel rey de Castella se vees ab la Infanta lo Rey de Navarra prenes aquell Rey o si ell no podia hom haver que almenys lo Rey de Navarra faria quel mestre de Calatrava de Castella ab gran companya de homens a cavall passaria lo pont de Tudela car daria li entenent que daquelles parts de Navarra poria occupar molts lochs Darago et apres que fos passat lo Rey de Navarra establiria lo pont en guisa que per aquell pont lo dit mestre no pogues tornar et ab ay tant nos et lo Rey de Navarra hauriem lo mestre mort o pres ab sa cavalleria.

E nos diguem an Bernat de Cabrera per cert mos-

sen Bernat nons dona vigares que a tan gran malvestat degam convertir maiorment car la nostra casa null temps no acustuma de consentir aytals coses ans es stada de les pus leyals del mon et En Bernat de Cabrera dehians senyor daço nous cal haver consciencia ne es persona el mon quius ho tinga a mal cor lo Rey de Castella es Rey traydor lo qual vos ha fetes les maiors et pus paleses traicions qui hanc fossen fetes et encare que som cert que ell nons tendra los capitols de la pau car ell per res no liuraria Murvedre ne Almenara et ab aytant haurets lo Rey de Navarra de vostra part lo qual en altre manera no poriets haver. E axi nos entenents que fos ver ço quen Bernat de Cabrera dehia donam loch a la dita pau jassia quens fos vergonyosa et dampnosa maiorment car En Bernat de cert nos afermava ens dix moltes vegades et apart et davant aquells de nostre consell qui en aço caberen ço es linfant En Ferrando los comtes de Trestamara et de Denia et Durgell mestre de Calatrava vezcomte de Cardona mossen Berenguer Dabella mossen Francesch de Perellos mossen Pero Jordan Durries mossen Pero Boyl Alvar Garsia Dalbernoz et lo comanador de Muntalba que per res no podia fallir la I dels dits partits et apart nos dix senyor aço es lo maior servey quius poria esser fet.

E es ver que ans que partissen de Borriana apres quel infant En Ferrando feu mort diguem an Bernat de Cabrera que vigares nos era que en les companyes

del Infant nos faes daquiavant bon fiar et axi quels donas hom comiat et ell dix que no fahia a fer ans feu per manera que aquelles companyes romangueren sots lo comte de Trestamara la qual cosa es tornada en gran dampnatge nostre cor totora quel comte de Trestamara es estat depuys ab nos es estat ab aytantes companyes de homens a cavall con nos et per aquesta raho havem haut a fer moltes coses en dan de nostres affers a voler daquell comte et dells no havem pogut depuys fer a nostra guisa axi con de sotsmes ans quaix lavem haut a tenir en loch de companyo.

Encare mes con lo dit comte parti de Borriana axi con deguera hom fer que anas vers la frontera o almenys fer ab ell que con la guerra torna sen hagues anar a la frontera per defendre la terra En Bernat de Cabrera sens altre consell feu que aquell estigues en les parts de Munço hon ab ses companyes ha estat gran temps prenent sou nostre a gran despoblament et destruccio de totes aquelles partides e nos del comte ne de ses companyes nons som poguts plavir per manera ho havia fet En Bernat de Cabrera tro enguany poch sa que ana ab nos a Borriana per socorrer a Valencia donades primerament per nos a aquell comte grans raenes et altres grans seguretats et aventatges.

E con en lo tractament de la pau quis era tractada a Murvedre fos empres que nos anassem a Exea ab

poques companyes et lo Rey de Castella en les parts de Taraçona o de Magallo aximateix ab poques companyes per ço quel Rey de Navarra donas fi et loch a aquella pau et al dit matrimoni En Bernat de Cabrera feu que nos venguem a Exea dins lo temps que empres era et com fom aqui on erem venguts ab fort pocha companya sabem quel Rey de Castella qui ab poques companyes devia venir era en les parts de Magallo et de Mayllen ab grans companyes de homens a cavall et de peu et que havia ja passada laygua Debre per escusa de caça e lavors nos nos tenguem per enganats et haguem gran dubte de tracio veents que la faena se seguia per lo contrari de ço que empres era et temen que nostra persona no fos presa per lo Rey de Castella et entre les altres coses nos tenguem per decebuts car nos fou dat cert loch hon haguessem a venir et al Rey de Castella no cert loch mas certa comarcha e per aquesta raho acordam ab mossen Francesch de Perellos quens partissem Dexea con hi estiguessem fort perillosos la qual cosa nos consella mossen Francesch de Perellos dient que no podia esser que en aquell fet no hagues gran tracio. Et con aquell En Francesch aço hagues dit an Bernat de Cabrera aquell En Bernat fellonament li respos et dix que era mal consell que nos no deviem partir daqui et daço li menaça a mort et apres En Bernat sen vench a nos ens repres del consell que haviem haut de partir nos Dexea ens en dix dals paraules et mogudes empero nos aço no contrastant con nos veessem perduts alli et la nit no poguessem dormir per sobres de ansia que haviem que noy

fossem preses lendema per lo mati partim Dexea jassia que fos fort greu an Bernat ey contrastas aytant con pogue et anamnosen aquell dia a Erla et aqui estant mossen Francesch nos dix que havia haut cert ardit per espies quey havia trameses quel Rey de Castella encare continuava sa caça vers Tahust perque veents que aqui no erem segurs anam a Jacca et aqui reebem una letra den Bernat de Cabrèra en la qual nos reprenia con ab consell de mossen Francesch nos erem partits de la nens desavem de les faenes et axi quens en tornassem a Biel on ell seria et axis feu et aqui con En Bernat nos reprenes con nos erem lunyats nos li diguem quens duptavem de tracio del Rey de Castella e vehiem que nos seguia de fet nes complia lo fet del tractament de la pau quis era feta a Borriana.

E apres En Bernat de Cabrera se parti daqui per anar al Rey de Navarra per ço ques vees ab nos a Uncastiello et axis feu ço es que a tractament daquell En Bernat nos et lo Rey de Navarra nos veem a Uncastiello pero ans que les vistes fossen haviem reebuda una letra den Bernat de Cabrera en quens fahia saber quel Rey de Castella no era vengut en aquelles parts sino per tracio et per engan.

E en les vistes nos parla gens del acabament del dit matrimoni ne de la pau del Rey de Castella mas so-

lament de ligues faedores entre nos et lo Rey de Navarra les quals finalment se faeren es fermaren a consell et suggestio den Bernat de Cabrera en gran e manifest dampnatge nostre car segons aquelles nos erem tenguts de dar tanta moneda et fer tals altres coses les quals eren a nos impossibles de fer majorment dins lo temps en aquelles ligues compres segons que per los capitols daquelles ligues caseun pot clarament veure. Et jatssia que nos diguessem an Bernat de Cabrera con se poria fer que bastassem a les coses que per ligues haviem promeses ell nos dehia Senyor ab gran esforç que vos vullats haver sobre vostres ciutats et viles vos hi darets compliment. E es ver quen Bernat de Cabrera null temps no sofferi quen lo dictar dels capitols de les ligues cabes per part nostra savi ne escriva ne altra persona sino ell tot sols tro ques fermaren.

E con entre les altres coses fos empres en les ligues ques faes per nos et per lo Rey de Navarra e per lo comte de Trestamara entrada en Castella en lo mes de noembre prop passat En Bernat de Cabrera nos congoxa quens en venguessem a grans jornades et ab pocha companya en Cathalunya et que faessem que les universitats de les ciutats viles et lochs reyals per grat o per força anticipassen les pagues que devien fer de la ajuda de Munço e axiu faem car venguem de continent en Cathalunya començant a Leyda et puys a Cervera et a Manresa et passant per los

lochs de la muntanya venguem a Perpenya et puys a Barchinona passant per Besuldu et per Gerona et per altres lochs nostres e finalment haguem totes aquelles anticipacions quen Bernat de Cabrera havia consellades fahent sobre aço a les dites ciutats viles et lochs grans forçes contra nostre voler cuydants nos segons quen Bernat de Cabrera nos havia dit que per aços faes la entrada et entre les altres coses En Bernat de Cabrera nos consella ans que entrassem en Cathalunya que per ço con la host de Leyda no era anada vers les parts de Exea axi con nos los naviem scrit que con entrassem a Leyda prenessem los pahers ens mostrassem forts et vigorosos contra ells et apres que ells haurien gran goig et pler que fossen solts de la preso et atorgar nos hien ço quels demanassem et axis feu.

E com nos fom a Barchinona pochs dies apres de la festa de Omnium Sanctorum prop passada penssants nos quel comte de Trestamara hagues trames en Barchiuona son fill et les altres rahenes que metre devia et que daqui ensemps ab linfant Namfos et infanta Elionor nostres fills et altres rahenes que nos devien metre sen anassem en Perpenya veem que daço nos era res seguit ne daço En Bernat de Cabrera no havia res fet ans si estava a Muntsoriu et jassia que nos li faessem saber que sen entras encontinent a Barchinona per dar espatxament al fet de la entrada de Castella empero ell aço no feu axi tost con degra ans lin

hagem a trametra diverses letres et missatges ans que vengues a Barchinona.

E con estants en Barchinona entenessem quel Rey de Castella era poderosament ab homens de cavall et de peu en regne de Valencia conquirent et occupant molts lochs et vinent vers la ciutat de Valencia et jassia que nos haguessem aqui molts et diverses acorts si deviem anar socorrer a Valencia et lexar la entrada o que deviem fer tot nostre consell on erem dels reals et molts altres notables persones nos consellaren que soptosameut ab aquell major poder que poguessem deviem socorrer a Valencia et que cuytadament armassem totes aquelles galeas quo poguessem cor en altra manera la ciutat et tot lo regne de Valencia qui eren freturosos de viandes et encare Cathalunya e Arago on havia semblant fretura se perdrien es porien leugerament perdre per minve de viandes cor lo Rey de Castella fahia estar certes galeas en nostres mars et ab aytant los vexells carregats noy pogueren entrar empero En Bernat de Cabrera consella es enforti et encare moltes vegades sen enfelloni dient nosen paraules desordenades et no legudes que no deviem allo acordar en Barchinona ne que per res armada de mar no deviem fer et sobre aço que armada de mar nos faes protesta en presencia nostra en reques esser feta carta publica sino qne nos no volguem ques faes et ha hom vist clarament que si la armada nos fos feta que tot regne de Valencia et gran res de tots los altres regnes

nostres foren perduts. Encarens dona per scrit En Bernat de Cabrera que de certes persones de Barchinona podiem haver grans quantitats de diners ordenades per ell en scrit les quals quantitats consella ques haguessen per força si de grat prestar no les volien eas en congoxa tant quen començam de fer força e con per los consellers de Barchinona nos fos supplicat que aytals forçes nos faessen con no fossen acustumades nes poguessen fer segons ordinacio de la cort de Munço En Bernat de Cabrera mogudament et fellona davant ells nos dix que les dites quantitats deviem haver per força et que noy deviem guardar constitucio ni res qui contra hi vengues pero nos veents que aço no era sino tolrens lo cor de nostres gents et que si per execucio et per força se hagues a fer que axi tost no poguerem haver moneda ab acort dalcuns de nostre consell prenem altres vies amigables per que haguem abans moneda que no haguerem per vias de força. Fen encara lo dit En Bernat ab gran congoxa et raxa estant en Barchinona que XXXXIV mille florins et mes foren pagats al Rey de Navarra qui en aquella ciutat havia trameses sobre aço sos missatgers donant nos entendre En Bernat de Cabrera que per pagar aquests florins se seguiria gran defenssio de nostres regnes et per no pagar gran dampnatge et fet aço tornassen a Muntsoriu.

E apres encare estants en Barchinona con haguessem entes quel comte de Trestamara havia sospita de nos

la qual sospita segons que davall se declara En Bernat de Cabrera li havia mesa et per aquesta raho aquell comte no volia anar a les fronteres tro li fos pagat complidament lo sou qui degut li era per aytant de temps con en aquelles parts havia estat sots occasio del qual sou les companyes sues prenien et occupaven tots quants bens trobaven en aquella comarcha de sotsmeses nostres. E per aço nos haguessem acordat de anar en aquelles parts per dar remey quel comte anas en les fronteres et non consumas les dites parts et que menassen ab nos En Bernat de Cabrera per tal con sabia tots los fets et en lo qual nos fiavem mes que en negun altre aquell empero En Bernat qui lavors sen era anat a Muntsoriu jatsia request et pregat per nos no volch venir a nos lavors axi que sens ell nos covench anar a les dites parts et con fom a Leyda trobam quel comte de Trestamara no volia res finar ab nos tro quen Bernat de Cabrera hi fos per tal con sabia tots los affers et finalment aquell En Bernat jassia que nos hi trametesem molts missatges et letres no volch venir axi tost con degra ans se laguia mes de I mes dins lo qual temps lo comte de Trestamara prenent sou nostre gastava tota aquella terra et lo Rey de Castella hac preses diverses castells et lochs en regne de Valencia. E finalment com nos per la absencia den Bernat de Cabrera no poguessem finar al comte de Trestamara anam nosen a Saragoça.

E estants en Saragoça alcunes psrsones de Borga

nos mogeren tractaments que podiem cobrar Taraçona et Berga et Magallo et Mayllen et havia ja tant enantat en aquests tractaments que paria aytant con hi podiem conexer que deguessem haver acabament car entre les altres coses aquells quils menaven nos en metien rahenes de persones et estants aquests tractaments en punt de finar vench nos lo comte de Denia menant ab si mossen Berenguer de Pau et vench a ora de dinar et apres tantost quens fom dinats dixnos Senyor coveus que tantost a ora de vespres ensemps ab la Senyora Reyna hic pertiscats eus nanets a Lezinyena on sera mossen Bernat qui diu que en un dia haurets finat lo fet del comte de Trestamara qui sera a la Naya. Et jatssia que nos e la Reyna diguessem al comte de Denia los tractaments de Borga et dels altres lochs damunt dits et axi ques esperassen II III dies dins los quals aquells tractaments poguessen esser finats lo comte de Denia nos dix que ell et En Bernat de Cabrera entenien que la anada nostra era tant necessaria quels dits tractaments e tots altres ne devien lexar perque nos donants los daço fe partim aquell dia de Saragoça et diguem a Gomez Carriello qui lavors era ab nos que cuydament sen anas al comte de Trestamara et quels faes venir a la Naia. E con fom a Lezinyena noy trobam En Bernat de Cabrera et lo comte de Denia escrivili maravellantse con no era estat aqui et axi que fos a la Naia on nos seriem et axis feu. E axi nos nos en anam a la Naya on fon En Bernat de Cabrera et aqui haguem letres de Gomez de Carriello quel comte de Trestamara no podia esser aqui perque

nos per posar aquell comte en major carrech acordam de anar a Saranyena et con hi fom aytant poch hi fou lo comte de Trestamara mas trobam hi Gomez Carriello et mossen Pero Jurdan Durries quins digueren quel comte de Trestamara no vendria aqui et axi nos ab la Reyna et ab lo comte de Denia et ab En Bernat de Cabrera anam a Munço et ja ans que fossem a Sarenyena caminant lo comte de Denia e En Bernat de Cabrera nos apartarem et En Bernat de Cabrera dix nos Senyor jous parlare clarament et haureus a dir coses qui son fort desrahonables et dures mas axi par ques hajen affer lo comte de Trestamara nos fia en vos Senyor et menys en la Senyora Reyna car dit ma que un hom li ha dit que oi dir a I hom daquells qui portaven les andes de la Reyna que la Reyna havia dit que vos no seriets Rey tro quel haguessets mort axi con haviets linfant En Ferrando et axi per res nos fiaria en vos ne seria en vostre servey si no li davets en rahenes linfant En Marti et jo quant es daquest nous ho consellaria mas consellar vos ho hia del infant Namfos et axi nos depuys ab la Reyna entramnosen a Munço greu que fou al comte de Trestamara qui aqui era et aqui començam a parlar ab aquell comte del fet de les rahenes et con nons enconcordassem diguem al comte de Trestamara quen faes capitols et nos acordariem sobre aquells et lavors En Bernat de Cabrera dix nos e con Senyor are farets capitols en que jurcarets II o III dies e nos esquivants nos en con nons paregues quens ho digues per nostre profit diguemli et con mossen Bernat e liurare jo mon fill e que no sia

en capitols ço per que estara ne quant lo pore cobrar et ell respos nos Senyor quey tal capitols que cobrar lets pus no façats mal al comte empero no contrestants ses paraules nos faem fer capitols entre nos et lo comte de Trestamara mas gens en aquells En Bernat de Cabrera no volch caber. E finalment avenguem nos ab lo comte de Trestamara que no li donam en rahenes linfant En Marti mas linfant Namfos.

E mentre lo Senyor Rey recomptave aquestes paraules la Senyora Reyna qui a aquell recomptament present era dix que lavors en Munço la comtessa de Trestamara parlant ab ella sobrel fet de les dites rahenes li dix quel demanar daquelles rahenes ne la sospita del comte de Trestamara havia del Senyor Rey no partia daquell comte ans partia tot aço den Bernat de Cabrera que la dita sospita li havia mesa e li havia mes en cor de demanar les rahenes. E aço matex dix la Senyora Reyna que li havia recomptat Gomez Carriello et que ella lavors ho havia dit al Senyor Rey et lo Senyor escoltant aquestes paraules que la Senyora Reyna dehia dix que estava en veritat que la dita Senyora les li havia recomptades en aquell temps.

E dit aço lo Senyor Rey tornant a son recomptament dix apres que haguem finat aquest fet ab lo comte de Trestamara nos ab la Reyna et ab lo comte de Denia tornam a Saragoça et aqui a cap dalcuns pochs

dies vengren a nos En Ramon Alamany et mossen Berenguer de Pau ab letra de creença del Rey de Navarra per la qual creença de part daquell Rey nos digueren que anassem a Gurrea per finar lo fet o debat que aquell Rey havia ab lo comte de Trestamara per lo fet de les rabenes ques demanaven dients quel fet qui era entre nos e lo dit Rey era ja avengut et con nos fom a Gurrea ab la Reyna ensemps no trobam aqui En Bernat de Cabrera jassia quen Ramon Alamany et mossen Berenguer de Pau nos haguessen a Saragoça dit quel trobariem aqui a Gurrea mas fou En Bernat a Caçaperes qui es a una legua de Gurrea et daqui no volch venir a nos a Gurrea jassia que lin scrivissem axi quens covench una vegada anar a Caçaperes qui es a una legua de Gurrea per parlar ab ell lo qual demanem de consell dalcunes coses de que nons recorda mas del consell quen Bernat de Cabrera nos dona sobre aquelles nons tenguem per pagats per quens partim fello dell et tornam nosen a Gurrea et aqui a gran requesta nostra En Bernat de Cabrera vench et aqui parlam ab ell del fet del Rey de Navarra et emprenguem que nos anassem a Luna et quel Rey de Navarra vengues a Sangosa mas empero En Bernat de Cabrera dix que per res no tornaria al Rey de Navarra si noy anava lo comte de Denia qui era gran hom en casa nostra car nos sabia con se veurien los affers et qui si venien mal havia dupte que les gents non donassen tot lo carrech a ell et exi aquell En Bernat primer et puys lo comte de Denia anarensen al Rey de Navarra e nos ab la Reyna anamnosen a Luna on es-

tiguem be VIII dies que no haguem negun ardit del comte de Denia ne den Bernat de Cabrera et haviem tots dies ardits de regne de Valencia que aquell regnes perdia et quel Rey de Castella hi prenia tot dia castells et lochs perque tramesem letra a aquells comte et En Bernat quens maravellavem dells con nons fahien saber que fahien car en aquest lagui regne de Valencias perdia ells responeren nos per lurs letres que noy podien als fer quels affers que ells menajaven eren grans et quel Rey de Navarra demanava tals coses qui eren dures de atorgar et perilloses de negar e con aquestes coses nons especificassen en lur letra haguem ne despler et reprenent los ne per nostra letra escrivim los quens ho faessen saber la qual cosa ells no volgren fer mas faeren nos saber que anassem a Un castiello on ells serien quins dirien los affers claramente et quey menassem la Reyna car ells farien lur poder quey fo lo Rey de Navarra.

Perque nos anam a Uncastiello et con fom aqui mentre menjaven vengren lo comte de Denia et En Bernat de Cabrera et apres que haguem menjat parlaren ab nos present nostre consell et En Bernat de Cabrera dixnos Senyor nous maravellets cor tant havem aturat car lo Rey de Navarra ha entes de cert que vos Senyor havets fet tractament ab lo Rey de França et daço diu que parlara ell ab vos et ha presa daquesta rabo tant gran sospita que nos fiaria en vos sino li davets en rahenes linfant En Marti lo qual ell

tengues en Navarra e encare que Jacca et los altres castells et lochs de aquella frontera los quals segons los primers tractaments devia tenir lo senyor de Lussa tinga ell per seguretat dels diners e de les rahenes. E nos responemli que vol dir aço nom haviets vosaltres dit que entre el Rey de Navarra et mi noy havia res a fer sino entre ell et lo comte de Trestamara et are mudatsme tractaments novells et ells digueren nos Senyor noy podem als fer et lavors nos responem los are vejam lo Rey de Navarra quines rahenes me dara et ells responeren nos Senyor linfant de Navarra que tenits ja et axi quel façats be guardar et nos diguem los ja jo no fare tan gran malvestat que be sabets vosaltres quel infant de Navarra de son alt ses mes en preso et axi per tot lo mon no li trencaria ma fe et ells digueren nos Senyor liurats lo al comte de Trestamara et nos diguem los aytan poch nos ho fariem car ay tan gran o major malvestat seria majorment que per be que honestament lo poguessem tenir no fa a comparar amor de pare a fill a amor de frare a frare mas don me lo Rey de Navarra en rahenes I de sos fills et ells digueren non ha sino I et nos diguem li sins dona aqueix qui es son primogenit nos li darem lo duch e lavors En Bernat de Cabrera dix jo Senyor no soffriria tan gran tracio que mon Senyor fos mes en rahenes et nos responem li et quey fa axo pus jo ho vull et es partit de mi que almenys açi haura egualtat de amor car jassia quel Rey de Navarra no sia tan gran Rey com jo almenys pens me que ama aytant son primogenit com jo lo meu o hi pendre tota

altra manera que sia egual et sobre aço que no fabia a fer aço que ells dehien los diguem moltes rahons qui serien longues de dir et descriure et con nos qui daço erem fort moguts et irats veessem quels dits comte de Denia et En Bernat de Cabrera no consentian a aço que nos dehiem diguem los almenys darem li al Rey de Navarra en rahenes nostres filles abdues et ells digueren que no era cosa covinent ne honesta dar fembres en rahenes et nos dixem se fa en aquest cas car la major es neboda del Rey de Navarra et laltra es de tal edad que non cal haver sospita encarels diguem que ans que linfant En Marti no metriem en rahenes liurariem al Rey de Navarra Oscha et altres castells de que ell se tengues per content. E mentre destes coses parlaven moguts diguem los non se con vos ho havets fet ne quin tractament menats que empres era que vos comte donassets en rahenes al Rey de Navarra vostre fill et vos mossen Bernat vostre net et are havets los ne trets et fets que jo hi meta mon fill et sobre aço apres moltes paraules diguemlos vejam nos lo Rey de Navarra et jo que non pens que ell me neeh ço que era estat covengut et sin fa jo men combatre ab ell que tan bon dret he que no he paor que Deu men noga. E ells lavors vehents nos tant fello digueren are via Senyor nos irem al Rey de Navarra et veurem si volra pendre en rahenes vostres filles o altres castells et lochs et farem hi ço que puxam de be. E apres parlants nos don hauriem moneda que en aço era necesaria En Bernat de Cabrera nos dix Senyor jo he ordenat en scrit que porets haver de vostres ciutats et

viles reyals de Cathalunya C millia florins ab que hajats persones qui ab gran rigor et força aquests diners hajen et tot aço vos he jo ja dat per escrit a Almudever. E axi matex he ordenat que forçets totes vostres ciutats et viles reyals assegurar de pagar cascun mes al Rey de Navarra XXII mil florins aytant con dur la guerra del Rey de Castella o del Rey de França et lavors alcuns de nostre consell qui en aquelles paraules eren digueren et och mossen Bernat mas axo les gents de la terra nou soffriran et En Bernat de Cabrera dix haurien ho a soferir mos homens et fou li respost que de una condicio eren sos homens que no eren aquells nostres et encare que nos los haviem promes a les corts de Munço de no demanar ne haver ne res per força et encare li fou dit et en haver aquests C mil florins quant hi laguiara hom porals hom haver dins I mes et ell dix que och et fouli respost et passats aquell mes jan deura lo Senyor Rey altres C mil florins axi que totstemps deura C mil florins et lavors En Bernat de Cabrera fellonament dix quem fa a mi si lo Senyor Rey en aytal guerra com es aquesta de Castella despen C ne CC mil florins de bades et encare li fou dit et que farem dels LXVI mil florins quel Rey de Navarra demana de III meses passats et En Bernat de Cabrera dix lexats ho estar que con lo Senyor Rey sia ab ell ells sen avendran.

E apres lo comte de Denia et En Bernat de Cabrera partirense daqui et anaren al Rey de Navarra

qui era a Sangossa et apres alcuns dies torna mossen Berenguer de Pau a nos a Uncastiello et compta a nos et a la Reyna quels dits comte et En Bernat de Cabrera no havien pogut acabar ab lo Rey de Navarra que mudas res de ço que ells li havien dit a Uncastiello et que tenien per be que nos venguessem a Sos per veurens ab lo Rey de Navarra e sobre aço nos nos moguem ens enfellonim fort ab En Berenguer de Pau lo qual nos dix Senyor vets tro a Sos quel Rey de Navarra per ventura mes ne fara per vos et en tot cas vaja lin la Senyora Reyna et axis feu.

E es ver quen Bernat de Cabrera feu venir a Uncastiello linfant de Navarra qui stava pres a Oscha et con deguem haver les vistes a Sos ab lo Rey de Navarra aquell Rey nos prega per ses letres que faessem venir lo dit infant a Sos et axis feu e nos la estants a Sangossa on depuys anam segons que dejus recomptaren linfant escapa de la preso et apres quen fou escapat nos requesem lo Rey de Navarra quens retes Sadava per lo menatge que fet havia la qual cosa lo Rey de Navarra no volch fer et entenem que a colpa den Bernat de Cabrera escapa lo dit Infant per tal con lavia fet venir a Uncastiello.

Et com nos fom a Sos noy trobam lo Rey de Navarra ne lo comte de Denia ne En Bernat de Cabrera mas trobam hi mossen Johan Remirez Darellano et I altre

missatger del Rey de Navarra per pendre de nos sagrament sobrel cors de Jhesuchrist per assegurar lo Rey de Navarra lo qual Rey en altra manera nos volia veure ab nos perque nos a tolre li tota la sospita anam ab VII o VIII cavalcadors a Sangossa on lo Rey de Navarra era et aqui estiguem del divendres que partim de Sos tro al dicmenge quens entornam et parlam aqui de nostres affers et per res que hi faessem no poguem fer quel Rey de Navarra nos remetes res de ço que havia demanat. Es ver que estant aqui en Sangossa lo Rey de Navarra nos prega a induccio den Bernat de Cabrera que atorgassem a aquell En Bernat letres de conduyt o guiatge et lavors En Bernat de Cabrera present lo Rey de Navarra et lo comte de Denia dix nos Senyor vos sabets que la Senyora Reyna me vol mal et jo he gran raho quem tenia della per raho de mos enamichs qui li son entorn los quals ella creu et vos creets ella e axi duptem que a ma sua per vos non vinga dan et axi placiaus de atorgarme guiatge lo qual sabets queus he demanat moltes vegades quem atorgassets et nos responem li mossen Bernat per vostres enemichs esser ab la Reyna ne jo per ella no faria res contra vos ne aqueixs vostres enamichs no son de tal condicio queus calla tembre dells que dels reyals no havets dupte per vos matex qui sots be aparentat et per la favor que havets mia e si cosa havets feta contra mi ço que jo non pens jo nol vos atorgaria et si feta no la havets nous cal tembre de mi et lavors lo Rey de Navarra dix nos a la orella certes vos havets ben fet con nol li havets atorgat et jassia qne encare de-

puys lo dit En Bernat nos en suplica nol li volguem atorgar.

E aquell diemenge venguem a Sos nos et lo Rey de Navarra et ab nosaltres lo comte de Denia et En Bernat de Cabrera et aqui fou asaiat si lo Rey de Navarra volguera mudar res de ço que demanat havia et per res que nos ne la Reyna ferhi poguessem lo Rey de Navarra nos volch lexar de demanar linfant En Marti per rahenes ne de haver los LXVI millia florins qui eren deguts jassia quels tractadors nos haguessen posats en sperança que con fossen liurats al Rey de Navarra et nos veents quel Rey de Navarra no volia mudar res de son proposit donans vigares quen Bernat de Cabrera ne los altres missatgers nons anassem be en nostres affers e diguem los irats et moguts present la Reyna et alguns de nostre consell Jo nous tinch per bons missatgers cor no havets hauda cura de mos affers sino dels vostres cor havets vos fets dar nostres dons et pel cor de tots quants sants son el mon que no jurare aquell de Deu jo som trahit que jo mo sent et aço diguem moltes vegades ab gran fellonia levants nos del seti on sehiem et tornants hi et En Bernat de Cabrera dix Jo Senyor a vos no dich res mes si altra persona me dehia jon escusaria be ma fe et jous enten be a servir axi con negun altre rich hom de vostre senyoria mas aytant con jo viu sia jo no cabre en vostres tractaments sim sabiets degollaret besant nos la ma partis daqui a cap de II dies torna davant nos et par-

lant nos dels dits affers com nos no volguessem atorgar de fermar dix nos ab gran fellonia et abrivament Jo Senyor nom estare que nous ho diga sim sabiets degollar mas pel cor de Deu no ha affers del mon en que vos cabessets quis poguessen avenir. Semblantment fou aqui demanat quel Rey de Navarra no passaria als affers si En Ramon Alamany no era camerlench del Duch et major en sa casa dients que aço volia lo Rey de Navarra per lo matrimoni daquell Duch et de la jermana del Rey de Navarra et sobre aço estiguem I dia. Et finalment con haguessem estat be VIII dies a Sos et nos haguessem punyat ab En Bernat de Cabrera et ab los altres tractadors si porien fer que al Rey de Navarra fos dada certa quantitat de florins et ques estigues cominal de la guerra et aço fos respost per En Bernat de Cabrera que nos podia fer que si no finaven ab ell que ja havia en Navarra missatgers de Castella ab qui lo rey de Navarra finaria. Nos veents que regne de Valencias perdia et que als no podiem fer fermam per tal quel Rey de Nayarra nons fos contra tot ço que per part daquell Rey nos fou demanat e foren ne fets capitols et fermats per nos et per lo dit Rey en lo mes de març prop passat.

Et aço fet lo Rey de Navarra sen parti anant sen vers Sangossa et aximatex ne partiren lo comte de Denia et En Bernat de Cabrera qui sen anaren a Exea et nos et la Reyna tornamnosen et com fom a un Castiello haguem cert ardit quel Rey de Castella tenia as-

setjada Valencia et daqui escribim per correu cuytat als comte de Denia et En Bernat de Cabrera faent los assaber lo dit setge quens fossen a Asin los quals nos rescriviren que per aquella raho noy irien nels dava vigares que per aquella raho deguessen jaquir la entrada de Castella que havien empresa ab lo Rey de Navarra. E com fom a Asin et haguem lur letra recbuda trametem los per la dita raho ço es que venguessen a Luna micer Johan Ximenez de Salanova et En P. de Margens per los quals aquells comte et En Bernat de Cabrera nos trameteren lur consell per scrit ço es lo comte que consellava que per lardit que havien haut de Valencia no cessassem de fer la entrada et En Bernat trames nos son consell axi escur et ab tantes condicions que apenes se podia entendre mas paria que conclogues que la entrada ques faes. E con fom a Luna tements quel Rey de Navarra nons fos contra per ço cor no li porien complir les pagues que promeses li havien per les messions del acord del regne de Valencia cor nostre consell nos hagues ja consellat en Uncastiello quey acorreguessem trametem daqui En Ramon Alamany al Rey de Navarra per pregarlo que de aquells florins que li havien pagats nos volgues prestar e fer nos tot altre socors que pogues a defenssio del regne de Valencia et encare trametem daqui mossen Lop de Gurrea et mossen R. de Vilanova al comte de Trestamara quel traguessen de Munço el amenassen la on poguessen per veures ab nos et res no menys escrivim de nostra ma al comte de Denia et an Bernat de Cabrera faents los saber quens en

anavem a Gurrea et axi quens fossen a Luna e ells responerem nos per lur letra que per aquella raho noy irien mas que estaven en lo consell que dit nos havien et en la fi daquella letra eren escrites aytals paraules E jo dit En Bernat he rahons justes de no anar a Luna e com vos Senyor ho vullats jo les vos dire et ans que partissem de Luna trameteren nos los dits comte et En Bernat altra letra per la qual nos faeren saber que serien a Erla et axi quens pregaven que hi fossem e nos per letra escrita de nostra ma responem los que noy seriem que pus justa cosa era que ells venguessen a nos que nos a ells et axi que nos nos en anavem a Gurrea si ells hi volien venir quey venguessen sino qne sen estiguessen. E apres nos nos partim de Luna et anam nos en a Gurrea et lo comte de Denia et En Bernat de Cabrera conseguiren nos a Caçaperes et finalment apres moltes paraules estegren se en lo consell que ja dat nos havien e nos declarant los nostre proposit diguem los que per cosa del mon no estariem que no socorressem a Valencia jaquida entrada et tota altra cosa et lavors En Bernat de Cabrera comença daço en rabiar et depuys no hagem dell negun consell mas quens dix que per ço ell no era volgut venir a Luna con lo loch era del infant don Marti ey era la companya del dit Infant qui no faera sino ço que la Reyna volgues et apres aquestes noves anam nosen a Gurrea et puys a Berbegal.

Et aqui a Berbegal foren los cavallers que havien

trameses al comte de Trestamara et digueren nos que per res aquell comte no vendria a nos sino li davem en rahenes per aquesta vista linfant En Martin et axis feu et tantost lo comte de Trestamara vench a nos et avengues ab nos de ço que haviem affer cor encare tro lavors non tengues per finat nes tengues per segur en loch on nos fossem. E apres aquell comte partis daqui per anar al Rey de Navarra et dix nos que faria ab ell aytant con poria que cuytadament nos ayudas.

E apres estants nos et la Reyna en Berbegal lo dimarts de la setmana Santa vench aqui lo comte de Denia et ab ell En Ramou Alamany de Cervello et dix nos lo comte que ab nos volia parlar apart qne negu noy hagues et ab aytant nos levants nos de la on sehiem ab la Reyna apartam nos ab lo comte de Denia quins dix Senyor veets vos En Ramon Alamany no hic es vengut sino per espia de mossen Bernat que jo no parle ab la Senyora Reyna et si per ell no fos jo beus ho diguera davant la Senyora Reyna ço queus enten a dir mes jo mich tornare al vespre quius ho dire davant ella et nos diguem li pus aquest minve navets fet a la Reyna digats ho are a mi et puys jo comptar len he et com vendra al vespre vos tornarets et comptar nos ho ets abdosos et lavors lo comte dix Senyor lo Rey de Navarra ma dit quen Bernat de Cabrera vos va falsament et enganosa en vostres affers car dit li ha que si aquell Rey se volia En Bernat de Cabrera cobraria son fill a ma sua per aquesta manera que aquell

En Bernat fara ab vos quil creets molt que ociurets lo comte de Trestamara con en altra manera nos poria fer pau entre vos et lo Rey de Castella et que lavors con lo dit comte sia mort vos hauriets perdiada molta de vostra terra en regne de Valencia et hauriets despes ço que gents vos haurien dat et ab aytant hauriets a fer de la dita pau ço que ells volguessen et que per aquesta pau ell cobraria son fill lo comte Dosona et que sil comte de Trestamara ses forçava ques fassa la entrada que lo dit En Bernat ha ja tractat per quina forma lo fara ociure et si torna en França axi mateix cor dels seus mateixs lo devien ociure o si romania açi que aytant be faria ab vos quil creets quel ociurets. E daço diu lo Rey de Navarra que li ha parlat moltes vegades lo dit En Bernat et con ell no podia En Ramon Alamany quin es stat moltes vegades al dit Rey faent sen tractador et corredor entre ells. E aço Senyor que jo he dit are creu queus dira lo Rey de Navarra a les vistes que deu haver ab vos mas prech vos Senyor que no façats apares que hajats oit dir a mi pero si ell nous ho dehia jous ho dire davant ell que sol nom pens que nech que axi no sia. E axi Senyor pus ho sabets datshi consell. E aquell matex dia apres sopar lo comte de Denia nos recompta aço matex present la Reyna.

E apres nos partim nos daqui et anam nosen a Sessa on romas la Reyna e daqui nos nos anam a Almudever on fom lo dimecres de la setmana Santa et len-

dema lo dijous de la çena foren aqui ab nos lo Rey de Navarra los comtes de Trestamara de Denia et En Bernat de Cabrera.

E lo divendres Sant per lo mati apres que havem cercades les esgleyes en aquell loch mateix lo Rey de Navarra en sa posada on nos erem anats nos dix en presencia dels comtes de Trestamara et de Denia en son lenguatge aquestes paraules en acabament mas ans que les digues se feu venir l missal et posant les mans sobre aquell missal nos dix Senyor jous jur per Deu et per aquests sants evangelis que ço que jous dire es veritat.

Bell frare En Bernat de Cabrera vos va falsament et enganosa car daquests dies me dix apart en gran secret que si jom volia ell cobraria son fill a ma mia e jo dix li per quina manera et ell respos me que faria que vos senyor quil creets molt oçiurets lo comte de Trestamara cor en altre manera nos pot fer pau entre vos et lo Rey de Castella et que lavors con lo comte sia mort vos hauriets molt perdut de vostra terra en regne de Valencia et hauriets despes tot ço que vostres gents vos haurien dat et ab aytant hauriets affer de la pau ço que hom volgues per la qual lo comte Dosona exira de preso et que sil comte de Trestamara se sforçava de fer la entrada ja era tractat per quina forma morria on Castella e si tornava en França axi-

matex cor dels seus lo devien matar o si romania en vostra terra que aytan be faria En Bernat que vos lociuriets car lo creets molt et tant que ell se te per dit de acabarho ab vos. E açom ha dit moltes vegades En Bernat de Cabrera et com ell no havia avinenteça trametia mo a dir per En R. Alamany qui men parla moltes vegades en era tractador entre ell e mi perque Bell frare jo penssant que aquest En Bernat de Cabrera que tan gran malvestat procurava contra lo comte de Trestamara ab qui es en sagrament sobrels cors de Jhesuchrist et ab homenatge de guardar lo axi con la sua persona et de no ferli ne procurar nengun dampnatge e que axi matex la procurava contra vos qui ab lo dit comte sots en semblant seguretat entes que semblantment ell faes tractament et vostre regne et vostres fills et contra mi et mon regne et açom pens per aquestes rahons cor cert som que ell feu quel comte de Trestamara demana per sospita que ell li mes linfant Namfos a fi que vos segons lo dit tractament donassets mort a aquell comte et quels cavallers qui aquell infant tenguessen sabuda la mort del comte ociessen lo dit lufant. E aximatex se quen Bernat de Cabrera feu que jo demanas en rahenes linfant En Marti cor si ell no fos jo nol demanara e pens me que fon a fi que en lo tractament de la pau que jo faera me faes matar al Rey de Castella e les mies gents penssants se quel Rey de Castella me hagues mort a induccio et instigacio vostra alciurien lo dit infant En Marti e semblantment En Bernat de Cabrera feu que jo demanas que vos faessets camerleng del duch En Ramon

Alamany em dix queus digues que jo no passaria en lo fet si aço nos fabia e pens me queu faes a fi quen R. Alamany ab mezines o en altra manera ocies lo Duch de la vostra persona Bell frare no puix penssar que sen facra. E aquestes paraules digui daquests dies al comte de Denia et are les dich a vos a fi quey provehiscats que dan non en puxa venir. E nos lavors diguem al Rey de Navarra et als dits comtes de Trestamara et de Denia no se què ab negunes persones ne puxa haver mallor consell que ab vosaltres. E axi vejam quey consellats. E lo Rey de Navarra respos nos Senyor daytal persona qui aytal traicio me faes em tractas quel ociuria el pendria de continent et semblant consell nos donaren los comtes de Trestamara et de Denia. E nos dixemlos jassia quels Reys sien grans persones et a les quals deu hom dar gran fe empero dupte que per testimoni de un Rey sens altres presumpcions jo li pogues justament dar mort et am mes salvament de ma anima que esquivament de perill de ma persona ne de mos fills ne de mon regne nem dona vigares que axi decontinent lo dega hom pendre car gran persona no la deu hom pendre si tantost no li dona mort. E lavors lo Rey de Navarra dix nos jo fare Senyor que vos ne porets esser cert hajats me un cavaller o secretari o altra persona en queus fiets e jo metrel en ma cambra dins les cortines o altra cosa de guisa que hom nol veia empero en aço jo no poria pendre En Bernat de Cabrera car tota vegada que daçom ha parlat guardava detras cortines et dins lo lit siy havia negu e guardava en les parets siy havia ar-

maris ne altre cosa en que negus pogues amagar ne si en les parets havia negans forats perque algu pogues res oir de fora e fahia de les parets de la cambra tant tot hom lunyar que non poguessen res oir mas aquell bestiaça den R. Alamany no hi guardara res e aquell hom qui estara amagat oira ço que jo li dire et ço quen Ramon Alamany me respondra et puys sabrets si son aquests los tractaments que jo he dits et ab aytant porets ne esser cert et darli mort. E encare lo Rey de Navarra et lo comte de Trestamara et de Denia nos consellaren que per be que aço nos pogues fer axi tost quen Bernat de Cabrera fos pres al qual empero consell la nostra consciencia lavors nos enclina.

E fet aço isquem nos de la posada del Rey de Navarra et con fom a la nostra vench nos un missatge den Bernat de Cabrera supplicant nos de part dell que anassem a sa posada con aquell En Bernat fos malalt e axiu faem et anaren hi ab nos los comtes de Trestamara et de Denia et con hi fom trobam lo que jahia en son lit despullat en camissa et dix nos que era malalt et que havia molta febra pregant nos que li palpassem lo pols e nos palpam lo li e diguem certes no havets febra mas volets suar et apres dalcunes paraules En Bernat de Cabrera dix als dits comtes prech vos senyors queus façats un poch de loch que ab lo Senyor Rey volia vull parlar et ells faeren ho e lavors En Bernat de Cabrera pregans qui li prometessem e li jurassem per Santa Maria quel tenguessem secret de ço quens diria la qual cosa nos faem et puys ell dix

nos Senyor jom conech que de un temps a ença mos dits ne mos consells nous profiten axi con solien ans venen al contrari. E axi Senyor placiaus que ab altre vos vullats aconsellar vuy mes et vejats Senyor con me va per servir vos que aquests II dix dels dits comtes ab los quals jo son en sagrament et homenatge me tracten ensemps ab lo Rey de Navarra la mort et queu façen fer a vos Senyor e jo duptem ja de la Senyora Reyna et no sens raho segons que vos sabets et ab lo dupte que he della he gran pahor daquest fet car non roman sino vos per queus placia Senyor quem siats Senyor vertader et que siats esforçat en aquest fet que jo no prena mal car si mos dits nous profiten axi con solien sab Deu que no es colpa mia et com açons hac dit nos nos faem fort maravellats et diguemli que nol calia duptar que per la Reyna ne per lo Rey de Navarra ne per los dits comtes nos li faessem negun tort ne greuge ne sofferiem que li fos fet ne sabiem cosa dell perque aço li deguessem fer et que daço podia estar ab bon cor et aço li diguem per tal ques asseguras et que lendemig nos nos poguessem informar de ço quel Rey de Navarra nos havia dit dell.

E apres tornam nosen a nostra posada et diguem als comtes ço quen Bernat de Cabrera nos havia dit aytant con tocava lo Rey de Navarra mas nols diguem res dells per ço quens donassen pus vertader consell duptans nos que si res los diguessem dells mateixs que no sen torbassen. E aquells comtes consellaren nos que

aço volguessem affrontar ab lo Rey de Navarra et axi partim daqui ab ells ensemps et anam a la esgleya de dit loch on era ja lo Rey de Navarra e con fom en la dita esgleya tots IV ensemps entram nosen en la sagristia daquella esgleya et nos diguem als dits Rey et comtes tot ço quen Bernat de Cabrera nos havia dit axi dels comtes com del Rey de Navarra et de continent aço dit lo Rey de Navarra tot mogut dir o del traidor con gosa ell dir que nosaltres façam contra ell ço que ell fa e tracta contra nosaltres e posant les mans sobre una caxa on era estoiat lo cors de Jhesuchrist segons ques acustuma de reservar en lo divendres Sant dix nos senyor jous jur per aquest cors de Jhesuchrist que açi es que tot ço que jous dix vuy den Bernat de Cabrera es veritat pero fets lo venir açi e veurets qual diu mils veritat entre mi et ell et los comtes digueren nos Senyor nons digues vos ades quen Bernat de Cabrera vos hagues res dit de nosaltres et nos responem los quens ens erem stats per ço que no sen torbassen et que haguessem dells mellor consell. E mentre aço debiam entra en la sagristia I hom del Rey de Navarra qui li dix quen Bernat de Cabrera era ja cavalcat et sen anava et lavors aquell Rey nos dix areu havets Senyor que veus En Bernat de Cabrera qui sen va et si escapa irassen al Rey de Castella et comptar li ha tot aço et sots perdut vos e jo ay tan be et axi trametets hi tost lalguazir quil prena. E aço matex nos consellaven los dits comtes ens en venien damunt con nou fahiem e nos diguem los are via mes tocha a mi que a negu car jo pendria primer et per res noy

trametria lalguazir car poria puys dir En Bernat de Cabrera que per temor del alguazir es fuyt mas trametam hi altre qui li diga que vinga en guisa que no puxa dir que per res que li hajam fet sia fuyt et lavors lo Rey de Navarra atorga que mes valia axi et sobre aço trametem hi mossen Guillerm Doix dientsli que anas En Bernat de Cabrera et que li digues de part nostra que vengues a nos lo qual mossen G. Doix apres un poch torna et dix nos que havia trobat lo dit En Bernat ja cavalgat qui li havia dit digats al Senyor Rey que jo son malalt et açi no ha metges perque per tot lo mon no romandria et axi que li placia que no vulla la mia mort que per res no romandria et lavors manam an Ramon Alamany et a altres quey anassen et apres un poch sabem quen Bernat de Cabrera sen anava fugent et lavors diguem are es ora pus ell fuig quey trametam lalguazir et que li man que torn a nos e si tornar no vol quel prena e manam a mossen Garcia Lopez de Sesse alguazir nostre que anas vers En Bernat de Cabrera et que li faes manament que tornas a nos et si fer nou volia quel prenes perque encontinent lalguazir parti daqui et ana vers lo dit En Bernat lo qual segui tro a l castell del Rey de Navarra que ha nom Carcastello en lo qual laconsegui et aqui foren entre ells diverses paraules les quals lalguazir apres que tornat fou nos recompta segons que vistes les havem en sa deposicio que poch se ha feu mas part ço que aquell alguazir ha dit en la dita sua deposicio nos dix lavors que estant ell a Carcastello ab En Bernat de Cabrera aquell En Bernat li dix quens digues que con lanam

veure a Almudever li diguem ver que ell no havia febra mas que volia suar et dix que la suor li venia per ço con havia paor de ço que vehia que li era esdevengut. E nos per tal con vehem quel dit alguazir aquestes paraules no ha dites en sa deposicio volem quen sia demanat per sagrament altra vegada et ço que dira que sia convertit en lo proces. Semblantment apres que nos haguem dites al Rey de Navarra en la sagristia les paraules que damunt se contenen et lo Rey de Navarra hac fet lo sagrament En Ramon Alamany appellat entra en la sagristia et lo Rey de Navarra dixli.

E que En Ramon Alamany la traicio quen Bernat de Cabrera fahia contra mi et lo comte de Trestamara diu ell que nos altres la fahiem. E En Ramon Alamany dix Senyor jo en axo no se res et axi placiaus que noy cayga mal et endreçant les paraules a nos et al Rey de Navarra dix e supplich vos Senyor et Senyor que si neguna malvestat sabets que jo haja feta que lamdigats e quen sia ben punit.

E lavors lo Rey de Navarra dixnos Verament bell frare En R. Alamany vos ha be et diligentment servit et noy sabem sino tot be per queus pregam quel tingats en lo ofici de que a prechs nostres li havets provehit.

Es ver que aquell divendres mateix lo Rey de Navarra nos havia dit en la sua posada apres quens hac dexelada la malvestat den Bernat de Cabrera que ell diria davant nos an Ramon Alamany quens havia servit be et diligentment et leal en los dits affers et que era digne que en lo offici que li havien dat a prechs dell lo tenguessem et li faessem daltres bens et aço dix lo Rey de Navarra que diria per tal quen R. Alamany se asseguras et no hagues dupte de preso et que per aço poriem mils haver En Bernat de Cabrera mas que apres que haguessem haut En Bernat de Cabrera poriem fer pendre En Ramon Alamany.

E nos apres quel Rey de Navarra nos hac dites les derreres paraules quens dix en escusacio den Ramon Alamany diguem per tal quen Ramon Alamany se asseguras quens plahia fort ço quel Rey de Navarra nos havia dit dell et quel tendriem en son offici e li fariem be et merce.

E recomptades per lo Senyor Rey totes les coses dessus dites davant lo dit consell seu aquell Senyor encarels dix aquestes paraules.

Veus aytant com a nos de present ne membra vos

havem recomptats tots los mals tractaments consells et laguis a nos donats per En Bernat de Cabrera apres quel Rey de Castella hac asseliat Calatayu et dehim vos en nostra fe et en nostra consciencia que entenem are e creem fermament quen Bernat de Cabrera fahia aquests tractaments e laguis ens dona los dits mals consells en favor del Rey de Castella per ço que aqueil Rey mes lochs e pus leugerament nos pogues tolre et occupar segons que de fet feu la qual cosa en gran dan e destruccio de la cosa publica de nostres regnes e terres es tornada segons que cascu pot saber. E totes les coses que comptades vos havem vos dehim en nostra fe reyal esser veres per la manera que les havem dites et aquelles esser certes a nos axi con a princep segons la manera per nos a vosaltres dita ens dehim que tots vosaltres nos podets ab bona consciencia consellar sobre ço que recomptat vos havem cor dehim vos en nostra fe que de totes aquelles coses segons la manera per nos recomptada es vertaderament nostra consciencia informada. E axi matex vos dehiem en nostra consciencia que entenem fermament quel comte de Denia fos en los dits tractaments et fets enganat axi con nos per lo dit En Bernat de Cabrera et entre les altres coses ho aparech evidentment per ço con encontinent quel Rey de Navarra hac dita la malvestat quen Bernat de Cabrera tractava nos ho vench manifestar a Barbegal et apres feu tot son poder que nos iverçosament socorressem a Valencia et no res menys per los bons serveys que depuys nos ha fets ens fa continuament.

E fets per lo Senyor Rey lo dit recomptament mossen Francesch de Perellos qui aqui era present dix al Senyor Rey Senyor jo daquests dies denant los jutges a aço per la Senyora Reyna assignats fiu testimoni en lo fet den Bernat de Cabrera et dix los quem retenia de dir algunes paraules que tenia en secret et les quals jo no diria sino en vostra presencia et de licencia vostra. E axi plauraus Senyor que les diga e lo Senyor Rey dix que li plahia et lavors lo dit mossen Francesch dix.

Per lo sagrament Senyor que jo fiu en la mia deposicio dich que con la pau se tracta a Borriana parech a aquells quiy caberen et a mi que ella fos vergonyosa a vos Senyor et dampnosa et ab aytant rebujavem la de consellar et lavors En Bernat de Cabrera dix Senyor molt mes val quen prena hom sagrament et homenatge et que lals diga hom et axis feu. E aço fet aquell En Bernat dix a aquells qui en lo consell cabien que la pau se fahia a fi quel Rey de Castella fos pres a Tudela o almenys lo mestre de Calatrava ab gran cavalleria passat lo pont de Tudela segons que vos Senyor havets recomptat.

Dich encare Senyor que com vos fos vengut a Exea per dar compliment a la dita pau vos digui Senyor a

mi sembla que a aquesta pau es fraudulosa et que vos Senyor sots perdut car res de ço que en aquests tractaments de pau ses promes no veig ques seguescha ne restitucio de lochs ne lo secret et encare lo Rey de Castella qui devia esser en aquestes fronteres de Taraçona ab poques gents es en les parts de Tahust et passa Ebre ab gran companya a escusa de caça et vos estats aci ab pocha companya et sots fort perillos et non alt de caça de III millia homens a cavall tan prop de vos ne de tan forçor vostre enamich con es aquest perque Senyor vos consell quen continent vos partiscats daçi car aquest Rey vos va a pendreus per la gola o matarvos. E axi semblaus Senyor queus en dejats anar a Erla qui es forts lochs et pus luny dell et axi ho faes Senyor segons que vos mateix havets be recomptat.

E apres quel dit mossen Francesch de Perellos hac dites aquestes coses fou feta relacio aqui en lo dit consell dels testimonis qui son estats reebuts en la inquisicio o informacio feta o reebuda contral dit En Bernat de Cabrera.

E totes aquestes coses fetes et dites cascun dels consellers damunt dits qui en lo dit consell eren dix singularment son dit et consell et concordaren tots negu no discrepant que haut esguart que per major partida totes les dites coses axi per lo Senyor Rey re-

comptades con aquelles de que ses stada feta relacio denant lo Senyor Rey et que a aquell Senyor axi con a princep eren certes et daquelles era sa consciencia informada segons quel Senyor Rey ho ha be recomptat aquell Senyor podia legudament et justa dar mort al dit En Bernat per los dits tractaments laguis et mals consells et altres coses per ell comeses en favor del Rey de Castella et en destruccio de la cosa publica dels regnes et terres del Senyor Rey et per conseguent los bens daquell En Bernat eren al Senyor Rey confiscats. E dat aquest consell per los damunt dits consellers lo Senyor Rey dix que era just quel dit En Bernat de Cabrera fos condampnat a mort et a perdre sos bens et que daço fos dictada sentencia et tramesa al Senyor Duch primogenit daquell Senyor qui en Arago tenia pres lo dit En Bernat lo qual Senyor Duch aquella sentencia en persona del Senyor Rey dictada donas et publicas et exseguis publicament. E apres lo dit diluns XXII dies de juyol ora de vespres fou ordenada et dictada la dita sentencia en la forma ques segueix.

In nomine Domini. Nos Petrus Dei gratia Rex Aragonum Valencie Majorice Sardinie et Corsice comesque Barchinone Rossilionis et Ceritanie. Quia nobis ut principi constat et est notum Bernardum de Capraria majorem dierum existente ipso consiliario et domestico nostro plura et diversa crimina lese magestatis contra nos et nostram rempublicam concissise di-

versos videlicet tractatus in favorem Regis Castelle publici hostis nostri et in destructionem et depopulationem nostre rei publice faciendo et mala super hiis consilia nobis dando atque etiam multis modis nostram rempublicam destruendo prout de hiis omnibus nostra consciencia fuit veridice ex rei evidencia et indiciis indubitatis et violentis presumptionibus informata. Ex quibus malis tractatibus et consiliis inter alia que propter eorum detestationem et favorem nostre nationis tacemus civitatum et plurium et diversarum villarum et castrorum destruccio et depopulatio et occupatio etiam et diversa alia dampna et discrimina fuerunt nostre reipublice subsequta. Ideo habita prius in nostro pleno consilio deliberatione solerti et digesto ac maturo consilio super istis per hanc nostram definitivam sententiam quam per nostrum carissimum primogenitum proferri providimus dictum Bernardum ultimo supplicio condempnamus, sic quod ab ejus spatulis caput sibi in loco publico amputetur. Et per consequens pronuntiamus omnia bona mobilia et inmobilia dicti Bernardi et jura sua universa fore nostro erario adquisita.

La qual sentencia dictada fou mostrada a tots los doctors et savis qui en lo dit consell havien cabut et tenguen la per bona et apres fon mostrada et lesta davant lo Senyor Rey presents alcuns dels cavallers qui en lo dit consell havien cabut et lo Senyor Rey et los dits cavallers tengren la per bona.

E axi lo Senyor Rey tremes la dita sentencia al Senyor Duch interclusa dins una letra closa escrita de sa ma la qual sobre aço li trames la tenor de la qual es aytal.

Lo Rey.

Car Primogenit regonegut lo proces qui a stat fet contra En Bernat de Cabrera major de dies e vistes les colpes et crims que ha comeses contra nos et nostres regnes condempnam aquell esser escapçat en guisa que muyra et en loch publich segons la manera et sentencia que dins aquesta letra vos trametem. Scripta en Barchinona a XXII de juyol.

E lo sobrescrit de la dita letra es aytal. A nostre car primogenit.

E apres dimarts a XXX dies del dit mes de juyol ora de vespres ajustat de manament del dit Senyor son solempne e gran consell et en gran multitud de persones en la dita cambra major del seu palau prop la capella en lo qual consell foren infants prelats barons cavallers doctors en leys savis en dret los consellers et altres ciutadans de Barchinona e daltres gents en gran nombre en aquell consell de manament de dit Senyor foren per mi P. de Gostemps notari dessus dit lestes de paraula a paraula totes e sengles coses dessus dites

qui son stades scrites lo dit XXII dia de juyol et de lavors tro are. E lo Senyor Rey e aquells qui en lo dit consell primer eren stats e puys are en aquest tengren la recitacio damunt dita et totes les altres coses damunt dites per vertaderament et be dictades et ordenades et axi en acabament con eren estades recitades e dites.

Dimecres a XXIV dies de juliol del any de la nativitat de nostre Senyor MCCCLX quatre en la ciutat de Barchinona jura et deposa lo testimoni seguent.

Lonrat En Lop de Gorrea cavaller testimoni jurat et interrogat sobre les coses demunt dites et devall scrites de que demanat sera e per ell deydores. E primerament sobre lo . . . . . capitol. E dix que es ver que lo comte Dosona vench en Arago e dix a aquest deposant que ell era vengut al poder general del Senyor Rey aqui et raunant encara ab aquest deposant dels fets de la guerra del Senyor Rey et del Rey de Castella lo dit comte dix que no hi vehia remey mas que tot era perdut. Dix encara que lo dit comte li dix que en Calatayu no havia cap e que si en neguna manera ell hi podia entrar que ell ho assajaria. E lo dit comte partis daqui ab lo mestre de Calatrava e anaren a Darocha. E apres pochs dies lo dit comte torna a Saragoça e partis daqui ab En Pedro de Luna qui era aqui lo qual ab ell ensemps sen mena a Darocha

et a pochs dies lo dit deposant oi dir que lo dit comte e don Pedro eren stats preses per lo Rey de Castella en lo loch de Miedes. Dix encara aquest deposant esser fama comuna et publica en tot lo regne Darago que lo dit comte sen poguera esser vengut a Darocha salvament si sagues volgut.

Demanat si lo dit loch de Miedes fo pres per lo Rey de Castella ensemps ab lo dit comte et dix que es fama publica que no ans se tench alscons dies apres quels dits comte e don Pedro foren presos.

Demanat si la dita preso del dit comte fo volenterosa o forsada et dix si haver oit dir quel dit Rey de Castella vench a Miedes con lo dit comte Dosona hi era e que lo dit Rey hi volia dressar alguns gins e que lo dit comte mana a Guillem Azor qui era aqui ab lo dit comte que isques al dit Rey de Castella et que fes pati ab ell per ell e per aquells qui ab ell eren aquell que pogues. E lo dit Guillem Azor ana al dit Rey de Castella et dixli que demanava et ell dixli que demanava lo comte e don Pedro e aquells qui ab ell eren. E lo dit Guillem Azor respos e dixli que lo dit comte e don Pedro e los altres qui ab ell eren sen eren exits que noy eren et tornat dintre en lo dit loch de Miedes lo dit Guillem recita la dita resposta al dit comte e a don Pedro e als altres qui aqui eren e lo dit comte e don Pedro que li manaren quey tornas e quels digues

que ells eren aqui. E axis feu. A sobre aço lo dit comte e don Pedro foren presos en la dita manera. Dix encara si haver oit dir que en lo pati que feren ab lo Rey de Castella demanaren que no fossen menats per la terra del Rey Darago per ço que dampnatge non pogues venir a la terra del Senyor Rey. Demanat a qui ha oit les coses que deposa de oida. E dix que a moltes persones qui eren en la vila de Darocha e a tot hom comunament.

Demanat sobre lo. . . . capitol dix esser ver que lo dit deposant fo trames per lo Senyor Rey a la vila de Munço al comte de Trestamara a fi que lo dit comte servis lo Senyor Rey. E con lo dit comte fos duptos et digues paraules al dit deposant de no fiarse al Senyor Rey aquest deposant demanali per quina raho havia tan gran sospita en lo Senyor Rey. E lo dit comte respos que ell era cert per persones de consell del Senyor Rey e per persones del regne e fora lo regne que no tan solament devia haver aquesta sospita del Senyor Rey ans encara molt major. E que ell era apparellat en cas que fos segur del Senyor Rey e fos devant ell de dir ho devant son consell et encara denant tot son regne per tal que ell e tot son regne lon tenguessen per escusat. Dix encare que a tractament daquest deposant e de mossen En Berenguer Dabella e daltres lo dit comte se avench ab lo Senyor Rey en la qual avinença no cabe lo dit En Bernat de Cabrera ney sabe res ans sen guardaren aytant con pogueren e aço

per dupte que havien quel dit En Bernat no torbas la dita avinença. Dix encara demanat quel comte de Trestamara vench a Barbagal on lo Senyor Rey era e daqui parti lo dit comte ab mossen En Berenguer Dabella e ab aquest deposant et anarensen al loch Dalmudever e estant aqui lo comte de Denia era anat al Senyor Rey ab En Ramon Alamany de Cervello al dit loch de Barbagall. E apres lo Rey de Navarra e En Bernat de Cabrera trameteren En Bernat de Pinos al comte de Trestamara que anas tro a Gurrea et lo dit comte dix que si lo Rey de Navarra volia venir a Almudever per verse ab lo Rey Darago e ab ell sino que no entenia a anar mes avant. E apres deço lo Senyor Rey vench a Almudever e aqui troba lo comte de Trestamara. E lendema lo Rey de Navarra et En Bernat de Cabrera vengueren aqui e lo Rey de Navarra aquell dia parla ab lo Senyor Rey dels tractaments qui eren entre ells e parlant sobre la rahena del infant don Marti lo dit deposant fo trames lo dijous de la cena a la Senyora Reyna qui era a Cessa per la dita rahena. E lo divendres Sant aquest deposant torna a Almudever ab resposta que pleya a la Senyora Reyna ço que lo Senyor Rey havia fet. E apres deço aquest deposant fo a la esgleya on lo Senyor Rey e lo Rey de Navarra e los comtes de Trestamara e de Denia et molts daltres ohien loffici. E aquest deposant entrant en la dita esgleya troba Sanxo de Bolca qui dix a aquest deposant que En Bernat de Cabrera era fuyt e quel Senyor Rey havia trames apres dell lo seu alguazir per pendre aquell. Demanat si sap lo dit En Bernat per qual raho

era fuyt et dix si haber oit dir que per tal con lo Senyor Rey havia trames al dit En Bernat que vengues a la dita esgleya que lo Senyor Rey volia affrontar alcunes paraules quel Rey de Navarra havia dites al Senyor Rey qui eren en gran dampnatge et perdicio del Senyor Rey e de sos regnes. Dix encara demanat que estant lo Senyor Rey al dit loch Dalmudever li dix En Ramon de Vilanova que a ell havien dit algunes persones que En Bernat de Cabrera havia ajustats lo justicia et altres bons homens de las vilas et dix los con estats axi apparellats vos ab vostres armes et estats a punt de ayudar al Senyor Rey qui vol ociure lo comte de Trestamara. Demanat si sap lo dit En Bernat per que fahia aço. E dix que de pensament seu e daltres raunasen daquests affers que per tal o feya quel comte de Trestamara ho sentis et que fugis en guisa quels tractaments del Rey de Navarra e del dit comte e del Senyor Rey no venguessen a acabament. E que lo dit comte olcies o sen menas pres linfant En Marti lo qual tenia en son poder a Temerit de Litera.

Fo li legit et estech en aquell.

Dimarts a XXX dies de juliol en la ciutat de Barchinona jura e deposa lo testimoni seguent.

En Jacme Sent Feliu de casa del senyor Duch testimoni jurat e interrogat sobre les coses demunt dites et devall scrites de que demanat sera e per ell de-

hidores. E primerament demanat si sab o ha oit dir que En Bernat de Cabrera prometes en secret al Rey de Castella en lo loch de Deça o en altre loch alscunes coses qui fossen ultra la pau tractada entre lo Senyor Rey e lo Rey de Castella migançant lo cardenal de Bolunya. E dix que no.

Demanat si sap o ha oit dir que con apres que la dita pau fo fermada lo comte Dosona per terra et lo dit En Bernat per mar anassen al Rey de Castella aquells comte et En Bernat faessen alguns tractaments ab lo Rey de Castella qui fossen en favor et profit seu e que venguessen contra lo Senyor Rey et sa terra. E dix que no ney ana.

Demanat si apres que lo dit comte et En Bernat foren tornats sap que ells o la I dells escrivissen al Rey de Castella o li trametessen missatge ne de que. Et dix que noy sab res. Per ço con ell noy escrivia sino En Berenguer de Cornet que mori a Perpenya en temps que vench lardit a Perpenya que Calatayu era assetiat. E apres la mort del dit Berenguer de Cornet aquest deposant continua descriura ab lo dit En Bernat.

Demanat si sabe lavors ne oi dir con lo comte Dosona ana a Calatayu que aços faes ab tractament qui fos estat feyt entre lo Rey de Castella e aquell comte

e lo dit En Bernat sobre aço que aquell comte donas loch que fos pres per gents del Rey de Castella e estigues en poder seu en loch de reenes ne si sobre aço aquest deposant feu algunes letres o escriptures. E dix que no.

Demanat si apres quel comte Dosona fo pres per lo Rey de Castella aquest deposant sabe ne oi dir que la dita preso fos fenta ne sobre aço feu algunes letres ne scriptures. E dix que noy sab als salvant que pochs dies apres que la dita preso fo feta dos homens de Calataju vengueren al Senyor Rey en Barchinona per dir que acorregues e ajudas a Calataju dels quals En Bernat de Cabrera feu pendra informacio con eren estats presos lo comte e En Pedro de Luna per Nasbert Çatria segons que viares li dona. Mas no li recorda del escriva que la dita informacio escrivi.

Demanat si sap que apres la dita preso lo dit comte escrivis o tramases missatge al dit En Bernat o aquell En Bernat a ell. E dix que noy sap als sino qael comte escrivi an Maylla una vegada que li trametes diners et armes. E lo dit En Bernat li escrivi per una letra la qual trames de Perpenya al Senyor Rey que era en Barchinona anans que la trametes al dit comte la qual letra dix que anava de part de sos amichs et den Bernat que faes compte de mort axi con a hom pres et en aquella letra li notifficaven que los dits sos

amichs li taxaven certa provisio. E encara que no fugis per neguna raho con devegades se dava occasio a hom de fugir per tal que depuys poguessen hom pendre et alciure.

Demanat si sab quel dit En Bernat haja trames letres al Rey de Castella o a Marti Lopiz o a Marti Yanyes o a altre de casa o consell del Rey de Castella ne ells a ell. E dix que no salvant con lo comte Dosona ana en Castella per terra et lo dit En Bernat a Avinyo per mar aquell En Bernat escrivi als dits Rey de Castella e als dits Marti Yanyes e Marti Lopis quel haguessen per recomenat signifficant los que ell hi seria con abans pogues per mar con fos vengut de Avinyo on anava ab les dues galeas quel Senyor Rey havia prestades al cardenal de Bolunya.

Demanat si sap o ha oit dir quel dit En Bernat tractas ab lo Rey de Navarra o ab altre la mort del comte de Trestamara e dix que noy sap als salvant que lo divendres sant de Paschua prop passat lo dit En Bernat se parti cavalcant e fort cuytadament Dalmudever on era. E fo lavos veu e fama en Almudever que En Bernat sen era anat. E aquest deposant qui era romas aqui et qui era lavors de companya dels homens a cavall del dit En Bernat ana a Exea on havia lexat En Jacme Vilella ab qui era anat per pendre les mostres lo qual Vilella hi era axi con a deputat et

aquest deposant axi con a escriva dels deputats e troba aqui que totes les bestiés de la companya del dit En Bernat eren emparades. E per trerne les sues ana al comte de Denia qui aqui era vengut ab lo Rey de Navarra et lavos lo dit comte dix a aquest deposant mal ha fet mossen En Bernat pus sen anava e fo fet vespre con no pres camí desat ab I escuder o dos escuders. E con sen es anat a Carcastiello ab ses companyes on es stat pres. E aquest deposant dixli O Senyor en vostres maneres null hom noy poria entrar. E lavors lo comte dix cert no son maneras ans daquests dies lo Rey de Navarra estant a açi en les eres de Xea me dix que En Bernat de Cabrera tractava mort al comte de Trestamara. E jo dixli que jo era en sagrament e en homenatge ab lo dit comte de Trestamara. E semblantment lo dit an Bernat et axi que no faria bona fe si nou manifestava al comte de Trestamara. E lo sendema o laltre que mo hac dit ana a Berbegal al Senyor Rey a qui dix e apres con lo Senyor Rey et lo Rey de Navarra e jo e lo dit comte de Trestamara fom a Almudever jo dix en la sacristia de la esgleya present lo Senyor Rey e lo comte de Trestamara aquelles paraules quel Rey de Navarra me havia dites lo qual Rey de Navarra mo atorga eu jura per lo cors de Jhesuchrist qui en la dita sacristia era que era ver. E jo fiu ne levar carta publica.

Demanat si aquest deposant fo per lo mati lo dit dia del divendres Sant a la posada den Bernat de Cabre-

ra. E dix que och e trobal jaent et aquest deposant dixli E havets res. E lo dit En Bernat dix och que nom son be sentit a nit. E apres aquest deposant anasen cercar mossen En Berenguer Dabeyla per haver mil florins qui ab major quantitat eren deguts a la companya del dit En Bernat e trobal a la posada del Rey de Navarra passajant davant la porta daquella posada e dins la posada eren lo Senyor Rey e lo Rey de Navarra e lo comte de Trestamara e lo comte de Denia. E aquest deposant parla al dit mossen Berenguer dels dits mil florins pregantlo que per aço anas davant lo dit En Bernat lo qual Berenguer li dix noy iria jo que si lo Senyor Rey exia noych hauria quil acompanyas mas vets hi vos e deyts li queu trameta dir al Senyor Rey et axiu feu aquest deposant et lo dit En Bernat dix en bona hora e on las trobat. E aquest deposant dix a la porta de la posada del Rey de Navarra dins la qual era lo Senyor Rey et lo Rey de Navarra et los dits comtes. E lo dit En Bernat no dix als. E aquest deposant tornassen a la posada del Rey de Navarra parlant encara ab lo dit mossen En Berenguer Dabeyla e esperant con lo Senyor Rey isquera. E apres dun poch los dits Reys e los dits comtes isqueren e lo Rey de Navarra anassen vers la esgleya. E lo Senyor Rey ab los dits comtes anaren a la posada del dit En Bernat on aquest deposant ana ensemps ab En Berenguer Dabeylla. E con foren la lo Senyor Rey ab los dits comtes entraren veura lo dit En Bernat. E lo dit En Berenguer Dabeyla noy entra e sechse a la porta. E apres quel Rey ab los comtes hac estat una pessa ab

lo dit En Bernat los dits comtes isqueren ne et lo Senyor Rey romas ab lo dit En Bernat. E apres de una pessa lo Senyor Rey isque daqui e anassen a sa posada. E exit lo Rey tantost entra de dins lo comte de Trestamara e quaix tantost isquen. E jatsia que apres aquest deposant pregas le dit En Berenguer Dabeylla que entras de dins en la cambra del dit en Bernat non volch fer ans sen ana ab lo Senyor Rey. E apres aquest deposant entra al dit En Bernat et dixli Senyor havets parlat ab lo Senyor Rey daquests mil florins lo qual li dix que och e apres aquest deposant isque de la dita cambra ab En Francesch Sentcliment de Leyda portant I albera al Senyor Rey dels dits mil florins lo qual albara dona al dit Francesch quel portas al Senyor Rey e lo dit Bernat crida aquest deposant e dixli que fes una letra qui anas a la comtessa et altra an Berenguer de Mayla en quels feu saber mesessen les rahenes si fet nou havien. E con meses les haguessen quen fesen levar carta publica e que ley trametessen per correu cuytat con en gran perill lon feyen estar. E aquest deposant faent la letra lo dit En Bernat isque de la cambra e cavalca e sen ana cuytadament segons que dit ha.

Demanat si con aquest deposant torna de la posada del Rey de Navarra a la posada den Bernat e daquella retorna a la posada del Rey de Navrara e los dits reys e comtes foren exits daquella posada si aquest deposant dix al Senyor Rey que En Bernat de Cabrera li

trametia a dir que con ell fos malalt que li plagues anar a sa posada. E dix que no. Demanat si sap que negun altre missatge del dit En Bernat li digues les dites paraules o semblants. E dix que no que ell sapia.

Demanat si sab o ha oit dir que lo dit En Bernat haja fets alguns tractaments en favor del Rey de Castella que ell pus leugerament pogues pendre los lochs del Rey e en destruccio e desavantatge dels dits regnes o altres que fossen dampnatge del Senyor Rey o de sa terra. E dix que no sino per fama depuys que lo dit Bernat sen ana del dit loch Dalmudever.

Fo li lest et estech en aquell.

Apres dissapte a III dies dagost del dit any lo Senyor Rey dona a mi P. de Gostemps una cedula de pergami la qual dix que havia treta dels seus guardameniers et la qual ell tinent les corts a Munço li fon tramesa en gran secret la qual mana esser continuada en lo proces present. E la tenor de la qual es aytal.

Senyor de las nuevas desta tierra vos femos saber quel Rey de Castella sallo de Sevila pora venir se a Calatayu et oy lunes VI dias andados del mes de febrero es en Alcala de Fenares segund se dize pero por cierto es daquen de Toledo et traye consigo sus fijas

et al comde de Osona et a don Pedro de Luna pero dizese por toda esta tierra que las traye por algunos trattos los quales se andan entre vos et ell et algunos nuestros amigos han nos dicho que todo aquesto se faze por enfinca que vos tire vuestras ayudas que sabent Senyor que tienen quaranta engenos et non cessan de laurar et adobar las quaretas en que vayan et los mas han los saccado al sepulcre porque esten mas cerca del camino de Saragoça porque Senyor siy es la vostra merce pues tantas vegades havedes seydo enganado que vos querades guardar que non lo seades mas que Senyor mas vos vale morir el espada en la mano como Rey a vos et a nosotros todos que no de aqueste ombre sea toda la tierra subjugada et si alcuna cosa entendedes Senyor que servicio de vos sea embiatlo a mandar que las cabeças si aventuraran et sabet senyor que si una vegada veyemos vuestro pendon que todos morremos con el.

De part de Per de Linan fijo de don Soriano de Linan et de P. de Linan fijo de P. de Linan humiles vassallos vuestros.

—

E es cert que ultra lo present proces hi ha I proces continent deposicions de VI testimonis reebuts contra En Bernat de Cabrera et lo comte Dosona son fill per En P. Desprat notari de Barchinona en les parts de Valencia per comissio de paraula a ell feta lo qual

proces conte XVII fulles e comença . . . . . .
. . . . dia de . , . . . en lany de la nativitat de nostre Senyor MCCCLX quatre. La Senyora Reyna mana a mi P. dez Prat etc.

Item hi es un altre proces continent la deposicio den Bernat de Cabrera et deposicions de IV testimonis reebuts per lo noble mossen Berenguer Dabella en les parts Darago per comissio a ell feta per lo Senyor Rey ab letra sua lo qual proces conte XVI fulles escrites e comença

Com lo molt alt Senyor Rey Darago hagues feta al noble mossen Berenguer Dabella conseller seu ab letra sua patent etc.

—

Tras los indicaciones que preceden sigue el documento que viene á continuacion, y entre este y la serie del mismo género que prosigue, encuéntranse algunas hojas sueltas, inordenadas, diferentes en su texto y forma de cuanto comprende el proceso, de redaccion caprichosa y en letra mal trazada y á veces ininteligible , descubriéndose fácilmente que no son escritas de la misma mano que copió el conjunto restante, por lo que las omitimos, conforme indicámos ya en el prólogo, convencidos de que á lo mas pueden ser simples apuntaciones para guia del notario ú otro oficial de los que intervinieron en el preceso y solo de interés para el mismo, pero de ninguna necesidad ó utilidad general, lo que acaba de confirmar el ver que alternan con otras listas sencillas de índices , tambien in-

completas, que por igual razon hemos suprimido; así que, prescindiendo de esta insignificante parte que creemos inclusa casualmente entre los pliegos del proceso, mas bien que agregada siguiendo órden curial, colocarémos tras el primer documento indicado y suelto los demás que forman la serie á que antes aludimos.

Traslatum ducatus et comitatus Ausonie que fuerunt nobilis Bernardi de Capraria quondam.

Nos Petrus etc. Reminiscentes dudum facta erectione de ducatu Gerunde et comitatu Cervarie de quibus vos inclitum et magnificum infantem Johannem primogenitum nostrum carissimum merito insignivimus civitatis Gerunde Minorise et Vici ac omnes villas et loca regia universa intus limittes dictorum ducatus et comitatus sita et consistencia vobis dedisse et generose concedisse certis retentionibus pactis et conditionibus in cartis inde factis appositis et adjectis. Pensantes etiam civitatem Vici que post erectionem dicti ducatus ad subscriptum comitem de facto pervenerat et omnia alia loca que fuerunt nobilis Bernardi de Capraria senioris quondam et nobilis Bernardi de Capraria ejus filii olim comitis Ausonie viventis eorum demeritis exigentibus fuisse nostro erario noviter confiscata. Ideo nolentes sicut nec convenit vos dictum nostrum primogenitum dicta civitate Vici seu aliis locis predic-

tis nostro dominiò et potestati noviter devolutis privare sed potius vestre concessioni addere velut sita et consistencia contra dictorum ducatus et comitatus limittes et confines. Tenore hujusmodi privilegii nostri damus et concedimus vobis dicto nostro primogenito sub omnibus illis modis formis conditionibus retentionibus atque pactis in erectione et donatione dictorum ducatus et comitatus contentis et expresis jam dictam civitatem Vici nec non omnes alias et singulas villas castra et loca redditus et jura universa que fuerunt dictorum Bernardi de Capraria quondam et Bernardi de Capraria ejus filii viventis et alia quovismodo nobis pertinencia seu pertinere debentia tam infra comitatum et vicecomitatum predictos quam extra. Hanc autem donationem et ex causa donationis concessionem facimus vobis dicto nostro primogenito modis formis conditionibus retentionibus atque pactis in erectione et donatione dictorum ducatus et comitatus appositis et adjectis. Dantes et concedentes vobis dicto primogenito nostro ac procuratori nostro in dictis ducato et comitatu constituo et constituendo liberam et plenariam facultatem apprehendendi possessionem dictarum civitatis villarum et locorum predictorum et apprehensam licite retinendi. Nos enim donec ipsam corporalem possessionem vel quasi inde adepti fueritis confitemur et constituimus nos predicta omnia et singula que vobis damus desuper pro vobis vestroque nomine precario possidere. Mandantes per hanc eandem eniversis et singulis habitantibus et habitaturis in dictis civitate villis et locis predictis presentibus

et futuris quod non obstante prestatione homagii per ipsos nobis pridem facti velut eorum domino naturali vobis dicto nostro primogenito tanquam eorum domino naturali et vestris jussionibus obediant et pareant in omnibus velut nostris. Intendimus tamen et sub hiis pacto et conditione vobis dicto nostro primogenito hanc donationem vobis facimus quod bajulus generalis Cathalonie qui nunc est et pro tempore fuerit possit uti officio sibi comisso in civitate predicta et alius locis predictis ubi uti consuevit antequam de predicto comitatu dicto comiti donationem fecissemus et non in aliis quovismodo. In cujus rei testimonium presentem fieri et sigillo nostro pendenti jussimus comuniri. Datum Barchinone XXV die septembris anno a nativitate Domini MCCC sexagesimo sexto nostrique Regni tricesimo primo. Visa Romeus.

Copia creationis et erectionis ducatus Gerundensis.

Hoc est translatum sumptum fideliter a quodam publico instrumento bulla aurea Serenissimi domini Regis Aragonum infrascripti insignito non viciato non cancellato nec in aliqua sui parte suspecto sed omni vicio et suspicione carente cujus series sic se habet. In nomine sancte et individue Trinitatis Amen. Nos Petrus Dei gratia Rex Aragonum Valentie Majoricarum Sardinie et Corsice comesque Barchinone Rossilionis et Ceritanie ad noticiam presentium et memo-

riam futurorum quid ad utilitatem tradite nobis a Deo reipublice pertinet civitates que et loca sub uno unire regimine ipsasque dignitatum titulis insignire ac eis de competentibus rectoribus providere culmini tantum principali competere nemini venit in dubium cum super istis promulgande quoque legis auctoritatem fortune sibi vendicet eminencia. Hinc est quod nos Rex predictus attendentes nostreque mentis aciem dirigentes ad legalitatem fidemque insignem quas ad nos et predecessores nostros habuerunt et habent civitates Gerunde Minorise et Vici nec non ville Bisulduni Berge Campirotundi Sancti Petri de Anro nec non et vicecomitatus de Basso Castri folliti et ville Turricelle de Montegrino de Pals et de Figueriis ac omnia et singula castra ville et loca in vicariis et baiuliis ac procurationibus Gerunde Blsulduni Bagiarum Berge et Bergitani Ausonie Vici Rivipulli et Rivipullensis Campirotundi et de Regali Vicecomitatus de Basso Turricelle de Montegrino et de Figueriis predictorum. Considerantes insuper ac prehabito maturo ac digesto consilio recensentes pronunc et temporibus per nos infra tatxandis nostre rei publice expedire dictas civitates villas et loca baiulias et vicarias ac procurationes et cetera supradicta sub uno eodemque gubernari rectore et duce dictas civitates villas et loca baiulias et vicarias sub uno ducatu gubernandas nostra auctoritate Regia erigimus et unimus ipsasqne ducatus preheminenciis extollimus ac etiam insignimus decernentes ipsas ex inde predictis temporibus nuncupati qui Gerunde nomine apelletur cui ducatui unus dux preficiatur qui

dux Gerunde intituletur et nuncupetur omnesque preheminencias de jure vel consuetudine ducatui competentes nostra Regia auctoritate eidem tribuimus etiam et donamus. Sane tamen inter cetera que nobis a superna sunt collata clemencia illud reputemus precipuum quod hodiernis diebus nobis largitus est Deus omnium retributor videlicet vos inclitum infantem Johanem nostrum primogenitum precarissimum per quem nobis ymo universis Christi fidelibus gaudium nostreque universali dicioni status tributus est pacatus et tranquillus quem ex Illustri ac precarissima Alienora Regina Aragonum consorte nostra suscepimus in Domino exultantes dumque considerantes ac solerti etiam meditatione pensamus statum magnificum quem secundum vestram Illustrem et preclaram originem quam ex utroque parente trahitis vos manutenere oportet nostris humeris incunbentem. Considerantes insuper quod in vestri augmento augemur et in nobis propter spem future successionis in regno conservamur vosque unam personam et unum corpus nobiscum reputamus sicquod vos dignitatibus illustrando terras et dominaciones vel donando nichil alienamus quin ymmo in nostri patrimonii corpus comittimus dum videm quod secundum leges Romanas vos qui ut primogenitus noster quedammodo dominus extimamini etiam nobis vivo nec post mortem nostram hereditatem percipere sed magis liberam administracionem consequi censemini et nancisci. Idcirco hiis et aliis que nostrum animum ac celsitudinis magnanimitem ad hec consilio prudenti ac maturo moverunt vos Infantem predictum

in ducem dicti ducatus promovendum ducimus ac de vobis tenore presentium providemus volentes et decernentes quod vos salvis tamen modis formis et retencionibus infrascriptis dictum ducatum et eius dominium pleno iure habeatis et eiusdem dux nunccupemini quamdiu nobis vivente vobis fuerit vita comes. Et post mortem etiam nostram donec XV annos etatis vestre conpleveritis ut inferius declaratur dictum tamen dacatum cum omnibus supradictis vel dicto Infanti concedimus et donamus in feudum honoratum absqne cuiusque prestacione servicii per vos tenendum salvis infrascriptis quamdiu vobis fuerit vita comes. Et post mortem etiam nostram donec etatem XV annorum conpleveritis ut prefertur cum dictis civitatibus castris villis comitatibus vicecomtiatibus rochis fortaliciis eorundem domibus turribus et aliis quibuscumque iuribus nobis pertinentibus in terminis dicti ducatus portubus maris ripaticis commitibus vicecomitibus comitoribus vervessoribus et baronibus seu richis hominibus militibus dominabus civibus burgensibus hominibus et feminis cuiuscumque status seu preheminencie sint christianis judeis et sarracenis in predictis civitatibus villis vicecomitatu castris et locis habitantibus et habitaturis et cum omni cognitione pacis et treuge mero et mixto imperio et omnimoda jurediccione civili vel criminali alta vel baxia cum salinis piscationibus venationibus mineriis trobis fluminibus vectigalibus et aliis exitibus et proventibus quibuscumque molendinis furnis questiis subsidiis adempriviis serviciis realibus vel personalibus et eorum re-

demptione monetatico ceniis albergiis feudis feudetariis potestatibus et emparis et cum omnibus aliis iuribus in dicto ducatu prout melius ad nos pertinent integro statu ac etiam pleno iure. Investientes vos de ducatu eodem et omnibus aliis supradictis in vosque transferentes dominium predictorum omnium irrevocabiliter pleno iure. Inducentes vos in possessionem corporalem seu quasi eorundem prout melius dici et fieri potest ad vestram utilitatem. Promittentes nichilominus vobis quod realiter omnium predictorum possessionem seu quasi vobis trademus seu illi quem ad hoc cum potestate hoc faciendi deputaverimus loco vestri. Dantes nichilominus et concedentes vobis et predicto per nos deputato seu deputando liberam facultatem auctoritate vestra propia seu predicti per nos deputati seu deputandi adhipiscendi possessionem seu quasi omnium predictorum ipsamque aprehensam libere retinendi. Nos vero interim constituimus nos vestro nomine possidere et tenere eadem. Et nichilominus ex causa donationis huiusmodi cedimus in vosque transferimus omnes acciones reales personales et mixtas et alias quascumque vel competentes in omnibus supradictis contra quascumque personas vel res ratione eorum. Quibus positis experiri in judicio vel extra quemadmodum nos possemus ante donationem presentem. Ut ante presens donum stet perempniter inconvulsum ac firmum vos pro predictis ad hominem recipimus manibus comendatum. Dantes vobis potestatem dicti ducatus et pertinenciarum eiusdem commendantes vobis castlanias et honores quos et quas

comites vicecomites seu alii quicumque cuiuscumque status seu preheminencie existant pro nobis tenent infra dictum ducatum faciemus insuper vos adquirere per manum illius senioris pro quo tenemus honores si quos infra dictum ducatum pro alio tenemus et in quantum etiam possumus facimus de presenti. Mandantes nichilominus tenore presentium universis et singulis comitibus vicecomitibus comitoribus baronibus vervessoribns militibus civibus burgensibus et aliis quibuscumque et cuiuscumque status vel condicionis existant quod vos exinde pro domino habeant vobisque in omnibus et singulis infra dictum ducatum existentibus sicut nobis ante presentem donacionem faciebant et tenebantur pareant et intendant vobisque pro predictis prestent homagium ac fidelitatis etiam iuramentum. Nos enim presentium tenore absolvimus omnes et singulos comites vicecomites et omnes alios supradictos ab omni homagio dominio et fidelitate quibus nobis astricti sunt pro predictis. Retinemus tamen nobis quod vos dictus Infans et dux dare teneamini et detis nobis potestatem iratus et pacatus infra X dies postquam fueritis requisitus scilicet pro civitate baiulia et vicaria tota Gerunde de civitate Gerunde pro villa baiulio et vicaria Bisulduni de dicta villa Bisulduni pro civitate baiulia et vicaria Minorise de civitate Minorise pro villa baiulia et vicaria Berge et Bergitani de villa et castro Berge pro civitate baiulia et vicaria Vici de civitate Vici pro villa baiulia et vicaria Campirotundi et de Regali de villa Campirotundi pro vicecomitatu de Basso et procuratione eius ac

Castrofollito de dicto Castrofollito pro villa et procuratione Turricelle de Montegrino de dicta villa et castro Turricelle de Montegrino pro villa et baiulia de Figueriis de villa Figueriis hoc adiecto quod nos dictas potestates petere vel recipere minime possimus nec vos easdem nobis dare teneamini donec perfeceritis etatem XX annorum. Nos enim vobis hoc de presenti concedimus graciose. Retinemus insuper quod in generali curia que nunc Perpiniani celebratur et alias quotiens in futuro in Cathalonia vel alibi Curiam vel parlamentum generale contigerit celebrari universitates civitatum villarum et locorum infra dictum ducatum sitorum de mandato nostro vocate vel infuturum vocande teneantur ad dictam curiam et parlamentum procuratores suos speciales seu nuncios destinare sicut tenebantur ante presentem donationem. Vos etiam cum etatem XV annorum excesseritis et non ante ad dictam curiam vel parlamentum generale teneamini modo simili convenire. Retinemus insuper nobis tocius dicti ducatus regimen et administrationem ac fructuum redditum et omnium proventum et aliorum quorumcumque emolumentorum percepcionem quos nostros faciamus donec etatis vestre conpleveritis annos XV antedictos Illustri tamen Regina matre vestra infra dictum tempus superstite in humanis vel etiam non superstite nobis tamen non convolantibus ad vota sancta. Si vero vobis existente infra dictam etatem annorum XV dictam Reginam matrem vestram debitum contingeret persolvere naturale nobis superviventibus et ad sancta vota convolantibus tunc ipso facto

etiam ante XV annos etatis vestre regimen et administratio et fructuum et aliorum emolumentorum percepcio ad vos seu ad illum cui regimen vestre persone et administrationem dicti ducatus commisserimus pertineat pleno iure ac totaliter devolvatur. Sic quod traditione aliqua non sit opus. In omnem vere casum quo vos etatem XV annorum excesseritis ad vos bonorum administracio et fructuum percepcio pleno iure continue devolvatur. Retinemus etiam nobis quod quamdiu administracionem ut premittitur tenebimus ducatus predicti possimus petere exhigere et habere et comitibus vicecomitibus et aliis quibuscumque dicti ducatus armorum exercitum hostem et cavalcatam et omnia alia servicia et alia quecumque iura que poteramus exercere et habere in eis ante presentem donationem. Et etiam in omni casu et eventu retinemus nobis hostes exercitus et cavalcatas in hominibus dictarum civitatum villarum et locorum omnium predictorum. Premissa itaque omnia et singula prout superius sunt expressa vobis dicto Infanti et duci et notario infrascripto pro vobis legittime stipulanti paciscenti et recipienti tenere servare ac servari facere et nunquam contra facere vel venire per nos vel alium de iure vel de facto promittimus et iuramus ad Sancta IIII^or^ Evangelia nostris manibus corporaliter sponte tacta omnem defectum siquis forsan existeret in presenti donatione vel ratione vestre infantilis etatis vel alias quovismodo nostra Regia auctoritate tollentes sanccientes et ex certa sciencia statuentes presentem donationem et alia supra et infra contenta proinde valere ac si vos vestri

iuris vel alias etatis intellectus capacis existeretis jure seu lege non obstantibus quibuscumque. Nos enim de nostre Regie potestatis plenitudine super dictis defectibus et aliis quibuscumque qui forsan in premissis existerent de iure vel alias vobiscum ex certa scientia dispensamus. Quam dispensationem dicti juramenti vinculo confirmamus et etiam roboramus in vim legis predicta omnia sanccientes. Volumus tamen et presentis serie statuimis quod presens donatio duret in vobis dicto Infante et ducatus ereccio in ducato predicto quamdiu nobis viventibus vobis fuerit vita comes. Et post mortem etiam nostram donec vos annos XV conpleveritis etatis vestre. Post mortem vero vestram nobis vobis superstibus vel predefunctis vel etiam in vita vestra nobis vobis predefunctis postquam tamen vos dictam etatem annorum XV excesseritis et ad regalem dignitatem ad quam tunc assumendus proculdubio eritis assumptus fueritis confestim ducatus predictus ipso facto totaliter finiatur vosque extunc non nominemini nec possitis ducis nomine nuncupari. Quinimo dictus ducatus et omnia et singula supradicta in statum reducantur pristinum in quo erant ante presentem donationem et ducatus ereccionem. Nolentes imposterum per nos vel vos vel alium successorem vestrum hec ad consequentiam trahi posse. Tamen pro nunc et temporibus per nos supra taxatis supradicta ex causa duxerimus statuenda. Predictam autem donationem vobis dicto Infanti facimus tanquam primogenito et ut nobis successuro in regnis et non aliter nec per hoc quicquam a corona nostra cui vere reputamus unitum

etiam nobis vivo intendimus separare. Mandantes per hoc presens publicum instrumentum universis et singulis officialibus et subditis nostris presentibus et futuris quod premissa omnia et singula teneant firmiter et observent et ab aliis inviolabiliter faciant observari et non contra veniant nec aliquem contra venire permittant quavis causa seu etiam ratione. Hec igitur omnia et singula supradicta ut dicta et expressa sunt supra facimus pascicimur et promittimus vobis primogenito nostro et duci sepe dicto nec non et notario infrascripto tanquam publice persone pro vobis et aliis etiam personis quarum interest et intererit recipienti et paciscenti ac etiam legittime stipulanti. In huius rei autem perempne testimonium presens publicum instrumentum fieri jussimus et nostre bulle auree munimine insigniri. Actum et datum in castro Perpiniani die XXI januarii anno a Nativitate Domini M° CCC° L° primo. Vidit Jaspertus. Signum Petri Dei gratia Regis Aragonum Valencie Maioricarum Sardinie et Corsice comitisque Barchinone Rossilionis et Ceritanie qui hec laudamus firmamus et juramus. Rex P. Testes et cetera. Signum Mathei Adriani dicti domini Regis scriptoris secretarii et Regia authoritate notarii publici per totam terram et dominacionem eiusdem qui predictis interfuit et hec scribi fecit et clausit.

Signum Petri Dei gratia Regis Aragonum.

Signum Bartholomei de Lauro dicti domini Regis scriptoris et ejus auctoritate notarii publici et cetera.

Trelat de la carta dalcunes declaracions fetes sobre les coses contengudes en la dita carta de la creacio e ereccio del ducat de Gerona

Pateat cunctis quod Petrus Dei gratia Rex Aragonum Valencie Maioricarum Sardinie et Corsice comesque Barchinone Rossilionis et Ceritanie. Attendentes nuper nos de civitatibus Gerunde Vici et Minorise nec non de villis Bisulduni Turricelle de Montegrino de Pals et de Figueriis omnibus et singulis castris villis et locis in vicariis et baiuliis ac procurationibus Gerunde Bisulduni Vici Ausonie Rivipulli et Rivipullensis Campirotundi et de Regali Minorise Bagiarum Berge et Bergitani et sancti Petri de Auro vicecomitatus de Basso Turricelle de Montegrino et de Figueriis predictorum unum ducatum erexisse qui Gerunde nomine apellatur ipsumque commississe sub certis pactis formis et conditionibus inclito Infanti Johanni precarissimo primogenito nostro ducique Gerunde prout hec et alia lacius et clarius apparent per instrumentum publicum nostra bulla aurea insignitum per fidelem secretarium nostrum Matheum Addriani notarium publicum clausum datum et actum in castro nostro Perpiniani XXI die januarii anno subscripto considerantes etiam educationem dicti ducatus administracionem ipsius ducatus nobili et dilecto consiliario nostro Bernardo de Cappraria comendasse seu commisisse

sub certis formis pactis et condicionibus de quibus clare constat per instrumentum publicum nostre magestatis sigillo et sigillo etiam Illustris Elionore Regine Aragonum consortis nostre amantissime subscripte roboratum clausum et factum per dictum notarium die et anno predictis. Animadvertentes inssuper in ereccione et concessione comandaque et educacione predictis quedam verba imposuisse dubia seu obscura que possent dare duplicem legibus intellectum. Nos igitur propicientes nostreque mentis aciem dirigentes quod illius est interpretari cuius est concedere presertim cum nos velimus ut convenit dispendia litium equitatis conpendio qua possimus industria coartare instrumenta iamdicta et in eis singula contenta liberaliter ampliantes clarioraque eficere cupientes tam motu propio ac propenso digestoque consilio quam ad suplicationem juratorum et proborum hominum civitatis Gerunde ac nunciorum per universitatem dicte civitatis ad culmen nostre Regie dignitatis hac de causa specialiter destinatorum tenore presentis publici instrumenti firmiter valituri volumus sancimus statuimus et superaddendo instrumento dicte dationis ducatus et concessionis de eodem dicto duci facte ducimus ex certa scientia declarandum quod in casu quo prefatam Reginam consortem nostram contingat decedere et nos ei supervivere et ad sancta vota convolare dicto Infante Johanne vitam in humanis ducente quod a processibus factis vel fiendis et sentenciis difinitivis et interlocutoriis latis et ferendis et gravaminibus quibuscumque in judicio vel extra illatis vel inferendis per offi-

ciales dicti ducis contra singulares personas vel alios aut jus ipsorum in causis eorum tam criminalibus quam civilibus possit et debeat primitus ad dictum ducem cum etatem in dicto instrumento contentam compleverit et interim ad illum cui regimen et administracio dicti ducis et ducatus spectaverit vel commissa fuerit inmediate apellari. A dicto vero duce cum dictam etatem compleverit et interim ab administratore actore seu educatore predicto possit ad nos tanquam principem inmediate et indubie apellari et per apellationis remedium recursus ad nos haberi quamdiu nos vitam duxerimus in humanis et donec dictus dux ad apicem Regie dignitatis fuerit assumptus et non alias neque ultra. Quibus iustis apellationibus teneantur dictus electus et alii imposterum eligendi ad administracionem et regimen dicti ducatus et ducis eorumque officiales dicto durante tempore indubitanter deferre et apostolos concedere et dare et alia et aliter facere et observare sicut et prout inferior a quo apellatur ad superiorem facere et observare tenetur inxta legitimas sancciones usaticos Barchinone et constituciones Cathalonie in premissis. Preterea rationibus inducti ad tollendam ambiguitatem quorundam nos volentes infrascripta clarius aperire a dicto instrumento creationis et concessionis cassandam irritandam revocandam tollendam et anichilandam ducimus per modum interpretacionis et declarationis ut predicitur clausulam inmediate sequentem. Et etiam in omni casu et eventu retinemus nobis ostes exercitus et cavalcatas in hominibus dictarum civitatum et villarum et locorum om-

nium predictorum loco autem clausule preinserte et retencionis in eadem contente retinemus nobis et retinere volumus et intendimus casus contentos et specificatos expresse in usatico Barchinone incipiente Princeps namque. Quos casus et usaticum nobis reservamus et expresse intendimus reservare in creatione seu erectione ducatus predicti et contentis in ea in aliquo non obstante. Attendentes quod per dictum creationis et erectionis ducatus instrumentum et concessionis de eodem dicto nostro primogenito factum dicto usatico derogare intendimus nullo modo. Preterea quamquam in dicto creationis et donationis instrumento continentur quod nos retinemus ut in generali curia que nunc Perpiniani celebratur et alias quociens in futurum contigerit celebrari in Cathalonia vel alibi curiam vel generale parlamentum universitates civitatum villarum et locorum infra dictum ducatum de mandato nostro vocate vel infuturum vocande teneantur ad dictam curiam et parlamentum procuratores suos seu sindicos destinare. Nichilominus per quosdam in dubium revocatur an dicti sindici vocari debeant prout hactenus vocari consueverunt. Nos hoc declarare volentes decernimus et declaramus ac est intencio nostra et sic volumus et statuimus quod universitates predictarum civitatum et locorum vocentur per nos et vocate venire et interesse teneantur in ipsis curia et parlamento aut consilio generali prout facere tenebantur ante donationem et concessionem et ducatus ereccionem supradictas. Insuper licet in instrumento comande predicte contineatur quod in caso quo con-

tingeret dictum nobilem educatorem et administratorem decedere et alium eligi in casibus in dicto comande instrumento specificatis quod sint de electoribus futuri educatoris et administratoris duo nobiles seu milites aut generosi vicarie Gerunde et Bisulduni eligendi per nobiles milites aut generosos ipsius vicarie aut maiorem partem ipsorum et duos cives civitatis Gerunde eligendi per universitatem civitatis Gerunde aut maiorem partem ipsorum. Actamen ut pote rationi consonum ampliando statuimus volumus concedimus et huius serie ordinamus quod in casibus memoratis sint de electoribus ipsis IIII nobiles milites seu generosi dicti vicarie Gerunde et IIII^or^ cives ipsius civitatis velut caput dicti ducatus una cum aliis aliorum civitatum et locorum per quos dicti educatoris et administratoris ducis et ducatus quotiens facienda occurrerit electio celebretur prima ordinacione in dicta commanda contenta nullatenus obsistente. Declarantes et ex certa scientia huius serie statuentes quod per dictum instrumentum creacionis et ducatus ereccionis et concessionis predictarum non facimus nec facere intendimus aliquam separationem de civitatibus et locis contentis in creatione dicti ducatus a comitatu Barchinonensi et Corone nostre Regie faciendoque privilegium firmum validum perpetuumque quod vim legis habere volumus sanccimus et etiam ordinamus quod civitates et loca predicta contenta in creatione dicti ducatus nunquam possint a comitatu Barchinonensi et a corona Regia separari ymo quod quicumque fuerit Rex Aragonum et comes Barchinone habeat esse et sit do-

minus civitatum et locorum predictorum civitatesque et loca predicta per Regem Aragonum et comitem Barchinone et sub eius dominio et posse et per eum et eius officiales perpetuo regantur et regi habeant seu etiam gubernari. Declaramus insuper quod quamquam in dicto instrumento creationis et concessionis contineatur quod per nos vel dictum ducem et eius successores nunquam hec creatio seu ducatus erectio valeat ad consequentiam trahi. Est tamen nostre intencionis et volumus ac etiam declaramus quod quando ad primogenitum vel successorem in primogenitura qui proculdubio post dies nostros vel suos aut eius successores assumendus esset in Regem Aragonum seu non in quemvis alium a nobis et eis liceat imposterum similem creationem ducatus et de eodem concessionem facere declaracionibus observatis tamen concessionibus ordinationibus et retentionibus supra et infra factis verbis in dicto instrumento appositis seu aliis quibuscumque obsistentibus nullo modo cum potius creatio et concessio fiende circa talem si forsan fieri contingerit potius agr gatio et unio comitatui Barchinonensi et corone Regie quam separacio censeretur. Ceterum volumus et huius serie statuimus sanccimus et perpetuo etiam ordinamus quod constitutiones Cathalonie generales facte et imposterum faciende et usatici Barchinonenses habeant observari in locis dicti ducatus et privilegia eis con essa et usus ac consuetudines et observantie antique tam per nos proprio nomine et ut legitimum administratorem quam per Electum iamdictum et imposterum eligendum seu eligendos ad regi-

men dicti ducis et ducatus quam per ipsum ducem et ejus officiales. Ita quod per dictam creationem nichil conmutetur sed omnia observentur sicut observabantur et observari habebant ante dictam creationem et ac si dicti ducatus erectio facta non fuisset. Predictas itaque declarationes additiones et ablationes seu remotiones sanctiones et statuta et alia supradicta facimus et ordinamus et servare et servari facere promitimus sicut melius dici potest et intelligi ad sanum et sincerum etiam intellectum. Volentes et etiam infrascripti serie iuramenti per nos prestiti vigore prefatis nominibus statuimus sanccimus et promittimus ac nunc pro tunc etiam ordinamus quod cum dictus dux ad etatem pervenerit quod possit regere iuxta tenorem instrumenti dicte creationis et etiam ante quam regat per se iurabit laudabit et firmabit omnia et singula supradicta sed sufficit predictum ducem omnia et singula supradicta iurare in dicta civitate Gerunde tantum tanquam inde capite dicti ducatus. Volumus etiam et decernimus ac statuimus quod nunc de presenti nobilis et dilectus consiliarius noster Bernardus de Capraria quem dicti ducis et ducatus administratorem fecimus ut est dictum et alius vel alii et quicumque si et qui post eum dicti ducis et ducatus fuerint administratores in principio sue administrationis prestent ad sancta Dei Evvengelia juramentum juratis et consulibus vel consiliariis civitatum Gerunde Vici et Minorise predictarum recipientibus pro se et aliis omnibus et singulis personis dicti ducatus si presentes fuerint alias notario pro eis stipulanti quod predicta omnia et singula teneant

inviolabiliter et observent. Hoc etiam intellecto et declarato expresse quod quicunque qui post dictum Bernardum de Cappraria fuerint educatores dicti ducis et administratores ducatus predicti in principio sue administrationis et ante quam ea utantur prestent et prestare teneant dictum iuramentum in qualibet predictarum civitatum Gerunde Vici et Minorise in presencia juratorum consiliariorum vel consulum earundem. Et ut premissa omnia et singula maiori gaudeant firmitate tam nomine nostro proprio quam etiam tanquam pater et legitimus administrator dicti ducis primogeniti nostri juramus sponte in animam nostram per dominum Deum et eius sancta IIIIor Evvengelia manibus nostris corporaliter tacta predicta omnia et singula tenere et observare ac teneri et observari facere inviolabiliter tam per dictum ducem quam per administratores ducis et ducatus predicti et eorum officiales et in aliquo non contrafacere vel venire iure aliquo causa vel etiam ratione. Mandantes per presens publicum instrumentum universis et singulis oficialibus et subditis tam infra dictum ducatum quam alibi consistentibus presentibus et futuris quod premissa et infrascripta omnia et singula que firmari et iurari facimus per dictum nobilem Bernardum de Capraria tanquam educatorem ducis et administratorem ducatus predictorum teneant firmiter et observent et ab aliis faciant inviolabiliter observari et non contraveniant nec aliquem contra venire permitant quavis causa seu etiam ratione. Nos igitur Alienora Dei gratia Regina Aragonum Valentie Maioricarum Sardinie et Cor-

sice comitissaque Barchinone Rossilionis et Ceritanie prospicientes premissa omnia et singula causa iusta previa ad utilitatem dicti nostri dulcissimi primogeniti et ducis fore facta ea laudamus et aprobamus ratificamus et confirmamus et manibus nostris ad Sancta Dei IIIIor Evvengelia juramus contra predicta vel aliqua ex eisdem nunquam facere vel venire aliqua ratione. Ad hec ego Bernardus de Capraria educator et administrator supradictus attendens supradicta omnia redundare ad utilitatem dicti domini ducis et perfectionem premissorum iamdicto nomine laudans aprobans ratificans et confirmans omnia et singula supradicta juro nunc ut extunc et extunc ut exnunc per dominum Deum et eius sancta IIII Evvengelia meis manibus corporaliter tacta predicta omnia et singula tenere et servare et in aliquo non contrafacere vel venire iure aliquo causa vel etiam ratione. Quinimo prestabo et dabo operam cum effectu omni exceptione remota et faciam etiam meum posse si vixero quod dictus dominus dux supradicta omnia firmabit et jurabit cum ad etatem pervenerit supradictam. Hec igitur omnia et singula supradicta ut dicta et expressa sunt supra facimus paciscimur et promittimus nos dicti Rex et Regina et ego Bernardus de Cappraria nominibus sepedictis quisque nostrum a se vobis juratis et probis hominibus presentibus nomine dicte universitatis Gerunde nec non et notario infrascripto tanquam publice persone pro eis et pro aliis universitatibus civitatum Vici et Minorice et aliarum villarum et locorum dicti ducatus et pro aliis etiam personis omnibus et

singulis quorum interest et intererit et interesse potest ac poterit in futurum recipienti et paciscenti ac etiam legitime stipulanti. Et intendimus declaramus ac etiam protestamur quod per hoc instrumentum aut contenta in eo non fiat perjudicium aliquod tacite vel expresse aliis contentis in instrumentis ereccionis et concessionis ac educacionis seu commande predictis de quibus in presentis declaracionis publico instrumento mencio non sit facta nec per illa hinc quinimo eadem et istud remanere volumus et intendimus in suo pleno robore et valore. In quorum omnium testimonium nos Rex et Regina predicti nec non Bernardus de Cappraria educator seu actor ac administrator jamdictus ad dictorum juratorum supplicationem humilem ac etiam requisitionem mandamus fieri de premissis tot consimilia publica instrumenta sigillo magestatis nostri dicti Regis et nostri dicte Regine ac dicti ducis sigillis munita scilicet nobis dictis Regi et Regine meque dicto Bernardo de Capraria et nostri quibuslibet nominibus sepedictis ac universitatis civitatis predicte pretacte et aliis quorum interfuerit tradenda per scriptorem et notarium infrascriptum. Actum et datum in camera timberiorum castri Regii Perpiniani XVI die februarii anno a Nativitate Domini M° CCC° L° primo. Exa. R.

Signum Petri Dei gratia Regis Aragonum et cetera.

—

Hoc est translatum sumptum fideliter a quodam originali instrumento sigillo maiestatis Illustrissimi domini Regis et sigillo etiam Domine Regine subscriptorum impendenti comunito non viciato nec cancellato nec in aliqua sui parte suspecto sed omni suspicione carente cuius series sic se habet. In Dei nomine et eius divina gratia si naturaliter parentes de eruditione et custodia filiorum solliciti debent esse. . . . .

Este documento no continúa, de modo que queda en blanco la página: la que sigue comprende una lista de apuntaciones suelta, del mismo carácter que las que poco ha se han omitido, sin embargo la continuamos por la relacion que tiene con las declaraciones que luego iremos encontrando.

—

Sie demanat lo noble Eu Bernardi de Cabrera si es stat pres ne mes en reena.

Item en poder daqui fo posat e mes ne en qual loch.

Item qual persona lo liura el mes en la dita rahena o preso.

Item quant de temps stech en la dita preso o rehena.

Item per quina raho fo mes en la dita preso o rehena.

Item con isque del loch on era pres on fo trames ne a qui fo liurat quel sen menas.

Item aquells quil sen manaren el sen portaren a quil liuraren ne on stech depuys que fo exit de la preso.

—

Sie demanat En Palafolls si . . . . . naguna covinença ab lo comte Dosona.

Item si la dita covinença fo . . . engut lo Senyor Rey ne lo senyor Duch.

Item si diu que noy f. . . . retenguts si interrogat per que no.

Item sia interrogat per quina raho se feu la dita covinença.

—

Por el contenido del párrafo con que da principio el documento que sigue, se comprende que le falta algun trozo ó cuando menos su cabecera, pues hace referencia á capítulos anteriores. Empieza al extremo de la página sin título alguno, y la letra en que está escrito es diferente de la que se observa en el resto del proceso hasta llegar á este punto.

—

Senyor transfuga es appellat en dret no tan solament aquell qui volenterosament lexa son senyor e sen va a son enamich ans aquell qui volenterosament se lexa pendre als enamichs hoc en-cara aquell qui nos lexe pendre volenterosament mas con es pres pot fugir e nou vol fer. Ara senyor fet aquest presuposit segons los merits de la inquisicio de manament vostre senyor rebuda contra lo comte Dosona appar que lo dit comte puxe esser dit transfuga per los II caps derres dels III cases de transfuga demunt proposats.

E que lo dit comte volenterosament se sia lexat pendre al Rey qui fo de Castella enamich publich vostre senyor par que hi hage alcunes deposicions de testimonis qui deposen sobre lo acte de la preso del dit comte la qual preso senyor segons que deposa G. Açor habitant en lo loch de Medes on sa feu la dita preso se segui en aquesta manera. Deposa lo dit G. Açor en XXXI full del segon proces que I dissapte ço es ans de la festa de Sancta Maria dagost o de setembre ell testimoni ho deposant estant en lo loch de Medes vers hora de miger nit vench en lo dit loch lo comte Dosona e don Pedro de Luna En R. de Blanes e un seu germa e Guterdias de Sandoval cavalcant en lurs cavals e II homens de peu e cridaren aquells del loch. E tantost ell testimoni ab alcuna companya de peu de-

vellaren a ells. E lo dit comte demana aquest deposant que li liuras II homens quils mostrassen lo cami defforeviat fins a Belmunt en guisa que no haguessen encontra de enamichs. E ell testimoni liura los li e hagueren cavalcant e partirensen dients que irien fins a Belmunt pregant ell testimoni que no digues a negu qui eren ne qui no. E puys lo diluns per lo mati apres seguent tornaren en lo loch de Medes e aquest testimoni diu que viu los lo comte e los altres fort irats per tal con deyen que lo dicmenge prop passat no eren poguts entrar en lo loch de Calatayu e aço per tal con lo dit comte lo dicmenge estant en lo loch de Belmunt trames los II homens de peu los quals ab si amenaven quant vengueren a Medes ab cartes a la vila de Calatayu ço es a hora de prim son. E a cap de I apoch quant los dits dos homens se foren lunyats dells lo comte e los altres qui ab ell eren hoyren arevetar e cridar en la host del Rey de Castella alta veu a armes a armes e que decontinent lo comte ana dir jo creu que los homens que nos tremetem ab les cartes a Calatayu son preses e tantost cavalcaren e vengeren ves lo dit loch de Medes dient aquest testimoni interrogat que no viu quant tornaren a Medes que negu los encalsas mas que oy dir al comte e als altres qui ab ell eren que molta cavalleria de la host del Rey de Castella se movia es arrevatava vers ells e que ells que sentiren e que tantost ab lurs cavals fugiren vers lo dit loch de Medes. E diu que foren tornats a Medes lo diluns ans del die. E diu que lo comte lo diluns demati mana quel fos apparellat de dinar e lo consell del

dit loch feu lus apparellar de dinar pensant se que quant fossen dinats que sen anassen Empero nou feren ans con foren dinats sercaren e remiraren lo dit loch e lo dit comte axi con a capita mana aquells del loch que fessen alcuna obre quiy feya a fer e fet aço posarense a dormir e con foren levats de dormir manaren quels apparellassen de sopar e soparen e dormiren lo vespre seguent en lo dit loch E con vench lo dimarts apres seguent al die ells foren assetjats per be DCC homens a caval del Rey de Castella. Deposa mes avant que lo dit comte lo diluns a nit havia gitades escoltes E lo dimarts apres seguent ans del die les dites escoltes vengueren a ell per lo qual ensemps ab les dites escoltes anaren al comte e a don Pero qui dormien e despertals E digerenlus senyors levats vos que veus açi prop en lo terme de Val de Pomer que ha celada de be de DC homens a caval E lavors lo comte respos entrensen totes les escoltes et tanchats les portes que corredors son E axi nous temats E a cap daltre stona aquells de la selada isqueren e posaren se als camins e assetjaren lo dit loch E apres vers hora de tercia lo Rey de Castella fo sobre lo dit loch de Medes ab XII o XIIII entre trabuchs e brigoles e tantost comensaren a estelonar lo dit loch E fer caves aquells del Rey de Castella E lo comte e don Pedro e los altres vehents que nos podien tenir ne defendre jatse fos que fessen lur poder de defendrel cridaren aquest testimoni o alcunes altres persones del dit loch E lo dit comte dix lus aytals paraules o semblants senyors ab lo Rey de Castella ha ja prohomens de Cala-

tayu e som certs que lo dit loch de Calatayu es en pati ab lo Rey de Castella E ja vets los gins queych ha fets dressar e lo loch qui esta sobre bodegues o caves E axi jo no veig quens puxam tenir perque vejam ab lo Rey de Castella sins pendria a pati ço es quens salv vide e membres E que nons fassen anar per la terra del Rey Darago per ço que no li fassam perdre la sua terra ço es que nons fes anar per los castells del Senyor Rey E que diguessen aquells qui tenen los dits castells ques retessen E sobre aço lo comte dix aquest testimoni que isques de fora al Rey de Castella sils pendria a merce segons que demunt es dit E ell testimoni dix que noy exiria que mes amava morir que viura e quey enviassen aquell ques volguessen E lo comte dix que ell com hi iria si li pasava E hague a fer aquest testimoni segons que dix lo manament del comte axi com aquell qui era capita del Senyor Rey car daltrament dix que be pogera morir que noy anara. E lo comte dix aquest testimoni aytals paraules o semblants Anats vos en al Rey de Castella e comenats nos en sa gracia E deyts li que nos lo pregam per merce quens jaquesca parlar ab Johan Alfonso e ab be altres V o VI richs homens del Rey de Castella los noms dels quals no li recorden E ell testimoni anassen al Rey de Castella lo qual Rey demana si eren en lo loch lo comte Dosona e don Pedro E frare Ertal de Luna E aquell testimoni respos que noy eren que la nit passada sen eren anats E lo dit Rey dix per que deya que ell havia vist per una fendadura de l postre frare Artal E que ell li havia vol-

gut tirar ab seyeta en la cara E que ell o sabia de cert per escoltes que havia preses E aquest testimoni vahent que lo Rey no sabia de cert que lo comte ne los altres hi fossen nega de cert que noy eren jatse fos que li fos estat manat per lo comte que digues al Rey de Castella que ells eren aqui E apres ell deposant tornassen al loch dix al comte aytals paraules Senyor sapiats que lo Rey de Castella no sap de cert que vos ne don Pedro ne los vostres altres cavallers siats açi per que jo no li he volgut dir ço quem manas ço es que fossets açi. E lavors lo dit comte vas fort enfellonir contra aquest testimoni E dixli quey tornas e que li digues ço que damunt li havia dit. E ell tornay e feu ho E lo Rey de Castella resposli quel no volia que Johan Alfonso ne los altres hi anassen per ço que nols li metassen mas si ells volien devellar aqui quey parlassen E lavors lo comte ab los altres cavallers qui ab ell eren devellaren tots armats al peu del castell e parlaren ab Johan Alfonso e ab los altres E a la per fi fet que hagueren lur tractament ells se reteren al dit Rey de Castella. E fet aço lo Rey de Castella dix que aquells del loch quey develassen e quel jurassen per senyor E ells nou volgeren fer mas suplicarenli quels donas XV dies axi com feu aquells de Calatayu E per que poguessen haver trames al Senyor Rey sils secorreria Empero que jaquis anar tots aquells del castell a la terra del Senyor Rey E axis feu E dix interrogat per que nos tenien que per ço com no pogueren tenir poch ne molt al poder del Rey de Castella E dix interrogat que los dits tractaments se feren a consel de

tots e no per consell e per importunitat del dit comte. E dix interrogat que lo comte no hague pler de la preso ans se mana tota hora aytant con poch valentment axi com a bon cavaller quell es. Dix empero interrogat que lo dit dia de diluns lo comte e los altres sen podien anar salvament e deretha per ço com no foren assetiats per lo Rey de Castella ne per cavalleria sua fins a dimars vers hora del jorn.

Item Johan Peres vicari del logar de Medes deposa de certa siencia que quant lo dit Rey de Castella tenia assetjada la vila de Calatayu lo dit comte e don Pedro de Luna ab altres vengueren al dit loch e deyen que querien entrar en lo dit loch de Calatayu e partent de Medes anaren tro a Belmunt e per tal con eren estats sentits tornaren sen a Medes e foren hi a hora de vespres e aqui feren apparellar gallines e estegeren tota la nit e sen de ma tro al dia e aquell matex dia cavalcaren descalsos apres del riu e jageren tota la nit seguent e en lalba foren en cerca del loch molts castellans qui foren en derrador los quals la nit passada se eren ja meses en la celada e que aquell dia quant los castellans foren aqui aquest testimoni dix al comte Senyor aqui ha companyes de enamichs. E lo comte respos callats que ades ni haura mes E dix mes avant aquest testimoni que apres que sabe lo dit comte que les celades dels castellans eren apres del dit loch que be sen pogeren esser anats E axi los ho deyen aquells del loch E en apres diu que aquell dia matex en ves mig dia fo aqui lo Rey de Castella ab lo qual feren

sos patis e reteren se a ell aquest testimoni deposa en CC fulles.

Item En Ramonich de Castellbell lo qual deposa en XXXIII fulles del primer proces diu que ans que ell fos pres a Magallo hoy dir deça que la preso del comte era stada fenta.

Item Pedro de Linyan de Calatiu qui deposa en XXVI fulles del segon proces diu que en temps que Calatayu era o estava apatiat ab lo Rey de Castella e apres que fo pres hoy dir axi a castellans com a homens de Calatayu que lo comte e don Pedro de Luna e frare Ortal En R. de Blanes En Vidal de Blanes e Goter Dies de Santdoval devien entrar en lo loch de Calatayu et que lo comte havia fetes unes cartes o letres poques les quals havia meses enfre cera e donales a l correu que les portas als prohomens de Calatayu. E lo correu qui anava al dit loch fo aguaytat e sentit e pres per companya del Rey de Castella e trobaren les letres et oy dir pres lo loch de Calatiu quel comte ab don Pedro e ab los altres vench per badar la host del Rey de Castella e que companya del Rey de Castella los encalsaran e lo comte ab los altres recollirense en lo loch de Medes et que estant aqui En P. de Luna dix al dit comte que isquessen daqui car anarsen podien a lur sau a Derocha o hon se volguessen car bons rossins tenien et que lo dit comte dix tota vegada que per cert ans se dinarien aqui e que estant axi fo aqui lo Rey de Castella lo qual tench ensercat lo dit loch e aquells aqui pres et que aquestes coses ha hoydes dir

a moltes e diverses persones e en molts e diversos lochs Darago.

Item frare Domingo Marti Dalgaravia canonge de Jherusalem e prior del regne Darago deposa en LXXI fulles del dit II proces que aquest testimoni se isque de Calatayu ans quels dit loch fos pres ne perdut e venchsen a la vila de Derocha e aqui publicament se deya que poques eren les nits e dies que lo dit comte no envias correus ho espies a la dita vila de Calatayu per saber ardits con ne en quin estament stava la dita vila. E diu que aço no era veritat con lo dit testimoni estant en Calatayu sabia molt en tots los affers axi despies con de correus quiy venguessen e que ja mes no viu quey vengues sino I correu de casa del dit comte quiy porta una carta en la qual feya assaber als prohomens de Calataju que ell era a Darocha ab DC homens a caval e que si tenien palla e çivada per II meses que ell se entenia a metre e viure e morir ab ells perque aquest testimoni presumia e presumex que en lo dit fet corria falsia con la dita fama la qual era en la vila de Darocha hi era mesa segons ques deya per lo dit comte donant lus entendre una cosa per altra en lo dit fet. En apres diu aquest testimoni que hoy dir a Francisco Sanxis del Bosquet qui solia habitar en lo dit loch de Medes e en casa del qual lo dit comte posava lo dia que fo pres que lo dit Francisco dix al dit comte Comte Senyor les escoltes nostres son vengudes ara e dien que han oyt gran roydo de homens a caval e axi tenits per be de cavalcar e nosaltres menar vos em per loch segur salvament a Derocha et lo

dit comte resposli que nou volia fer fins que hagues menyat. E don Pedro de Luna qui present hi era e frare Ortal deyen al dit comte que be deya lo dit Francisco et axi que sen anassen E lo dit comte responia que per cert ans menjarian E ells estant en aquestes paraules companyes del Rey de Castella foren tantost en gir del loch a CCC homens a caval et apres un poch vench lo Rey de Castella ab son poder e apres lo comte e los altres.

Item En R. Perez de Pisa cavaller deposa en LXXII fulles en substancia que ha oyt dir a moltes persones dels noms dels quals no li recorda e que es fama comuna per tot Arago quen Pedro de Luna a gran importunitat del comte li atorga que solament tots V demunt nomenats ço es lo comte e don Pedro e frarel Ortal e Gater Dies de Sandoval e Vidal de Blanes se metessen a Calatayu e que anaren tots VI ab lurs genets mirar la host del Rey de Castella qui tenia assetjat Calatayu e veren la host arevatada e don Pedro dix al comte que sen anassen que sentes eren e feren ho fehent la via de Medes fugent. E jatse sie que don P. digues al comte que a Darocha sen podien anar salvament que gran aventatge havien lo dit comte feu que romangueren a Medes on foren diluns mati e romangueren aqui tot aquell dia e la nit seguent sens que hom del mon nols encalsava e lo dimars mati lalcayt del dit loch e les escoltes que meses havien digeren los ques levassen que companya del Rey de Castella venie e nou volgueren fer et que en apres lo dimarts seguent a hora de tercia con lo Rey de Castella hi fo

aconseguit lalcayt los dix que sis volien ell los tendria aqui secrets o encara con lo Rey de Castella ho sabes quell los hi tendria a despler del dit Rey III o IV meses la qual cosa le dit comte no volch ans tantost isque a parlament al dit Rey es rete a ell e feu retre los altres qui ab ell eren et que lavors fou fama comuna que aquesta preso plague al dit comte et que per aquesta raho era vengut aqui axi que no per forsa mas per sa voluntat et en loch de rehena fo e es en la dita preso.

Item lonrat Exemenes Dorrea cavaller que deposa en LXXVI fulles que hoy dir a Pedrola hom de peu e don Pedro de Luna lo qual era anat ab lo dit comte Dosona e ab En Pedro e ab los altres qui ab ells eren tro en vista de la host del Rey de Castella e encara sen torna ab ells en lo loch de Medes e lo qual segons que dix fo present aço que con lo dit comte et los altres fossen en I bosch qui era no a una leuga de Calatayu e hagren trameses II homens los noms dels quals dix que no li recordaven envers la ost del dit Rey de Castella per veure e saber si lo dit comte o don Pedro porien entrar en lo loch de Calatayu lavors los dits II homens foren preses per homens de la dita host e la ost se arrevata e dix don Pero de Luna Comte cavalquem e anem nos en que sentits som E lo comte respos aturem que bons cavals tenim e vejam que feran que tota hora quens en vullam anar nos en porem anar axi que don Pero manant congoxa gran al dit comte que sen anassen lo dit comte quaix ab manera de riure feulo aturar una gran pessa tant que partida

de la host era ja prop dells e laltra partida qui aconseguia e lavors vengren sen a Medes e con foren en lo loch de Medes don P. ana dir al comte que sen anassen a Darocha que salvament sen hi porien anar e lo comte dix que romanguessen aqui que salvament hi porien romanir axi que lo dit comte feu tant que aturaren aqui tota la nit e al mati don P. dix al comte cavalquem e anem a Darocha e lo comte dix jaquix me dormir que son he nom vul levar tant mati e don P. congoxant torna altra vegada e feu lo levar e dixli que cavalcassen e que sen anassen e lo comte dix que no faria tro que hagues begut e mentre bevien vengren les guaytes que aquells del loch tenien dients veus açi lo poder del Rey de Castella que ve et lavors don P. congoxa de cavalcar e dix al comte fassam tost e anem nos en e lo comte respos per ma fe jo no jaquire mon menjar que abans quells sien venguts nos en porem anar e durant aquest contrast los de la geneta del Rey de Castella foren aplagats en gir del loch e dix En P. ara comte anem nos en si podem e lo comte respos no hajats pahor que jo hi dare recapte e a cap de pessa lo Rey de Castella plegas ab son poder al dit loch de Medes e dinas e dinat que fo feu parar I giny e levors lo comte puja en I terrat e vench lo Rey de Castella cavalcant en una mula envers la part don lo dit comte era e parlaren abdosos nos sap quines paraules. E apoch lo comte dix a don P. don P. nos som aci nons podem tenir mes val quens retam al Rey de Castella a merce. E don Pedro dix que nou faria per res que mes amaria morir que no retres a ell. E lo comte dix

que si ell volia morir que nou feya ell. E en aço lo dit comte anassen vers la porta del castell per obrirla. E frare Ortal vahent aço mes mans a la espasa dient que ell veuria qui la obriria. E lo comte dix orat tiret mes seny cuydas tu haver que ton frare ne jo. E ab aytant Guter Dies de Sandoval pres frare Ortal per lo bras e lo comte isque de fora e feu son parlament ab lo Rey de Castella e lavors reterense al dit Rey. E dix encara aquest testimoni que les dites coses o quaix en acabament semblants havia oydes dir a molts e diverses persones los noms de les quals no li recorden e aytal es publica veu e fama per tot Arago.

Item lo noble En P. Ferrando Dixar deposa en LXXXIII fulles e diu que oy dir a I scuder lo nom del qual no li recorda qui era en lo loch de Medes con fo pres que lo dia que lo Rey de Castella fo en lo dit loch e pres lo dit comte Dosona havia vist e oyt que lo Rey de Castella havia demanat lalcayt per saber lo dit comte e los altres si eren. E que lo alcayt li dix que ver era que estats hi eren mas que ja sen eren anats. E con daço lo Rey de Castella nou cregues per sa paraula feu loy jurar sobre la creu de la sua spaha e lalcayt sen torna dins en lo loch e feu ne relacio al comte e als altres dientlos con lo dit Rey de Castella nou cregues per sa paraula feu loy jurar sobre la creu de la sua spaha e lalcayt sen torna dins en lo loch e feu ne relacio al comte e als altres dientlos con lo dit Rey de Castella sen devia tornar con ja hagues menat desbestir los gins e quel dit comte dix que no sen volia anar fins que hagues parlat ab lo Rey de Castella e

con don P. e los altres lin contrastassen lo dit comte dix que axi se havia affer et de feyt tantost isque del dit loch e los altres apres dell.

Item En Berenguer de Togores cavaller lo qual deposa en CXXVIII fulles diu si haver oyt dir an R. de Blanes qui estava pres en Sibilia que lo comte e don P. ab los altres demant nomenats se havien mes al cor de entrar a Calataju e con foren prop del reyal del Rey de Castella foren sentits per los del reyal e tornarensen a Medes. E con foren aqui don P. dix al comte Dosona que sen anassen e lo dit comte dix que alli volien menjar et feu se apparellar de menjar e apres que hague menjat lalcayt del loch de Medes dix al dit comte Senyor anar vos en podets car prou havets espay segurament entro a Darocha. E lo dit comte respos nou vul fer açi vul sopar e jaure. E quant vench la nit a hora de miga nit o de matines lo Rey de Castella fo aqui e assetja lo loch e feu hi dressar VIII gins. E lo comte dix al alcayt que anas al Rey de Castella et que li dixes de part sua que lo dit comte se comenava en sa gracia e que volia parlar ab ell. E lo dit alcayt a gran forsa anay e parla ab lo Rey de Castella que li demana lo comte e don P. si hi eren e lalcayt dix que verament partits sen eren e puys lalcayt torna en lo loch e recomtau al comte e axi que sen anas que segurament ho podia fer. E lo comte resposli per ço sots vos bestia per que no havets fet ço que jous he dit quem coman en sa gracia e que vull parlar ab ell e lo dit alcayt quaix ab gran forsa tornahi e dix al Rey ço quel comte li havia dit e per conseguent feren tractaments

ab lo dit Rey e liuraren se a preso. E dix que ha oyt dir per tot regne de Murcia comunament a totes les gents que la dita preso era rehena e no pas preso.

Andreu Gomis habitador de Calataju qui deposa en CXXV fulles diu que quant apres que lo Rey de Castella hage pres Calataju oy dir al mestre de Sentyago de qui era molt privat que lo comte ab sabudaria del Rey de Castella era vengut a Medes e que hi havia trahit En P. de Luna e que de Medes lo dit comte havia fet assaber al dit Rey con ell era aqui ab don P. e que si queria anar que la los trobaria. En apres dix quant lo Rey de Castella fo anat a Medes ells hague preses e sen hac menats lo comte e don P. e los altres qui ab ells eren a Calataju que meteren En P. de Luna e frare Ortal e Guater Dies de Sandoval en una cambra e viu que tenien una cadena en les cames e que lo comte estava en una altra cambra de Marti Lopis sens ferres e viu que lavors lo Rey de Castella posava lo bras per lo col al dit comte e li deya agora vos tenguo comte e quel comte li responia molt esforsadament e no con hom qui paragues que fos en perill ans paria mils que burlassen ell e lo Rey e viu que don P. plorava e frare Ortal son ermana.

Item Enyego Navarro de la ciutat de Calataju deposa a CXCVIII fulles que hoy dir a molts que la dita preso fo fenta.

Item Sanxo Gossalvis de Heredia deposa en LXXXVI fulles del dit segon proces e diu que quant lo loch de Medes fo assetjat per lo Rey de Castella que ell hi

fo present ab don Johan Alfonso de Xiricha qui lavors era de part del Rey de Castella. E que lo Rey de Castella se acosta prop lo portal del loch de Medes e diu aquest testimoni que viu lo comte e don P. e los altres qui ab ells eren qui vengren ves lo Rey de Castella tots trists e esmaylats e quaix ab cara plorosa exceptat lo dit comte qui venia primer vers lo dit Rey de Castella ab cara segons que parria quaix alegra e ab color assats bona segons los altres y tots aquells de la host del Rey de Castella se maravellaren de la cara e del comportament del dit comte. Dix encara que fama es en Arago e per tota la terra del Senyor Rey que la preso del dit comte se fes voluntariament e no per forsa.

Lo noble don Johan Alfonso de Xiricha qui deposa en CXXXI fulls diu esser ver que un die dementre lo Rey de Castella estava sobre lo setge da Calataju un genet castella del Rey vench al dit Rey dientli Senyor albicera e lo dit Rey respos que es e lo dit genet dix Senyor lo comte Dosona e don Pedro de Luna ab VI cavalcadors venien per entrar en Calataju e jo Senyor he ho sentit e son sen tornats a Medes e els fets seguir als Dubeda. E lo dit Rey de continent mana aquest testimoni qui lavors era en son servey que anas a Medes e ab be mil homens de caval ana tantost ves lo dit loch de Medes e a cercalo e feu exir Garcia Sabata qui estava en lo dit loch e demanali lo comte e don P. si hi eren e ell respos que no. E aquest testimoni dixli que lo Rey de Castella venia detras ell e que feya aportar gins e que si no li ho deye que esser los

dits richs homens en lo dit loch o no esser que consumaria lo dit loch e axi que mes li valia que digues la veritat car aquest testimoni sabia de cert que aqui eren. E lo dit Garcia Sabata respos que ab sagrament o tenia e axi que nou gosava dir. E ell testimoni respos e donchs aqui son. E ladonchs aquest testimoni torna al Rey de Castella e dixli que aqui eren. E lo dit Rey vench al loch de Medes e lavors lo dit comte Dosona demana aquest testimoni a parlament e ell testimoni ensemps ab Marti Lopez e Marti Yanyes e Matheu Ferrandez de manament del Rey parla ab lo comte dientli que volia dir. E lo dit comte Dosona dix no vull als al Rey sino quem sau vide e membres e quem assegur de no fer mala preso e que nom forts de fer rescat ultra ma voluntat. E ab aytant liurar me a ell. E aquest testimoni torna al dit Rey qui respos que li plahia pero que volia saber don P. de Luna si sen tenia en ço que deya lo dit comte o si volia fer altre cosa daçi matex. E la donchs aquest testimoni ab los desus nomenats torna al dit comte dientli que plahia al Rey ço que ell li demanava e que oferia e dix a don P. ell que entenia affer de si matex. E don P. respos certes que sim podria defendre que amaria mes morir que no quem liuras mas estech en poder daquests vilans qui creu que decontinent se retrien e axi no se quem diga bonament. E la donchs respos lo dit comte e dix don Pedro e que diriets ben se que aquella plasenteria que jo fas farets vos e ladonchs tornaren a dir al Rey de Castella e reterense lo dit comte e don P. e aquells qui ab ells eren al dit Rey de

Castella empero de la segurtat quel Rey de Castella promes al dit comte lo dit comte demana albara que fos subsignat per ma del Rey de Castella lo qual albara lo dit comte matex scrivi de sa propia ma e lo Rey de Castella de sa ma lo signa e escrivi son nom. E diu aquest testimoni que be sap de cert que si fer ho hagues volgut lo dit comte que sen pogera esser be anat sens tot perill que ben hague prou spay cor ell testimoni fo lo primer hom qui aplaga per manament del Rey al dit loch de Medes que encara noy havia vengut alcu. E puys venguey lo prior de Sant Johan qui ladonchs era e ara es mestre Dalcantara et puys daltres. E dix interrogat que null temps no fo feta mala preso al dit comte ans vehe aquest testimoni diverses vegades que lo Rey de Castella lo anave veura es reyen la un ab laltre e lo Rey li trametia de ses viandes fort soven. Item dix quina cara feu lo dit comte con se viu en poder del dit Rey de Castella en aquella hora ques fo retut e dix que bella e ques xufava es reya ab ell axi con si res no fos stat ço que no feyen neguns dels altres qui foren preses ab ell ans apparia be en lurs cares que eren trists e despagats. E vehe aquest testimoni moltes vegades que estant lo Rey de Castella sobre lo setge de Calataju que lo dit comte Dosona cavalcava ab lo dit Rey es rehia es trufava ab ell. E axi matex lo vehe exir un die que feyen mostre e lo dit comte vench a mirar la mostra e null temps no viu aquest testimoni que lo comte fes mala cara de sa preso ans estava axi pagat e alegre

que nos si podia als fer de ques maravellava fort aquest testimoni.

Item frare Gil Perez gardia dels frares menos de Calataju qui deposa en LX fulles diu que lo temps quel Rey de Castella tenia assetjat Calataju oy dir la preso del comte e dels altres qui era feta a Medes e era fama e fo dit publicament en lo dit loch de Calataju que aquella preso no era stada bona ne paria esser feta axi con debia e per cert segons oppinio de tots comunament de la vila de Calataju que don P. e frare Artal eren stats venuts per lo comte al Rey de Castella e que ell testimoni en sa consciencia ne havia hauda en si alguna sospita. Apres dix que quant la dita vila fo presa per lo Rey de Castella quel Rey envia per ell testimoni que cuytadament vengues a ell e ell feu ho. E entre altres moltes paraules que foren entre ells dix lo Rey aquest testimoni que anas al comte Dosona e que parlas ab ell e que fes tot ço que ell li diria. E ell testimoni anahi e viulo solt de preso pero axi con devia parlar ab ell viu que li materen una cadena al peu jatsesia que depuys dient al dit comte que dementre que ell parlaria ab lo guardia que li traurien la dita cadena que li havien tirada.

Mas que aquella preso que ell tenia quant a sos viares paria esser fenta car molt majors presons tenien los dits don P. e frare Artal que no lo comte e diu que lavors lo comte li dona una letre de creença que adugues an Bernat de Cabrera de ques que fos la qual creense fo explicada a mossen Berenguer de Abeyla largament e no es en proces. Dix mes avant que re-

buda la letra el enterroga lo comte e dixli Senyor si vostre pare don Bernat me demanava de la vostra preso e de la manera jo con son stat pres que li dire. E lo comte resposli Guardia no hajats cura daxo que mils ho sap que vos no li sabriets comptar. E que lavors aquest testimoni daquestes paraules hague mala suspita. E aquestes paraules diu que explica aquest testimoni an Bernat de Cabrera a Perpenya e diu que ell conech en veritat en los semblants que feu En Bernat quant oy aquestes paraules que li havia fort desplagut per que lo dit comte les havia dites al Guardia. Dix mes avant que quant ell devia partir de la vila de Calataju per venir an Bernat que lo mestre de Santiago qui tenia Calataju per lo Rey de Castella envia per ell e dixli aquestes paraules Guardia vos devets anar an Arago a mon amich don Bernat de Cabrera e prech vos quel me saludets molt e que li digats quel mestre son amich te Calataju per lo Rey de Castella e que no quira fer el tracto o los tractos que feu de Tarassona de Calataju que jo lo tench pero que siu feya quel consellava que ell no vengues en la delantera mas quey envias o sades el vescomte de Cardona.

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

E per tal Senyor con se diu que lo dit comte vench

al dit loch de Medes ja ab cor que aqui fos pres e perque liuras don P. de Luna e frare Artal de Luna e los altres en mans del dit Rey de Castella e que ab gran importunitat los hi feu venir recitat vos he assi los dits dalcuns testimonis del processos los quals par que faessen aquest article.

Cert es Senyor e appar per los processes que apres que la pau fo feta Senyor entre vos e lo Rey qui fo de Castella a Deça mijansant lo cardenal de Bolunya et tractant En Bernat de Cabrera e apres que En Bernat de Cabrera e lo comte Dosona foren tornats de la missetgeria la qual feren per vos Senyor al dit Rey de Castella novelles e certs ardits vengren a vos Senyor que lo Rey de Castella venia ab gran poder en les fronteres Darago dels quals ardits ni havia alcuns quey venia per dampnificar Senyor vostra terra. E En Bernat de Cabrera Senyor donaveus entendre que nos podia fer per res que lo dit Rey hi vengues per noure a vos ne a la vostra terra car fort havia ferma pau entre vos Senyor e lo dit Rey. Mas dejeus eus affermava Senyor quey venia per contrastar al comte de Trestamara lo qual ab les grans companyes devia venir en Castella e daço matex Senyor appar queus trametes letre lo dit Rey qui fo de Castella escrivint vos que per la raho demunt dita ell venia en les dites fronteres. Mas apres Senyor que vos hagues cert ardit que tenia lo dit Rey assetjat Calatiu vos Senyor a tractaments de lo dit En Bernat de Cabrera tremetes per capita en les fronteres Darago lo dit comte Dosona e que lo dit comte hagues tots aquells richs homens e cavallers que

pogues Darago e que ab aquells sen anas en les dites fronteres per dar hi aquell consell que poguessen segons senyor que sobre aquestes coses deposen mossen En Francesch de Perellos qui deposa en LXIV fulles del primer proces et daltres molts testimonis.

. . . . . .

. . . . . .

E diu se Senyor e fo donat per capitol en lo proces que lo dit comte Dosona quant parti de Perpenya e anava en les dites fronteres deya que ell per forsa e ab gran despler anava en Arago e ultra son cor e que non entenia a tornar viu e que plagues a Deu que ara fos ell fill del pus minue pages que havia car los grans homens corrien los grans perills per les feynes destemprades que havien affer ultra lur cor e lur voller per les quals paraules alcuns han presumit e presumeixen quen Bernat de Cabrera e lo dit comte haguessen ja certa covinensa feta ab lo Rey de Castella que lo dit comte donas loch e occasio que fos pres per lo Rey de Castella quil tengues per rahena a fi quels mals tractaments quis deyen es dihen esser estats entre lo dit Rey e En Bernat de Cabrera e lo dit comte dels quals per avant Senyor hoyrets relacio mils venguessen acabament e que lo dit Rey de Castella mils se pogues fiar.

Sobre aço Senyor deposa mossen En Gilabert de Cruylles lo qual deposa en XVII fulles del primer proces diu que con lo dit comte Dosona venia de Perpinya anant en Arago on lavos lo dit Rey de Castella havia moguda guerra lo dit comte lo empra que anas ab ell en Arago e con En Gilabert lin escusas dient que no lin havia tan be pres con ana ab ell en Castella lo dit comte quaix mogut de fellonia dixli prech vos que no men fassats pler que per lo cor de Deu aytan poch men enten a tornar viu. Encara diu lo dit noble En Gilabert que hoy quel dit comte dix an Asberti ça Tria qui ab ell sen anava e tu cuydes ne tornar viu e ell dix hoc jo. E lo comte dix que per lo cor de Deu nou cuydava ell fer. E diu interrogat que nos pensa perque lo comte deya aquestes paraules mas que veya que era fallo con no li atorgava que sen anas ab ell.

. . . . . .

. . . . . .

Apres diu se e es posat per capitols en lo proces que lo comte sen ana Arago e que empra molt a alcuns richs homens que ab pocha companya entrassen ab ell en Calataju lo qual lo Rey de Castella tenia as-

setjat e que alcuns li desconselaven que no feya haver per res axi que ell ab gran importunitat feu quen P. de Luna e frare Artal ab los altres demunt nomenats que foren preses ab ell li atorgaren quey entrerien ab ell.

Sobre aquestes coses deposa lonrat en Lop de Gorrea cavaller en CXXXII fulles del primer proces e diu que es ver que lo comte Dosona vench en Arago e dix aquest testimoni que ell era vengut ab poder general del Senyor Rey aqui e raunant encara ab aquest deposant dels fets de la guerra del Senyor Rey e del Rey de Castella lo dit comte dix que no hi veya remey mas que tot era perdut. E dix mes que en Calataju no havia cap e que si en neguna manera ell hi podia entrar que ell ho assejaria. E apres lo dit comte partis daqui ab lo mestre de Calatrave e anassen a Darocha. E apres pochs dies lo dit comte torna a Seregossa e partis daqui ab En P. de Luna qui era aqui lo qual sen mena a Derocha. E a pochs dies aquest testimoni oy dir que lo dit comte e don P. creu eren stats preses per lo Rey de Castella a Medes e diu que es fama publica e comuna en tot lo regne Darago que lo dit comte sen pogera esser vengut salvament a Derocha sis hagues volgut. Diu encara que ha oyt dir a moltes persones en la vila de Darocha e a tot hom comunament que quant lo Rey de Castella fo al loch de Medes que hi volia dressar alcuns gins. E que lo dit comte mena a G. Açor qui era aqui que isques al dit Rey de Castella e que fes pati ab ell per ell e per aquells qui aqui eren ab ell aquell que pogues. E lo dit G.

Açor ana ab lo dit Rey e dixli que demanava e lo Rey dix que lo comte e don P. e aquells qui ab ells eren. E lo dit G. Açor respos que no hi eren que exits sen eren e tornat dintre lo dit loch lo dit G. recita la dita resposta al dit comte e a don P. e als altres qui aqui eren. E lo dit comte e don P. que li menaren quey tornas e que li digues que ells eren aqui e axis feu e sobre aço lo dit comte e los altres foren presos en la dita manera. E dix encara que ha oyt dir que en lo pati demanaren que no fossen menats per la terra del Rey Darago per ço que dampnatge non pogues venir a la terra de vos Senyor.

Item Ferrando Gossalvis de Linyam deposa en XXVI folles del segon proces que oy dir al mestre de Calatrava que lo dit mestre havia vista una carta del Senyor Rey en la qual manava al dit comte que anas ver lestol del Rey de Castella qui era sobre Calataju en quina manera estava per ço que vis si lo dit comte podia entrar lenys per restaurar aquell. E sobre aço dixeren lo dit mestre e En P. de Luna quells laconpenyarian. Empero dix lo mestre que no era be que anassen la ne era servey del Rey. E que lavors don P. de Luna dix que ell era apparellat de seguir lo dit comte en tot loch per servir lo Senyor Rey. E lo dit comte dix al mestre romanits açi per guardar la vila de Darocha e tantost lo dit comte e don P. trameteren a ffrare Ortal e a Guter Dies de Sandoval et per En R. de Blanes e per En G. Blanes e quant foren denant lo dit comte lo dit mestre e tots los demunt dits juraren sobre los sants IIII evangelis de Deu que daço ells no

diguessen res a negu de sos vassals ne encara a altres persones sino que anaven al Senyor Rey Darago e dix que aquestes coses oy dir al dit mestre en Derocha tinent ja segons sos viares lo Rey de Castella rehenes del loch de Calatayu e dix que oi dir al alcayt de Medes que estant lo comte Dosona ab En P. de Luna e ab los altres del dit loch de Medes tenent los lo Rey de Castella assetiat lo Rey de Castella trames a dir al dit comte e als altres qui ab ells eren ques retessen sino que ell los trametria leyntra. E lo dit Rey de Castella assegura lo dit comte tant solament e lo dit comte tot sol anassen vers lo Rey de Castella e parla molt ab ell e apres tornassen al dit loch de Medes e tantost lo dit comte e don P. e los altres demunt nomenats e lo dit loch decontinent se reteren e penses aquest testimoni ques retessen per tal con lo loch nos pogera tenir al poder del Rey de Castella.

Item lonrat frare P. Munyis maestre de Calatrava deposa en XXVIII fulles del dit segon proces diu que lo comte Dosona ans que don P. de Luna fos a Derocha dix aquest testimoni qui era a Derocha que ell volia entrar en lo loch de Calataju o de peu o de caval si ferho podia. E aquest testimoni dixli que bes podia fer. E lo comte dixli lavors e molles de vagades siy iria ab ell e ell testimoni neguna vegada no hi volch anar. E apres pochs dies lo dit comte prega lo dit En P. estant a Derocha et frare Ortal et Guter Dies de Sandoal quey anassen ab ell e quel acompanyassen e atorgaren ley en presencia daquest testimoni. E dix aquest testimoni interrogat que oy dir a G. Assor es-

cuder seu qui estava a Medes que quant lo dit comte e don P. e los altres tornaren al loch de Medes que negu nols encalsa ans sen vingeren gualadarment al dit loch de Medes. E dix aquest testimoni que quant foren a Medes que sen podien anar al loch de Medes ho en altra loch que be II o III dies aturaren a Medes abans que lo Rey de Castella ne cavalleria sua los assetias segons que dix si haver oyt dir al dit G. Dassor et a moltes altres persones hoc encara dix que havia oyt dir a moltes persones los noms dels quals no li recorden que don P. dix al comte que sen anassan. E creu lo dit testimoni segons que dix interrogat que lo comte feu que romanguessen aqui per raho del temps quey estegueren tant ans que fossen assetjats e que havia oyt dir a moltes persones en lo loch de Derocha quaix tantost quells foren presos que lo comte no volie que sen anassen del dit loch de Medes e diu que oy dir al dit G. Assor que ell havia dit al dit comte dementre que eren en lo dit loch de Medes que sis volien quells los tendrien aqui alcuns dies secretament e que lo comte nou volch. E dix que havia oyt dir al dit G. Assor que lo comte estant assetjat en lo loch isque a parlament al dit Rey de Castella e diu que ha oyt dir axi a castellans con a aragoneses con encara a cathalans e aytal era comuna fama per Darocha e per tots los altres lochs que lo comte era vengut aqui per ço que fos pres.

Item Garcia Lopis de Cese en deposa en XXXIV fulles e diu que ha oyt dir al mestre de Calatrava e Exemen Pereç de Roda e encara a moltes daltres persones

e en molts lochs que lo dit comte quant fo en Arago empra lo noble. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Item Johan Exemenis de Sayas scuder de Calataju deposa en LXI fulles que oy dir a don P. Munyis mestre de Calatrava que lo comte Dosona li havia dit que lo Rey Darago per tal que ves lo Real de Castella en quina manera estava quel queria acorrer a la vila de Calataju. E que lo dit mestre li havia dit que noy anas car gran perill li poria esser que si era entrado en algun loch daquells petits quel Rey de Castella lo cerqueria e los hauria tantost e que daquest acort matex eren En P. de Luna e frare Ortal. E puys que lo comte mostra una letra del Senyor Rey a don P. en la qual li manava que ell que fos a veer lo reyal del Rey de Castella e que lavors ab moltes induccions que lo comte feu al dit P. et a frare Ortal no contrastant lo conseyl del mestre eren anats la e con lo hagren vist tornaren a Medes don era capita per eleccio dels homens del loch G. Assor scuder habitador del dit logar. E la nit feu gitar escoltes lo dit comte les quals tornaren en lalba dients que no havien sentits negu. E lo dit comte dix que gran maravella era e quey tornassen e que en la tornada foren preses les escoltes per companyes del Rey de Castella e que sobre aço Francischo Sanchez del Busquet del dit loch vench al dit

comte e dix ley que les scoltes eren preses e que seria bo que sen anassen que no staven be aqui. E lo comte respos que mes valia ques aclaris lo die e descobrir sia la terra. E estant axi vengren D homens de caval e meteren se entorn la vila e lavors G. Assor dix al dit comte e a los altres que sen anassen ans que mes companyes venguessen e que ell los levaria en salvo fasta a Derocha e decontinent don P. frare Ortal e Goter Dies e tots los altres cavalcaren salvant lo comte qui nos queria levar de la on jehia ans dix sperats me que ben se que nom lexerets aqui e sperant lo vench lo Rey de Castella e demana parlament e lo comte mana al dit G. Assor quey anas parlar e feu ho e demanali lo Rey si eren lo comte e don P. ab los altres e ell respos que no que ja sen eren anats a Darocha. E lo Rey dix que nos podia fer e lo dit G. respos que si era a la mia fe. E tornassen al comte e feu lin relacio e lo comte dix que mal havia fet e quey tornas e que li digues que aqui eren e lo dit G. dix que no farien e lavors lo comte de part del Senyor Rey axi con a capita manali queu fes. E lo dit G. feu del dit manament levar carta publica e anay e dix al Rey que aqui eren e lo Rey dixli que digues al comte que vengues parlar ab ell e feu ho e encontinent lo comte exihi hi parlaren abdos e con hageren parlat lo comte cavalca en les anches de la mula del Rey de Castella e fo ab ell e dix als altres ques retessen e axis feu. E dix aquest testimoni interrogat que sabia que lo loch de Medes se tench per espay de un mes apres que aquests VI se foren retuts e que lo dit G. Assor ab voluntat

dels homens del loch havia apatiat lo loch ab lo Rey de Castella per spay de un mes per tal que vessen lo Senyor Rey si los vendrie socorrer o que volria que fessen e dins aquests temps lo dit G. ana al Senyor Rey a Barchinona e lo Senyor Rey donals letres que los tenia per bons e que desemparassen lo loch e la gent que sen anas a Derocha e aquestes coses dix que havia hoydes dir al dit G. Assor et Francischo Sanches del Busquet.

Item lonrat En Johan Eximenis Dorrea la deposicio del qual demunt es ja en partida deposa sobre aquestes coses ço quis segueix. Que es ver que lo dit comte emprava los richs homens e cavalles a Seregossa e encara que aquest testimoni fo emprat per ell quey anas ab son fill Exemen Durrea lo qual havia atorgat de acompanyar lo comte sino que lo dit testimoni ley veda e dix que ab gran emprixevol del dit comte don P. de Luna loy atorga e aço dix si saber per tal con lo comte Dosona sen vench una sesta dormir a la casa daquest deposant e dormiren una stona fort pocha ensemps e lo comte desperta aquest testimoni e dixli entre les altres paraules don Johan fort feu mal con vadau a vostro fill e a don P. que no vajen ab mi prech vos que anem a ell e aquest testimoni respos con hi irem ara que ell dorm ab sa muller. E lo dit comte dix per Deu si irem e levar lon em jo e tu. E ana rensen a la posada de don Pedro e entraren en la cambra on dormie ab madona sa muller e ferenlo levar del lit e levors lo dit comte prega aquest testimoni e don P. que ells tots III se metessen a Calataju de nits con da-

ço ferien gran servey al Senyor Rey. E acordarense tots III quey anassen pero dix lo dit deposant que a ell paria que no deguessen partir de Seragossa tro quel dit don P. hagues trames a Mores a Diego Garcia de Vera e lo dit deposant trametria alcuns amichs seus que havia en aquella partida e que guardassen lo loch e manera que ells hi poguessen entrar ans que somoguessen la cosa. E lo dit comte hac gran bascha e pregals que anassen e dix prech vos que anem que quant serem la nosaltres trobarem loch e avinentesa. E aquest testimoni dix que per res nou faria tro quen fos cert e lo comte dix aquest deposant donchs lexats anar don P. e mi e irem nos en a Mores e veurem la cosa e vos stats apparellat que tantost que loch haja nos vos trametrem missatge e lavors venits vos en vos e vostro fill. E aço atorga aquest testimoni. E lavors ells no prengueren lo cami de Mores ans sen anaren a Derocha e puys lendema un missatge daquest testimoni lo qual ha nom Enyego Turboy vench de Navarra e certifica aquest deposant de part dalcuns amichs que ha en les parts de Castella e de Navarra los quals li trameteren a dir ques guardas quen Bernat de Cabrera e son fill havien promes al Rey de Castella que ells li derien en son poder dels majors homens del Rey Darago e la major partida que ells poguessen per que pregaven lo dit deposant que ell e son fill se guardassen. E decontinent aquest testimoni escrivi a Darocha a don P. de Luna certificant lo del fet qui li era estat manifestat e trames li letra per un fedri quant fo a Derocha troba a don P. qui dormia e lo comte qui anava

passejant per lo carrer devant la porta de la sua posada lo qual comte demanali de qui era e lo fadri respos que den Johan Eximenis Durrea e que portava una letra a don P. E lo comte dix al fadri daça la letra que jo la li dare e feuho. E a cap de una pessa lo comte dix al dit fadri tornaten tantost e dili que recapta haura et veten cuytadament. E quant lo fedri fo vengut aquest testimoni sabent que axi era pres al fedri decontinent trames altre missatge a Derocha a don P. per la dita raho e con lo dit missatge fo a Darocha troba que lo comte e don P. eren preses e diu aquest testimoni que oy dir a moltes e diverses persones lo nom dels quals no li recorden que lo comte induhi a Derocha lo dit P. que ab alcuns forts pochs en nombre ço es ab aquells qui foren preses se metessen a Calataju donant lus entenent que per ells se podia salvar. E aquestes coses presumeix lo dit testimoni esser veres per les rahons que damunt ha dites.

Item Diego N. de Mendoça del regno de Castella lo qual fo pres quant venia de la missatgeria que havia feta per lo Rey de Castella al jutge Darborea deposa a CLXXVII fulles que lo comte Dosona per son tractament e voler se mes en la preso del Rey de Castella e dix si aço saber per tal con Marti Anyes sen era raunat ab aquest testimoni dientli que major ajuda haguera hauda lo Rey de Castella del comte Dosona si no fos pres con per son voler era estat pres per lo Rey de Castella.

. . . . . .

. . . . . .

Item Senyor par que en aço fassa presumpcio ço quis segueix ço es saber quen Bernat de Cabrera quant lo alcayt e missatges de Medes foren venguts a vos Senyor per tal quels socorreguessets car eren apatiats ab lo Rey de Castella En Bernat de Cabrera Senyor feu pendre informacio o de manament vostro Senyor a requesta del dit Bernat fo presa enformacio dels dits alcayt e missatger en quina forma era stat pres lo comte e los altres en lo loch de Medes la qual informacio rebuda no plague al dit En Bernat ans Senyor vos suplica que la cremassets e axis feu segons que si vos Senyor recitas a mossen En R. de Vilanova segons que ell diu sobre aço Senyor deposa Jacme Sent Feliu a CXXXIV fulles del primer proces e mossen R. de Vilanova a CIII fulles del II proces.

E deposa sobre la informacio.

Daquests dits o deposicions de testimonis par que puxe hom comprende contra lo dit comte que la dita preso sia estada volenterosa e fenta les presumpcions e judicis ho sospites seguents. Primerament. . . . .

No continua.

Par axi matex que lo dit comte Dosona puxe esser dit trasfuga per altre cap ço es per lo terçer que estant pres pogues fugir e tornarsen al Senyor Rey e que nou haja volgut fer.

Sobre aço Senyor deposa ffrare Gomis de Xibilia qui

deposa a XIII de juny del any de la nativitat de nostro Senyor MCCCLXV e es lo seu testimoni a CXLIV fulles del segon proces e diu que ell habia vist en lo loch Dalgisira lo dit comte Dosona que anava cavalcant en una mula e ab ell anaven dos catalans quil servien en totes coses a ell necessaries e que anava quaix continuament ab lo dit Rey de Castella axi per terra con per mar e que era vengut en aquell loch en una galea ab lo Rey de Castella mas diu que les gents de yen que ell hi era axi con a pres e que alcuns homens lo gordaven empero aquest testimoni diu que nol viu pres ne estar en nenguna preso e que dos vegades quel viu que anava fort ab cara alegra e que tots los altres catalans staven preses en Sibilia sino lo comte e aquells dos quil servien e que no viu que lo comte portas nengun ferrament en cames ni en altra part de son cors. Dix encara que si lo Rey de Castella tengues conseyl que per pochs quey fossen si hi era appellat lo comte e hi era e que continuament era en un loch ab lo Rey.

Item Rodericus de Guitaria del regne de Castella deposa en CLIII fulles quel viu Algisira cavalcant en una mula ab sperons tot sol seguent lo Rey de Castella e que anava solt e sens guardas e que menjava en casa del Rey de Castella en una taula qui era devant aquella del Rey en la qual seyen cavallers e que lo comte seya primer que tots los altres cavallers en la dita taula e que vench al dit loch per mar en una galea ab lo Rey. E dix que P. de Luna vescomte Dylla e los altres estaven preses axi con se solien.

Item en una informacio la qual pres mossen Nelfo de Proxida de manament de la Senyora Reyna a Malorches la qual es a CXLV fulles ha X testimonis de castellans los quals foren preses en la galea que pres lo vescomte de Cardona e los IX de viste e lo X per oyda dir deposen que veyen Algisira lo dit comte anant cavalcant ab lo Rey e ab Marti Anyes e lo primer qui derrera en les anches de la mula li cavalcava un hom qui era castella a sos viares e que cavalcava sens guarda acompenyant lo Rey de Castella e diu que no havia guarda de nit ne de dia ans tenia son alberch en tot loch hon anas ab lo Rey segons que a ell era ministrat e que aço dix si haver vist del temps a ença quel estol levors novellament fet per lo Rey de Castella fo comensat con dabans ves aquell ferrat en la dressana de Sibilia axi con los altres cathalans. E lo II testimoni que a Pascha qui era lavors prop passada lo dit comte fo gitat de la preso a Sibilia e fo comenat a Marti Yanyes e lavors ana ab ell a Algisira e ab ell menjava e dormia e que ab lo comte cavalcava un hom de Marti Anyes en les anches de la mula e dix que quant lo Rey de Castella menjava que lo comte li estava devant mas abans de Pascha dix que estava pres en lalcassera de Sibilia ab grions.

Lo III deposa que era en guarda sots Marti Anyes empero sens ferres e ligaments e aço de la dita festa de Pascha ença e que lo Rey que fo de Castella li feya honor axi con a un altre cavaller.

Lo IV deposa axi matex salvant que no diu que lo Rey de Castella li fes honor.

Lo V idem en substancia e que lo viu alcunes vegades menjar ab lo Rey e alcunes ab Marti Anyes.

Lo IV idem salvant del menjar.

Idem VII et VIII salvant que no dien que fos en guarda sots Marti Yanyes.

Lo X deposa axi con lo terçer testimoni. E tots aquests se concorden ques deya comunament a Algisira que lo comte devia pujar e anar en lo stol del Rey de Castella e hani I qui deposa que devia haver galea per si matex e IV qui deposen que devia anar en la galea de Marti Anyes. E I deposa que oy que lo Rey feu manament que fossen dades armes al comte e a un macip seu cathala per seguir lestol e la un deposa que quant lo Rey tenia consel que lo comte hi era e hi cabia ab Marti Anyes e ab altres.

Item P. Perdigo trompeta qui fo pres en la galea den Averso deposa a CLX fulles que la galea den Averso ab III daltres foren preses a vespre e lo dema mati una galiota del stol dels castellans vench a la dita galea den Averso qui demana al patro castella qui era en la dita galea que li donas lo dit Naverso e aço li dix de part del comte Dosona e axis feu e portaren Naverso a la galea de Marti Anyes on era lo comte Dosona e dix que viu a Cartagina que lo comte cavalcava ab lo Rey de Castella ab gramaya castellana axi con los altres qui ab lo dit Rey eren e axi matex viu a Denia que estava e cavalcava ab lo dit Rey e que no stava con apres ans que parlava e privadejava fort ab lo Rey de Castella e dix mes avant qne en lo loch de Cartaginia foren degolats tots aquells qui eren en les

dites IV galeas exceptats tro a XXX. E deya si comunament quel comte Dosona hi era stat bo e que deya lo dit comte que si lo seu caval menjas cathalans quell lin donara tants que no poguere mes.

Item Jacme Julia barber qui deposa en la dita fulla diu quell fo pres en la galea den Aversso e viu en la galea de Marti Anyes lo dit comte qui passa a sotavent de la dita galea den Averso seguent la galea del almiray nostre la qual segons fama comuna de tot hom lo comte Dosona feya seguir per tal que fos presa. E lo dema Marti Naverso fo menat a la galea de Marti Anyes on era lo dit comte e aqui stech tota vegada Naverso tro que foren a Cartaginia e aqui lo comte e Marti Yanyes tots sols exiren en terra e parlaren molt ab lo Rey de Castella e lendema meteren la galea den Averso ab los presoners al port de Cartaginia e con hi entraren viu aquest testimoni molts homens morts surar per la mar los quals pensse fossen stats degolats lo die que lo comte e Marti Anyes isqueren a terra e aquell die matex al vespre foren degollats aquells de la galea den Averso e hoy dir a molts castalans e diverses que mala hora fos que mes valgeren XV mil florins que hageren hauts dent Sentmenat de rescat que con era stat penjat e que daço maria mal lo comte Dosona qui havia fet fer en havia quest e demanat en do al Rey de Castella. E dix aquest testimoni que estant a Cartaginia viu moltes vegades lo dit comte star ab lo Rey de Castella anant cavalcant per quant hi havia e estant al mirador la hon lo Rey posava e parlant ab lo dit Rey a conseyl e en altre manera e que anava a la mar

ab lo Rey en un leny armat sercant les galeas ordonant ço que les galeas havian affere dix quel viu a port many star en la tenda del Rey e nos partia dell e puys lo viu a Dinia venir a la mar ab lo Rey de Castella cavalcant tota vegada que lo Rey hi venia e nos partia dell ans oya missa ab ell e era la on lo dit Rey era e partint de Dinia foren al cap Deljuba viu en terra lo Rey e Marti Anyes e lo dit comte e alcuns altres qui sopaven ensemps e puys tots III ab la galea del Rey de Castella a Cartaginia.

Item Rodrigo Darita Guasco deposa en CLXXII fulles que ell era en la galea den Sentmenat quant fo presa per lestol del Rey de Castella a dos de juyol per la galea de Sentyago e encontinent vench la galea de Marti Anyes on era lo comte. E lo comte demana daqui era e foli respos que den Sentmenat e lavors lo dit comte mana que fossen tots degollats e lo patro de la galea de Santyago respos que non feria res si non havia manament del Rey e aço dix ell que viu e oy. Diu apres que foren menats a Cartaginia e aqui lo Rey de Castella ab Marti Anyis e ab lo comte entraren en la galea de Santyago e era En Berenguer Sentmenat e lo Rey feu los penjar. E dix aquest testimoni que oy quel comte Dosona stant en la popa de la dita galea dix al Rey de Castella Senyor fets degollar totes aquestes exurmes daquestes galeas preses con siu fets nous faran guerra neus poran noure. E puys lo Rey ab lo comte e Marti Anyes partiren se daqui e lo vespra fo fet lo degolament. Dix mes avant que aytant con lo Rey estech a Cartaginia viu lo comte Dosona esser e star

ab lo dit Rey continuament axi cavalcant con en altra manera. E partent de Cartaginia lo comte ab lestol seu ana a Dinia e aqui isqueren a terra e que continuament lo dit comte nos partia del Rey de Castella ans que comunament cavalcava ab ell ensemps e era en tots sos conseyls e que quant lo Rey entrava en la mar per regonexer e ordenar les galeas sues e ço qui hi era mester lo comte hi entrava ab ell.

Jacme Rossell deposa en CLXIII fulles quel fo pres a Magalo ab Naymerich de Scenteyles e fo manat e mes pres en la Dressana de Sibilia e apres fo trames pres ab altres al loch de Cassalla qui es XII leuges luny de Sibilia e dix que viu tro a II meses havia passats lo temps de la sua deposicio que deposa a XXI de vuytubri del any LXV lo comte Dosona qui vench cavalcant en lo dit loch ab Marti Yanyes e que venién del reyal del Rey de Castella e que feyen la via de Sibilia on lo dit Rey era e que no era ferrat ne anava con a pres ans anava con a solt cavalcant en sa mula.

Item Ahim Coffen juheu de Concha de la terra de Castella qui deposa a CLXIV fulles en lo mes de vuytubri del any LXV diu que quant ell testimoni parti de la ciutat de Palemsi lo comte stava en la dita ciutat en la stada del Rey de Castella appellada Alcaçer e diu que stava hi sens tota preso e que V o VI scuders staven ab ell nos sap si per guardarlo o per servirli ne sap de quina nacio eren per tal con nit era con ell testimoni entra en lo palau o alcaçer e dix que havia oyt dir que era exit del dit loch e que era anat en

la armada levors feta per lo Rey de Castella

Johannes Imperial ciutada de Jenea qui deposa a XV de noembre del dit any es la deposicio sua a CLXXII fulles diu que viu apres la preso de les dites IV galeas que lo Rey de Castella e lo comte vengueren a Sibilia e que lo comte cavalcava ab lo Rey de Castella per la ciutat e anant a cassa e per altres lochs e que continuament vehia lo comte ab lo Rey de Castella.

Item frare Garcia Lorens de la orda dels frares menos de la provincia Darago qui deposa en lo prop dit mes de noembre e es la sua deposicio a CLXXII fulles deposa que viu lo dit comte anant cavalcant per Sibilia e solt de la preso e viu e hoy dir comunament quel dit comte munta en les galees del dit Rey con parti de Xibilia ab Marti Anyis e que sen anaven al Rey de Castella qui avistava son estol a Algisira del fadre.

Item P. Descoll de Vilajoyosa deposa a CLXXIII fulles que viu lo comte en lo loch Dalgisira Dalfadre e que ab Marti Anyes ensemps lo viu esser e cavalcar ab lo Rey de Castella e apres ana lo comte en lestol en lo qual estol aquest testimoni diu que era e aqui eren con les IV galeas foren presas e hoy dir a molts quel comte recapta ab lo Rey Naverso e que aytant con ell viu lo comte anava solt e no con a presoner empero oy dir alcuns que no era en lo dit comte de anarsen ne fer sa voluntat.

Item Gil de Monezma lo qual fo pres a Magalo ab son fill den Morey deposa a CLXXIV fulles diu que viu lo dit comte solt de la preso e que cavalcava en

Sibilia ab lo Rey e que cavalcava moltes vegades par a par ab lo dit Rey e daço diu que havia be un any lo temps de la sua deposicio qui deposa a XIV de deembre del any LXV e diu que anava ab companya de VIII o X castellans que catalans no havia ab ell. Diu encara quel ha vist en Carmona lo comte cavalcar solt ab lo Rey que era vengut per cassar porchs e que ell testimoni ho viu qui era estat menat pres a Carmona e obrava continuament en lo mur e veye quel dit comte cavalcava e anave a la cassa ab I hom a caval qui li portava davant I scona manera e lo comte cavalcava en I mula e axi en aquesta manera cavalcava lo Rey e diu poch se havia lo temps que deposa que era partit de Carmona e venia en Sibilia e encontra en lo cami lo Rey e lo comte qui anava ab lo Rey e mes avant diu quel dit comte menys del Rey mentre era en Xibilia anava solt per si matex. Diu encare que hoy dir a molts castellans qui eren en lo stol del Rey de Castella con preseren les dites IV galeas que lo comte fo occasio de degollar la exurma de les dites IV galeas e aço per tal con ell demana al Rey que li donas alcuns seus homens quey havia e lo Rey feu ho e encontinent feu los degollar e apres lo dit Rey sabent aço feu degolar tots los altres qui hi eren romases salvant los calafats o mestres daxa e dix que havia oyt dir publicament que lo comte havia fet matar lo frare Ortal de Luna per fam consellant al Rey que no li fes donar a menjar e diu ell testimoni que oya lo dit fra Artal cridar fam fam estant pres dins una ca-

sa en que ell testimoni estava pres con lo amenaren pres de Carmona.

Item lonrat Nar A. de Blanes qui deposa en febrer prop passat a CLXXVIII fulles diu que aquest any prop passat lo Rey de Castella parti de Sibilia e ana a Algisira per ajustar son stol e a cap de dies vench Marti Anyes ab una galea e feu desferrar lo comte Dosona e manalsen ab si en la dita galea e aço ell testimoni dix que viu. Dix encara que apres que lo Rey fo del del dit stol tornat en Sibilia apres pochs dies vench lo comte ab Marti Anyes e viu ell testimoni moltes vegades lo comte cavalcant ab lo Rey de Castella e que entrava ab lo dit Rey en la Dressana e diu que apres de les coses demunt dites no ha vist ne oyt dir quel dit comte sia tornat en preso.

Item Johan Polo verguer de la governacio del regne de Valencia qui es stat presoner en Xibilia deposa a CLXXVIII fulles quel comte era solt de preso e que cavalcava ab lo Rey per Sibilia e axi matex diu quel viu cavalcar per si matex e ab altres e ensemps e prop lo Rey de Castella e anar a cassa ab lo dit Rey.

Item Francesch Tintorer deposa a CLXXXVI fulles e Laurens Aulet calafat a CLXXXVIII e G. Balaguer mariner a CCIII e dien que lo dit comte fo a lesvehiment del estol vostro Senyor quant se perderen les IV galeas e en lo perseguiment daquelles en la galea de Marti Anyes e que viren lo dit comte cavalcant anar solt ab lo Rey de Castella e sens lo Rey a Cartagenia e en Sibilia et en altres lochs et hoyren dir als

castellans que la mort de la exurma se era feta a induccio del comte e diu En Lorens Aulet que sempre que les IV galeas foren preses oy dir quel comte Dosona trames a Naverso el se feu venir en la galea on ell era e que oy dir a molts castellans levors que sempre que lo comte fo a terra ab lo Rey qui fo de Castella en lo loch de Cartaginia quel dit comte feu penjar En Berenguer Sentmenat et los altres e quel viu lo dit comte entrar ab lo Rey de Castella en la mar per regonexer e endressar les galeas con degeren partir de Cartaginia. E diu G. Balaguer que oy dir a molts e diverses castellans qui eren en lo dit stol quel dit comte cridave que dressassen a la galea del capita del Senyor Rey cridant al cart al cart e diu que cavalcava per Sibilia sens que nengun no li cavalcava en les anques de la mula e que oy dir comunament en Sibilia que a cassa e per tot loch on lo Rey de Castella anas anava ab ell lo dit comte e diu que En P. de Luna e lo vescomte Dylla e tots los altres presoners tots temps son stats ben guardats e ferrats.

Item ultra aquests testimonis ni ha molts daltres quis concorden que quant lo Rey de Castella feya la dita armada que lo comte fo tret de la preso de Xibilia e manaronlo Algisira e que aqui punya ab la galea de Marti Anyes e que fo al dit desbaratament et que de levors a ença no estech en preso ne ferrat sino ara a la derrera que fo tornat alcuns dies en la preso segons que deval se recomtara. E que En P. de Luna e tots los altres han stat tota hora ferrats.

Item deposa En Jacme Sent Feliu a CXXXV fulles

del primer proces que En Bernat de Cabrera trames una letra al comte continent entre les altres coses que no fugis per nenguna raho con devegades se dava occasio a hom de fugir per tal que depuys poguessen hom pendre e ociure.

Item Melchion de Marines janoves deposa a CCXII fulles que viu moltes vegades lo dit comte anar cavalcant per la dita ciutat de Xibilia no pas ferrat mas ab guardes qui lo guardaven e dix enterrogat con sap que aquells fossen guardes e diu que per tal con eren de la companya de Marti Anyes.

Item Benedicto Rois Darago deposa a CCVII fulles que ell vehe lo dit comte que no era ferrat ne conexia que tingues guardes anar derrera lo Rey de Castella e seguia la sua cort lo qual sen podia anar franchament segons sos viares axi con negun altre qui no esta en preso.

Item ni ha daltres testimonis qui deposen que oyren dir comunament als castellans qui eren en les galeas que desbarataren e prengueren les IV nostres que lo dit comte fo occasio del degolament de la exurma e que primerament ell feu degolar alcuns qui hi eren de la sua terra quels demana al Rey qui fo. E axi matex que feya encalsar la galea del vescomte cridant al cart al cart. E que feu penjar En Sentmenat.

E per aquestes deposicions de testimonis Senyor e per alcunes altres que deval sobre altre pas se recitaran appar clarament que lo dit comte lonch temps ha que es soltat de la preso anant ça la cavalcant sens tots fferraments e jatsesia Senyor que per dit dalcuns dels

dits testimonis apparega ques digues que lo dit comte era sots guarda de Marti Anyes empero atesa la forma con lo lexava anar ne con guardat ne con acompenyat. E con aquest testimoni anava a cassa e en altres parts axi con li plahia par Senyor que si lo dit comte se haves volgut ne bon cor hi higues que poguera esser fuyt al dit Rey de Castella e que sen poguera esser tornat en servey de vos Senyor. Perque Senyor per aquest cap parria que hom pogues dir que aquest comte es transfuga.

E no tant solament Senyor appar que sia transfuga ans encara Senyor per los dits dels testimonis demunt recitats e que encara Senyor deval veurets esser recitats appar que lo dit comte haja fet contra vos Senyor e la vostra cosa publica e que haja comes crim de lesa magestat axi en donant conseyls al Rey de Castella contra vos Senyor con aydant li endressar e fer sa armada con anant en la dita armada del Rey de Castella contra vos Senyor con encara en faher ociura e degolar la exurma de les dites IV galeas Senyor.

E no resmenys Senyor no tant solament lo dit comte par que hage comeses les coses damunt dites ans encara per resemblants judicis los quals dejus se recitaran par resemblant que si lo dit comte pogues haver acabat que la comtessa muller sua e los infants sen fossen passats en Castella que fore estat publich enamich de vos Senyor e que palesament haguera presa la part del Rey de Castella contra vos Senyor. E que ell hage fet tot son poder de fer exir de tota la vostra senyoria Senyor la dita comtessa e sos infants e enca-

ra los bens mobles seus jatse sia que paregua quell dones entendre que feya fer per via del seu rescat.

E aço a mostrar primerament Senyor recitare una letra la qual vos Senyor a X dies de juny del any M CCCLXIV dada a Cullera trameses a la Senyora Regina ab una cedula la qual era dins la letre continents en acabament que vos Senyor haviets sabut certament que lo comte Dosona era en Morvedre e que havia trames o devia trametre per fer alçar ça terra e que per tal que lo Rey de Castella fos pus segur del comte lo dit comte devia fer venir la comtessa e son fill en poder del dit Rey de Castella perque voliets Senyor que la Senyora Regina ab los amichs de la comtessa e en altra manera que a la dita Senyora fos vist fahedor fes per guisa que la dita muller e fill venguessen en poder seu cor perill era en la triga cor segons que vos Senyor sentiets per fama e per espies lo dit comte entenia a servir lo Rey de Castella contra vos e lo feya capita de la guerra en Murvedre e deies que li havia dat lo comtat de Dinia donantli titol comte de Dinia e Senyor de Murvedre e es la dita letre a XXXII fulles del primer proces.

Item Lop Alvares Despeya escuder habitant en la ciutat de Valencia lo dit temps deposa que ell de prop era partit de la ciutat de Valencia e aqui hoy dir alcuns castellans que del Rey de Castella sen passaren al Senyor Rey e axi matex a alcuns sots meses del Senyor Rey qui eran preses en poder del Rey de Castella e puys eren scapats quel comte Dosona ensemps ab lo mestre de Calatrava de Castelles eren romases

capitans per lo Rey de Castella en Murvedre. E que aquestes coses se comptaven comunament e se havien per veres e era fama publica en la dita ciutat e axi matex que lo Rey de Castella havia dat lo condat de Dinia al comte Dosona.

Item En Ramonich de Castellbell donzel qui deposa en XXXIII fulles e apres en XXXVIII e XXXIX mudant la primera deposicio con lavors la Senyora Reyna li feu manament en sa presencia estant que no contrestant sagrament e homenatge que hagues fet al comte ne a altre persona dels quals ella lo absolvia e lo donava per bo e per quiti digues veritat e deposa a XV de juny del any LXIV e dix que aquest testimoni fo pres en lo loch de Magalo per lo Rey de Castella quant lo pres per forsa darmes e fo menat pres a Sibilia ab altres romanents a Tholedeu lo vezcomte Dylla Naymerich de Scenteyles Nuguet de Cervia e alcuns altres cavallers de gran stament romangeren aqui on lo comte e don P. de Luna estaven preses. E apres de VI o de VII meses lo comte e los altres desus nomenats foren amanats en la ciutat de Sibilia e lò comte e don P. e lo vescomte e Naymerich de Scenteyles e alcuns altres foren meses en lalcacer on ja staven frare Artal En Vidal de Blanes e aquest testimoni e altres qui foren preses a Magalo foren meses en la Dressana de Sibilia. E apres lo die de Sinchagesma que era prop passada lo temps de la sua deposicio la qual feu a XV de juny del any MCCCLXIV lo comte segons que entes aquest testimoni rebe una letra del Rey de Castella en la qual li feya assaber que vos Senyor haviets mort En Bernat

de Cabrera e que cregues de tot ço que li diria Marti Martinez lo qual ell li trametia. E apres lo divendres seguent lo comte parti de Sibilia e aquest testimoni ab ell e En Vilacorva e portava en cascuna cama sengles anells ab sengles cadenes e acompanyarenlo X homens a caval e acercans e mes de Mulles e vengren tro a Requena e trobaren aqui CCC homens a caval quils acompanyaren tro a Chiva on trobaren be CCCC homens a caval quils acompanyaren tro a Liria e aqui trobaren be DCC de caval e acompanyaren los tro a Murvedre. E diu aquest testimoni que quant partiren de Sibilia lo comte pres sagrament e homenatge daquest testimoni e del dit En Vilacorva quel servissen be e leyalment e que sils havia a trametre en Cathalunya quey anassen e quant foren a Morvedre anarensen dreta via a la posada del Rey de Castella qui lavors dormie que nol pogeren veure e tornaren menjar e puys anaren fer reverencia al dit Rey besantli tots III la ma. E lo dit Rey dix al dit comte que son pare era pres en Navarra. E respos lo comte donch Senyor no es mort. E dix lo Rey no mas es pres e aço ha fet lo Rey Darago per los bons serveys que fets li ha. E mana lo dit Rey que a Marti Lopez cambrer major seu quels sen menas a sa posada e axis feu. E Marti Lopis lexa al dit comte la sua cambra e aquell dia matex a hora del sol post a manament del Rey ana a la posada del Rey sens aquest testimoni e En Vilacorva e torna a hora del seny del ladre e dix En Vilacorba apart e puys en presencia daquest testimoni que anas en Cathalunya e iria cavalcant tro apres de

Vilareal e que irien ab ell alcuns genets e apres que iria a peu tro en Cathalunya per tal con hauria anar per camins desviats e hauria a passar barranchs e siquies e En Vilacorba esquivant dix per cert que no iria a peu car no poria anar una leuga e apres lo comte dix aquest deposant Ramonich tu ti hauras apparar. E aquest testimoni havent pler daço dix en bona hora e feren lo dit comte e Marti Lopis desfferrar aquest testimoni e aço fo un dicmenge e aquell dia matex a hora del sol post lo comte ab aquest deposant Marti Lopez anaren a la posada del Rey e en la cambra del Rey lo comte dix al dit Rey present Marti Lopez Senyor aquest es lescuder qui ira en Cathalunya. Es ver se diu quel comte havia dit aquest deposant que digues que era scuder del vescomte Dilla. E lo dit Rey dix al comte havets lo informat daço que informar lo devets e lo comte dix que hoc. E lavors lo Rey dix aquest testimoni Guardats que tornets cor nous costaria sino lo cap del vescomte pensantse lo dit Rey segons que apparia que fos scuder aquest testimoni del vescomte Dilla. E aquest testimoni dix per cert Senyor jo tornare. E lavors lo Rey cuida parlar aquest testimoni altres paraules segons que apparia e lo comte tira lo dit Rey dient aquest deposant ques isques de la cambra e axiu feu e mentre sen ixia oy quel comte dix mes val sich isque que si era pres e apres lo dit Rey e comte e Marti Lopez estegueren be II leugues anedures aquest deposant esperant los defora. E apres lo comte torna a la sua posada e lo comte ja lo dicmenge entre dia havia scrits de sa ma II letres la una sendrassava a la

comtessa sa muller e a la vescomtessa sa mara e contenia que ells sabien ja lo desastre qui era vengut a mossen Bernat axi que ell trametia aqui aquest testimoni al qual creguessen de tot ço quells digues axi con a la sua persona e que fessen tot ço quell lurs diria. La letra den Berenguer de Maya contenia quell trametria aquest testimoni a la comtesaa e a la vescomtessa axi ques endressas en los affers per quel trametia el cregues daço que li diria. E donali les letres ab una de guiatge del Rey de Castella quels frontales seus no li fessen mal. La creensa era aytal que aquest deposant devia dir de part del comte a la dita comtessa e vescomtessa que decontinent sens tota triga ab aquells fills o filles que no fossen en rahenes sen anassen a la terra francesa ço es a Beses o a Muntpeyler e quey anassen per mar si fer se podia si no per terra vestides axi con homens e que presessen totes aquelles bones robes e joyes que poguessen de Muntsoriu si fer ho podien sino que no laguiassen per allo lur anada. E an Berenguer de Mayla devia dir que ajudas e endressas lo dit Ramonich en aquests affers e que si les dones aço no volien fer que ell ajudas aquest deposant en trer sos fills e filles de la terra e manarlos en la un dels dits lochs e que aquell En Berenguer romangues en lo castell de Muntsoriu e quel guardas be. Encara dix lo dit comte aquest deposant que digues a la dita comtessa que en cas que ella duptas per pahor de perdra la sua part de la ciutat de Vich e ço del seu per absentarse que no lin calia haver dupte con per anar en la terra francesa non podia perdre so del seu. E

apres aquell dia de diluns ans del sol post aquest testimoni parti cavalcant en una mula de Murvedre ab I adaliyl del Rey de Castella e con foren a Almanara aquell adalil pres VIII homens a caval e acompanyaran aquest deposant tota la nit tro pres de hora dalba on foren tro una legua pres Vilareal e daqui tornarensen lo adalill e los homens a caval e aquest testimoni descavalcha e vench sen a peu en Cathalunya e no dona les letres ne dix la creensa nes viu ab aquells a qui eren trameses ne null temps segons que dix non hague al cor de res a dir ne affer de les dites creenses cor bes pensava que no era honor ne profit de vos Senyor mes empara la missageria affi que pogues exir de preso. Dix mes avant demanat si sap ne creu nes pensa perque lo comte feya anar en la terra francesa la dita dona e sos fills e dix que lo comte li havia dit que per ço cor havia entes que vos Senyor e lo comte de Trestamara deviets occupar sa terra e havia por que los comte e los castellans no li desondrassen sa mare e sa muller e lo dit comte Dosona deya que de res al mon no havia tan gran por con del comte de Trestamara sens que ell no li havia fet negun desservey. E diu que aytant con aquest testimoni podia conexer lo comte lo pregava ab gran affeccio e axi con a persona qui apparia que hagues gran cor que lo dit fet se complis e no paria pas queu fes per scusa ne per pahor del Rey de Castella cor a la posada del dit comte lon pregua menys que noy era lo Rey de Castella moltes e moltes vegades e pregant li dix Ramonich prech te queu fassas be cor siu fas e jo he be tu

nauras la part. E diu que oy dir a les gents qui daços raunaven axi en Sibilia con en Murvedre quel Rey de Castella lo solria e li daria lo comtat de Trastamara ell faria gran Senyor. Mas nou oy dir al comte ans lo dit comte feu manament aquest deposant e an Vilacorba que daço no parlassen a nengu ne departissen entre ells ne ab negun altre. Diu mes avant que quant ne parti lo comte li dix tu be seras tornat dins XV dies. E aquest testimoni dix que no poria per res del mon. E lo comte dix sies almenys tornat dins XX dies. Dix encara quel comte li dix que decontinent que les dones fossen dressades de partir li tremetessen I correu cuytat daço qui sen entras al pus breu que fer se pogues e puys que aquest testimoni sen vengues derrera ell.

Berenguer Fabre e Bernat Serra cavallers del comte de Dinia deposen en XXXVI fulles que estants preses a Murvedre oyren dir a frare Francesch Morera frare menor de Murvedre que lo Rey de Castella ensemps ab lo comte Dosona trametien aquell frare a Valencia per tractament de pau e que lo dit frare aportava letres del comte al bisbe de Valencia de ques que fos e hoyren dir al dit frare quel comte Dosona havia trames I hom seu en Cathalunya per saber que era den Bernat de Cabrera ne de la sua terra.

Item lo noble En Johan Alfonso de Xirica deposa en CXXXII fulles del segon proces que estant aquest testimoni en servey del Rey de Castella oy dir al prior de Sant Johan de Castella que lo comte Dosona quant vench a Morvedre trames En Romanich de Castellbell

en Cathalunya a la comtessa muller e a la vescomtessa mara sua que sisquessen de la terra e senyoria del Rey de Arago per venirsen en Castella e que fessen alçar contra lo Rey Darago la terra lochs e castells del comdat Dosona e vescomdat de Cabrera e que lo dit prior demana aquest testimoni sis pensava ques pogues fer per res. E aquest testimoni resposli que la exida lur nos podia ben fer sino per part de Fransa quant era al alçar de la terra que leu se podia fer pus los alcayts qui tenien los castells hi consentissen. Dix encara que vehe en Murvedre quel Rey de Castella feu fer al dit comte con loy feu venir axi bell lit con lo fera fer a si matex e que havia axi compliment en la sua cambra de confits e daço que ell volia con si no fos pres e que aytantes fembres con volia li amenaven. E diu mes avant que lo dit Rey de Castella feu venir lo comte a Murvedre per ço que fes tractaments ab los amichs e parents que ha en Arago contra lo Rey Darago no sap empero que sen segui.

Item P. Perdigo trompeta qui fo pres en la galea den Averso deposa a CLX fulles que ell era en les galeas del Rey de Castella qui son stades a Malorcha e a Yvissa e a Manorcha e oy dir als homens qui eren en la galea del capita de Castella que lo comte Dosona havia promes al Rey de Castella quell trauria sa muller e los infants de Cathalunya e los metria en poder del Rey de Castella.

Item Diego Ferrandis de Sibilia castella fillodalgo deposa en CXLVII fulles que comunament se deya per los homens de la cort del Rey de Castella qui li ser-

vien quel dit comte se era fet hom del dit Rey ab sagrament e homenatge es deya en la cort del dit Rey que lo dit comte devia liurar son comtat al dit Rey.

Item Jacme Julia barber de Barchinona deposa a CLXII fulles e diu que comuna fama era en lestol del Rey de Castella en temps que foren preses les IV galeas e ell testimoni era en aquella den Averso quel comte Dosona deya que si ell ab lestol era en Cathalunya que hauria sa muller e sos infants els metria en poder del Rey per ço que mils se fias en ell.

Item Rodrigo Darica guasco deposa a CLXIII fulles que en lo demunt dit estol era fama quel dit comte devia venir ab lo dit stol a Blanes per traure sa muller e sos infants e per manarlos en Castella. E aços feya per tal quel Rey de Castella fos pus segur dell e quel pogues tenir en les fronteres poderosament.

Item Ahim Coffen juheu de Castella deposa a CLXIV fulles e diu interrogat que creu que lo Rey de Castella pren consell del comte Dosona e aço per tal con viu II nits lo Rey Marti Anyis e Matheu Ferrandis entrant al dit comte qui estava en la ciutat de Palemsi en la stada del Rey appellada alcacer e diu que quant lo Rey de Castella e los altres exissen del parlament lo dit Matheu Ferrandis deya que bon conseyl era aquell que havia donat lo comte Dosona ço es quel Rey de Castella fes gran armada de naus e de galeas en que anas molta cavallaria e que fessen la via de Murvedre. E partent daqui que anassen a les fortaleses del dit comte qui son prop mar e que posasen aqui los homens a caval e metrien la terra en brugit.

Item Jacme Rossell de Santa Coloma deposa a CLXIII que fama comuna era en lo loch de Castella on aquest testimoni era pres que lo dit comte muntava per almiray en lestol.

Item P. Gome s de Moya castella deposa a CLXV fulles e diu que hoy dir al bisbe de Palem frare del mestre de Sant Yago quel comte Dosona havia dit al Rey de Castella que li daria gran tribut quel comte deya que havia en lo castell de Muntsoriu e que per aquesta raho lo dit Rey havia ordonat que lo dit comte anas en les galeas axi con se feu. Dix encara que hoy dir a Ferrando de Muntserrat sots tresorer del Rey de Castella per Marti Anyis que misser Galioti janoves era vengut a Muntsoriu en lo mes de juny del any LXV per parlar e alcunes coses tractar ab les mullers den Bernat de Cabrera e del dit comte e que parla ab ells e puys torna al Rey de Castella.

Item a V dies del mes de noembre del dit any fo ensertada en lo proces una letra quen Berenguer Morey qui era pres en Castella tramatia an R. de Tous en la qual letra era scrit I capitol de la tenor seguent Item vos responch con lo comte Dosona havuy be I mes que es desferrat e va ab lo Rey de Castella diuse que ses fet hom seu e parrien be pero encara lo te aprop. Ço quin sera enten que tost se sabra aqui.

Item frare Garcia Lores de la orda dels framenos de la provincia Darago deposa en CLXXII fulles e diu que fama comuna era en Xibilia quel dit Rey de Castella havia solt de preso lo dit comte per tal que venjas la mort del pare quel Rey Darago havia fet morir.

Item P. des Coll de Vilajoyosa qui deposa en CLXXIII fulles diu que oy dir a molts que con les galees del Rey de Castella partiren de Cartiginia quel Rey de Castella hi devia muntar e que fahes la via de Cathalunya e ab lo dit comte ensemps devia venir al loch de Blanes lo qual loch lo dit comte li havia promes de liurar al dit Rey o de trer de la terra sa muller per menarla en Castella.

Item Marti Galego del loch de Ayor del regne de Valencia que deposa a CLXXIV fulles qui deposa a VIII de deembre del dit any diu esser ver que aquest testimoni be havia XL jorns estant en Portagal en casa del Rey de Portagal on era stat trames per la infanta de Portagal oy dir a scuders dels missages del Rey de Castella qui eren a Portagal ab lo dit Rey de Portagal parlant quel Rey de Portagal feya gran pertret darmada ço es de LX galeas de C naus quel dit pertret feya per lo dit Rey de Castella a industria e conseyl del comte Dosona e quel dit comte ne seria capita. E que lo Rey de Castella ço que feya de sos affers feya ab conseyl del dit comte lo qual comte anava ab lo Rey de Castella e nos partia dell anant a cassa ho on que anas. E que aquest testimoni con oy aquestes paraules dix e con no es pres lo comte. E ells responeren no es pas pres ans ha los quals mena ab si CCC homens a caval a la janeta qui son de la Andalosia. Dix encara que partint de Portagal e vinentsen en Arago travesant per Castella oy aquest testimoni dir comunament a tot hom e en tots lochs dins de Castella on ell fo aytals paraules o semblants que mal viatge fos

lo comte Dosona qui tan gran estol feya fer al Rey de Castella e aço deyen per tal con per tots los lochs demunt dits de Castella se feya força de anar homens en Xibilia ops de la dita armada e oy dir a tots los demun dits e en tots los dits lochs quel dit comte Dosona era de cert fora de preso e quel Rey de Castella lo creya molt e li dava gran fe e tot quant feya feya ab son conseyl e que de cert devia muntar capita en lestol quis feya per lo dit Rey de Castella.

Item Gil de Monesma natural de Barchinona qui deposa en CLXXV fulles interrogat quant lo Rey de Castella trames son astol la derrera vegada a Murvedre e a les ylles de Mallorches si sap quel dit comte hi vengues e en quina manera hi venia. E dix que publicament se deya en Sibilia quel dit comte venia per capita e majoral de les dites galees. Dix encara que feya e procurava molt de mal als presoners cathalans qui hi eren entrels altres quels feu tornar de V diners que havien de provisio a III diners e aço dix si saber per aquells qui estaven preses en la Dressana quiu digeren a aquest testimoni quant parti dells quen comtas daço a lurs amichs en special En Remonic Dodena e Nasturç e molts daltres. Fo interrogat perque En P. de Luna e vescomte Dylla e Naymerich Scenteyles e los altres qui eren presoners no eren solts axi be con lo comte Dosona. E dix que fama publica era per tota la terra de Castella que los altres no querien esser axi traydors con lo dit comte. Dix encara quo oy dir a moltes persones axi en la Dressana con en la ciutat de Sibilia que lo Rey de Castella habia dat al comte la

honor de Aguilar e altres lochs e castells que son dins Castella e aço per tal con lo dit comte se era fet hom seu.

Item Lorant A. de Blanes donzel qui deposa a C-LXXVII fulles diu que oy dir a molts que encontinent quel Rey de Castella sabe quen Bernat de Cabrera era mort se feu venir lo dit comte el empra que fos en son servey e quel dit comte se retench acort.

Item Johan Polo verger de la governacio del regne de Valencia lo qual es estat pres en Castella diu que hoy dir a molts quel Rey de Castella havia solt de la preso lo dit comte per ço con se era fet son hom e li havia fet homenatge. Dix encara que oy dir a alcuns cathalans presoners que frare Artal era mort per perseguiment quel dit comte li havia fet e altres deyen que ans era mort per ço con parlava mal del Rey de Castella. Dix encara que ara la derrera vegada quell testimoni fo en Xibilia En Julia barber qui fo pres en la galea den Averso lo qual era levors en Xibilia per lo rescat den Averso dix aquest testimoni quel escriva de Marti Anyis lo prega l die que li splanas o legis una letre de creensa que En R. de Gurb havia portada al comte Dosona de part de la comtessa muller sua e quel dit Julia havia legida la dita letra en la qual la dita comtessa comanava creença al dit En R. que degues dir al dit comte. E apres ell testimoni passant per la loge dels janoveses oy dir alcuns cathalans presoners que anaven per Xibilia quen R. de Gurb seya ab los janoveses e mostrarenloli. E lo dit En Julia dix

aquest testimoni que ell havia parlat ab En R. de Gurb demunt dit.

Item lo noble Roger Bernat de Foix vescomte de Castellbo qui deposa en CLXXX fulles diu que ell estant ab lo comte de Foix en lany prop passat ans del mes de setembre en lo loch Dortes en Biern vengueren II missatges del Rey de Castella al dit comte de Foix e estants aqui la I daquells lo qual era cavaller parla ab aquest testimoni e dixli aytals paraules en acabament Vuestro ermano lo comte Dosona vos envia molt a saludar e pregueus que vos li aiudets a endressar que ell puxa haver sa muller e sos infants e que el Rey de Castella lo havia molt en son grat con se era ben portat con a bon cavaller axi en espetxament e en endrassament del stol seu en la paleja de la mar con lestol del vescomte de Cardona fo desbaratat e molt be lo havia servit en lo dit stol en lo qual lo dit comte fo en la galea de Marti Anyis E aquest test moni demanali si era fora de preso lo dit comte e respos que hoc mas que lo Rey de Castella no si volia be fiar tro que hagues les rehenes e que si pudia haver la dita muller e sos infants quel Rey se tenia molt per tengut de fer li gran be. Mes avant interrogat si ara con la comtessa Dosona ab sos infans se son ¡xits de Cathalunya e sen son anats en la terra francesa aço es stat fet ab consell ne sabuda del dit testimoni ne dels altres amichs de la comtessa e dix que no ans li desplach molt con sens consentiment del Senyor Rey e de la Senyora Reyna e menys de sabuda daquest testimoni e dels altres amichs seus sen era anada e

que tots temps li consella que no isques de la terra sens consentiment dels desus dits ne null temps no tench per bo que isques de la terra del Senyor Rey per anar en Castella ne en altra part. Dix encara que stant aquest testimoni en un loch seu appellat Ciutat a aquesta caresma prop passada hague un any troba un correu qui portava una letra del dit comte a la comtessa la qual aquest testimoni li pres e legi en la qual lo comte feya assaber a la comtessa que ell se era rescatat ab lo Rey de Castella perque ell la pregava que decontinent ab los infants degues partir de Muntsoriu e que sen portas tot ço qui bo fos que no fes gran comu e que no hagues pahor que no pogues pagar lo rescat ab que ella sen anas e que anas a Bayona pero ques guardas quen sa anada no passas per nengun loch damichs seus ne que sos amichs res non sabessen. E lavors era ab aquest testimoni vescomta de Rochaberti qui volch veure e legir la letra e demana aquest testimoni que lin paria e aquest testimoni dixli mas a ell que lin paria e lo vescomte de Rochaberti respos que no lin paria res be ans que daqui anant no entenia a caber en sos affers.

Item March de Sant Agosti donzel lo qual es poblat en lo loch de Ylla qui deposa en CLXXXII fulles diu que lo primer o II die de març prop passat parti Dilla per anar en Castella al vescomte Dilla al qual la vescomtessa sa muller lo trametia ab guiatge que la dita vescomtessa a ell testimoni e a I hom de peu qui anava ab ell havia haut del Rey de Castella. E quant fo en Navarra mesclas ab la gran companya e puys ab

aquella del comte de Denia e anassen a Burgos don lo mati era partit lo Rey en P. de Castella e ana tro a Madriç e aqui troba lo dit Rey e aqui feuli reverencia e partint daqui ab lo dit Rey anassen a Tholedo e aqui stan viu lo comte Dosona anar cavalcant per la ciutat ades ab pochs cavalcados ades ab molts axi que segons son semblant no li paria que fos pres ne anas com a pres. Mas be oy dir a alcuns que II scuders comunament nos partian dell e viu o dit comte entrar soven en la posada del dit Rey e star e continuar aqui. E una vegada lo viu estar devant lo Rey qui seya a taula ques dinava e un dia troba lo dit comte cavalcant qui demana aquest testimoni con hic sots vos açi e aquest testimoni respos que per ver lo vescomte Dylla. E lo dit comte dixli lo Rey vol queus en tornets. E aquest testimoni respos no men vull tornar car perillos me seria per los companyes quim han mort un macip e am mes quel Rey de Castella me degol que si les companyes me degollaven. E puys dixli lo comte que sanas dinar e puys que tornas a ell e axiu feu e trobal a casa de Marti Anyes on se dinava lo comte lo qual comte li dix quel Rey li havia haut seguidor quil metria en Navarra segur. E ell resposli Senyor non feria res con lo Rey mo digue jom se que li he a dir. E aquest testimoni anassen al Rey e pregalo quel lexas anar ab lo vescomte qui era en Xibilia axi con lo havia guiat. E lo Rey dixli que li plahia e que anas en bona hora que ell hi seria ans que aquest testimoni. E en lo cami quant anava en Sibilia troba don P. de Luna que lalgutzir sen menava pres en Sibilia be ab L de

caval e ab cadenes be ferrat e diu que quant fo en Xibilia troba lo Rey de Castella e lo comte Dosona qui fo en la Dressana ferrat axi con los altres e viu en la Dressana lo dit vescomte ben ferrat que tenia mes de LXX lliures de ferre e que tots temps depuys quey fo estech pres que no li fo fet nengun aleugament e parla ab lo dit vescomte lo qual apres li dona una letre scrita de ça ma la qual avans viu lo Rey la qual letra es inserta en lo dit proces e contenia en acabament que trametia a dir a sa muller quel Rey de Castella li havia demanats ab II los fills que per la I nol lexaria anar perque si volia que axis daqui quells li trametes abdos car lo Rey li havia atorgat que si havia ses fills que ell lo soltaria tan tost e que anas percassar la moneda de que se era avengut ab ell ço es XXX mil florins. Empero diu aquest testimoni que al partir en fort poch spay lo dit vescomte dix a aquest testimoni que digues a la vescomtessa que ques que ell li scrivis per res noy trametera los infans. Dix encara que con fo en partir una fembra li porta una letra ab una cedula que havia dins la qual lo comte Dosona trametia a la comtessa. La tenor de la letra es insertada en lo proces es aytal.

Comtessa En Berenguer de Mayla En Gurb moltes vegades vos he fet saber quem amenassets aquelles reçenes ço es a saber mos fils e ara parme que nou volets fer placia a nostro Senyor Deus que ell vos ho deman al cos e a lanima de la pahor e del affany quem fets soferir perque decontinent venits a Bayona e noliejats una nau e venits dretament a Xibilia e nous metats pus lo cap entorn ne ab lo comte de Foix ne ab

nengun neus nestigats si be aquest regne es en aquesta tribulacio neus ne estigats si be aquest Rey me ha tornat ferrat car accident es estat. Daçi avant nous ne scriuria pus sau que si no ho fets clam men a Deu que ell vos en ponescha e als fills sien maleyts de Deu e de mi si per ells vos ne stats. Scrita de ma ma a Sibilia a XXIV dies dabril. En cas que los fills del vescomte no venguessen venits. Del comte Dosona. E lo sobrescrit es aytal. A la comtessa Dosona e an Berenguer de Mayla e an Gurb.

Comtessa en cas que no haguessets tots los diners queus fiu saber que adugues En Gurb venguen les rehenes ab partida dels diners e no duptets si be lo guiatge ses passat que segurs podets venir e pensats què menys ho volria jo que vosaltres mas aquest lagui que fets creu que no sia alra sino qne volriets tots que noych isque. Aquesta cedula va a vos e an Mayla e an Gurb. Scrita de ma ma a XXIV dabril. Del comte Dosona.

Item diu aquest testimoni que partent de Sibilia en una nau de genoveses foren Algisira Dalfadre e estant aqui vengren V presoners de Sibilia qui comptavan con lo Rey En P. sen era anat ves Portagal e que sen huvia amanada e portada tota aquella moneda que havia pogut e que havia soltats tots los presoners e que havia dats al comte Dosona CCC mil morabatins los quals li tolgeren mentre sen anava a la posada.

Item Jacme Julia barber de Barchinona lo qual demunt ha feta ja altra deposicio deposa en CLXXXIX fulles. Diu que vench de Xibilia on era pres a Bar-

chinona per lo rescat den Averso e puys a VII de noembre prop passat fo tornat en Xibilia on troba lo Rey e presentali totes les letres que portava dels presoners qui estaven en Xibilia ne en Barchinona les quals lo dit Rey liura a I scriva seu appellat Johan Bernalt. E apres Marti Anyis e Matheu Ferrandis en una esgleya demanaren a aquest testimoni del estament de la terra e del Senyor Rey Darago. E en lo dit parlament e interrogacio era present lo comte qui demana al testimoni si lo Senyor Rey li havia presa la sua terra e aquest testimoni resposli que no que ell ho sabes mas que En Jacme Burgues de Sotariba havia dit aquest testimoni a Murvedre con ne dech partir que saludas molt lo comte e que li digues que stegues ab bon cor de son fet con son fet havia bon recapte e quel Senyor Rey no li havia res levat del seu e queych havia axi bons amichs con james havie hauts e que pregas Deu que donas pau en la terra con lo Senyor Rey lamava aytant con james havia fet. E diu interrogat que lavors lo dit comte no era pres ne ferrat e diu que Marti Anyis e Matheu Ferrandis feren aquest testimoni manament que tots dies a una hora fos devant lo Rey qui fo de Castella. E un dia lo dit scriva crida aquest testimoni e mes lo dins lo alcasser e trasch III letres de un carner e prega aquest testimoni que les li legis per tal que les pogues tornar e esplanar de cathala en castella. E la una letra havia tramesa la comtessa Dosona al comte son marit. Laltra li trametia vescomte de Rochaberti e laltra trametia la vescomtessa de Ylla a son marit e aquest testimoni demana al scriba si

aquest testimoni havia aportades aquestes letres. E ell dixli quo no ans ho havia I hom del comta Dosona. La tenor de les dites letres no li membren be de tot mas be recorda aquest testimoni que la comtessa escribia al comte escusantse con no havia complit ço que ell volia e que un any hi havia leguiat. E sobre aquells affers li trametia creença per aquell qui li portava les letres e quel cregues con fer ho podia que aytant sabia en lo fet con ella matexa e que tot quant havia havia perdut en servey del dit comte. La letra del vescomte de Rochaberti contenia que sesforsas be e que nostro Senyor Deu daria bona pau e que Deu volent sos affers vendrien be. La letra de la vescomtessa de Ylla deya ques esforçes be que Canet era be obrat e murat e que ella treballaria volenter en son rescat. E apres aquell dia matex segons que diu aquest testimoni lo dit scriva dix aquest testimoni que mala lo havia vist que regeu era estat reptat per Marti Anyis e Matheu Ferrandis quel comte Dosona los havia fets clams con aquest testimoni havia mostrades les letres ne les li havie fetes legir. Apres diu que lo dia seguent un fedri aragones dona aquest testimoni II albarans que tenia e pregalo quels donas a I hom qui hi era del comte Dosona los quals albarans trametia al dit hom del comte Nesbertich ça Tria qui era Alcala Degudoira e los sobrescrits dels albarans drassaven la I an R. de Gurb e ialtre an Bort de Mayla. E aquest testimoni estech maravellat con oy dir que En R. de Gurb fos aqui e demana a casa de Marti Anyes on posava I hom del comte Dosona e diguerenli que a casa de un jeno-

ves que havia nom misser Galeot mas quel trobaria a la lotge dels janoveses e anahi e trobali e dixli Senyor veus Nesbertich ça Tria quius tramet aquests albarans e ell vali respondre en lengua janovesca que nol conexia ne sabia quis era e no volch pendre los albarans. E diu aquest testimoni que ell conexia be En Gurb e que era aquell e diu que al die seguent aquest testimoni fo pres e mes en la Dressana e ferrat. E dixli apres alcuns dies lo vescomte de Ylla al qual aquest testimoni demana si havia haudes letres de sa muller comptant li la forma con ell les havia legides que era stat aquest testimoni pres per tal con havia legides les letres. Diu encara que estant pres en la Dressana un jorn Huguet Struc filastre de mossen Francesch de Perellos dix aquest testimoni en secret gran e aquest testimoni li promes quen tendria secret la raho per que aquest testimoni era pres dientli que lo vescomte de Ylla li havia dit que aquest testimoni no staria pres sino per tot aquell mes de março prop passat con En R. de Gurb seria tornat de Cathalunya dins lo dit temps e devia amenar si fer o pogues la comtessa Dosona e sos infans en Castella e metrels en poder del Rey. E lavors lo dit Rey affiarse ha dell e darli ha molta terra el fara gran Senyor e li donara cavallaria per fer la guerra contra lo Senyor Rey Darago. E semblants paraules dix aquest testimoni que oy dir ans que fos pres en la Drassana a molts de casa e companya del Rey qui fo de Castella.

Item Andreu Gomes da Calataju deposa en CXCV fulles e diu que hoy dir al mestre de Santyago del

qual ell testimoni era molt privat aytals paraules. Jo vos jur Andreu Gomes sobre aquesta creu posant la ma a la creu qne tenia en son abit que si el comte quer esforsar son fet quel Rey li armara la flota e li dara companya per anar a Montsoriu e ques pos en terra. E si los seus castells se volen retre a ell que fassa guerra daquella part e el Rey ira sobre Valencia. E aquestes coses diu que oy dir al dit mestre a Calatayu apres quen Bernat de Cabrera fo mort. Diu encara que VII o VIII dies ans de la festa de Santa Maria de març aquest testimoni era en Burgos ab lo Rey qui fo de Castella e lo Rey don Enrich sobre Bilforado e oy dir al comte Dosona qui daltres affers havia molt parlat ab lo dit Rey qui fo que si lo Rey de Castella li queria dar MD de la geneta que de grat pellegeria ab lo comte de Dinia quis era apartat lavors enca Birviescha. Item diu aquest testimoni que viu moltes vegades en Almeçan e en altres lochs que si el Rey qui fo de Castella querie conseyl dalcunes coses axi con lo solia tenir cavalcant sempre hi demanava lo comte e aquell comte sempre era en son conseyl e que con no fossen sino II o III a conseyl que ell era lo segon ol terçer.

Item Enyego Navarro de la ciutat de Calataju deposa en CXCVIII fulles que viu moltes vegades quel dit comte cavalcava molt privada ab lo Rey de Castella e viu una veu en Sibilia que lo missatger quel Rey havia trames al princep de Gales fo vengut e parla gran pessa ab lo Rey presents Marti Anyis e Matheu Ferrandez e que a cabo de rato hi clamaren lo comte e con tots ensemps hagueren parlat cavalcant venguerensen tots

a casa del Rey e que tots V e no mull altre mes entraren en conseyl.

Item en CLIII fulles ha una letra de creença que lo vescomta de Ylla trametia a la vescomtessa per En P. de Marles e es li creença e entre les altres coses segons quen Berenguer Doms donzell a qui la vescomtessa de Ylla habia recitada la creensa que la digues a la Senyora Reyna hay aquestes paraules quis seguexen. Dix encara lo dit Berenguer Doms quel dit P. de Marles dix que Marti Anyis li dix quel comte Dosona havia finat ab lo Rey de Castella e quel havia fet almiray e que el die quel dit scuder parti de Castella devia lo dit comte muntar en la armada e encara lo havia heretat de terra e de lochs dins Castella. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Item Michel Roys castella scriva del prior de Sant Johan de Castella diu que lo Rey de Castella estant la derrera vegada a Morvedre si feu venir lo comte e que vench ferrat mas aqui lo feu desferrar e aço dix aquest testimoni que ho sap con ho viu e hi era present. E diu que oy dir comunament a tots aquells que eren ab lo Rey de Castella ne cabien en sos affers que havia fet per tal con lo volia fer capita de Murvedre e lexarlo en lo dit loch ab CCC homens a caval et ab altres companyes e que li havia el cor de fer be e merçe axi be con a rich hom altre qui fos en tota Castella. E aço per tal con se deya quel Rey Darago havia fet matar En Bernat de Cabrera e lo comte volia esser en servey del dit Rey de Castella. Empero diu que

daço nos segui res ans lo feu tornar pres en Xibilia nos sab perque.

Item F. Marti mariner qui deposa a CCXI fulles diu que oy dir al patro e als altres comunament de la galea castellana en la qual aquest testimoni estech pres e fo pres en la plaga de Barchinona que lo dit comte sen devia fer anar en Castella sa muller e sos infants e que lo Rey de Castella qui fo lo havia heretat en Castella

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Mes senyor que lo dit comte Dosona no tant solament hage comeses les coses demunt dites ans Senyor qui haje deservit vos e sia vengut contra vos e vostra cosa publica e que haja fuit e ajudat de son poder al dit Rey qui fo de Castella. Pero Senyor per alcuns dits de testimonis los quals Senyor par que deposan que ara con lo dit Rey qui fo era en desposseliment de son regne lo dit comte Senyor aemprava En P. de Luna e los altres presones de vostra Senyoria Senyor los quals estaven preses en son poder que fessen valença e ajudassen al dit Rey que fo menassant los a dagollar con li deyen de no.

Sobre aço Senyor deposa a CLXXXVI fulles Francesch Tintorer mariner e ciutada de Barchinona que ara con parti de Sibilia oy dir an Francesch Daverso lo qual prega aquest testimoni que con fos a Barchinona que digues an P. Santcliment e an P. ça Costa que

lo comte Dosona li habia dit e lo havia emprat que ell degues romanir ab lo Rey qui fo de Castella e que li fahes sagrament e homenatge de esserli bon servidor e leyal e que ell li faria donar caval e armes e messio. E lo dit Francesch Daverso segons que recomta a aquest testimoni dix e respos al dit comte que nou faria per res del mon. E lo comte respos que ell e los altres presones havien aço a ffer o lo Rey los feria degollar. E dix Naverso que mes amava esser degolat que siu feya. E semblants paraules dix En Berenguer Morey aquest testimoni que li havia dites lo dit comte.

Item Lorens Aulet calafat de Barchinona qui deposa a CLXXXVIII dix que semblantment ho havia oit dir a molts dels presones e speciaiment alcuns que lo dit comte los havia emprats que fessen segurtat de valer al dit Rey qui fo e con aquells responessen que nou farien que ell respos que volguessen o no ho farien o serien degolats.

Item Jacme Julia barber de Barchinona lo qual deposa en CXCIII fulles que ara con lo comte fo la derrera vegada exit de la dressana de Xibilia viu gran contrast entre lo comte Dosona En Averso e que lo comte dix an Averso que no era la hon se pensava. En Averso dix que ver era. E apres aquest testimoni demana an Averso que era stat. E Naverso respos en acabament aquest traydor parlant del dit comte nos adura tots a mort con tots nos ha emprats que fassam segurtat de defendre lo Rey qui fo de Castella e con nou volem fer ans dit queu haurem a fer o que serem tots

degollats. E daço mer mal lo Senyor Rey que si ell me hagues jaquit rescatar con fuy en les mars de Barchinona jo li hagera dites coses que jo sabie qui eren a gran dampnatge e perdicio del dit Senyor Rey e de la terra. E fora tot perdut si Deu noy hagues ajudat. Dix encara que tots los altres presones digeren aquest testimoni semblantment del emprament demunt dit.

Item G. Balaguer mariner e ciutada de Barchinona deposa en CCIII fulles que oy dir alcuns presones que lo comte havia fet lo dit emprament sino que serien tots degollats.

Item Jacme Corbera mariner deposa a CCXI fulles que oy dir a molts dels presones quel dit comte los havia emprats que fossen en ajuda e valença del dit Rey de Castella.

Item F. Merti mariner de Barchinona deposa a CCXI fulles quel comte Dosona empra En P. de Luna vescomte Dylla Naymerich Scenteyles e molts altres dels presones que fosen en valença e ajuda del dit Rey e de sa terra. E que aquells ley atorgaren mas que no serien contra lo Senyor Rey ne son seyal. E que lavors lo dit Rey qui fo feu donar moneda ab ques apparellassen al dit En P. et als altres. Item diu que dimarts a XII de maig lo dit Rey qui fo parti de Sibilia e viu aquest testimoni que lo comte Dosona lo acompanyava e viu que vestia bones cuyrasses.

Item P. Despi mariner de Barchinona deposa a CCXIIII que viu que lo dit comte per part del dit Rey qui fo de Castella aemprava los cavallers e richs homens e altres qui aqui eren preses que fossen en va-

lença e en ajuda del dit Rey e de ses terres e que daço fessen segurtat. E que per tal con Naverso nou havia volgut atorgar lo dit comte li manassa en hague noves ab ell. E viu encare pagar lo sou als dits cavallers e altres e quel dit pagament feya lo dit comte ab lo dit Rey.

Item Jacme Nagera moneder de Barchinona qui deposa a CCXVII fulles diu que apres que lo dit comte fo exit de la preso vench un dia cavalcant a la Dressana e parla ab En Francesch Daverso present e oynt aquest testimoni e viu e hoy que lo dit comte empra lo dit Francesch Daverso que fos en servey e ajuda del dit Rey qui fo e que lo dit Francesch no lin volch lotorgar e quen hageren noves entre ells e que lo dit comte ne manassa al dit Francesch Daverso. . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

E ultra les coses demunt dites Senyor par que lo dit comte haga deservit vos Senyor per tal Senyor con se diu que quant la pau fo fermada entre vos Senyor

e lo Rey qui fo de Castella adeça mijansant lo cardenal de Bolunya e puys Senyor En Bernat de Cabrera e lo comte fossen anats en Castella per reformar e dar compliment de pau lo dit comte ab tractament del Rey de Castella del qual segons ques diu aduix letra de creença a la muller del infant En Ferrando tractava la mort del dit infant En Ferrando.

Sobre aço deposa lo noble Nuch vescomte de Cardona en XV fulles del primer proces que oy dir al dit infant que lo comte Dosona havia aportada per part del dit Rey de Castella una letra de creensa fort amorosa a sa muller que ocies lo dit infant e quel pendriala per muller mas lo comte no havia gosada dar la dita letra a la dita dona mas que la havia dada a Die Sanches de Casada que la donas a la dita dona. E lo dit Dia Sanches haviala mesa en mans del dit infant. E diu mes avant que altra hora apres lo dit infant monstra la dita letra al dit vescomte e a Dia Pereç Sermento e a daltres e que Die Pereç quant viu la letra tan tost dix que de ma del Rey de Castella era scrita. E aquestes coses matexes diu lo dit vescomte que li recompta altra die lo dit Dia Sanches de Casada.

Item lo dit Dia Sanches de Casada qui deposa a XVI fulles del primer proces diu que quant lo comte Dosona venia de la missageria de Castella e fos ja en regne de Valencia trames aquest testimoni letra per un correu del dit comte la qual li fo donada en un loch qui es en cami de Maella a Tortosa on aquest testimoni era ab linfant e que li fos a Tortosa cor lo dit comte havia de les sues feynes parlat ab lo Rey de Caste-

lla e que seria son prou. E lo dit testimoni ab voluntat del dit infant quil prega que sostregues al dit comte ço que pogues duptantse de mals tractaments ana a Tortosa e quant fo la lo comte fou partit. E hagueli jaquida una letra quel seguis tant tro quel hagues aconseguit en la sua terra. E feu ho. E oyda missa en un loch de la terra del dit comte con tot hom fos exit de la esgleya lo comte feuli jurar de tenir secret ço que li diria e puys liurali una letra del Rey de Castella signada de sa ma nos sap si tota ne era scrita per la qual letra era comanada creença al dit comte la qual letra se endressava a la dita infanta muller del dit infant e prega lo dit comte aquest deposant que la donas a la dita infanta e que fes per manera que lo dit comte pogues parlar ab ella e aquest testimoni interrogalo de que havia a parlar ab ella. E lo comte dixli que lo Rey de Castella la volia per muller e aquest testimoni resposli con se poria fer axo si jan ha. E lo comte dix que aço plauria al Rey de Portagal e que daço hauria letra sua linfanta axi que si ella ho volia consentir que ell li hauria II galees a Tortosa qui la sen menarien secretament e dixli mes avant que ell havia parlat de sos affers daquest testimoni ab lo Rey de Castella e trobavelne de bon enteniment per que lo pregava que ell donas la dita letra a la dita infanta e fahes que pogues parlar ab ella. E lo dit testimoni per tal con era en ço del dit comte duptant se dell atorgaliho e venchsen ab letra e donala al dit infant.

Item mossen En Gilabert de Scenteyles qui deposa en XCII fulles e mossen Bernat Doltzinelles qui depo-

sa en XCVIII del primer proces dien que han oyt dir a moltes persones de les quals nols recorda que lo comte quant vench de Castella aporta letra de creença del dit Rey a la infanta de Portagal que ocies linfant e que ell la pendria per muller mas que lo comte no gosa dir la crehensa a la dita infanta ans la comana a Diez Sancho de Casada castella lo qual dona la dita letra e descobri la creensa al dit infant. E lo dit misser Bernat deposa que aquestes coses oy axi matex dir al dit Dia Sanchez de Casada.

Idem in alia.

Part aço Senyor se posa contra lo dit comte que ha dites paraules de gran laor del dit Rey de Castella e de grans deslaors de vos Senyor.

Sobre aço deposa lonrat En P. de Perapertusa en LXXXIX fulles del primer proces que quant lo dit comte fo vengut de Castella e hi devia tornar ab C homens a caval empra quest testimoni que hi anas ab ell e lavors lo dit comte dixli que lo Rey de Castella era bon Rey fort e qui feya grans bens e grans dons a les persones estrangeres quil servien e moltes daltres laos e falagadures del dit Rey de Castella e de vos Senyor deya moltes deslaors de vostre servey les quals dix que no li remenbraven be.

Item lo noble mossen Johan Remirez Derelano deposa en LVI fulles del segon proces que oy dir an Bernat de Çabrera e al dit comte fill seu alcunes simpleses del Senyor Rey quaix en menys preu e al dit Bernat de Cabrera alcunes paraules de la Senyora Reyna les quals no volch deposar mas dix que ell les diria al

Senyor Rey o a la Senyora Reyna con lon demanarien. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

Apres Senyor diuse es posa contra lo dit comte e En Bernat de Cabrera que quant ells anaren per missegeria de la pau en Castella que lo Rey de Castella lus feu grans dons de grans lochs e terres e que lo dit En Bernat e lo comte se feren homens seus e li feren homenatge perques diu que es sospita contra lo dit comte e En Bernat que no fossen levors alcuns mals tractaments ab lo dit Rey de Castella contra vos Senyor e vostra terra per tal Senyor que pus lo Rey qui fo de Castella no havia lo cor de tenir la pau segons que appar be per tal con quant En Bernat e lo comte sen foren venguts de Castella quaix encontinent lo dit Rey torna la guerra e vench assetjar e pendre los lochs Darago no apparia quels degues fer tan grans dons si qualsque mals tractaments no haguessen ab ell.

Sobre aço deposa mossen En Francesch de Perellos en LXXI fulles del primer proces e diu que quant lo comte fo tornat de Castella oy dir al dit comte que lo Rey de Castella li havia dats certs lochs muntans a gran quantitat de rende e que sobre aquells de licencia e gracia quel dit Rey lin havia feta havia manlavada certa quantitat de moneda quant torna de Castella.

Item mossen En Gilabert de Scenteylles lo qual deposa a XC fulles del dit primer proces diu que oy dir al comte quant fo vengut de Castella quel Rey de Castella havia fet a aquell gran gracia e gran do.

Item misser Bernat Doltzinelles qui deposa en XCVIII fulles diu que havia oyt dir que lo Rey de Castella havia dades cavalleries al comte Dosona tro en quantitat a sos viares de CC mil morabatins.

Item mossen R. de Vilanova deposa a CIV fulles que oy dir al comte quant fo vengut de Castella que lo Rey de Castella li havia dada rende no li membre en quanta quantitat e ques era fet hom del dit Rey de Castella guardant ço que devia fer a vos Senyor.

Item don Pero Eximenez de Lombiera qui deposa a CXXXVIII fulles del segon proces diu ques deya publicament en Xibilia quant En Bernat de Cabrera e lo comte hi foren anats que los dits pare e fill se eren fets vassalls del Rey de Castella e aço dix si saber per tal con En P. de Xirica ab lo qual aquest testimoni era continuament ne hague letres de Castella. . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

E per tal Senyor con se diu que ara a la fi quant lo dit Rey qui fo de Castella exi del regne lo dit comte era en la preso en Xibilia assumense açi alcuns dits de testimonis qui deposen sobre la forma con hi torna ne quant.

March de Sant Agusti donzel qui deposa a CLXXXII fulles deposa que ell anant a Xibilia per la vescomtessa de Ylla quil trametia ab son marit se mescla a Navarra ab les grans companyes e puys mesclas ab la companya del comte de Dinia e partent dell anassen a Burgos don fo ja partit lo dit Rey qui fo e puys anas-

sen a Tholedo on viu lo comte anar a cavalcar ab lo dit Rey e partent daqui anassen en Xibilia e trobay ja lo Rey de Castella qui fo e lo dit comte e viu quel comte Dosona era en la Dressana pres e ferrat axi con los altres presoners e oy dir que per ço lo dit Rey lo havia fet tornar pendre con havia suspita que no sen anas al Rey Anrich per tal con un algutzir del dit Rey li era fuit e sen era anat al Rey Anrich e lo dia avans que fugis havia demanat a son nabot de Marti Anyes que li lexas lo comte per tal con volia jaher ab fembra aquella nit e lo dit nabot nou volch fer e que aquestes paraules lo nabot de Marti Anyes recompta al dit Rey qui fo segons que oy dir e lo dit Rey feu lo pendre.

Item Francesch Tintorer deposa a CLXXXVI fulles que ell testimoni ha estat ab Naverso en les galeas dels castellans tro sus ara a V de maig que tornaren en Xibilia per desarmar e apres que fo exit ha estat pres e ferrat aquest testimoni VI dies en la Dressana de Sibilia e puys passats los dits VI dies fo desferrat e desliurat ab los altres e diu que ara aquesta derrera vegada con entra aquest testimoni en la Dressana de Xibilia trobahi lo dit comte que no stava ferrat e oy dir que tro IV dies havia quel havien desferrat e que no havia molt quel havien mes en la dita Dressana que era vengut ab lo dit Rey qui fo de Tholedo.

Item Anthoni Peres qui deposa a CLXXXVII fulles diu que ara con lo Rey qui fo vench de Toledo e fo en Xibilia lo dit comte vench ab ell e no stech en la preso per alcuns dies mas depuys viu ara con lo dit Rey

devia desemperar la ciutat de Xibilia que lo dit comte vench ab V de mules e devalla en la Dressana e romas aqui e de present fo ferrat. E stech ferrat tro a VIII dies e apres fo desferrat e estech axi desferrat ab los altres presones entorn XV dies que es exit e soltat ab los altres presones. E dix que era fama comuna en la dita Dressana per tot hom que aquesta preso se feya per cautela de cobrir los affers del dit comte e per fer alcuns tractaments ab los presones.

Item Lorens Aulet calafat deposa a CLXXXIX que ara quant vench lo Rey qui fo de Tholedo lo comte vench ab ell e con hague stat be XV dies en Xibilia anant solt un dia vench a la Dressana si quart de mules e romas aqui e los altres tornarensen e fo ferrat e e estech ferrat tro a III dies e apres fo desferrat e estech tro a III dies anant per la Dressana desferrat e apres I die vers ora de miga nit isque de la preso nos sap aquest testimoni ques feu ne que no e lendema solgueren CC presones e laltre tots.

Item Jaume Julia barber de Barchinona deposa a CXCII fulles que oy dir a Johan Rois et a daltres molts que con lo dit Rey qui fo de Castella ana a Burgos per resistir a les companyes sen ana lo comte ab ell e estech ab ell tota vegada tro que fo tornat en Xibilia. E a cap de VIII dies que fo tornat lo comte Dosona vench a la Dressana cavalcant ab alcuns de mulles e romas aqui ab lo alcayt quil pres per la ma e anaren per la Dressana molt ensemps e lendema lo dit alcayt feu lo ferrar e estech ferrat segons son parer be VIII dies e puys Marti Anyes vench a la Dressana e

feu lo desferrar e estech II dies desferrat en la Dressana e passats los dits II jorns vench Marti Anyes e manalsen e los altres presones romangueren en la preso be V dies apres.

Item G. Balaguer mariner de Barchinona qui deposa en CCIII fulles diu en substancia axi con lo demunt prop testimoni ha deposat quant al tornament de la preso e al desliurament.

Item Jacme Corbera mariner sobre lo dit tornament de preso deposuit idem in efectu a CCX fulles.

Item Melchion de Marinis janoves deposa a CCXII fulles que lo primer die de maig prop passat viu lo dit comte pres e ferrat en la Dressana de Xibilia e que li havien mes de nou.

Item Bernat Torres mariner de Barchinona deposa a CCXIII fulles que quant lo Rey qui fo de Castella vench ara la derrera vegada en Xibilia de Tholedo lo comte Dosona fo abans que ell en Xibilia de tres dies segons que oy dir e apres quel dit Rey fo vengut en Xibilia aquest testimoni viu lo dit comte cavalcant ab lo Rey e ab daltres e estech axi be per X dies e apres fo menat a la Dressana e aqui estech pres e ferrat be VI dies e un dia que era dijous fo desferrat e gitat de la preso. E lo divendres seguent comensaran a desliurar los altres. E dix interrogat que oy dir que lo dit comte fo desferrat e gitat de la preso ans que los altres per ço con sen volia anar ab ell.

Item Benedicto Roys del loch Datzaret del regne Darago deposa a CCXV fulles que ara a la derreria lalgutzir del dit Rey parla ab lo comte e ferral en la

Dressana e aqui estech ferrat VIII dies o engir e no mes e tantost fo desferrat pero dix que era fama entre los catius qui eren aqui e paria be veritat que lo desliurament e desferrament era estat fet per tal que negu nos pensas quel Rey de Castella li donas favor jatsesia fos fama entre los dits catius que lo dit comte era estat ferrat per dissimnlar e fenyer que negu nos pensas que ell fos servidor del Rey de Castella jatsesia que tots se pensassen be que ell era servidor del dit Rey e quel dit desferrament era estat fet per disimular aquest fet.

Item Jacme Noguera moneder de Barchinona deposa a CCXVII fulles que apres pochs dies quel Rey qui fo de Castella vench ara en Xibilia lo dit comte fo pres e ferrat en la dita Dressana e era fama comuna entre tots los presones que aquesta preso era estada feta ab tractament e voler del dit comte per ço que ell pogues tractar e procurar ab los richs homens cavallers e altres presoners qui aqui eren que fossen en valença e en ajuda del dit Rey e de sos regnes e que paria be que la dita preso era estada fenta e ab son voler per ço con no estech ferrat sino entorn VIII jorns e fo soltat de la preso be IV dies ans quels altres presoners. E sobre lo emprament deposa aquest testimoni ab los altres.

Item Barthomeu Pico mariner de Barchinona deposa a CCXVIII fulles diu que be ha oyt dir que apres pochs dies quel dit Rey fo vengut lo dit comte era estat mes pres e ferrat en la Dressana de Xibilia e que aqui havia stat pres be per III dies e que isque de la

preso abans quels altres presoners be per IV dies. E viu aquest testimoni segons que dix interrogat quel dit comte ajudava a traure de la torra del tresor la moneda quel dit Rey sen volia portar e la trametia a la galea de Marti Anyis la qual era en lo riu a lats de la dita torra. E aço fo abans que los altres presoners fossen relaxats.

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Para no dar mas estension de la regular á este volúmen, interrumpimos aquí la serie de deposiciones que venimos transcribiendo, para continuarla en el siguiente, ya que la variedad y el número de estas se presta á ello, sin que su reparticion en dos volúmenes influya mas ni menos en el órden y sentido del texto general.

FIN DEL TOMO TRIGÉSIMO TERCERO DE LA COLECCION, SEGUNDO DEL PROCESO CONTRA BERNARDO DE CABRERA.

DP
130
.7
C3A5
1867
t.2

Aragon. Sovereigns, etc., 1336-1387 (Peter IV)
Proceso contra Bernardo de Cabrera

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 11 08 07 13 012 7